İmâm Nevevî

EL-EZKÂR

I

Prof. Dr.
Mehmet Yaşar Kandemir

TAHLİL
YAYINLARI

İstanbul-1441/2020

Tahlil Yayınları: 106

Kaynak Eserler Serisi: 8

Kitabın Adı
Hilyetü'l-ebrâr ve şi'âru'l-ahyâr fî telhîsi'd-de'avâti ve'l-ezkâri'l-müstehabbeti fi'l-leyli ve'n-nehâr

Tercüme ve Şerh
Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Yayın Yönetmeni
Sadullah Yıldız

Kapak Tasarım
Acar Matbaası

İç Tasarım
Şaban Muslu

Baskı - Cilt
Acar Basım ve Cilt San. A.Ş.
0212 422 18 34
Sertifika No: 11957

1. Baskı: Mart 2020

ISBN NO
978-605-7850-13-3 (1. cilt)
978-605-7850-12-6 (Takım)

İletişim Adresi
Kartaltepe Mah. 60. Sk. No.50 Bayrampaşa, İstanbul
Tel/faks: 0212 417 77 75
editor@tahlilyayinlari.com • tahlilyayinlari.com

İMÂM NEVEVÎ

EL-EZKÂR

DUÂLAR-ZİKİRLER
DİNÎ BİLGİLER

TERCÜME VE ŞERHİ-I

Tercüme ve Şerh
Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

TAHLİL
YAYINLARI

ÖNSÖZ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Yarattığı varlıkların alıp verdiği nefesler sayısınca Rabbimize hamdü senâ olsun. Mevlâmızı nasıl zikredip O'na nasıl duâ edeceğimizi bize öğreten Peygamber Efendimiz'e, onun âl ve ashâbına da yeryüzündeki kumlar, gökyüzündeki yıldızlar sayısınca salâtü selâm olsun.

Zikirlerin ve duâların hayatımızda önemli yeri vardır. Çünkü yüce Rabbimiz Kendisini zikretmemizi, yüce zâtına duâ etmemizi istemekte,[1] kalplerimizin zikirle huzur bulacağını haber vermektedir.[2]

Fahr-i Âlem Efendimiz de Allah katında en değerli amelin ve en üstün ibadetin Allah Teâlâ'yı zikretmek olduğunu bidirmektedir.[3]

Cenâb-ı Mevlâ'nın bize örnek olarak gönderdiği ve gösterdiği iki cihân güneşi Efendimiz'in günlük hayatına bakıldığında, zikir ve duânın bir Müslüman için hava ve su gibi vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğu görülür. Onun yatağa yatarken, gece uyandığında, sabah kalkarken, tuvalete girip çıkarken, elbisesini giyip çıkarırken, abdest alıp namaz kılarken, bir şey yiyip içerken, evden çıkarken, eve girerken, sevinince, üzülünce, zor durumda kalınca, kısacası karşılaştığı her bir olay karşısında Allah'a nasıl duâ ve şükrettiği, O'nu nasıl anıp zikrettiği bütün ayrıntılarıyla bilinmektedir.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı bu duâlara me'sûr duâlar denir. Esâsen Kur'ân-ı Kerîm'de geçen duâlar da me'sûr duâlardır. Bu me'sûr duâların sözleri daha bir güzel, mânâları daha kapsamlı, Allah Teâlâ tarafından kabul edilme ümidi daha da yüksektir. İşte bu sebeple biz de Rabbimize niyâzımızı me'sûr duâlarla arz etmeliyiz.

Elinizdeki bu eser, Peygamber Efendimiz'in, hayatın çeşitli hâlleri ve durumları karşısında Rabbine nasıl duâ ettiğini, O'nu nasıl zikrettiğini bize öğretmek için yazılmış bir hadis kitabıdır. İslâm büyüklerinin, **"Evi sat, Ezkâr'ı al!"** diye tavsiye ettiği pek değerli bir eserdir.

Böyle önemli bir hadis kitabının, bugüne kadar şânına yakışan bir şekilde Türkçe'ye kazandırılmamış olması doğrusu büyük bir noksandı.

Konyalı bazı gençlerin *El-Ezkâr*'ı tercüme etmemi ısrarla istemeleri üzerine, konuyu araştırmaya başladım ve eserin sekiz adet Türkçe tercümesine ulaştım. Ne yazık ki bu tercümelerde hadislerin metinleri yazılmamıştı; sadece duâ ve zikir cümlelerinin Arapça metinleri ile Türkçe okunuşları verilmişti. Hâlbuki İmâm Nevevî, bu esere aldığı hadisleri, tıpkı *Riyâzü's-sâlihîn*'de yaptığı gibi metinleriyle birlikte kaydetmişti.

El-Ezkâr tercümeleri dolayısıyla burada çok önemli bir derdimize işaret etmek istiyorum. Kur'ân-ı Kerîm meâline olduğu gibi, hadis kitaplarının tercümesine de çok önem vermemiz gerekiyor. Hadis kitaplarının düzgün ve akıcı bir dille tercüme edilmemesi, zevk sahibi okuyucuyu rahatsız etmekle kalmıyor, İslâmiyet'e sıcak bakmayanların, 'hadis dedikleri bu mu?' diye, göz bebeğimiz olan hadîs-i şerîflere burun kıvırmalarına da yol açıyor.

Peygamber kokusu taşıyan kitapları halkımızın zevkle okuyabilmesi için, onların tercümesine daha bir özen gösterilmesi gerekir. Esasen bu titizlik sadece hadis kitaplarının değil, İslâmî niteliğe sahip bütün eserlerin tercümesinde de gözetilmelidir. İşte bu ihtiyâcı düşünerek ve *El-Ezkâr*'ı muhtelif kültür seviyesindeki kardeşlerimizin okuyacağını dikkate alarak, onu sâde bir dil ve kolay anlaşılır bir üslûpla tercümeye gayret ettik.

Bu eseri hazırlarken gözettiğimiz ölçüleri, ***El-Ezkâr'ın* Tercümesinde Dikkate Alınan Noktalar** başlığı altında sıraladık.

Burada *El-Ezkâr*'ın gün ışığına çıkmasında değerli katkıları olan kardeşlerimi hayır duâ ile anmak istiyorum. Şüphesiz bunların başında *El-Ezkâr*'ı Türkçe'ye kazandırmamı isteyen Konyalı ilim âşığı gençler gelir; Rabbim onların ilmini ve feyzini ziyâdeleştirsin. Kitabı baştan sona okuyup değerli tashih ve tekliflerde bulunan sevgili talebelerim Dr. Öğretim Üyesi Halit Zavalsız ve Doç. Dr. İsa Akalın'a teşekkürlerimi sunarım. Bu kıymetli eserin gönül okşayan bir görünümle okuyucuya ulaşmasını temin eden sevgili talebem Nureddin Yıldız'a, ayrıca kıymetli kardeşlerim Sadullah Yıldız, Bilal Baş, Şaban Muslu ve fihristleri hazırlayan Cafer Durmuş'a yüce Rabbimin hayırlar ihsân etmesini niyâz ederim.

Mehmet Yaşar Kandemir
Aralık 2019, Üsküdar

---

[1]. Ahzâb 33/41; Mü'min 40/60.
[2]. Ra'd 13/28.

[3]. Tirmizî, Daavât 6, nr. 3377; İbni Mâce, Edeb 53, nr. 3790.

EL-EZKÂR NASIL BİR KİTAPTIR?

Kısaca *El-Ezkâr* diye anılan eserin tam adı şudur: *Hilyetü'l-ebrâr ve şi`âru'l-ahyâr fî telhîsi'd-de`avâti ve'l-ezkâri'l-müstehabbeti fi'l-leyli ve'n-nehâr*. *El-Ezkâr* İslâm dünyasında neredeyse Nevevî'nin *Riyâzü's-sâlihîn*'i derecesinde kabul görmüştür.

İmâm Nevevî bu eserde, bir Müslüman'ın yirmi dört saatlik hayatı boyunca karşılaşacağı yüzlerce olayı, durumu ve ibadeti dikkate almış, bunlarla ilgili olarak Peygamber Efendimiz'in yaptığı dua ve zikirleri bir araya getirmiş, ayrıca insanımızda mükemmel bir Müslüman kimliği oluşturmak için İmâm Gazzâlî, Abdülkerîm el-Kuşeyrî, Fudayl ibni İyâz ve Mâverdî gibi İslâm büyüklerinin görüşlerinden alıntılarla hadis ve fıkıh ilimleriyle, zühd hayatıyla, İslâm edebiyle ilgili faydalı bilgiler vermiş ve pek değerli açıklamalar yapmıştır.

665 (1266) yılında kaleme aldığı bu eseri konularına göre 21 bölüm ve 356 konu hâlinde sıralamıştır.

Müslümanlar'a dinlerini, hadîs-i şerîflerin ışığında en güzel şekilde yaşamayı öğretmek için büyük gayret sarf ettiği açıkça görülen İmâm Nevevî, kitabın en sonunda, İslâm'ın temeli olarak kabul ettiği için "medâr-ı İslâm" dediği otuz hadîs-i şerîfi zikretmiştir.

Nevevî, *El-Ezkâr*'a aldığı hadîs-i şerîfleri daha çok Buhârî ve Müslim'in *Sahîh*'leri ile Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî'nin *Sünen*'lerinden derlediğini, ayrıca az da olsa meşhûr hadis kitaplarından, hadis cüzlerinden ve müsnedlerden hadis naklettiğini, eserin hacmini büyütmemek için hadislerin senedlerini vermediğini, *Riyâzü's-sâlihîn'*de yaptığı gibi, sahâbî râvilerin adlarını zikretmekle yetindiğini söylemiştir.

El-Ezkâr Hakkında Söylenen Takdirkâr İfâdeler:

Ünlü İslâm âlimi **Zehebî** (v. 748/1348) Müslümanlar'a neleri, nasıl okumaları gerektiğini tavsiye ederken şöyle demiştir:

"Ey kardeşim! Sana Kur'ân-ı Kerîm'i düşünerek okumanı, *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'e sık sık başvurmanı, *Sünen-i Nesâî*'yi, Nevevî'nin

Riyâzü's-sâlihîn'i ile *El-Ezkâr*'ını okumanı tavsiye ederim. İşte o zaman kurtuluşa erer, hayatını en iyi şekilde değerlendirmiş olursun."[4]

Tarihçi, müfessir, muhaddis ve Şâfiî fakîhi olan **İbni Kesîr** (v. 774/1373), *El-Ezkâr*'ın zikirlere dâir yazılan kitapların en güzellerinden biri olduğunu söylemiştir.

El-Ezkâr Üzerindeki Bazı Çalışmalar

Riyâzü's-sâlihîn şârihi İbni Allân es-Sıddîkî (v.1057/1647) *El-Ezkâr*'ı *el-Fütûhâtü'r-rabbâniyye ale'l-Ezkâri'n-Neveviyye* adıyla yedi cilt hâlinde şerh etmiştir (Kahire 1348/1929).

Şâfiî fakihlerinden Ahmed ibni Hüseyin er-Remlî (v. 844/1441) ile dil ve edebiyât âlimi, Bahrak diye tanınan Muhammed ibni Ömer el-Himyerî (v. 930/1524), Ahmed ibni Muhammed el-Kastallânî (v. 923/1517), Süyûtî (v. 911/1505) ve daha başka âlimler *El-Ezkâr*'ı hulâsa etmişlerdir.

İbni Hacer el-Askalânî *El-Ezkâr*'ın hadislerinin üçte ikisini *Netâicü'l-efkâr fî tahrîci ehâdîsi'l-Ezkâr* adlı eserinde tahric etmiş, fakat bu çalışmasını tamamlamaya ömrü yetmemiş, talebesi Sehâvî (v. 902/1497) hocasının bu yarım kalan eserini ikmâl etmek üzere çalışmaya başlamış, o da eseri tamamlamaya muvaffak olamamıştır.

Celâleddîn es-Süyûtî'nin eser üzerinde *Ezkârü'l-Ezkâr* adlı muhtasarı, ayrıca *Tuhfetü'l-ebrâr bi nüketi'l-Ezkâr* adlı ta'liki (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût, Beyrut 1410/1990) bulunmaktadır. İbni Tolun diye meşhur tarih ve fıkıh âlimi Muhammed ibni Ali ed-Dımaşkî el-Hanefî'nin (v. 953/1546) eser üzerinde *İthâfü'l-ahyâr fî nüketi'l-Ezkâr* adlı bir çalışması vardır. Muhammed Ali es-Sâbûnî *El-Ezkâr*'dan seçmeler yapmış ve eserine *el-Münteka'l-muhtâr fî Kitâbi'l-Ezkâr* (Kahire 1986) adını vermiştir.

El-Ezkâr'ın Baskıları

İslâm dünyasında büyük ilgi gören *El-Ezkâr* Kahire'de ve Dımaşk'ta birçok defa yayınlanmıştır. Bu tercümede onun şu tahkikli neşirlerinden faydalanıldı: Alî eş-Şorbacî, Kàsım en-Nurî (Beyrut 1412/1992), Bessâm Abdülvehhâb el-Ca'bî (Beyrut 1425/2004), Abdûh Alî Kûşek (Beyrut 1434/2013), Ebû Üsâme Selîm el-Hilâlî (I-II, Beyrut 1438/2017), Selâhaddîn el-Hımsî, Abdüllatîf Abdüllatîf, Muhammed Ziyâd Şa'bân (Cidde 1439/2018) ve Yûsuf Alî, Ahmed Muhammed es-Seyyid (Beyrut 1439/2018).

El-Ezkâr'ın Tercümesinde Dikkate Alınan Noktalar

* Arapça bilmeyen kardeşlerimizin, hadîs-i şerîfin içindeki duâ ve zikir cümlesinin nerede başlayıp nerede bittiğini bilemeyeceğini düşünerek duâ ve zikir ifâdelerini çerçeve içine almayı uygun gördük.

* Arapça metinleri okumasını bilmeyenler için de duâ ve zikir cümlelerini latin harfleriyle yazdık.

* İmâm Nevevî uzun bâbları "fasıl" adıyla kısımlara ayırmıştır; biz de bunları, nâşirlerin isimlendirmelerinden faydalanarak yan başlık olarak gösterdik.

* Nevevî *El-Ezkâr*'daki hadislerin çoğunun sahîh olduğunu, kitaba zayıf hadisleri nâdiren aldığını, bu takdirde onların zayıf olduğunu belirttiğini söylemiştir. Her hadisin kaynağını gösterirken bunlardan yedi hadise "zayıftır", yirmi üç hadise de "senedi zayıftır" kaydını düşmüştür. Biz de dipnotta o hadislerin kaynaklarını gösterirken, İmâm Nevevî'nin bu değerlendirmelerine işaret ettik.

Burada şunu belirtelim ki bir hadisin senedi zayıf ama metni sahîh veya hasen olabilir; çünkü senedi zayıf olan bir hadisin güvenilir bir başka isnâd ile rivâyet edilmesi ihtimâli vardır. Nitekim senedi zayıf ama metni sahîh birçok hadis bulunmaktadır.

İmâm Nevevî'nin *El-Ezkâr*'da birkaç zayıf hadise yer verdiğinden söz edenler şu kàideyi de hatırlamalıdır: Başta Nevevî olmak üzere İslâm âlimleri akàid ve ahkâm konularında zayıf hadisi kabul etmemiş, ama zikir ve duâ gibi amellerin fazîletleri konusunda, aşırı derecede zayıf olmamak ve İslâm'da kabûl gören bir esâsa aykırı bulunmamak şartıyla zayıf hadisi rivâyet etmekte ve onlarla amel etmekte sakınca görmemişlerdir (bk. s. 40). İslâm bilginlerinin amel ettiği zayıf hadisler -az da olsa- bulunmaktadır.

* İmâm Nevevî eserine aldığı her hadisin kaynağını verdiği için, onun verdiği kaynaklarla yetinilmiştir.

* Mükerrer hadisler dipnotta gösterilmiştir.

* Gerekli görülen yerlerde hadisler hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

* İmâm Nevevî, Şâfiî mezhebine mensup olduğu ve bazı ibadetlerin uygulamasında bu mezhebin görüşünü esas aldığı için, bu gibi yerlerde Hanefî mezhebinin görüş ve uygulaması açıklanmıştır.

---

[4]. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Arnaûd), XIX, 340.

İMÂM NEVEVÎ, HAYATI VE ESERLERİ

İmâm Nevevî, Suriye'nin güneyindeki **Nevâ** köyünde 631 (1233) yılında doğdu ve Nevâlı anlamında **en-Nevevî** diye anıldı. Tam adı Ebû Zekeriyyâ Yahyâ bin Şeref ibni Mürî'dir. Daha sonraki yıllarda İslâm dinine olan hizmetleri dolayısıyla ona 'dini ihyâ eden' anlamında 'Muhyiddîn' lakabı verildi. Bu sebeple **Muhyiddîn en-Nevevî** diye anılmaya başladı.

Babası Şeref ibni Mürî mütevâzı dükkânında çalışan, çevresinde dürüstlüğü ile tanınan zâhid ve müttakì bir kimseydi. Nevevî on yaşına basınca, babasının dükkânında çalışmaya başladı. Fakat ticaretle uğraşmayı sevmedi.

O civarda evliyâullahtan olduğu kabul edilen Yâsîn ibni Yûsuf el-Merâkeşî bir gün Nevâ köyüne geldi. Çocukların Nevevî'yi, 'Gel oynayalım' diye zorladıkları hâlde, onun Kur'an okumayı tercih ettiğini görünce Nevevî'yi pek sevdi; onun Kur'an hocasıyla görüştü ve "Bu çocuğun ileride önemli bir âlim ve büyük bir zâhid olacağını tahmîn ediyorum, lütfen onunla özel sûrette ilgilen!" dedi. Bu velî insan sonraları Nevevî'nin mânevî mürşidi oldu.

Nevevî on sekiz yaşına kadar köyünde kaldı. Çevresindeki âlimlerden temel İslâmî bilgileri öğrendi. Babası onu Dımaşk'a götürerek Revâhiyye medresesine yerleştirdi. Böylece Nevevî tanınmış âlimlerden okumaya başladı. Ünlü fakîhlerin oldukça hacimli bazı kitaplarını kısa sürede ezberledi.

İki yıl sonra babasıyla birlikte hacca gitti. Medîne-i Münevvere'de bir buçuk ay kalarak oradaki âlimlerin derslerine katıldı.

İlme, kitap okumaya aşk derecesinde düşkündü. Bu sebeple yatağa yatmaz, uykusu gelince kitaplarına yaslanarak biraz uyuklardı. **En üstün ibadetin ve Allah rızâsını kazanmanın en iyi yolunun ilimle uğraşmak olduğunu söylerdi.**

Her gün on iki hocadan on iki çeşit ders alırdı. *Kütüb-i Sitte*, İmâm Mâlik'in *Muvatta*'ı, Ahmed ibni Hanbel'in *Müsned*'i başta olmak üzere hadis ve usûl-i hadisle ilgili birçok eseri hocalarına kendisi okudu. On yıl gibi bir zamanda parmakla gösterilen bir ilim adamı oldu.

Nevevî hocalarına çok değer verir, “Bir kimsenin hocaları, onun dinde babalarıdır, Allah ile irtibatını sağlayan kimselerdir” derdi. Daha ziyâde hadis ve fıkıh âlimlerinden faydalandı.

Kendisi de pek çok âlim yetiştirdi. Bunlar arasında Mısır ve Şam kadısı Bedreddin İbni Cemâ`a (v. 733/1333), *Tehzîbü’l-Kemâl* müellifi Yûsuf İbni Abdurrahman el-Mizzî (v. 742/1341) gibi ünlüler vardı.

Derin İlmi

Ünlü muhaddis ve târihçi Zehebî’nin **“hadis âlimlerinin efendisi”** diye söz ettiği Nevevî, bir hadis hâfızı, aynı zamanda hadis ilimlerinde tanınmış bir üstâddı. Sahîh hadisleri olduğu kadar zayıf ve uydurma rivâyetleri ve râvilerin hâllerini iyi bilirdi.

Yaşadığı devirde Şâfiî fıkhının en büyük âlimi o idi. Bir gün İmâm Gazzâlî’nin *el-Vasît*’inden yapılan bir nakil hakkında kendisiyle münakaşa ettiler. Nevevî münakaşa etmeyi sevmezdi. Yanındakilere döndü ve: “Benimle *el-Vasît* hakkında münakaşa ediyorlar. Ben o eseri dört yüz defa okudum” dedi.

Nevevî muhtelif medreselerde hocalık yaptı. 665 (1267) yılında Ebû Şâme el-Makdisî’nin vefatıyla boşalan Suriye’nin en tanınmış öğretim müessesesi olan **Eşrefiyye Dârülhadisi** şeyhliğine getirildi. Vefâtına kadar on bir sene müddetle bu görevi devam ettirdi.

Görünüşü ve Yaşayışı

İmâm Nevevî dünyaya değer vermezdi. Sırtındaki kaba dokunmuş pamuk elbise ve başındaki küçük sarığıyla onu gören, Dımaşk’ı gezmeye gelmiş Nevâlı bir köylü zannederdi.

Ömrünü ilme nikâhladığı için hiç evlenmedi. Âhirete duyduğu özlem sebebiyle dünya zevklerini, yiyip içmeyi, giyinip kuşanmayı önemsemezdi. Günde bir defa geceleyin, sadece bir çeşit yemek yerdi.

Dımaşk’taki pek çok vakıf arâzinin titizlikle idâre edilmediği gerekçesiyle Dımaşk’ta yetişen meyveleri yemez, babasının köyden getirdiği yiyeceklerle idâre ederdi.

Görev yaptığı medreselerden kendisine verilen aylıkla kitap alır, sonra da bunları o medreseye vakfederdi. Nevevî’yi yakından tanıyan bazı âlimler onun bir sahâbî gibi, bazıları ise bir tâbiî gibi yaşadığını söylerdi.

İlimle bu kadar çok meşgul olmasına rağmen ibadete, Kur’an okumaya ve Allah Teâlâ’yı zikretmeye geniş zaman ayırırdı.

Nevevî'yi yakından tanıyan bazı âlimler onun kerâmetlerinden söz ederler.

Devrin Sultanını Uyarması

İmâm Nevevî haksızlığa boyun eğmez, doğru bildiğini söylemekten ve yöneticileri sözlü veya yazılı olarak uyarmaktan çekinmezdi.

Mısır ve Suriye'de Memlûk Devleti'ni kuran ve on yedi yıl saltanat süren I. Baybars'a birkaç defa mektup yazdı, kıtlık sebebiyle maddî sıkıntı çeken Dımaşk halkına kolaylık göstermesini, ağır vergilerle onları ezmemesini istedi. Sultana karşı saygısızlık göstermeden zaman zaman mektuplarının sertlik dozunu artırdı.

Esâsen Kıpçak asıllı bir Türk sultanı olan melik Baybars, Haçlılarla ve Moğollarla savaşan samimi bir Müslümandı. Moğolların Suriye'ye saldırdığı sıralarda hazînesini güçlendirmek için halkın münbit topraklarını hazineye katmak istedi. Bunun için de Suriyeli âlimlerden fetvâ istedi. Bu fetvâyı verenler oldu. Nevevî ise bunun haksızlık olacağını söyleyerek fetvâ vermedi. Bunun üzerine sultan ondan şehri terk edip gitmesini istedi. O da Dımaşk'tan ayrılıp köyüne döndü.

Anlatıldığına göre bu olay üzerine sultana Nevevî'yi niçin öldürtmediğini sordular. O da bunu yapmak istediğini fakat o sırada ikisinin arasına ağzını kocaman açmış bir aslanın girdiğini ve onu öldürmesine fırsat vermediğini söyledi.

Nevevî köyünde hastalandı ve 676 yılının 24 Receb (milâdî 22 Aralık 1277) çarşamba günü, seher vakti, kırk dört (hicrî olarak kırk beş) yaşında Mevlâ'sına kavuştu.

Cenâb-ı Hak şefâatine nâil eylesin.

Hakkında Söylenenler

Hadis hâfızı ve târihçi Zehebî (v. 748/1348), Nevevî'yi yukarıda yazdığımız üstün özellikleriyle tanıtmış, sonra da onun vakūr ve heybetli bir insan olduğunu, onun Allah'tan, Allah'ın da ondan memnun kaldığını, bu sebeple onu cennetinde ağırlayacağını söylemiştir.

Nevevî'nin talebelerinden fakih ve muhaddis İbni Ferah el-İşbîlî (v. 699/1300), hocasının üç önemli özelliği bulunduğunu belirtmiş, bunların:

* İlim ve görev sorumluluğuna sâhip olmak,
* Dünyaya ve dünya menfaatlerine değer vermemek,
* İyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırmak olduğunu söylemiştir.

Şâfiî fakìhi, müctehid, fıkıh ve hadis sahalarında değerli eserleri bulunan Takiyyüddin es-Sübkî (v. 756/1355), Nevevî'ye derin hayranlık duyardı. Daha sonraları o da Nevevî gibi Eşrefiyye dârülhadisine şeyh oldu. Nevevî'nin bu dârülhadîste ders verdiği odada geceleri ibadet ederken yanağını yere koyar, "Nevevî'nin ayak bastığı zemîne belki yüzüm temas eder" diye duygulanır ve onun evliyâullahtan olduğunu söylerdi.

Hayatına Dâir Yazılan Eserler

Bu konuda yazılan eserlerden üçü önemlidir.

Talebesi Alâeddîn İbnü'l-Attâr'ın (v. 724/1324) *Tuhfetü't-tâlibîn fî tercemeti şeyhine'l-imâm Muhyiddîn*'i, hadis âlimi ve târihçi Şemseddin es-Sehâvî'nin (v. 902/1497) *el-Menhelü'l-azbi'r-ravî fî tercemeti kutbi'l-evliyâi'l-kirâm şeyhi meşâyihi'l-İslâm Muhyiddîn ibni Zekeriyyâ en-Nevâvî*'si ve Süyûtî'nin *el-Minhâcü's-sevî fî tercemeti'l-imâm en-Nevevî*'si.

Nevevî'nin Eserleri

1. Hadisle ilgili önemli eserleri şunlardır:

***** *Riyâzü's-sâlihîn min hadîsi seyyidi'l-mürselîn*. Eser, bir Müslüman'ın günlük hayatında ihtiyaç duyacağı, mükerrerleriyle birlikte 1900 hadisi ve birçok âyet-i kerîmeyi ihtivâ etmektedir. Müslümanlar'ın el kitabı durumundaki eser, Kur'ân-ı Kerîm'den sonra en çok okunan kitap kabul edilmektedir.

***** *El-Minhâc fî şerhi Sahîh-i Müslim ibni'l-Haccâc*. *Sahîh-i Müslim* şerhlerinin en önemlilerinden biridir. Nevevî ömrünün son iki senesinde yazdığı bu eserle *Sahîh-i Müslim*'e büyük hizmet etmiştir.

***** *El-Ezkâr.* Eser yukarıda tanıtılmıştır.

***** *El-Erbe`ûne'n-Neveviyye.* Dinin esaslarına dâir, çoğu *Sahîh-i Buhârî* ile *Sahîh-i Müslim*'den seçilmiş 42 hadisi ihtiva etmektedir. Bu eser her devirde büyük kabul görmüş, başta kendisi olmak üzere 40'tan fazla âlim tarafından şerh edilmiştir.

2. Usûl-i Hadisle ilgili şu iki eseri ünlüdür:

***** *İrşâdü tullâbi'l-hakàik ilâ ma`rifeti süneni hayri'l-halâik sallallahu aleyhi ve sellem*. Bu eser İbnü's-Salâh'ın ünlü *Mukaddime*'sinin muhtasarıdır.

***** *Et-Takrîb ve't-teysîr li ma`rifeti süneni'l beşîri'n-nezîr.* Bir önceki eserin muhtasarı olup ünlü âlimler tarafından şerh edilmiştir.

3. Şâfiî fıkhıyla ilgili eserlerinin en tanınmışı şunlardır:

***** *Ravzatü't-tâlibîn ve umdetü'l-müttekìn*. Şâfiî fıkhını en güzel şekilde derlemesiyle ünlü bu eser, Şâfiî fakìhi Abdülkerîm er-Râfi`î'nin (v. 623/1226) *eş-Şerhu'l-kebîr*'inin muhtasarıdır. Nevevî bu esere iki cilt hacminde ilâveler yapmıştır.

***** *Minhâcü't-tâlibîn*. Nevevî bu çalışmasıyla Abdülkerîm er-Râfi`î'nin *el-Muharrer* adlı kitabını tamamlayarak tashih emiş ve kolayca ezberlenebilmesi için onu yarı yarıya özetlemiştir. Nevevî'nin bu eseri üzerine kırk kadar şerh yazılmıştır.

***** *El-Mecmû` şerhu'l-Mühezzeb*. Nevevî, Ebû İshâk eş-Şîrâzî'nin (ö. 476/1083), Şâfiî fıkhına dâir *el-Mühezzeb* adlı eserini, her mes'elede diğer mezheplerin görüşlerini delilleriyle birlikte ortaya koymak ve tartışmak suretiyle şerh etmeye başlamış, ancak Kitâbü'l-Bey'i yazmakta iken vefat etmiştir.

Diğer Eserleri

Nevevî'nin bunlardan başka Kur'an okuma âdâbına dâir *et-Tibyân fî âdâbi hameleti'l-Kur'ân*, dille ilgili *Tehzîbü'l-esmâ ve'l-lugât*, akâid, ibadet ve tasavvuf ile ilgili *Makàsıdü'l-İmâm en-Nevevî*, zühd ve ihlâs konularına dâir *Büstânü'l-ârifîn*, fazîlet sahibi insanlara hürmeten ayağa kalkmaya dâir *et-Terhîs fi'l-ikrâm*, *Müntehabü Tabakàti'ş-Şâfi`iyye li'bni's-Salâh*, hadis, fıkıh, lügat ve Arap diliyle ilgili bazı konuları ele aldığı *Tuhfetü tullâbi'l-fezâil*, fetvâ usûlüne dair *Edebü'l-müftî ve'l-müsteftî*, *Mesâilü tahmîsi'l-ganâim*, *Muhtasaru âdâbi'l-istiskà*, *ed-Dekàik*, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle*, *Risâle fî me`âni'l-esmâi'l-hüsnâ*, *Risâle fî ehâdîsi'l-hayâ* gibi eserleri vardır.[5]

---

[5]. İmâm Nevevî'nin hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi için bk. Mehmet Yaşar Kandemir, "Nevevî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXXIII, 45-49.

MÜELLİFİN MUKADDİMESİ

Hamd Allah’a mahsustur. O tektir, yenilmeyendir, yegâne gàliptir, dâimâ affedendir, yarattığı varlıkların kaderini tâyin edendir, işleri yönetendir, yarattığı varlıklar arasından seçtiği kalbi duyarlı ve basîret sahibi kulunun gönül gözünü açmak üzere geceyi gündüze sarandır, seçtiği kulunu hayırlı kulları arasına koyan, onları iyi kullarından olmaya muvaffak edendir, sevdiklerine gerçekleri gösterip onların dünyaya iltifatını kesendir.

Cenâb-ı Hakk’ın seçtiği kullar da Allah’ın rızâsını kazanmaya gayret eder, âhiret yurduna hazırlanmaya çalışırlar. Kâinâtın Rabbi’nin gazabını çekecek davranışlardan uzak durur, cehennem azabından korkarlar. Allah’ın buyruklarını yerine getirme arzusuyla akşam-sabah, gece-gündüz, hâller ve durumlar değiştikçe O’nu zikrederler. Böylece kalpleri ilâhî nurların parıltısıyla aydınlanır.

Ben Allah’a, lütfettiği bütün nimetlerden dolayı yüce övgülerle hamd ederim. O’nun cömertlik ve ihsânından, verdiklerinden daha fazlasını lütfetmesini niyâz ederim.

Şunu kesin olarak belirtirim ki o yüceler yücesi, bir ve tek, herkesin kendisinden istediği ama onun kimseden bir şey istemediği, hiçbir gücün yenemediği ve her işi yerli yerinde yapan Allah’tan başka ilâh yoktur.

Şunu da kesin olarak söylerim ki Muhammed O’nun kulu, resûlü, kullarının arasından seçtiği, habîbi ve dostudur; yaratılmışların en fazîletlisi, gelmiş ve gelecek bütün insanların en değerlisidir. Allah’ın salâtı ve selâmı onun, öteki peygamberlerin, onların ailelerinin ve diğer sâlih kulların üzerine olsun.

O yüceler yücesi, hiçbir gücün kendisini yenemediği ve her işi yerli yerinde yapan Allah, Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyurmuştur:

﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ﴾

“Siz beni anın ki ben de sizi anayım.”[6]

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

“Ben cinleri ve insanları yalnız bana kulluk etsinler diye yarattım.”[7]

Bu âyet-i kerîmeler şunu göstermektedir:

Kulun en değerli hâli, âlemlerin Rabbini zikretmesi ve peygamberlerin efendisi olan Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin öğrettiği zikirlerle meşgul olmasıdır.

İslâm âlimleri -Allah hepsinden râzı olsun- konuyla ilgilenenlerin bildiği üzere, günlük ibâdetler, duâlar ve zikirler hakkında pek çok kitap yazmışlardır. Fakat bu kitaplarda hadisler senedleriyle verildiği ve pek çok tekrar yapıldığı için gereğinden fazla geniş, sadece zikirleri öğrenmek isteyenler için de sıkıcıdır. Bunları dikkate alarak, duâ ve zikirleri öğrenmek isteyenlere kolaylık olmak üzere bu kitabı kaleme aldım ve aynı düşünceyle birçok yerde hadisleri senedsiz olarak zikrettim. Çünkü zikirleri öğrenmek isteyen kimselerin çoğu, bu zikirleri belleyip uygulamak isterler; rivâyetlerin senedi son derece kısa bile olsa onları bilmek istemezler. Bu kitabın hedefi zikirleri öğrenmek ve uygulamak isteyenlere bunları izah edip öğretmektir.

Hadislerin senedlerini vermek yerine, inşallah ondan daha önemli olan ve çoğu zaman yapılmayan bir şeyi yapacağım: Bu kitapta geçen hadislerin sahîh, hasen, zayıf veya münker[8] olduğunu belirteceğim. Çünkü pek az muhaddis dışında hemen herkes hadislerin sıhhatini bilmeye muhtaçtır. Hadislerin ne derece güvenilir olduğunu bilmek son derece önemlidir. Hadis öğrenmeye çalışan kimse, hadislerin ne derece güvenilir olduğunu önde gelen ve kendilerine güvenilen hadis âlimlerinden sorup öğrenmelidir.

Kitapta bunlardan başka, inşallah hadis ilmiyle, fıkhın incelikleriyle, dinin önemli meseleleriyle, nefsin eğitilmesiyle, dinini yaşamak isteyen kimselerin bunları öğrenmesiyle ilgili faydalı bilgiler vereceğim. Bütün bunları, din konusunda yeterli bilgisi olmayanların bile kolayca anlayacağı şekilde anlatacağım. (Aşağıdaki hadîs-i şerîf bu hedefi dile getirmektedir.)

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ

مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا».

1. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“İnsanları doğru yola (hidâyete) **çağıran kimseye, kendisine uyanların sevabı kadar sevap verilir. Bu, onların sevaplarından bir şey azaltmaz.”**[9]

Hayır kazanmaya çalışanlara yardımcı olmak, onlara hayır yolunu kolaylaştırmak istedim.

El-Ezkâr’ın baş tarafında hem bu kitabı okuyanların, hem de bu konuyla ilgilenen kimselerin ihtiyaç duyacağı önemli bilgiler vereceğim.

Çok meşhur olmadığı için, hadisle ilgilenmeyenlerin tanımadığı bir sahâbînin adı geçince, o zâtın sahâbî olduğunu özellikle belirttim.

Bu kitapta geçen hadisleri, İslâm’ın temeli olan şu beş kitaptan rivâyet edeceğim: *Sahîh-i Buhârî*, *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî*’ ve *Sünen-i Nesâî*’. Bunların dışındaki meşhûr kitaplardan ve diğer eserlerden az da olsa hadis nakledeceğim.

Hadis cüzlerinden ve müsnedlerden az sayıda hadis nakledeceğim. Pek az yerde de bazı ünlü kitaplardan, zayıf olduğunu belirterek, bazı zayıf hadisleri rivâyet edeceğim. Bu kitaplardan çoğunlukla makbûl olan rivâyetleri zikredeceğim. İşte bu sebeple *El-Ezkâr*’ın güvenilir bir kaynak olarak kabul göreceğini umuyorum. Yine bu kitapta, ele aldığım konularla doğrudan ilgili olan hadisleri nakledeceğim.

Her türlü kerem ve ihsânı elinde bulunduran Allah’tan beni başarılı kılmasını niyâz ediyorum. O’ndan benim vekilim olmasını, bana yardım etmesini, beni doğru yola iletmesini, kötülüklerden korumasını, yapmak istediğim hayırları kolaylaştırmasını, her güzel işi devamlı yaptırmasını, beni cennette sevdiklerimle buluşturmasını ve burada zikretmediğim, beni sevindirecek diğer güzellikleri bana lütfetmesini istiyorum.

Bana Allah yeter, O ne güzel vekildir. Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet, ancak karşı konulmayan kuvvet sahibi ve her işi yerli yerince yapan Allah’ın yardımıyla kazanılabilir. Allah’ın dilediği olur. Güç ve kuvvet yalnız Allah’ındır. Ben Allah’a tevekkül ettim. Allah’a sığındım. Allah’tan yardım istedim. İşimi Allah’a havâle ettim. Dinimi, canımı, anamı, babamı, kardeşlerimi, sevdiklerimi, bana iyilik eden herkesi ve bütün Müslümanlar’ı, Cenâb-ı Hakk’ın bana ve onlara ihsân ettiği dünya ve

âhiretle ilgili her şeyi Allah'a emânet ettim. Çünkü Allah kendisine emânet edilen şeyleri korur. O ne güzel koruyup gözetendir.

---

[6]. Bakara 2/152.
[7]. Zâriyât 51/56.
[8]. Münker, zayıf râvinin güvenilir râviye aykırı rivâyeti demektir.
[9]. Müslim, İlim 16, nr. 2674. **Bu hadisin daha uzun bir rivâyeti 925 numara ile gelecektir.**

1. GÜNLÜK DUÂLAR VE ZİKİRLER BÖLÜMÜ

GİZLİ VE AÇIK BÜTÜN İŞLERDE İHLÂSLI VE İYİ NİYET SAHİBİ OLMAK

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ﴾

“Onlar bâtıl dinlerden uzaklaşarak saf bir inançla yalnız Allah’a kulluk etmek, namaz kılmak ve zekât vermekle emrolunmuşlardı ki dosdoğru din de zâten budur.”[10]

﴿لَنْ يَنَالَ اللهَ لُحُومُهَا وَلا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ﴾

“O kurbanların ne etleri ne de kanları Allah’a ulaşır. Allah’a yalnız sizin takvânız ulaşır.”[11]

Bu âyet-i kerîme, ibâdetlerde niyetin gerekli olduğunu, niyet edilmeden yapılan ibâdetin bir değeri bulunmadığını göstermektedir.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ bu âyetin anlamının, **“Allah’a sadece niyetler ulaşır”** demek olduğunu söylemiştir.

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ».

2. Ömer ibnü’l-Hattâb radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Yapılan işler niyetlere göre değerlenir. Herkes yaptığı işin karşılığını niyetine göre alır. Kimin niyeti Allah’a ve Resûlü’ne varmak, onlara hicret etmek ise eline geçecek sevap da Allah’a ve Resûlü’ne hicret sevabıdır. Kim de elde edeceği bir dünyalığa veya evleneceği bir kadına kavuşmak için yola çıkmışsa onun hicreti de hicret ettiği şeye göre değerlenir.”[12]

Bu hadîs-i şerîf sahîhtir. İmâm Buhârî ve İmâm Müslim bu hadisin sahîh olduğu, İslâm âlimleri de onun dinde son derece önemli bir yeri bulunduğu konusunda ittifâk etmişlerdir. Bu hadîs-i şerîf İslâm’ın dayandığı temellerden biridir. İlk devir İslâm âlimleri ve onların izinde giden daha sonraki âlimler, -Allah hepsine rahmet eylesin- bir eser yazılacağı zaman ona bu hadîs-i şerîfle başlanmasını uygun görmüşler, böylece kitaplarını okuyacak kimselerin onu düzgün bir niyetle okumalarını hatırlatmak istemişlerdir.

(Tebe-i tâbiîn neslinin hadis âlimlerinden) Ebû Saîd Abdurrahmân ibni Mehdî (v. 198/813) -Allah ona rahmet eylesin- şöyle demiştir:

“Bir kitap yazmak isteyen kimse, ona bu hadîs-i şerîfle başlasın.”[13]

(Hadis âlimi ve hâfızı) Ebû Süleymân el-Hattâbî de (v. 388/998) şöyle demiştir:

“İlk devir âlimlerinden olan hocalarımız, dinle ilgili her şeye: ‘Yapılan işler niyetlere göre değerlenir’ hadîs-i şerîfiyle başlamayı uygun görürlerdi; çünkü her işin hangi niyetle yapıldığına bakılır.”

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
حَدِيثُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ نِيَّتِهِ»

3. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın şöyle dediği bize ulaşmıştır:

“Bir kimsenin rivâyet ettiği haber, niyetine bakılarak alınır ve ezberlenir.”[14]

Bir başka İslâm büyüğü de şöyle demiştir:

“Bir kimseye beslediği niyete göre iyilik veya kötülük yazılır.”[15]

Büyük sûfîlerden Ebû Alî Fudayl ibni İyâz’ın (v. 187/803), Allah ondan râzı olsun, şöyle dediği bize rivâyet edildi:

“Bir şeyi insanlar görür diye yapmamak riyâdır. Bir şeyi insanlar görsün diye yapmak şirktir. İhlâs ise Allah Teâlâ’nın seni bu iki hâlden kurtarmasıdır.”[16]

İlk sûfîlerden İmâm Hâris el-Muhâsibî (v. 243/857) -Allah ona rahmet eylesin- şöyle demiştir:

“Sâdık insan, -kalbi düzgün olduğu için- başkalarının gönlünde hiçbir îtibârı kalmasa bile buna aldırış etmez. Hesaba gelmeyecek derecede güzel amelleri olsa insanların bunu bilmesini istemez. Yaptığı kötü işleri insanların bilmesinden de rahatsız olmaz.”[17]

İlk zâhidlerden Huzeyfe el-Mar‘aşî -Allah ona rahmet eylesin- şöyle demiştir:

“İhlâs, kulun yaptığı işlerin, başkaları görse de görmese de aynı olmasıdır.”[18]

(Tasavvuf, kelâm, tefsir ve hadis ilimlerinde) üstâd olan İmâm Ebü’l-Kàsım el-Kuşeyrî’nin -Allah ona rahmet eylesin- şöyle rivâyet ettiği bize ulaşmıştır:

“İhlâs, ibâdeti sadece ve sadece, -yüceliğine yakışmayan her türlü noksanlıktan münezzeh olan- Allah için yapmaktır. İhlâs, kulun yaptığı ibâdet ve tâatla, başka bir şeye değil, sadece Allah Teâlâ’ya yaklaşmayı istemesiyle kazanılır. Allah Teâlâ’nın rızâsını kazanmayı değil de başka bir varlığa yaklaşmayı, insanların takdirini kazanmayı, onlar tarafından övülmeyi gözetmek ihlâsa engeldir.”[19]

Önde gelen sûfîlerden Ebû Muhammed Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî (v. 283/896) -Allah ondan râzı olsun- şöyle demiştir:

“Dini iyi bilen kimseler ihlâsın ne olduğunu araştırdılar ve şu sonuca vardılar: İhlâs, insanın yaptığı gizli-açık her şeyde Allah’ın rızâsını gözetmesidir. Yaptığı işlere kesinlikle şahsî arzularının, hevâ-heveslerinin ve menfaatlerinin karışmamasıdır.”[20]

Tanınmış sûfîlerden Ebû Alî ed-Dekkàk’ın (v. 405/1015) -Allah ondan râzı olsun- şöyle dediği bize ulaşmıştır:

“İhlâs, yaptığı işte halkın takdirini beklemekten sakınmaktır. Doğruluk ve dürüstlük (sıdk) ise yaptığı işe bakarak kendini beğenmemektir. İhlâs sahibinde riyâ yoktur. Doğru (sâdık) olan kimsede ise kendini beğenme hastalığı bulunmaz.”[21]

İlk dönem sûfîlerinden Zünnûn el-Mısrî (v. 245/859) -Allah ona rahmet eylesin- şöyle demiştir:

“Üç şey insanın ihlâs sahibi olduğunu gösterir:

Kendisini halkın övmesiyle yermesi arasında bir fark gözetmemek.

Yaptığı iyiliği, makbul işler arasında görmemek.

Amellerinin karşılığını dünyada da âhirette de beklememek.”[22]

İmâm Kuşeyrî’nin -Allah ona rahmet eylesin- şöyle dediği bize rivâyet edildi:

“Doğruluğun ve dürüstlüğün (sıdkın) en aşağı derecesi, kişinin içiyle dışının bir olmasıdır.”[23]

Sûfî Sehl et-Tüsterî (v. 283/896) şöyle demiştir:

“Nefsine veya başkasına ikiyüzlü davranan kimse, doğruluğun ve dürüstlüğün (sıdk) kokusunu koklamamıştır.”

Sûfîlerin ihlâs konusunda sayılamayacak kadar sözleri vardır. Kendisine Allah Teâlâ’nın yardım ettiği kimseler için burada zikrettiklerim yeterlidir.

Amellerin Fazîletleri

Amellerin fazîletlerine dâir bir rivâyet duyan kimse, hayatında bir defa bile olsa, o rivâyete göre amel etmeli ve böylece o fazîletli işi yapanlardan sayılmalıdır. Söz konusu fazîletli ameli hiç yapmamak uygun bir davranış değildir; bu sebeple onu elinden geldiğince îfâ etmelidir. Çünkü Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin hem *Sahîh-i Buhârî* hem de *Sahîh-i Müslim*’de bulunan şöyle bir hadîs-i şerîfi vardır:

❀

٤. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ»

4. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Size bir şeyi emrettiğim zaman, onu elinizden geldiği kadar yapın.”[24]

Fazîletli İbâdetlerde Zayıf Hadisle Amel Etmek

Hadis, fıkıh ve diğer ilimlerin âlimleri şöyle demişlerdir:

Amellerin fazîletleri ile tergîb ve terhîb (iyi bir işi yapmaya özendirme, kötü bir işi yapmaktan sakındırma) konularında, uydurma olmadığı sürece zayıf hadisle amel etmek câiz ve makbûldür. Ama helâl-haram, alım-satım, nikâh-boşanma gibi konularda zayıf hadisle değil, sadece sahîh veya hasen hadisle amel edilir. Bazı alım-satım veya nikâh-boşanma gibi konuların mekrûh olduğuna (dinin onları uygun görmediğine) dâir zayıf bir hadis olsa bile, o zayıf hadisle amel etmemek uygun olur. Şâyet onu destekleyen başka deliller varsa, o takdirde o zayıf hadisle amel edilebilir.

Ben bu konuyu şunun için dile getirdim: Bu kitapta bazı hadislerin sahîh, bazılarının hasen, bazılarının da zayıf olduğunu belirttim veya unutkanlık, dalgınlık gibi bir sebeple belirtmemiş de olabilirim. Bu kitabı okuyanların bu durumu bilmesini özellikle istedim.

Zikir Halkalarında Bulunmanın Sevâbı

Allah’ı zikretmek makbûl bir ibâdet olduğu gibi, zikir halkalarında oturmak da makbûl bir ibâdettir. Böyle olduğuna dâir pek çok delil vardır. İnşallah yeri gelince bu delillerden söz edilecektir.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ يَطْلُبُونَ حِلَقَ الذِّكْرِ، فَإِذَا أَتَوْا عَلَيْهِمْ، حَفُّوا بِهِمْ».

5. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Cennet bahçelerine uğradığınız zaman oradan faydalanmaya bakın!” Ashâb-ı kirâm,

“Yâ Resûlallah! Cennet bahçeleri nedir, neresidir?” diye sordular. Allah’ın Elçisi şöyle buyurdu:

“Cennet bahçeleri zikir meclislerdir. Allah Teâlâ’nın yeryüzünde dolaşıp zikir meclislerini araştıran melekleri vardır. Onlar zikir meclislerini buldukları zaman, zikredenlerin yanına varıp aralarına katılırlar.”[25]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي جِبْرِيلُ فَأَخْبَرَنِي أَنَّ اللهَ تَعَالَى يُبَاهِي بِكُمُ الْمَلَائِكَةَ».

6. Muâviye bin Ebî Süfyân radıyallahu anh şöyle dedi: Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem halka şeklinde oturan sahâbîlerinin yanına geldi ve onlara:

“Burada niçin oturuyorsunuz?” diye sordu. Onlar da:

“Allah Teâlâ bize İslâmiyet’i nasip ederek büyük bir lütufta bulundu, biz de bu sebeple O’nu zikretmek ve O’na hamd etmek için toplandık” diye cevap verdiler.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

“Allah aşkına söyleyin, siz buraya sadece Allah’ı zikretmek için mi toplandınız?” diye sordu. Onlar da:

“Evet, vallahi sadece bunun için toplandık” dediler.

Bunun üzerine Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

“Ben size inanmadığım için yemin vermiş değilim. Fakat bana Cebrâil geldi ve Allah Teâlâ’nın, meleklere sizinle iftihar ettiğini haber verdi; onun için böyle söyledim.”[26]

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ وَنَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ».

7. Ebû Saîd el-Hudrî ile Ebû Hüreyre radıyallahu anhümâ, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğuna şâhit oldular:

“Bir topluluk oturup Allah Teâlâ’yı zikrederse onları melekler kuşatır, Allah’ın rahmeti kaplar, üzerlerine mânevî huzûr (sekînet) iner ve Allah Teâlâ da onları kendi huzûrunda bulunanların arasında anar.”[27]

Zikir Nasıl Olur?

Zikir kalple de olur dil ile de olur; ama zikrin en makbûlü hem kalp hem de dil ile olanıdır. Şâyet zikir bunlardan sadece biriyle yapılacaksa, kalp ile yapılan zikir daha değerlidir. Başkaları riyâ zannedebilir endişesiyle hem kalp hem de dille yapılan zikri bırakmamalıdır. Allah’ı, onun rızâsını kazanmak isteyerek hem kalp hem de dille zikretmelidir. Büyük sûfîlerden Fudayl ibni İyâz’ın (v. 187/833) -Allah ona rahmet eylesin- “Bir ibâdeti insanlar görür diye yapmamak riyâdır” dediğini daha önce söylemiştik.

Bir kimse insanların düşüncesine göre hareket etmeye, onların hiç de önemli olmayan görüşlerine değer vermeye başlarsa, birçok hayır kapısını kendine kapatır. Yapması gereken birçok dinî görevden kendini mahrum eder. Allah’ın seçkin kullarının yolu bu değildir.

❀

مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ تَجْهَرْ بِصَلاَتِكَ وَلاَ تُخَافِتْ بِهَا، فِي الدُّعَاءِ».

8. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Namazda sesini pek yükseltme, büsbütün de kısma, ikisinin ortasında bir yol tut”[28] âyet-i kerîmesi duâ hakkında nâzil oldu.”[29]

Hz. Âişe annemizin belirttiğine göre, bu âyet-i kerîme nasıl duâ edilmesi gerektiğini öğretmektedir. Buna göre duâ ederken sesi gereğinden fazla yükseltmemeli, duyulmayacak kadar da kısmamalıdır.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın haber verdiğine göre bu âyet-i kerîme, namazı nasıl bir sesle kıldırmak gerektiğini öğretmek için nâzil olmuştur. Şöyle ki Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Mekke'de İslâmiyet'i gizli gizli yaydığı sıralarda, ashâbına namaz kıldırırken Kur'ân-ı Kerîm'i yüksek sesle okurdu. Bunu duyan müşrikler de Kur'ân-ı Kerîm'e, onu gönderene ve getirene söverlerdi. İşte o günlerde Allah Teâlâ bu âyet-i kerîmeyi indirdi ve resûlüne namaz kıldırırken müşriklerin Kur'ân-ı Kerîm'i duyup hakaret edeceği kadar sesini yükseltmemesini, ashâbının duyamayacağı kadar da yavaş sesle okumamasını, ikisi arasında orta bir yol tutmasını buyurdu.[30]

İbâdet Zikirdir

Allah'ı zikretmek, sadece sübhânallâh, lâilâhe illallah, elhamdülillâh, Allâhü ekber gibi zikirleri söylemek değildir. Allah Teâlâ'ya herhangi bir şekilde itâat ve ibâdet eden O'nu zikretmiş olur. Tâbiîn muhaddis ve müfessirlerinden Saîd ibni Cübeyr (v. 94/713) -Allah ondan râzı olsun- ve daha başka âlimler de böyle demiştir.

Fıkıh ve hadis âlimi Atâ el-Horasânî (v. 135/752) -Allah ona rahmet eylesin- şöyle demiştir:

"Zikir meclisleri sadece zikir çekilen yerler değildir. Helâl ve haram, alım-satım, namaz, oruç, evlenme-boşanma ve haccetme gibi konuların konuşulduğu yerler de zikir meclisleridir."

Zikrin Fazîleti

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ

وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ﴾ ﴿وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

“Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mü’min erkekler ve mü’min kadınlar, Allah’ın emirlerine itaat eden erkekler ve Allah’ın emirlerine itaat eden kadınlar, doğruluk sahibi erkekler ve doğruluk sahibi kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, Allah’a karşı saygılı ve alçakgönüllü erkekler ile Allah’a karşı saygılı ve alçakgönüllü kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve iffetlerini koruyan kadınlar, **Allah’ı çok zikreden erkekler ve Allah’ı çok zikreden kadınlar**; işte bunlar için Allah hem bağışlanma hem de pek büyük bir mükâfât hazırlamıştır.”[31]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ اللهِ؟ قَالَ: «الذَّاكِرُونَ اللهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ».

9. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

“Müferridler öne geçti” buyurdu. Bunun üzerine sahâbîler,

“Müferridler ne demektir, yâ Resûlallah?” diye sordular. Resûl-i Ekrem de:

“Allah’ı çok zikreden erkeklerle, Allah’ı çok zikreden kadınlardır” buyurdu.[32]

Bir başka hadîs-i şerîften öğrendiğimize göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem “müferrid” kelimesini şöyle açıklamıştır:

“Müferridler, Allah’ı zikretmeye düşkün olan kimselerdir. Zikir onların sırtlarındaki günah yüklerini indirdiği için, kıyâmet günü Allah’ın huzûruna yüklerinden kurtulmuş olarak gelirler.”[33]

Yukarıda geçen “Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar” diye başlayan âyet-i kerîmeyi iyi anlamaya gayret etmelidir. Çünkü bu konuda ihtilâf edilmiştir:

Vâhidî diye bilinen tefsir âlimi Ebü’l-Hasan Ali bin Ahmed en-Nîsâbûrî (v. 468/1076), Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın şöyle dediğini nakletmiştir:

“Âyet-i kerîmedeki Allah’ı çok zikretmekten maksat, namazlardan sonra, sabah-akşam, yatağa yatarken, uykudan her uyandıkça ve bir yere gitmek üzere evinden her çıktığında Allah’ı zikretmek demektir.”

Tâbiîn müfessiri Mücâhid ibni Cebr de (v. 103/721) şöyle dedi:

“Bir kimse ayakta, otururken ve yan yatarken Allah’ı zikretmedikçe, Allah’ı çok zikredenlerden olmaz.”[34]

Fıkıh ve hadis âlimi Atâ el-Horasânî de (v. 135/752) şöyle demiştir:

“Bir kimse beş vakit namazı gerektiği gibi kılarsa, ‘**Allah’ı çok zikreden erkekler ve Allah’ı çok zikreden kadınlar**’ âyet-i kerîmesiyle anılanlardan olur.”

❀

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

أَوْ صَلَّى، رَكْعَتَيْنِ جَمِيعًا، كُتِبَا فِي الذَّاكِرِينَ وَالذَّاكِرَاتِ».

10. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse geceleyin karısını uyandırır da beraberce veya her biri kendi başına iki rek’at namaz kılarlarsa, Allah’ı çok anan erkekler ve Allah’ı çok anan kadınlar arasına yazılırlar.”[35]

Bu, halk arasında yaygın bir hadîs-i şerîftir.

Hadis ve fıkıh âlimi Ebû Amr ibni’s-Salâh eş-Şehrezûrî’ye (v. 643/1245) -Allah ona rahmet eylesin- “Allah’ı çok zikredenler”den olabilmek için ne kadar zikretmek gerekir diye sordular. O da şu cevabı verdi:

“Bir kimse, Kur’ân-ı Kerîm’de geçen, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet edilen, ashâb-ı kirâm tarafından okunan ve zikirlere dâir olan *amelü’l-yevm ve’l-leyle* kitaplarında[36] kaydedilen zikirlere sabah-akşam, ayrıca muhtelif zamanlarda ve durumlarda gece-gündüz devam ederse, “Allah’ı çok zikredenler”den olur.”[37] Doğrusunu Allah bilir.

Abdestli Olmayanın Zikri

İslâm âlimleri abdestsiz ve cünüp olanların, hayız gören ve yeni doğum yapan kadınların kalple ve dille Allah’ı zikredebilecekleri konusunda fikir

birliği etmişlerdir. Burada “zikretmekten” maksat sübhânallâh, lâilâhe illallah, elhamdülillâh, Allâhü ekber demek, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmek ve duâ etmektir.

Cünüp olan, hayız gören ve yeni doğum yapan kadınların Kur’ân-ı Kerîm’den az veya çok bir bölümü, hatta bir âyetin bir kısmını okumaları haramdır.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “Âdet gören kadın ve cünüp olan kimse Kur’ân-ı Kerîm’den bir şey okuyamaz.”[38]

Ama onlar Kur’ân-ı Kerîm’i dil ile seslendirmeden içlerinden okuyabilecekleri gibi, önlerine açılan Kur’ân-ı Kerîm’e bakarak da içlerinden okuyabilirler.

Âlimlerimize göre:

Cünüp olanlar ile hayız gören kadınlar, bir sıkıntı ve felâketle karşılaştıkları zaman aşağıdaki âyet-i kerîmeleri duâ niyetiyle okuyabilirler:

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn

“Bizim bütün varlığımız Allah’ındır ve sonunda yine O’na döneceğiz.”[39]

Onlar binite binerken şu âyet-i kerîmeyi (duâ niyetiyle) okuyabilirler:

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ

Sübhânellezî sehhara lenâ hâzâ vemâ künnâ lehû mukrinîn

“Bu biniti bizim hizmetimize veren Allah her türlü kusurdan uzaktır. Yoksa bizim buna gücümüz yetmezdi.”[40]

Duâ ederken de şu âyet-i kerîmeyi okuyabilirler:

مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ

Rabbenâ âtinâ fiddünyâ haseneten ve filâhireti haseneten ve kınâ azâben nâr

“Allahım! Bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.”[41]

Cünüp olanlar ile hayız gören kadınlar Kur’an okumayı düşünmeden, duâ niyetiyle veya böyle bir niyeti olmadan “bismillâh”, “elhamdülillâh” diyebilirler. Bunları Kur’an okumak niyetiyle söylerlerse günahkâr olurlar.

Cünüp olanlar ile hayız gören kadınlar, önceleri âyet olarak nâzil olan, fakat daha sonra (hükmü değil, lafzı) neshedilen “زَنَيَا فَارْجُمُوهُمَا الشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ إِذَا” “Evli erkek ve evli kadın zinâ ederlerse onları recm edin” gibi âyetleri okumalarında bir sakınca yoktur.

Cünüp olanlar ile hayız gören kadınlar, Kur’ân-ı Kerîm’i okuduğunu düşünmeden bir başkasına (bir şeyi almasını kastederek) “خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ” (Kitaba sımsıkı sarıl!)[42] veya (bir yere girmesini istedikleri birine) “اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِنِينَ” (Oraya âfiyet, huzûr ve tam bir güven içinde girin!)[43] deseler yahut benzeri âyetleri okusalar bu günah olmaz.

Cünüp olanlar ile hayız gören kadınlar su bulamazlarsa teyemmüm ederler, teyemmüm edince de Kur’ân-ı Kerîm okuyabilirler. Teyemmüm ederek aldıkları abdestleri bozulursa (ezberlerindeki) âyetleri okumalarında bir sakınca olmaz. Zâten bir kimse su ile boy abdesti aldıktan sonra abdesti bozulduğu zaman da Kur’ân-ı Kerîm okuyabilir.

Bir kimse seferde olsun veya olmasın, su bulamadığı için teyemmüm ettikten sonra abdesti bozulsa, Kur’ân-ı Kerîm okuyabilir.

Bazı âlimlerimiz şöyle farklı bir görüş ileri sürmüşlerdir:

Bir kimse seferde değilse, yaptığı teyemmüm ile namaz kılabilir ve namaz içinde Kur’ân-ı Kerîm okuyabilir; ama namaz dışında Kur’ân-ı Kerîm okuyamaz. Fakat bu görüş isâbetli değildir; doğru olan, daha önce de söylediğimiz gibi, bu durumdaki biri Kur’ân-ı Kerîm okuyabilir; çünkü cünüp olan kimsenin yaptığı teyemmüm boy abdesti yerine geçer.

Cünüp olan bir kimse teyemmüm ettikten sonra suyu bulsa, o suyu kullanması gerekir. Çünkü suyu görünce teyemmüm bozulur. Artık teyemmüm ile aldığı abdestle Kur’ân-ı Kerîm okuyamaz.

Cünüp olan kimse neler yapamazsa, suyu bulan kimse de boy abdesti almadan o şeyleri yapamaz.

Cünüp olan kimse teyemmüm etse, o teyemmüm ile namaz kılsa, Kur’ân-ı Kerîm okusa, sonra abdesti bozulduğu için başka bir farz namazı kılmak maksadıyla veya boy abdesti almasını gerekli kılan bir durumdan dolayı tekrar teyemmüm etse, onun Kur’ân-ı Kerîm okuması günah değildir. Âlimlerin tercih ettiği görüş budur. Şâfiî mezhebine mensup bazı kimseler,

yapılan ikinci teyemmümden sonra Kur’ân-ı Kerîm okunamayacağını söylemişlerse de bu görüş zayıftır.

Cünüp olan bir kimse abdest almak için su, teyemmüm etmek için toprak bulamasa, vaktin durumunu da göz önünde bulundurarak namazını kılar. Fakat namazda Fâtiha dışında bir şey okuması doğru değildir. Peki, onun Fâtiha’yı okuması günah mıdır? Bu konuda iki görüş vardır:

Birinci görüş ki doğru olan budur: Cünüp olan kimsenin Fâtiha’yı okuması günah değildir. Çünkü Fâtiha okunmadan kılınan namaz kabul olunmaz. Bu durumda cünüp olma gibi bir zorunluluk sebebiyle namaz kılmak câiz olduğu gibi, Kur’ân-ı Kerîm okumak da câizdir.

İkinci görüş ise şudur: Cünüp olan bir kimsenin Fâtiha’yı okuması günahtır. O kimse, ezberinde Kur’ân-ı Kerîm’den hiçbir âyet bulunmayan biri gibi, bazı duâlar okumak sûretiyle namazını kılar.

Bu bilgiler konumuzla doğrudan ilgili olmamakla beraber, onları burada özetleyerek zikretmeyi faydalı buldum. Bu bilgiler fıkıh kitaplarında daha geniş bir şekilde verilmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Zikrin Âdâbı

Allah’ı zikreden kimse, son derece saygılı bir durumda bulunmalıdır. Şöyle ki: Bir yerde oturuyorsa kıbleye dönmelidir. Kâinâtın Rabbi’nin karşısında olduğunu düşünmeli, kalbi ürpererek mânevî bir huzûr içinde, tahiyyâtta oturuyormuş gibi kıbleye dönerek oturmalı ve başını eğmelidir. Böyle yapmadan da zikredilebilir, bunda bir sakınca yoktur. Fakat o takdirde, bir mâzereti de yoksa zikre en uygun hâlde bulunmamış olur. Esasen bunda bir sakınca olmadığını şu âyet-i kerîme göstermektedir:

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ

خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا، سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾

“Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün birbirini takip edişinde akıl sahipleri için birçok delil vardır. O akıl sahipleri, ayakta iken, otururken ve yatarken dâimâ Allah’ı zikrederler; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler ve derler ki: ‘Rabbimiz! Sen bunları

boş yere yaratmadın. Sen hikmetsiz bir şey yaratmaktan uzaksın. Bizi cehennem azabından koru!’”[44]

❀

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَّكِئُ فِي حِجْرِي، وَأَنَا حَائِضٌ فَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ.

11. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Ben âdet görürken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mübârek başını kucağıma yaslayıp Kur’ân-ı Kerîm okurdu.”[45]

Bir başka rivâyete göre ise Âişe radıyallahu anhâ “Mübârek başı kucağımda olduğu hâlde Kur’ân-ı Kerîm okurdu” demiştir.[46]

❀

١٢. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي، وَأَنَا مُضْطَجِعَةٌ عَلَى السَّرِيرِ.

12. Yine Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Ben yatağa uzanarak günlük evrâdımı (duâlarımı) okurum.”[47]

Zikir Yapılan Yer Nasıl Olmalı?

Zikir yapılan yer tertemiz olmalı, içinde kalbi meşgul eden şeyler bulunmamalıdır. Zikredilen yerin böyle olması hem zikre hem de zikredilen Cenâb-ı Hakk’a saygının en üstün ifâdesidir. İşte bu sebeple mescidlerde ve mübârek yerlerde zikretmek pek değerli sayılmıştır.

Muhaddis tâbiî Ebû Meysere Amr ibni Şürahbîl[48] (v. 63/683) -Allah ondan râzı olsun- şöyle demiştir:

“Allah Teâlâ ancak temiz yerlerde zikredilir.”[49]

Zikreden kimsenin ağzının da temiz olması gerekir. Şâyet ağzında hoş olmayan bir koku varsa, dişlerini misvâkle temizlemek sûretiyle bunu gidermelidir.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin uyanınca dişlerini misvâk ile temizlerdi.[50] Ağzın temizlenmesi konusunda da şöyle buyururdu:

«اَلسِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ للرَّبِّ» :Dişleri misvâk ile temizlemek ağzın temiz kalmasına, Rabbin râzı olmasına sebeptir.[51]

Vücudunun herhangi bir yerinde pislik varsa, bunu su ile yıkamak sûretiyle temizlemelidir. Eğer temizlemeden zikir yapılırsa, bu haram değilse bile mekrûhtur (hoş karşılanmaz). Ağız pisken Kur'ân-ı Kerîm okumak mekrûhtur. Ağız pisken Kur'ân-ı Kerîm okuma konusunda âlimlerimizin iki görüşü vardır; en doğru olan görüşe göre, bu durumda Kur'ân-ı Kerîm okumak haram değildir.

Zikretmenin Uygun Olmadığı Durumlar

Esasen her durumda Allah'ı zikretmek güzel bir şeydir. Ancak dinimiz bazı hâllerde zikretmeyi uygun görmemiştir. Bunların bir kısmını burada, diğerlerini de inşallah yeri geldikçe söyleyeceğiz. Şu durumlarda Allah'ı dil ile zikretmek doğru değildir:

Abdest bozarken.

Cinsel ilişkide bulunurken.

Cuma günü hutbe okunurken. Hatîbin sesini duymayanlar zikredebilir.

Namazda kıyâmda (ayakta) dururken. Namazda ayakta dururken zikirle değil, Kur'ân-ı Kerîm okumakla meşgul olunur.

Uyuklarken zikretmek de doğru değildir.

Yolda yürürken ve hamamda zikir ile meşgul olmakta sakınca yoktur. Doğrusunu Allah bilir.

Zikirde Kalp Huzûru

Zikir, kalbin huzûra ermesi için yapılır. Zikredenin hedefi, kalbini huzûra erdirmek olmalı ve bunu gerçekleştirmeye çalışmalıdır. Ne zikrettiğini düşünmeli ve zikrettiği sözün mânâsını anlamaya çalışmalıdır.

Kur'ân-ı Kerîm okurken olduğu gibi, zikrederken de söylediği zikrin mânâsını anlamalıdır. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm okumanın da zikretmenin de hedefi, ağzından çıkanın mânâsını anlamaktır.

Kur'ân-ı Kerîm'i düşünerek okumak gerektiği konusunda pek çok âyet-i kerîme vardır. Onlardan üçü şöyledir:

"Onlar Kur'an'ı okuyup düşünmüyorlar mı?"[52]

“Sana da kendilerine gönderileni insanlara açıklaman, onların da üzerinde düşünmeleri için bu Kur’an’ı indirdik.”[53]

“Onlar Kur’an üzerinde hiç düşünmediler mi?”[54]

Nasıl zikretmek gerektiği konusunda en doğru görüş şudur: Zikreden kimse “lâilâhe illallah” sözünü uzatarak söylemelidir. Zira böyle yapan kimse söylediği cümlenin mânâsını da düşünür.

“Lâilâhe illallah” sözünü uzatarak söylemekten maksat, kelime-i tevhîddeki “lâ” harfini “lââ ilâhe illallah” şeklinde uzatarak söylemektir.

İlk devir İslâm büyükleri ile daha sonra gelen İslâm âlimleri bu görüştedir. Doğrusunu Allah bilir.

Zikir Vaktinde Yapılmazsa

Gece veya gündüzün belli saatlerinde veya bir namazdan sonra yahut belli durumlarda Allah’ı zikretmeyi âdet hâline getiren kimse, bir sebeple zikrini yapamazsa, bulduğu ilk fırsatta zikrini yapmalı, bu görevini kesinlikle ihmâl etmemelidir. Çünkü zikrini zamanında yapmaya kendini alıştırırsa, bir daha onu ihmâl etmeyecektir. Zamanında yapamadığı zikrini kazâ etme konusunda ihmalkâr davranırsa, zikirlerini vaktinde yapmamayı alışkanlık hâline getirecektir.

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

مِنَ اللَّيْلِ».

13. Ömer ibnü’l-Hattâb radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse, geceleri okuduğu zikir ve duâsını okumadan veya tamamlayamadan uyur da sonra onu sabah namazı ile öğle namazı arasında okursa, gece okumuş gibi sevap kazanır.”[55]

Bir kimsenin geceleri yapmayı alışkanlık hâline getirdiği zikir, okuduğu Kur’ân-ı Kerîm veya kıldığı namaz onun evrâdıdır. Bunları uyuyakaldığı

için veya başka bir engel sebebiyle zamanında yapamazsa, bulduğu ilk fırsatta görevini yaptığı takdirde, Allah Teâlâ ona aynı sevâbı lütfeder.

Zikre Hangi Durumlarda Ara Verilir?

Zikreden kimse şu durumlarda zikretmeyi bırakıp daha sonra zikrine devam edebilir:

***** Biri kendisine selâm verdiğinde zikrini keser, verilen selâmı alır, sonra zikrine devam eder.

***** Yanında biri aksırıp elhamdülillâh dediği zaman zikrini keser, ona "yerhamükellâh" diye duâ eder, sonra zikrine devam eder.

***** Cuma günü hatip hutbeye başladığında zikrini keser ve onu dinler.

***** Müezzin ezan okumaya veya kàmet getirmeye başladığında zikrini keser, ezanı ve kàmeti sünnet olduğu şekilde karşılık vererek dinler, sonra zikrine devam eder.

***** Zikir yaparken kötü bir davranış gördüğünde, o yanlışı yapanı gerektiği şekilde uyarır; birine bir iyiliği emretmesi icap ediyorsa emreder; biri kendisine bir şey soruyorsa ona cevap verir, sonra zikrine devam eder.

***** Zikrederken uyku bastırırsa veya benzeri bir durum olursa, zikre ara verir.

Zikri Dil ile Söylemek

Namaz içinde veya dışında insanın diliyle söylediği vâcip zikirleri (Fâtiha'yı okumak gibi) veya Resûl-i Ekremin yaptığı müstehab zikirleri (rükûda 'sübhâne rabbiyel azîm' demek gibi), kulağında bir özür olmayan kimse, kendisi duyacak şekilde sesli okumalıdır. Böyle yapmazsa zikri makbul olmaz.

Zikir Hakkında Yazılan Eserler

Bir gün ve gecede yapılacak zikirler konusunda (ki bu zikirlere "amelü'l-yevm ve'l-leyle" denir) birçok âlim pek değerli kitaplar yazmışlardır. Bu kitaplarda naklettikleri hadisleri muttasıl (kopukluk bulunmayan) senedlerle ve birbirinden farklı râvi zincirleriyle (tarîkler) rivâyet etmişlerdir.

Bu kitapların en değerlileri şunlardır:

***** İmâm Ebû Abdirrahmân en-Nesâî'nin (v. 303/915) *Amelü'l-yevm ve'l-leyle*'si.

***** Ondan daha değerlisi ve faydalısı Nesâî'nin talebesi, İbnü's-Sünnî diye bilinen Ebû Bekir Ahmed ibni Muhammed ibni İshâk es-Sünnî'nin (v. 364/975) *Amelü'l-yevm ve'l-leyle*'sidir.

İbnü's-Sünnî'nin eserinin tamamını, hocam Ebü'l-Bekà Hâlid ibni Yûsuf ibni Sa'd ibni'l-Hasen'den -Allah ondan râzı olsun- dinledim.

Burada İbnü's-Sünnî'nin *Amelü'l-yevm ve'l-leyle*'sini bu senedle[56] rivâyet ettiğimi yazmamın sebebi şudur:

İnşallah bu kitapta İbnü's-Sünnî'nin eserinden çeşitli hadisler nakledeceğim. Çünkü bu eser, zikirler konusundaki hadîs-i şerîfleri en iyi derleyen eserdir. Bu eserden nakledeceğim zikirlere dâir bütün hadisleri, elhamdülillâh hocalarımdan muttasıl senedlerle rivâyet ettim. Bu tarzda rivâyet etmediğim hadislerin sayısı son derece azdır.

El-Ezkâr'daki hadisleri, İslâmın temel kaynağı olan şu beş kitaptan naklettim:

Sahîhân[57] diye anılan *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim* ile *Sünen-i Ebî Dâvûd*, *Sünen-i Tirmizî*' ve *Sünen-i Nesâî*.[58]

Bu eserde zikredeceğim hadîs-i şerîflerin bir kısmını da İmâm Mâlik'in *el-Muvatta*'ı,[59] Ahmed ibni Hanbel'in *Müsned*'i,[60] Ebû Avâne'nin *Müsned*'i, İbni Mâce'nin *Sünen*'i,[61] Dârekutnî'nin *Sünen*'i[62] ve Beyhakì'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sı[63] gibi müsned, sünen ve hadis cüzlerinden nakledeceğim.

El-Ezkâr'daki Hadislerin Kaynağı

Daha önce de söylediğim gibi, bu kitaptaki hadisleri, isimlerini verdiğim meşhur hadis kitaplarından ve benzeri eserlerden nakledeceğim.

Bu kitaba aldığım hadisler *Sahîh-i Buhârî* ile *Sahîh-i Müslim*'de veya onlardan birinde varsa, sadece onları zikretmekle yetineceğim. Çünkü bu iki kitabı veya onlardan birini zikretmekle o hadisin sahîh olduğu anlaşılmış olur. Şüphe yok ki *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'de bulunan bütün hadisler sahîhtir. Bunların dışındaki kitaplarda bulunan hadislere gelince, onlar için sünen ve benzeri hadis kitaplarını kaynak olarak zikredeceğim ve o hadislerin sahîh, hasen veya zayıf olduğunu, şâyet hadis zayıfsa, çoğu yerde belirteceğim. Zaman zaman da bu değerlendirmeleri yapmayacağım.

En çok hadis nakledeceğim kitaplardan biri *Sünen-i Ebî Dâvûd* olacaktır. Zira kendisinden rivâyet ettiğimize göre Ebû Dâvûd şöyle demiştir:

“Ben bu kitabıma sahîh hadisleri, sahîhe benzeyenleri ve sahîhe yakın rivâyetleri aldım. Şâyet bir hadis çok zayıfsa, onun zayıf olduğunu belirttim. Hakkında herhangi bir değerlendirme yapmadığım hadis ise sahîh ve hasen olup dinî konularda delil olabilecek niteliktedir. Bazı hadisler ise diğerlerinden daha sahîhtir.”

Bu değerlendirmeler İmâm Ebû Dâvûd’a aittir. Bu değerlendirmede hem bu kitabın yazarının, hem de başkalarının muhtaç olduğu şu fayda vardır:

Ebû Dâvûd’un *Sünen*’inde rivâyet ettiği ama zayıf olduğunu söylemediği hadisler, kendisine göre sahîh veya hasendir. Sahîh ve hasen olan hadisler ahkâm konusunda delil sayıldığına göre, amellerin fazîletleri konusunda nasıl delil olmaz?

Bu konu açıklığa kavuştuğuna göre, sen bu eserde Ebû Dâvûd’dan rivâyet edilen, zayıf olduğu da belirtilmeyen bir hadîs-i şerîf gördüğün zaman, şunu bil ki, Ebû Dâvûd o hadisi zayıf saymamıştır. Doğrusunu Allah bilir.

Bu kitabın baş tarafında, daha sonra gelecek bahislere küçük bir hazırlık olmak üzere, genel olarak zikrin fazîleti konusunu ele almak istiyorum. Sonra her bir bölümde, bu kitabın neyi hedeflediğini belirteceğim. En sonunda da Allah Teâlâ’nın bize istiğfâr ederek çene kapamayı nasip etmesi ümidiyle inşallah kitabı “İstiğfâr” bahsiyle bitireceğim.

Başarıyı nasip eden Allah’tır. Biz O’na güvenir, O’na tevekkül ve itimat eder, işimizi O’na ısmarlar ve O’na dayanırız.

❀

١- بَابٌ مُخْتَصَرٌ فِي أَحْرُفٍ مِمَّا جَاءَ فِي فَضْلِ الذِّكْرِ غَيْرِ مُقَيَّدٍ بِوَقْتٍ

1. BİR VAKTE BAĞLI OLMADAN YAPILACAK ZİKİRLERİN FAZÎLETİ

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَلَذِكْرُ اللهِ أَكْبَرُ﴾

“Allah’ı zikretmek en büyük ibâdettir.”[64]

Allah’ı zikretmek deyince akla hemen sübhânallâh, elhamdülillâh, lâilâhe illallah zikirleri ile bu kitapta pek çok örneğini göreceğimiz diğer zikirler gelmelidir.

﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ﴾

“Siz beni anın ki ben de sizi anayım.”[65]

Bu âyet-i kerîmenin mânâsı şudur: Siz ibâdet ederek beni anın, ben de günahlarınızı bağışlamak sûretiyle sizi anayım.

Şu hadîs-i şerîf de bu âyet-i kerîmeyi açıklamaktadır: **“Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: Ben kulumun beni düşündüğü gibiyim. Beni zikrettiği zaman onunla beraberim. Eğer beni yalnız başına anarsa, ben de onu yalnız anarım. Şayet beni bir toplulukla beraber anarsa, ben de onu daha hayırlı bir topluluk içinde anarım.”**[66]

إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي

(Yûnus peygamber) **“Eğer Rabbini tesbih edenlerden olmasaydı, insanların diriltilecekleri güne kadar o balığın karnında kalacaktı.”**[67]

﴿يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ﴾

(Melekler) **“Gece gündüz bıkmadan, usanmadan O’nu tesbih ederler.”**[68]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

14. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Söylenmesi kolay, ama Mîzan’a konduğunda ağır gelen ve Rahmân olan Allah’ı hoşnut eden iki cümle vardır:

Sübhânallâhi ve bihamdihî sübhânallâhil azîm:

Ben Allah’ın, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler ve O’na hamd ederim. Ben yüce Allah’ın, şânına yakışmayan

kusurlardan çok uzak bulunduğunu tekrar söylerim.”[69]

İmâm Buhârî, Sahîh-i Buhârî’ye iki numarayla okuduğumuz niyet hadisiyle başlamış, kitabını bu hadîs-i şerîf ile bitirmiştir.

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ».

15. Ebû Zer el-Gıfârî radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ’nın en sevdiği zikrin ne olduğunu sana söyleyeyim mi? Allah Teâlâ’nın en sevdiği zikir şudur:

Sübhânallâhi ve bihamdihî

Ben Allah’ın, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler ve O’na hamd ederim.”[70]

(Yine Ebû Zer radıyallahu anhın rivâyet ettiği) diğer bir hadise göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme,

“Hangi zikir daha fazîletlidir?” diye sordular. O da şu cevabı verdi:

“Allah Teâlâ’nın, melekleri veya kullarının söylemesi için seçtiği şu zikirdir:

Sübhânallâhi ve bihamdihî.”[71]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا لِلهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، لَا يَضُرُّكَ بِأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ».

16. Semüre bin Cündeb radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ katında en değerli zikir şu dört cümledir. Bunların hangisinden başlasan fark etmez:

Sübhânallâh, elhamdülillâh, lâilâhe illallah, Allâhü ekber.”[72]

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ، أَوْ تَمْلَأُ، مَا بَيْنَ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ».

17. Ebû Mâlik el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Temizlik îmânın yarısıdır. *elhamdülillâh* zikri mîzânı sevap ile doldurur. *Sübhânallâhi ve’l-hamdü lillâhi* zikri ise yerler ile göklerin arasını sevap ile doldurur.”[73]

❀

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
خَلْقِهِ، وَرِضَا نَفْسِهِ، وَزِنَةَ عَرْشِهِ، وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ».

18. Mü’minlerin annesi Cüveyriye radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir gün sabah namazından sonra hanımı Cüveyriye’nin yanından erken ayrıldı. Kuşluk vakti tekrar onun yanına döndüğünde, Cüveyriye radıyallahu anhâ hâlâ namaz kıldığı yerde oturup zikretmekteydi. Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem ona,

“Sen yanından ayrıldığımdan beri burada mı oturuyor musun?” diye sordu. O da:

“Evet, oturuyorum” dedi. Bunun üzerine Nebiyy-i Muhterem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Ben senin yanından ayrıldıktan sonra şu dört cümleyi üç defa söyledim. Bu dört cümle senin sabahtan beri söylediğin zikirlerle tartılsa, elbette sevâbı onlardan fazla olurdu:

Sübhânallâhi ve bihamdihî, adede halkıhî ve rızâ nefsihî ve zinete arşihî ve midâde kelimâtihî

Ben Allah’ı, O’nun yarattığı varlıklar sayısınca, Zâtının hoşnut olduğunca, Arş’ının ağırlığı miktarınca ve bitip tükenmeyen kelimeleri adedince yüceliğine yakışmayan bütün kusurlardan tenzîh eder ve O’na hamd ederim.”[74]

İmâm Müslim’in bir diğer rivâyeti ise şöyledir:

سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللهِ رِضَا نَفْسِهِ،
سُبْحَانَ اللهِ زِنَةَ عَرْشِهِ، سُبْحَانَ اللهِ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ.

Sübhânallâhi adede halkıhî, sübhânallâhi rızâ nefsihî, sübhânallâhi zinete arşihî, sübhânallâhi midâde kelimâtihî[75]

Bu hadîs-i şerîfin *Sünen-i Tirmizî*’deki rivâyeti ise şöyledir:

«أَلَا أُعَلِّمُكِ كَلِمَاتٍ تَقُولِينَهَا:

سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ،

سُبْحَانَ اللهِ رِضَا نَفْسِهِ، سُبْحَانَ اللهِ رِضَا نَفْسِهِ، سُبْحَانَ اللهِ رِضَا نَفْسِهِ،

سُبْحَانَ اللهِ زِنَةَ عَرْشِهِ، سُبْحَانَ اللهِ زِنَةَ عَرْشِهِ، سُبْحَانَ اللهِ زِنَةَ عَرْشِهِ،

سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ،

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Cüveyriye radıyallahu anhâya şöyle dedi:

“Sana okuyacağın bir zikir öğreteyim mi? Şöyle de:

Sübhânallâhi adede halkıhî, sübhânallâhi adede halkıhî, sübhânallâhi adede halkıhî.

Sübhânallâhi rızâ nefsihî, sübhânallâhi rızâ nefsihî, sübhânallâhi rızâ nefsihî.

Sübhânallâhi zinete arşihî, sübhânallâhi zinete arşihî, sübhânallâhi zinete arşihî.

Sübhânallâhi midâde kelimâtihî, sübhânallâhi midâde kelimâtihî, sübhânallâhi midâde kelimâtihî.”[76]

Bu zikrin tercümesi birkaç satır yukarıda verildi.

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ».

19. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Şu zikri yapmam, bana göre üzerine güneş doğan her şeyden daha kıymetlidir:

“Sübhânallâhi, velhamdülillâhi, velâilâhe illallahü, vallàhü ekber”[77]

Ben Allah’ın, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söylerim. O’na hamd ederim, Allah’tan başka ilâh yoktur, Allah en büyüktür.

Bu zikir, üzerine güneş doğan her şeyden daha kıymetlidir. Çünkü üzerine güneş doğan şeyler fânidir, bir gün yok olup gidecektir. Peygamber Efendimiz’in buyurduğuna göre: “**Allah katında dünyanın, sivrisineğin kanadı kadar bile değeri yoktur.”**[78] Bu zikirlerin insana kazandırdığı sevap ise hiçbir zaman yok olmayacaktır.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir başka hadîs-i şerîfinde de şöyle buyurmuştur: **“Bir kamçının cennette kapladığı yer, dünyadan ve dünya üstündeki her şeyden daha hayırlıdır.”**[79]

❀

٤. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، كَانَ كَمَنْ أَعْتَقَ أَرْبَعَةَ أَنْفُسٍ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ».

20. Ebû Eyyûb el-Ensârî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse şu zikri on defa söylerse, İsmâil aleyhisselâmın soyundan dört kimseyi hürriyetine kavuşturmuş gibi sevap kazanır:

Lâilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr

“Allah’tan başka ilâh yoktur, yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O her şeye kàdirdir.”[80]

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem İsmâil aleyhisselâmın soyundandır. İşte bu sebeple, âlemlere rahmet olan Efendimiz’in soyu Araplar’ın en şerefli soyudur.

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ، وَلَمْ يَأْتِ أَحَدٌ بِأَفْضَلَ مِمَّا جَاءَ، إِلَّا رَجُلٌ عَمِلَ أَكْثَرَ مِنْهُ».

21. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse şu zikri her gün yüz defa söylerse on köle âzat etmiş kadar sevap kazanır, ona yüz iyilik sevabı yazılır, yüz günahı bağışlanır ve bu zikir o kimsenin, o gün akşama kadar şeytandan korunmasını sağlar. Bu

zikri ondan daha fazla tekrarlayan kimse dışında hiç kimse daha fazîletli bir iş yapmamış olur:

Lâilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr

"Allah'tan başka ilâh yoktur, yalnız Allah vardır; O tektir, ortağı yoktur; Mülk O'nundur, hamd O'na mahsustur. O her şeye kàdirdir."[81]

Yine Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Allah'ın Resûlü şöyle buyurdu:

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ البَحْرِ».

"Bir kimse günde yüz defa şu zikri söylerse, onun günahları deniz köpüğü kadar çok olsa bile hepsi bağışlanır:

Sübhânallâhi ve bihamdihî

Ben Allah'ın, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler ve O'na hamd ederim."[82]

Hadîs-i şerîfte Allah Teâlâ'nın affedeceği belirtilen günahlar, kul hakkıyla ilgili olmayan küçük günahlardır.

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ».

22. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

"Zikrin en fazîletlisi **lâilâhe illallah**: Allah'tan başka ilâh yok' sözüdür."[83]

Hadîs-i şerîfin tamamı şöyledir:

"Zikrin en fazîletlisi ***lâilâhe illallah***, duânın en fazîletlisi de ***elhamdülillâh*** demektir. Konumuz zikir olduğu için, İmâm Nevevî hadisin sadece ilk yarısını buraya almıştır."

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ».

23. Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Rabbini zikreden kimse ile zikretmeyenin farkı, diriyle ölünün farkı gibidir.”[84]

İmâm Müslim Sahîh’inde bu hadîs-i şerîfi şöyle rivâyet etmiştir: **“İçinde Allah’ın anıldığı ev ile Allah’ın anılmadığı evin farkı, diriyle ölünün farkı gibidir.”**[85]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا أَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاهْدِنِي، وَارْزُقْنِي».

24. Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anh şöyle dedi:

Bir bedevî Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme geldi ve:

“Bana söyleyeceğim bir zikir öğret” dedi.

Allah’ın Resûlü ona şu zikri okumasını tavsiye etti:

Lâilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh, Allâhü ekberu kebîrâ, velhamdülillâhi kesîrâ ve sübhânallâhi Rabbil âlemîn, lâ havle velâ kuvvete illâ billâhil Azîzil Hakîm

“Tek olan Allah’tan başka ilâh yoktur. O’nun bir eşi ve benzeri de yoktur. Kudreti ve saltanatıyla Allah en büyüktür. Bitip tükenmeyen hamd O’na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah’ın, yüceliğine yakışmayan

kusurlardan çok uzak olduğunu söylerim. Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak Azîz ve Hakîm olan Allah'ın yardımıyla kazanılabilir."

Bunun üzerine bedevî şöyle dedi:

"Bunlar Rabbim için söyleyeceğim zikirlerdir. Kendim için ne söylemeliyim?"

Resûl-i Ekrem de ona şu zikri söylemesini buyurdu:

Allâhümmağfir lî, verhamnî, vehdinî, verzuknî

"Allahım! Beni bağışla, bana merhamet et, rızânı kazandıracak işler yaptır ve bana hayırlı rızık ver."[86]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

أَلْفُ خَطِيئَةٍ».

25. Yine Sa'd ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anh şöyle dedi:

Biz Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanında oturuyorduk. Bize:

"Her biriniz günde bin sevap kazanmaktan âciz misiniz?" diye sordu. Yanında oturan sahâbîlerden biri ona:

"Bir kimse her gün bin sevabı nasıl kazanır?" dedi. Allah'ın Resûlü ona şöyle buyurdu:

"Yüz defa *sübhânallâh* der, ona bin iyilik yazılır veya bin günahı bağışlanır."[87]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
صَدَقَةٌ، وَيُجْزِىءُ مِنْ ذَلِكَ رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضُّحَى».

26. Ebû Zer radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Her birinizin her bir eklemi için günde bir sadaka vermesi gerekir. İşte bu sebeple her ***sübhânallâh*** demek bir sadaka, her ***elhamdülillâh*** demek bir sadaka, her ***lâilâhe illallah*** demek bir sadaka, her ***Allâhü ekber*** demek bir sadaka, iyiliği tavsiye etmek bir sadaka, kötülükten sakındırmak bir sadakadır. Kuşluk vakti kılınan iki rekât namaz bunların hepsinin yerini tutar.”[88]

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ، أَوْ تَمْلَأُ، مَا بَيْنَ
إِلَّا بِاللهِ».

27. Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anh şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bana:

“Cennet hazinelerinden bir hazineyi sana bildireyim mi?” buyurdu. Ben de:

Evet, yâ Resûlallah, bildir, dedim. Şöyle buyurdu:

“Şöyle de:

Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh

Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılabilir.”[89]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ مِثْلَ ذَلِكَ».

28. Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre, kendisi bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber, önündeki hurma çekirdekleriyle veya çakıl taşlarıyla tesbih çeken bir kadının yanına girdi. Peygamber aleyhisselâm kadına:

“Bundan daha kolayını -veya daha fazîletlisini- sana haber vereyim mi?” diye sordu, sonra da şöyle buyurdu:

“Sübhânallâhi adede mâ halaka fissemâi
ve sübhânallâhi adede mâ halaka filardı
ve sübhânallâhi adede mâ beyne zâlike
ve sübhânallâhi adede mâ hüve hâlık

Ben Allah’ı yüceliğine yakışmayan kusurlardan gökyüzünde yarattıkları sayısınca tenzîh ederim.

Ben Allah’ı yüceliğine yakışmayan kusurlardan yeryüzünde yarattıkları sayısınca tenzîh ederim.

Ben Allah’ı yüceliğine yakışmayan kusurlardan yerle gök arasında yarattıkları sayısınca tenzîh ederim.

Ben Allah’ı yüceliğine yakışmayan kusurlardan bundan sonra yaratacakları sayısınca tenzîh ederim, de.

Allâhü ekber’i de böyle söylersin,
elhamdülillâh’ı da böyle söylersin,
lâilâhe illallah’ı da böyle söylersin,
lâ havle velâ kuvvete illâ billâh’ı da böyle söylersin.”[90]

Bu hadîs-i şerîfte sözü edilen hanım sahâbînin kim olduğu bilinmemektedir. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona, dolayısıyla bize, az emekle daha çok sevap kazandıracak bir zikri öğretmek istemiş, örnek olarak sübhânallâh zikrinin nasıl söyleneceğini göstermiştir. Allâhü ekber, elhamdülillâh, lâilâhe illallah ve lâ havle velâ kuvvete illâ billâh zikirlerinin de aynı şekilde yapılacağına işaret buyurmuştur. Buna göre meselâ **Allâhü ekber** zikri şöyle söylenecektir:

"Allâhü ekberu adede mâ halaka fissemâi
ve Allâhü ekberu adede mâ halaka fil ardı
ve Allâhü ekberu adede mâ beyne zâlike
ve Allâhü ekberu adede mâ hüve hâlık."

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَالتَّهْلِيل، وَأَنْ يَعْقِدْنَ بِالْأَنَامِلِ فَإِنَّهُنَّ مَسْئُولاَتٌ مُسْتَنْطَقَاتٌ.

29. Hicret eden hanım sahâbîlerden Yüseyre radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hanımlara şu zikirleri söylemelerini emretmiştir:

Allâhü ekber (Kudreti ve saltanatıyla Allah en büyüktür.)

Sübhânel melikül kuddûs (Görünen ve görünmeyen âlemlerin sahibi olan Allah, her türlü kusurdan arınmıştır.)

Lâilâhe illallah (Allah'tan başka ilâh yoktur.)

Allah'ın Elçisi kadınlara bu zikirleri parmak uçlarıyla çekmelerini tavsiye buyurmuş, parmak uçlarının kıyâmet günü yaptıklarından sorguya çekilip konuşturulacağını belirtmiştir.[91]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bu hadîs-i şerîfi hanımlarla sohbet ederken söylemiştir. Bu sebeple bu zikirlerin parmak uçlarıyla söylenmesini sadece hanımlara değil, aynı zamanda erkeklere de tavsiye buyurmuştur.

Kıyâmet gününde parmak uçlarının konuşturulacağı şu âyet-i kerîmeden de anlaşılmaktadır: **"Kıyâmet gününde kendi dilleri, elleri ve ayakları onların aleyhlerine şâhitlik edecek ve yaptıklarını anlatacaktır."**[92]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْقِدُ التَّسْبِيحَ». وَفِي رِوَايَةٍ «بِيَمِينِهِ».

30. Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin tesbih çektiğini gördüm."[93]

Bir başka rivâyete göre ise şöyle demiştir:

"Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sağ eliyle tesbih çektiğini gördüm."[94]

❀

١٢. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي، وَأَنَا وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَسُولًا، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ».

31. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Kim şöyle derse, mutlaka cennete girer:

Radîtü billâhi Rabben, ve bilislâmi dînen, ve bi Muhammed'in sallallahu aleyhi ve selleme resûlen

Ben Rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan ve Peygamber olarak Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemden razı oldum."[95]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ بِهِ، قَالَ: «لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللهِ تَعَالَى».

32. Abdullah ibni Büsr radıyallahu anh şöyle dedi:

Bir adam Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme geldi ve:

“Ey Allah’ın Resûlü! İslâmiyet’in emirleri çoğaldı. Bana sıkı sıkıya yapışacağım bir şey söyle” dedi. Bunun üzerine Allah’ın Elçisi şöyle buyurdu:

“Dilin her dâim Allah’ı zikretsin.”[96]

Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme böyle bir dilekte bulunan kimse bir bedevî idi. İslâmiyet’in bütün emirlerini ve Resûl-i Ekrem’in tavsiye ettiği bütün zikirleri yapamadığını söyledi ve kendisine az gayretle çok sevap kazandıracak bir ibâdet tavsiye etmesini istedi. Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem de ona gaflet içinde olmamasını, her zaman Allah Teâlâ’yı zikretmesini söyledi.

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: «الذَّاكِرُونَ اللهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ». قُلْتُ: يَا رَسُولَ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

الذَّاكِرُونَ اللهَ تَعَالَى كَثِيرًا أَفْضَلَ مِنْهُ».

33. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, sahâbîler Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme:

“Kıyâmet gününde Allah Teâlâ katında en değerli kul hangisidir?” diye sordular. Allah’ın Elçisi de:

“Allah’ı çok zikreden erkekler ve Allah’ı çok zikreden kadınlardır” buyurdu. Ben de:

“Allah’ı çok zikreden erkekler ve Allah’ı çok zikreden kadınlar, Azîz ve Celîl olan Allah katında gàzîden de mi değerlidir?” diye sordum. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse kılıcı kırılıncaya ve kendisi kana bulanıncaya kadar kâfirlere ve müşriklere kılıç sallasa bile, Allah’ı çok zikredenler ondan daha değerlidir.”[97]

Vaktinin çoğunu, sünnette tavsiye edildiği üzere Allah'ı zikretmekle değerlendiren kimseler işte böylesine üstün bir değere sahiptir.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
أَعْنَاقَكُمْ؟» قَالُوا: بَلَى. قَالَ: «ذِكْرُ اللهِ تَعَالَى».

34. Ebü'd-Derdâ radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ashâbına şöyle sordu:

"En hayırlı, Allah katında en değerli, derecenizi en fazla yükseltecek, sizin için sadaka olarak altın ve gümüş dağıtmaktan daha kazançlı, düşmanla karşılaşıp da sizin onların boynunu vurmanızdan, onların da sizi öldürmesinden daha çok sevap getirecek amelin ne olduğunu size haber vereyim mi?" Bunun üzerine ashâb-ı kirâm:

"Evet, söyle" dediler. Allah'ın Resûlü,

"Bu amel, Allah Teâlâ'yı zikretmektir" buyurdu.[98]

Kulun ibâdetlerini ve yaptığı hayırları sadece Allah Teâlâ değerlendirir. O dilerse, bütün organlara hükmeden uyanık bir kalbin katılmasıyla yapılan zikre en büyük sevâbı verir. Önemli olan, Kâinâtın Rabbinin kendisini gördüğünü düşünerek zikredebilmektir.

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ
الْمَاءِ، وَأَنَّهَا قِيعَانٌ، وَأَنَّ غِرَاسَهَا:

سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ».

35. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“İsrâ gecesinde İbrâhim aleyhisselâm ile karşılaştım. Bana şunu söyledi:

Yâ Muhammed! Ümmetine benden selâm söyle ve onlara şunu haber ver: Cennetin toprağı çok güzeldir; suyu pek tatlıdır; arazisi geniş, düz ve ağaçsızdır; oraya dikilecek fidanlar ise şu zikirlerdir:

Sübhânallâh, elhamdülillâh, lâilâhe illallâh, Allâhü ekber”[99]

Bir gün Fahr-i Kâinât Efendimiz Ebû Hüreyre radıyallahu anhı fidan dikerken gördü ve ona:

“Sana bundan daha hayırlı bir fidanı haber vereyim mi?” diye sordu, ardından da kendisine bu dört zikri söylemesini tavsiye buyurdu ve sözünü şöyle tamamladı: **“Bu sözlerin her birine karşılık cennette sana bir hurma fidanı dikilir.”**[100]

❀

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلّٰهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ فِي الْجَنَّةِ».

36. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse şu zikri söylerse, cennette onun için bir hurma ağacı dikilir:

Sübhânallâhil azîmi ve bihamdihî

Ben ulu Allah’ın, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler ve O’na hamd ederim.”[101]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا لِمَلَائِكَتِهِ: سُبْحَانَ رَبِّي وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ رَبِّي وَبِحَمْدِهِ».

37. Ebû Zer el-Gıfârî radıyallahu anh şöyle dedi:

Ben ‘Yâ Resûlallah! Allah Teâlâ’nın en çok sevdiği zikir hangisidir?’ diye sordum. Allah’ın Elçisi şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ’nın meleklerine özel olarak seçtiği şu zikirdir:

Sübhâne rabbî ve bihamdihî, sübhâne rabbî ve bihamdihî

Ben Rabbimin yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler ve O’na hamd ederim. Ben Rabbimin yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler ve O’na hamd ederim.”[102]

* * *

İşte şimdi kitabın asıl konusuna başlıyorum ve zikirleri, çoğunlukla günlük hayatta ihtiyaç duyulduğu şekilde sıralayacağım. Önce insanın uykudan uyanınca söyleyeceği zikirle başlayacağım, sonra sırasıyla gece yatağına yatıncaya kadar okuyacağı zikirleri bildireceğim. Ardından gece uyanınca, tekrar yatmadan önce okuyacağı zikirleri haber vereceğim.

Başarıyı nasip eden Allah’tır.

❀

٢- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا اسْتَيْقَظَ مِنْ مَنَامِهِ

2. UYKUDAN UYANAN KİMSENİN OKUYACAĞI DUÂLAR

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
طَيِّبَ النَّفْسِ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسْلاَنَ».

38. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Biriniz uyuduğu zaman şeytan onun ense köküne üç düğüm atar. Her bir düğümü attığı yere, **"Gecen uzun olsun, yat, uyu!"** diye eliyle vurur. Şayet o kimse uyanır ve Allah'ı anarsa, düğümlerden biri çözülür. Abdest alırsa, bir düğüm daha çözülür. Hele bir de namaz kılarsa, şeytanın attığı bütün düğümler çözülür ve böylece neşeli ve huzûrlu bir şekilde sabahlar. Allah'ı anmaz, abdest alıp namaz kılmazsa, uyuşuk ve tembel bir hâlde sabahlar."[103]

Şeytan veya onun emrindeki güçler, tıpkı **düğümlere üfleyen büyücüler gibi**,[104] insanın beynindeki bir merkezi etkiler ve ona "Hele uyu, daha sabaha çok var!" diyerek onun gece namazına veya sabah namazına kalkmasına engel olmaya çalışır. Şeytanın etkisinden kurtulmanın ve onu hayal kırıklığına uğratmanın yolu, uyanıp Allah'ı anmak, abdest almak ve namaz kılmaktır.

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
اللهُ عَنْهُ قَالَا:

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَمَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ».

39. Huzeyfe bin Yemân radıyallahu anhümâ ile Ebû Zer el-Gıfârî radıyallahu anh şöyle dediler:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin yatağına girdiği zaman şöyle derdi:

Bismikellàhümme ahyâ ve emûtü

“Allahım! Senin isminle ölür, senin isminle dirilirim.”

Uykudan uyandığı zaman da şöyle derdi:

Elhamdülillâhillezî ahyânâ ba‘de mâ emâtenâ ve ileyhin nüşûr

“Bizi öldürdükten sonra dirilten Allah’a hamd olsun. Yeniden diriltip huzûrunda toplayacak olan da O’dur”[105]

Uyku küçük ölümdür. Peygamber Efendimiz işte bu sebeple: “Allahım! Senin isminle ölür, senin isminle dirilirim” derdi. Uyuyup uyanmamak da var. İnsan başını yastığa koyunca, öldürenin ve diriltenin kim olduğunu söylemekle bir tür îmân tazelemiş olur. Uyanıp Allah’a hamd edince ve gerçek ölüme ve gerçek dirilişe inandığını söyleyince, mü’min olduğunu bir kere daha ortaya koymuş olur.

❀

٤٠. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ عَلَيَّ رُوحِي، وَعَافَانِي فِي جَسَدِي، وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ».

40. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Biriniz uykudan uyandığı zaman şöyle desin:

Elhamdülillâhillezî radde aleyye rûhî, ve âfânî fî cesedî, ve ezine lî bizikrihî

Rûhumu bana geri veren, vücuduma âfiyet ihsân eden ve kendisini zikretmeme izin veren Allah’a hamd olsun.”[106]

❀

٤١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ الْبَحْرِ».

41. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse Allah Teâlâ rûhunu kendisine geri verdiği zaman (uykudan uyanınca) şu zikri yaparsa, günahları deniz köpüğü kadar çok olsa bile, Allah Teâlâ onun günahlarını affeder:

Lâilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr

Allah’tan başka ilâh yoktur, yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O her şeye kàdirdir.[107]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ اللهُ: صَدَقَ عَبْدِي».

42. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse uykusundan uyanır da şu zikri okursa, Allah Teâlâ ‘Kulum doğru söyledi’ buyurur:

Elhamdülillâhillezî halekan nevme velyekaza,
elhamdülillâhillezî beasenî sâlimen seviyyen,
eşhedü ennellâhe yuhyil mevtâ, ve hüve alâ külli şey’in kadîr

Uykuyu ve uyanıklığı yaratan Allah’a hamd olsun.

Beni sağlam ve sağlıklı bir şekilde uykudan uyandıran Allah’a hamd olsun.

Allah’ın ölüleri dirilteceğine bütün kalbimle inanırım. O her şeye kàdirdir.”[108]

❀

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي

يَفْتَتِحُ الصَّلَاةَ.

43. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin uyanınca;

on kere ***“Allâhü ekber”*** (Allah en büyüktür),

on kere ***“elhamdülillâh”*** (Hamd Allah’a mahsustur),

on kere ***“sübhânallâhi ve bihamdihî”*** (Ben Allah’ı, O’nun yüceliğine yakışmayan bütün kusurlardan tenzîh eder ve O’na hamd ederim),

on kere ***“sübhânel Melikil Kuddûs”*** (Her şeyin mülk ve hükümranlığı Kendisine âit olan, her türlü kusurdan arınmış bulunan Allah’ı tesbîh ederim) derdi.

On kere ***“estağfirullâh”*** (Ben Allah’tan beni bağışlamasını dilerim) derdi.

On kere ***“lâilâhe illallah”*** (Allah’tan başka ilâh yoktur) derdi.

Sonra on kere: ***“Allàhümme innî eûzü bike min dìkıd dünyâ ve dìkı yevmil kıyâme.”*** (Allahım! Dünyanın sıkıntılarından ve kıyâmetin sıkıntılarından sana sığınırım) derdi.

Ardından da namaz kılmaya başlardı.[109]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
أَنْتَ الْوَهَّابُ».

44. Yine Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin uyandığında şöyle derdi:

Lâilâhe illâ ente, sübhânekellàhümme estağfiruke lizenbî, ve es'elüke rahmeteke, Allàhümme zidnî ilmen, velâ tüziğ kalbî ba'de iz hedeytenî, veheb lî min ledünke rahme, inneke entel vehhâb

Allahım! Senden başka ilâh yoktur. Ey benim Allahım! Ben senin yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söylerim. Ey benim Allahım! Senden günahlarımı bağışlamanı niyâz ederim, senden rahmetini dilerim. Rabbim! İlmimi artır. Beni doğru yola ilettikten sonra kalbimi inkâra meylettirme! Bana yüce katından bir rahmet bağışla! Çünkü istediklerimizi bize bağışlayan yalnız sensin."[110]

❀

٣- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا لَبِسَ ثَوْبَهُ

3. ELBİSE GİYENİN OKUYACAĞI DUÂLAR

Elbise giyerken "bismillâh" demek müstehaptır (böyle diyene sevap kazandırır). Esasen her işi yaparken "bismillâh" demelidir.

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ».

45. Ebû Saîd Sa'd ibni Mâlik ibni Sinân el-Hudrî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir şey giyerken gömlek, abâ, sarık diye onun adını söyler ve şöyle duâ ederdi:

Allàhümme innî es'elüke min hayrihî ve hayri mâ hüve leh, ve eûzü bike min şerrihî ve şerri mâ hüve leh

“Allahım! Senden bu elbiseyi bana hayırlı kılmanı ve onu yapılışına uygun kullanmayı nasip etmeni dilerim. Bu elbisenin şerrinden ve onu yapılış gayesi dışında kullanmaktan sana sığınırım.”[111]

❀

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
ذَنْبِهِ».

46. Muâz ibni Enes radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse elbise giyer de şöyle duâ ederse, daha önce yaptığı günahları affedilir:

Elhamdülillâhillezî kesânî hâzâ ve rezakanîhi min gayri havlin minnî velâ kuvve

Bana bu elbiseyi giydiren, onu elde edecek bir gücüm ve kudretim olmadan onu bana nasip eden Allah’a hamd olsun.”[112]

❀

٤- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا لَبِسَ ثَوْبًا جَدِيدًا أَوْ نَعْلًا أَوْ شِبْهَهُ

4. YENİ BİR ELBİSE VEYA AYAKKABI YAHUT BENZERİ BİR ŞEY GİYDİĞİNDE OKUNACAK DUÂ

Bir önceki bahiste de söylediğimiz gibi, elbise giyerken duâ etmek sevap kazanmaya vesîledir.

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ».

47. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yeni bir elbise giydiği zaman, onu sarık, gömlek, ridâ diye adıyla anar ve şöyle duâ ederdi:

Allâhümme lekel hamdü ente kesevtenîhi, es'elüke hayrahû ve hayra mâ sunia lehû, ve eûzü bike min şerrihî ve şerri mâ sunia lehû

"Allahım! Sana hamd olsun. Bunu bana sen giydirdin. Senden onu hayırlı kılmanı ve yapılışına uygun olarak hayırlı bir şekilde kullanmayı nasip etmeni dilerim. Bu elbisenin şerrinden ve yaratılış gayesi dışında kullanılmasının şerrinden de sana sığınırım."[113]

❀

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَخْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
كَنَفِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَفِي سِتْرِ اللهِ حَيًّا وَمَيِّتًا».

48. Ömer ibnü'l-Hattâb radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken işittim:

"Bir kimse yeni bir elbise giydiğinde:

Elhamdülillâhillezî kesânî mâ uvârî bihî avretî, ve etecemmelü bihî fî hayâtî

Bana, mahrem yerlerimi örten ve beni güzelleştiren bir elbise giydiren Allah'a hamd olsun, diye duâ eder, sonra da eski elbisesini bir ihtiyaç sahibine verirse, Allah Teâlâ o kimseyi hem dünyada hem de âhirette korur, gözetir ve himâye eder."[114]

❀

٥- بَابُ مَا يَقُولُ لِصَاحِبِهِ إِذَا رَأَى عَلَيْهِ ثَوْبًا جَدِيدًا

5. ARKADAŞININ ÜZERİNDE YENİ BİR ELBİSE GÖRENİN NE DİYECEĞİ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ وَقَالَ: «أَبْلِي وَأَخْلِقِي» مَرَّتَيْنِ.

49. Hanım sahâbîlerden Ümmü Hâlid binti Hâlid radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme nakışlı siyah bir elbise getirdiler. Allah'ın Resûlü orada bulunanlara:

"Bunu kime giydirmemi uygun görürsünüz?" diye sordu. Bunun üzerine kimse bir şey söylemedi. O zaman Allah'ın Elçisi: **"Bana Ümmü Hâlid'i getirin!"** buyurdu. Beni Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna getirdiler. O da mübârek eliyle bana o elbiseyi giydirdi, ardından iki defa şöyle buyurdu:

Eblî ve ahlikì

"Güle güle giy, sırtında paralansın!"[115]

Asıl adı "Eme" olan Ümmü Hâlid'in babası ve annesi ilk Müslümanlar'dandı. Onlar Habeşistan'a hicret edince, Ümmü Hâlid orada doğmuştu. Medine'ye tekrar hicret ettiklerinde babasıyla birlikte Peygamber Efendimiz'i ziyâret etmiş, hatta onun arkasına geçerek sırtındaki peygamberlik mührüyle oynamıştı. Allah'ın Resûlü ona engel olmadığı gibi, onu sevindirmek için üzerindeki elbisenin pek güzel olduğunu söylemişti. Daha sonraki bir tarihte de ona, hadisimizde geçen nakışlı siyah elbiseyi kendi mübârek elleriyle giydirmişti.[116]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا غَسِيلٌ؟» فَقَالَ: بَلْ غَسِيلٌ، فَقَالَ:

«إِلْبَسْ جَدِيدًا، وَعِشْ حَمِيدًا، وَمُتْ شَهِيدًا».

50. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, bir gün Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Ömer radıyallahu anhın üzerinde bir elbise gördü ve ona:

“Elbisen yeni mi yoksa yıkanmış mı?” diye sordu. O da:

“Yıkanmış” dedi.

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona şöyle duâ etti:

İlbes cedîden ve ış hamîden ve müt şehiden

“Yeni elbise giyesin, mutlu yaşayasın, şehit olarak ölesin.”[117]

❀

٦- بَابُ كَيْفِيَّةِ لِبَاسِ الثَّوْبِ وَالنَّعْلِ وَخَلْعِهِمَا

6. ELBİSE VE AYAKKABININ NASIL GİYİLİP ÇIKARILACAĞI

Elbise, ayakkabı ve pantalon gibi şeyleri giyerken sağdan başlamak, önce elbisenin sağ kolunu, ayakkabı ve pantalonun sağ ayağını giymek, bunları çıkarırken önce sol, sonra sağ tarafı çıkarmak müstehaptır (böyle yapana sevap kazandırır). Göze sürme çekerken, dişleri misvâkle temizlerken, tırnak keserken, bıyığı düzeltirken, koltuk altını temizlerken, başı tıraş ederken, namazdan selâm verip çıkarken, mescide girerken, tuvaletten çıkarken, abdest alırken, yıkanırken, yiyip içerken, tokalaşırken, Hacerülesved’i selâmlarken, birinden bir şey alıp verirken sağdan başlamalı, aksini yaparken de soldan başlamalıdır.

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

وَتَنَعُّلِهِ».

51. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem **temizlenmeye, taranmaya, ayakkabısını giymeye varıncaya kadar her işe sağdan başlamayı pek severdi.**”[118]

❀

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ لِخَلَائِهِ وَمَا كَانَ مِنْ أَذًى».

52. Yine Âişe radıyallâhu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem **sağ elini temizlik ve yemek için, sol elini de tuvalette temizlenmek ve diğer kirli işler için kullanırdı.**”[119]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ لِمَا سِوَى ذَلِكَ.

53. Hafsa radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem **sağ elini yemek, içmek ve giyinmek için kullanırdı. Sol elini de diğer işleri için kullanırdı**.[120]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا لَبِسْتُمْ، وَإِذَا تَوَضَّأْتُمْ، فَابْدَءُوا بِأَيَامِنِكُمْ».

54. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Elbise giydiğiniz ve abdest aldığınız zaman sağ tarafınızdan başlayın.”[121]

Dinimizde “sağ” ve “sağ taraf” iyi, güzel ve hayırlı olanı ifâde eder. Nitekim Yüce Rabbimiz, dünyada buyruklarını yerine getirenlere kıyâmet gününde amel defterinin sağ taraflarından verileceğini söylemiş ve onları “bahtiyar ve uğurlu” diye nitelemiştir. Dünyada kendilerinden beklenen görevleri yerine getirmeyenlerin amel defterinin sol taraflarından verileceğini bildirmiş, onları “bedbaht ve uğursuz” saymıştır.[122] Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de her konuda sağa ve sağ tarafa öncelik tanımış, iyi ve güzel işlerin sağ elle ve sağ taraftan yapılmasını tavsiye buyurmuştur.

❀

٧- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا خَلَعَ ثَوْبَهُ لِغُسْلٍ أَوْ نَوْمٍ أَوْ نَحْوِهِمَا

7. YIKANMAK VE UYUMAK GİBİ BİR SEBEPLE ELBİSESİNİ ÇIKARANIN OKUYACAĞI DUÂ

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا هُوَ».

55. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“İnsanların mahrem yerlerini cinlerin gözlerinden koruyacak örtü, bir Müslüman’ın elbisesini çıkarmak istediğinde şöyle demesidir:

Bismillâhillezî lâilâhe illâ hû

Kendisinden başla ilâh olmayan Allah’ın adıyla.”[123]

Müslüman, mahrem yerlerini eşinden başkasına gösteremez. Kimsenin görmediğini sandığımız yerde melekler ve cinler bizi görür. Çünkü onlar

her yere kolayca girebilir ve her şeyi engelsiz görebilir. Ancak ***bismillâhillezî lâilâhe illâ hû*** dendiği zaman cinler çıplak olan Müslüman'ı göremez.

❀

٨- بَابُ مَا يَقُولُ حَالَ خُرُوجِهِ مِنْ بَيْتِهِ

8. EVİNDEN ÇIKANIN YAPACAĞI DUÂLAR

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ أَوْ أُظْلَمَ، أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ».

56. Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem evinden çıkarken şöyle duâ ederdi:

Bismillâh, tevekkeltü alellâh,

Allàhümme innî eûzü bike en edılle ev udelle, ev ezille ev üzelle, ev azlime ev uzleme, ev echele ev yüchele aleyye

"Allah'ın adıyla çıkıyorum, ben Allah'a tevekkül ettim (güvendim).

Allahım! Doğru yoldan sapmaktan, başkası tarafından saptırılmaktan, hataya düşmekten ve biri tarafından hataya düşürülmekten, haksızlık etmekten, haksızlığa uğramaktan, câhilce davranmaktan ve câhillerin kaba saba davranışıyla karşılaşmaktan sana sığınırım."[124]

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ, Fahr-i Kâinât Efendimiz'in evden çıkarken başını gökyüzüne çevirip yukarıdaki duâyı okuduğunu söylerdi.

Evinden çıkan kimse mutlaka biriyle karşılaşır, karşılaştığı kimse kendisini bir şekilde etkilemeye çalışır, belki yanıltır, hata etmesine veya gönlünün kırılmasına yol açabilir. Olumsuz bir durumla karşılaşmamak için gönlünü Allah'a bağlamalı ve her an yardımına muhtaç olduğunu O'na arz etmelidir.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ وَوُقِيتَ، وَتَنَحَّى عَنْهُ الشَّيْطَانُ».

57. Enes radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir kimse evinden çıkarken şöyle duâ ederse, kendisine: 'Doğru yola iletildin, ihtiyaçların karşılandı, kötülüklerden korundun' diye cevap verilir. Şeytan da ondan uzaklaşır.

Bismillâh, tevekkeltü alellah, velâ havle velâ kuvvete illâ billâh

Allah'ın adıyla çıkıyorum. Ben Allah'a güvendim. Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak Allah'ın yardımıyla kazanılabilir."[125]

İnsana sadece insan zarar vermez, şeytan veya akrep ve yılan gibi hayvanlar da zarar verebilir. İşte bu sebeple her zaman Allah'ın himâyesine sığınmalı, O'ndan yardım istemelidir. Cenâb-ı Hakk'ın himâyesine sığınan insana şeytanın zarar veremeyeceği, Ebû Dâvûd'un rivâyetindeki şu ilâvede pek güzel anlatılmaktadır: "Şeytan, insana zarar vermek isteyen diğer şeytana şöyle der: **Allah tarafından doğru yola iletilmiş, ihtiyaçları karşılanmış ve kötülüklerden korunmuş birine sen ne yapabilirsin ki?"**

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا اللهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ».

58. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem evinden çıktığında şöyle derdi:

Bismillâh, ettüklânü alellâh, lâ havle velâ kuvvete illâ billâh

"Allah'ın adıyla çıkıyorum. Kendisine güvenilecek sadece Allah'tır. Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak Allah'ın yardımıyla kazanılabilir."[126]

❀

٩- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ

9. EVİNE GİRENİN OKUYACAĞI DUÂ

Evine giren kimsenin “bismillâh” demesi, Allah Teâlâ’yı çok zikretmesi, evde bir kişi bulunsa veya bulunmasa bile selâm vermesi müstehaptır (yapana sevap kazandırır). Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Evlere girdiğinizde, Allah katından hoş ve bereketli bir sağlık ve esenlik dileğiyle birbirinize mutlaka selâm verin.”[127]

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْكَ، وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ».

59. Enes radıyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana şöyle buyurdu:

“Yavrucuğum! Ailenin yanına girdiğinde onlara selâm ver ki sana ve ev halkına bereket olsun.”[128]

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu hadîs-i şerîfinde selâm vermenin bereketi, hayrı ve ilâhî rahmeti çoğaltacağını belirtmektedir. Eve girerken onun tavsiye buyurduğu şekilde duâ eden kimse, evine şeytanın girmesine, orayı kirletmesine ve yiyeceğini kendisiyle paylaşmasına da fırsat vermemiş olur.

❀

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
أَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَوْلَجِ، وَخَيْرَ الْمَخْرَجِ، بِسْمِ اللهِ وَلَجْنَا، وَبِسْمِ اللهِ
اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ».

60. Ebû Mâlik el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse evine girdiği zaman önce şöyle duâ etsin, sonra da ailesine selâm versin:

Allàhümme innî es’elüke hayrel mevleci ve hayrel mahreci, bismillâhi velecnâ, ve bismillâhi haracnâ, ve alellâhi Rabbinâ tevekkelnâ

Allahım! Senden girilen yerin hayrını, çıkılan yerin hayrını niyâz ederim. Allah’ın adıyla girdik, Allah’ın adıyla çıktık ve Rabbimiz olan Allah’a tevekkül ettik.”[129]

❀

٦١. عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

ضَامِنٌ عَلَى اللهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى».

61. Ebû Ümâme Suday ibni Aclân el-Bâhilî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Üç kişi Azîz ve Celîl olan Allah Teâlâ’nın himâyesi altındadır:

Bunlardan biri Azîz ve Celîl olan Allah yolunda cihâda giden kimsedir; o vefât edip de cennete girinceye veya elde edeceği sevap ve ganîmetle evine dönünceye kadar Allah Teâlâ’nın himâyesi altındadır.

Diğeri namaz kılmak için mescide giden kimsedir; o vefât edip de cennete girinceye veya elde edeceği sevap ve ganîmetle evine dönünceye kadar Allah Teâlâ’nın himâyesi altındadır.

Bir diğeri de evine selâm vererek giren kimsedir; o da yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olan Allah’ın himâyesi altındadır.”[130]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
قَالَ: أَدْرَكْتُمُ الْمَبِيتَ وَالْعَشَاءَ».

62. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

“Bir kimse evine girerken ve yemek yerken besmele çekerse, şeytan kendi adamlarına:

‘Burada ne geceleyebilir ne de yemek yiyebilirsiniz.’ **der.**

Şâyet o kimse eve girerken besmele çekmezse, şeytan kendi adamlarına:

‘Geceyi geçirecek bir yer buldunuz’ **der. O şahıs yemek yerken besmele çekmezse, şeytan kendi adamlarına:**

‘Hem barınacak yer hem de yiyecek yemek buldunuz’ **der.”**[131]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
النَّارِ».

63. Abdullah ibni Amr ibni’l-Âs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem gündüz evine

dönünce şöyle duâ ederdi:

Elhamdülillâhillezî kefânî ve âvânî, elhamdülillâhillezî et‘amenî ve sekànî, velhamdülillâhillezî menne aleyye, es’elüke en tücîranî minen nâr

Beni insanlara muhtaç olmaktan koruyan ve bana ev verip barındıran Allah’a hamd olsun. Beni yediren ve içiren Allah’a hamd olsun. Bana nimetlerini ihsân eden Allah’a hamd olsun. Allahım! Senden beni cehennem ateşinden korumanı niyâz ederim.[132]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

64. İmâm Mâlik’in *el-Muvatta’*ında rivâyet edildiğine göre, İmâm Mâlik’e şöyle rivâyet edildi:

“İçinde oturulmayan bir eve girildiği zaman şöyle denmesi müstehaptır:

Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillahis sâlihîn

Allah’ın selâmı bize ve Allah’ın sâlih kullarına olsun.”[133]

İçinde oturulmayan bir evde hiç kimse bulunmasa bile, orada Cenâb-ı Hakk’ın bizim göremediğimiz kulları vardır. Yukarıda da zikredildiği üzere, Allah Teâlâ kullarına selâm vermemizi istemekte ve şöyle buyurmaktadır: **“Evlere girdiğinizde, Allah katından hoş ve bereketli bir sağlık ve esenlik dileğiyle birbirinize mutlaka selâm verin.”**[134] Verdiğimiz selâmı alan biri bulunmasa bile, o selâmı melekler alır.

❀

١٠- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا اسْتَيْقَظَ مِنَ اللَّيْلِ وَخَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ

10. GECE UYKUDAN UYANAN VE EVİNDEN ÇIKANIN OKUYACAĞI DUÂ

Bir kimse gece uykudan uyandığı ve evinden çıktığı zaman gökyüzüne bakarak Âl-i İmrân sûresinin

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾

Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün birbirini takip edişinde akıl sahipleri için birçok delil vardır” diye başlayan son on bir âyetini okumalıdır.

65. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin geceleyin gökyüzüne bakarak Âl-i İmrân sûresinin son on bir âyetini okuduğu *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*’de zikredilmekte ancak *Sahîh-i Müslim*’de bu âyetleri gökyüzüne bakarak okuduğu belirtilmemektedir.[135]

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ
حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ،

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
لاَ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ».

66. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem gece teheccüd namazı kılmak üzere kalktığında şöyle duâ ederdi:

Allàhümme lekel hamdü, ente kayyimüs semâvâti velardı vemen fîhinne, ve lekel hamdü, leke mülküs semâvâti velardı vemen fîhinne, ve lekel hamdü, ente nurüs semâvâti velardı vemen fîhinne, ve leke'l-hamdü, entel hak, ve va'dükel hak, ve likàükel hak, ve kavlüke hak, velcennetü hak, vennâru hak, ve Muhammedün hak, vessâatü hak

Allàhümme leke eslemtü, ve bike âmentü, ve aleyke tevekkeltü, ve ileyke enebtü, ve bike hâsamtü, ve ileyke hâkemtü, fağfirlî mâ kaddemtü vemâ ahhartü, vemâ esrartü vemâ a'lentü, entel mukaddimü ve entel muahhiru, lâilâhe illâ ente

"Allahım! Yalnız sana hamd olsun. Gökleri ve yeri görüp gözeten yalnız sensin. Yalnız sana hamd olsun ki, göklerin, yerin ve onların içinde bulunan her şeyin sahibi sensin. Yalnız sana hamd olsun. Göklerin, yerin ve onların içinde bulunan her şeyin nuru sensin. Hamd sana mahsustur. Sen haksın ve gerçeksin. Vaadin haktır ve gerçektir. Sana kavuşmak haktır ve gerçektir. Senin sözün haktır. Cennet haktır. Cehennem de haktır ve gerçektir. Muhammed hak peygamberdir. Kıyâmet gününün geleceği de haktır ve gerçektir.

Allahım! Emir ve yasaklarını kabul edip kendimi yalnız sana verdim. Yalnız sana îmân ettim. Yalnız sana dayandım ve güvendim. Yüzümü ve gönlümü yalnız sana çevirdim. Senin yardımınla düşmanlara karşı mücâdele ettim. Hakkı inkâr edenlerle arama seni hakem yaptım. Şimdiye kadar yaptığım, bundan sonra yapacağım, gizlediğim, açığa vurduğum bütün günahlarımı sen bağışla Allahım! Öne geçiren de sensin. Geri bırakan da sensin. Senden başka ilâh yoktur."[136]

❀

١١- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا أَرَادَ دُخُولَ الْخَلَاءِ

11. TUVALETE GİRMEK İSTEYENİN OKUYACAĞI DUÂLAR

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ».

67. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tuvalete girerken şöyle duâ ederdi:

Allàhümme innî eûzü bike mine'l-hubsi ve'l-habâis

"Allahım! Şeytanın erkeğinden ve dişisinden (kötülüklerden ve günahlardan) sana sığınırım."[137]

❀

68. İmâm Nevevî, tuvalete girerken söylenecek duânın *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim* dışındaki hadis kitaplarında (besmele ilâvesiyle) şöyle olduğunu söylemektedir:

«بِسْمِ اللهِ، أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ».

Bismillâh, Allàhümme innî eûzü bike minel hubsi velhabâis

"Bismillâh, Allahım! Şeytanın erkeğinden ve dişisinden (kötülüklerden ve günahlardan) sana sığınırım."[138]

❀

٦٩. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم قَالَ:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

يَقُولَ: بِسْمِ اللهِ».

69. Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"İnsanların mahrem yerlerini cinlerin gözlerinden koruyacak örtü, tuvalete girecekleri zaman şöyle demeleridir:

Bismillâh:

Allah'ın adıyla."[139]

Âlimlerimiz şöyle demiştir: Bina içinde veya açık alanda tuvalet ihtiyacını giderirken böyle denmesi müstehaptır (yapana sevap kazandırır).

Yine âlimlerimiz, -Allah onlara rahmet eylesin- şöyle demişlerdir: Tuvalete girerken önce **"bismillâh"** demeli, ardından şu duâyı okumalıdır:

«أَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ».

Allàhümme innî eûzü bike minel hubsi velhabâis

“Allahım! Şeytanın erkeğinden ve dişisinden (kötülüklerden ve günahlardan) sana sığınırım.”

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الرِّجْسِ النَّجِسِ الْخَبِيثِ الْمُخْبِثِ، الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ».

70. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tuvalete gireceği zaman şöyle derdi:

Allàhümme innî eûzü bike miner ricsin necisi, elhabîsil muhbisi, eşşeytânir racîm

“Allahım! Pis, alçak, soysuz ve her şeyi kirleten kovulmuş şeytandan sana sığınırım.”[140]

❀

١٢- بَابُ النَّهْيِ عَنِ الذِّكْرِ وَالْكَلامِ عَلَى الْخَلاَءِ

12. TUVALETTE ZİKRİN VE KONUŞMANIN YASAKLANMASI

Tuvalette veya açık alanda abdest bozarken zikretmek ve konuşmak mekrûhtur (hoş karşılanmaz). Abdest bozarken zikretmek ve konuşmak doğru olmamakla beraber, mutlaka konuşmak gerektiğinde konuşmakta sakınca yoktur.

Âlimlerimiz şöyle demiştir:

Bir kimse tuvalette aksırırsa ‘elhamdülillâh’ demez.

Aksırıp da ‘elhamdülillâh’ diyen birine de ‘yerhamükellâh’ diye karşılık vermez.

Selâm verenin selâmını almaz.

Müezzin ezan okurken onun sözlerini tekrarlamaz.

Abdest bozana selâm veren kimse yanlış bir şey yaptığı için, selâmının alınmasını hak etmez.

Sözünü ettiğimiz bütün bu durumlarda konuşmamalıdır; ama konuşmak haram değildir. Tuvalette bulunan kimse aksırdığı zaman, diliyle değil de kalbiyle ‘elhamdülillâh’ diyebilir; bunda sakınca yoktur. Cinsel ilişkide bulunduğu sırada aksırdığında da kalbiyle ‘elhamdülillâh’ diyebilir.

❀

٤١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَبُولُ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ.

71. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem küçük abdestini yaparken bir adam ona selâm verdi fakat Allah’ın Resûlü onun selâmını almadı.”[141]

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي تَعَالَى إِلَّا عَلَى طُهْرٍ»، أَوْ قَالَ: «عَلَى طَهَارَةٍ».

72. Ashâb-ı kirâmdan Muhâcir ibni Kunfüz radıyallahu anh şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem küçük abdestini yaparken yanına geldim ve kendisine selâm verdim. Fakat o abdest alıncaya kadar selâmıma karşılık vermedi. Sonra selâmıma neden karşılık vermediğini şöyle ifâde buyurdu:

“Ben abdestsiz olarak Allah Teâlâ’yı zikretmeyi doğru bulmadım.”[142]

Bu hadisin râvisi Muhâcir ibni Kunfüz’ün asıl adı Amr, babasının adı Halef’ti. Muhâcir kelimesi de Kunfüz kelimesi de isim değil lakaptır. O hicret etmek istediği zaman müşrikler kendisini yakaladılar ve ona işkence ettiler. Fakat Muhâcir müşriklerin elinden kurtulup kaçtı ve Resûlullah

sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gelerek Müslüman oldu. Başına gelenleri anlattığı zaman Peygamber-i âl-i şân Efendimiz onu göstererek: “İşte gerçek muhâcir budur” buyurdu. O günden sonra hep Muhâcir diye anıldı.[143]

❀

١٣- بَابُ النَّهْيِ عَنِ السَّلَامِ عَلَى الْجَالِسِ لِقَضَاءِ الْحَاجَةِ

13. ABDEST BOZMAK İÇİN OTURANA SELÂM VERİLMEZ

Âlimlerimiz şöyle dediler: Abdest bozmak için oturana selâm vermek mekrûhtur (doğru değildir). Çünkü biri ona selâm verse bile, bir önceki bahiste Abdullah ibni Ömer ve Muhâcir ibni Kunfüz’den rivâyet edilen hadislerde de belirtildiği üzere, o bu selâmı alamaz.

❀

١٤- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ

14. TUVALETTEN ÇIKANIN OKUYACAĞI DUÂLAR

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ قَالَ: «غُفْرَانَكَ».

73. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tuvaletten çıkınca şöyle derdi:

Gufrânek

“Affını dilerim Allahım.”[144]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem her fırsatta Allah Teâlâ’yı zikrederdi. Tuvalette bulunduğu sırada O’nu zikredemediği için, tuvaletten çıkınca “Affını dilerim Allahım” diyerek O’ndan kendini affetmesini niyâz ederdi. Muhtemelen Peygamber Efendimiz tuvaletten çıkınca **“Affını dilerim Allahım”** derken şunu da dile getirmekteydi: Allahım! Sen bana çeşitli nimetleri yedirip içirdin, onların sağladığı gıdayı bedenimde bıraktın,

ben sana bütün bunların şükrünü îfâ etmekten âcizim, ne olur beni bağışla Rabbim.

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْأَذَى وَعَافَانِي».

74. Ebû Zer el-Gıfârî radıyallahu anh şöyle dedi: Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem tuvaletten çıkınca şöyle duâ ederdi:

Elhamdülillâhillezî ezhebe annil ezâ ve âfânî

"Sıkıntı veren şeyi benden gideren ve bana âfiyet veren Allah'a hamd olsun."[145]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ أَذَاقَنِي لَذَّتَهُ، وَأَبْقَى فِيَّ قُوَّتَهُ، وَدَفَعَ عَنِّي أَذَاهُ».

75. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tuvaletten çıkınca şöyle derdi:

Elhamdülillâhillezî ezâkanî lezzetehû ve ebkà fiyye kuvvetehû ve defea annî ezâhü

Yediğim şeylerin lezzetini bana tattıran, onların faydalı kısmını vücudumda bırakan, sıkıntı veren kısmını ise vücudumdan atan Allah'a hamd olsun.[146]

❀

١٥- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا أَرَادَ صَبَّ مَاءِ الْوُضُوءِ أَوِ اسْتِقَاءَهُ

15. ABDEST SUYU TEMİN EDERKEN NE DEMELİ?

Abdest suyu temin ederken veya bir yerden su alırken “bismillâh” demelidir. Daha önce de her işi yaparken besmele çekmek gerektiğini söylemiştik.[147]

١٦- بَابُ مَا يَقُولُ عَلَى وُضُوئِهِ

16. ABDEST ALANIN OKUYACAĞI DUÂLAR

Abdest almaya başlayan kimsenin “bismillâhirrahmânirrahîm” demesi müstehaptır (sevap kazandırır). Sadece “bismillâh” dese o da yeterlidir.

Âlimlerimiz şöyle demiştir: Abdest almaya başlarken besmele çekmeyen kimse, abdest alırken çekmelidir. Abdesti tamamlayıncaya kadar besmele çekmezse, yerinde çekmediği için artık besmele çekmez. Besmeleyi kasten veya unutarak çekmese bile abdesti tamamdır. Birçok İslâm âliminin görüşü de budur.

Abdest almaya başlayan kimse ellerini yıkarken besmele çekmelidir. Şâyet başta besmele çekmeyi unutursa, abdest alırken hatırladığında, “bismillâhi evvelehû ve âhirahû (baştan sona bismillah)” demelidir.

Abdeste başlarken besmele çekme konusunda bazı zayıf hadisler vardır.

Ahmed ibni Hanbel -Allah ona rahmet eylesin-: “Abdest alırken besmele çekme konusunda bir hadîs-i şerîf bulunduğunu bilmiyorum” demiştir.

Abdest alırken besmele çekme konusundaki hadislerden biri şudur:

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى وَسَلَّمَ: «لَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللهِ عَلَيْهِ».

76. Ebû Hüreyre radıyallahu anh Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söyledi:

“Abdest alırken besmele çekmeyen kimsenin abdesti yoktur.”[148]

Biz bu hadîs-i şerîfi şu sahâbilerden de rivâyet ettik: Saîd ibni Zeyd, Ebû Saîd el-Hudrî, Âişe, Enes ibni Mâlik ve Sehl ibni Sa‘d -Allah hepsinden râzı olsun-. Biz bu hadislerin tamamını İmâm Beyhakì’nin *es-Sünen*’inden ve başka hadis kitaplarından rivâyet ettik. Beyhakì ve başka âlimler bu hadislerin zayıf olduğunu söylemişlerdir.[149]

Abdest Almaya Başlarken Besmeleden Sonra Okunacak Duâ

Âlimlerimizden zâhid Ebü’l-Feth Nasr el-Makdisî şöyle demiştir:

Abdest almaya başlarken önce besmele çekmek, ardından şu duâyı okumak müstehaptır (sevap kazandırır):

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Eşhedü enlâilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh

“Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Yine şunu kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah’ın kulu ve resûlüdür.”

Ebü’l-Feth Nasr el-Makdisî’nin tavsiye ettiği bu sözü söylemekte bir sakınca yoktur. Ancak bunun sünnetle de bir ilgisi yoktur. İslâm âlimlerinden birinin böyle bir şey söylediğini de bilmiyoruz. Doğrusunu Allah bilir.

Abdest Aldıktan Sonra Okunacak Duâlar

Abdest aldıktan sonra şöyle demelidir:

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ».

Eşhedü enlâilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh. Allàhümmec‘alnî minettevvâbîn, vec‘alnî minel mütetahhirîn. Sübhânekellâhümme ve bihamdik, eşhedü enlâilâhe illâ ente, estağfiruke ve etûbü ileyk

“Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Yine şunu kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah’ın kulu ve resûlüdür. Allâhım, beni çok tövbe edenlerden kıl! Beni tertemiz

olanlardan eyle! Ey benim Allahım! Ben senin yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler, sana hamd ederim. Şunu kesin bir dille belirtirim ki senden başka ilâh yoktur. Senden günahlarımı bağışlamanı ve tövbemi kabul buyurmanı niyâz ederim.”

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةُ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ».

77. Ömer ibnü’l-Hattâb radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse abdest aldıktan sonra şöyle derse, ona cennetin sekiz kapısı açılır. O da dilediği kapıdan girer:

Eşhedü enlâilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh

“Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Yine şunu kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah’ın kulu ve resûlüdür.”[150]

Bu hadîs-i şerîfi İmâm Tirmizî de rivâyet etmiştir. Onun rivâyet ettiği hadisteki duâ kısmı şöyledir:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي وَرَسُولُهُ، أَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ، وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

Eşhedü enlâilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh. Allàhümmec‘alnî minettevvâbîn, vec‘alnî minel mütetahhirîn.

“Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Yine şunu kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah’ın

kulu ve resûlüdür. Allâhım, beni çok tövbe edenlerden kıl! Beni tertemiz olanlardan eyle!”[151]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، كُتِبَ فِي رَقٍّ ثُمَّ طُبِعَ بِطَابَعٍ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ
الْقِيَامَةِ».

78. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh şöyle dedi:

Bir kimse abdest alır, sonra da şöyle duâ ederse, onun bu duâsı bir kâğıda yazılarak mânevî bir mühürle mühürlenir ve o yazı kıyâmete kadar zâyi olmaz.

Sübhânekellâhümme ve bihamdik, eşhedü enlâilâhe illâ ente, estağfiruke ve etûbü ileyk

“Ey benim Allahım! Ben senin yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler, sana hamd ederim. Şunu kesin bir dille belirtirim ki senden başka ilâh yoktur. Senden günahlarımı bağışlamanı ve tövbemi kabul buyurmanı niyâz ederim.”[152]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

79. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Bir kimse abdest alır, sonra da konuşmadan önce şöyle derse, iki abdest arasındaki günahları affedilir:

Eşhedü enlâilâhe illallah, ve enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh

“Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. Ve yine kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah’ın kulu ve resûlüdür.”[153]

❀

٤. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

80. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse abdest alır, abdestini kusursuz bir şekilde tamamlar, sonra da üç defa şöyle derse, onun için cennetin sekiz kapısı açılır, o da dilediği kapıdan girer:

Eşhedü enlâilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh

“Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Yine şunu kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah’ın kulu ve resûlüdür.”[154]

81. Bu hadisin Osmân ibni Affân’dan zayıf bir senedle nakledilen rivâyetinde de bir önceki zikrin üç defa söylenmesi tavsiye edilmektedir. [155]

Şâfiî âlimlerinden Ebü’l-Feth Nasr el-Makdisî’nin dediği gibi, bu zikirlerle birlikte “ve sellim”i de ekleyerek şöyle demelidir:

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ

Allàhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, ve sellim alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed

Âlimlerimiz bu zikirleri abdest alınca, kıbleye dönerek söylemeyi tavsiye etmişlerdir.

Abdest Alırken Okunacak Duâlar

Abdest organlarını yıkarken nasıl duâ etmek gerektiği konusunda Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden gelen bir hadîs-i şerîf yoktur. Ama fıkıh âlimleri şöyle demiştir:

Abdest alırken, İslâm büyüklerinden nakledilen duâları okumak uygun olur. Onlardan bize ulaşan bu duâların kimi uzun kimi kısadır. Bu duâlar şöyledir:

Abdest almaya başlarken önce besmele çekmeli, sonra da şöyle demeli:

أَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا

Elhamdülillâhillezî cealel mâe tahûrâ

Suyu temiz ve temizleyici kılan Allah'a hamd olsun.

Ağzını çalkalarken şu duâyı okumalı:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

أَظْمَأُ بَعْدَهُ أَبَدًا

Allàhümmeskınî min havzı nebiyyike sallallahu aleyhi ve selleme ke'sen lâ azmeü ba'dehû ebeden

Allahım! Senin peygamberin Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin Kevser Havuzu'ndan bana bir bardak su içir ki daha sonra hiç susamayayım.

Burnuna su çekerken şu duâyı okumalı:

أَللّٰهُمَّ لَا تَحْرِمْنِي رَائِحَةَ نَعِيمِكَ وَجَنَّاتِك

Allàhümme lâ tahrimnî râihate naîmike ve cennâtike

Allahım! Nimetlerinin ve cennetlerinin kokusundan beni mahrûm etme.

Yüzünü yıkarken şu duâyı okumalı:

أَللّٰهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِي يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ

Allàhümme beyyız vechî yevme tebyazzü vücûhün ve tesveddü vücûhün

Allahım! Bazı yüzlerin ağarıp bazı yüzlerin karardığı günde benim yüzümü ak eyle.

Kollarını yıkarken şu duâyı okumalı:

أَللّٰهُمَّ أَعْطِنِي كِتَابِي بِيَمِينِي. أَللّٰهُمَّ لَا تُعْطِنِي كِتَابِي بِشِمَالِي

Allàhümme a‘tınî kitâbî biyemînî. Allàhümme lâ tu‘tınî kitâbî bişimâlî

Allahım! Kitabımı sağ elime ver. Allahım, kitabımı sol elime verme.

Başını meshederken şu duâyı okumalı:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّكَ

Allàhümme harrim şa‘rî ve beşerî alen nâri ve ezıllenî tahte arşıke, yevme lâ zılle illâ zıllüke

Allahım! Saçımı ve derimi cehennem ateşine haram kıl ve senin gölgenden başka gölgenin olmadığı günde, beni Arş’ının altında gölgelendir.

Kulaklarını meshederken şu duâyı okumalı:

أَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ

Allàhümmec‘alnî minellezîne yestemi‘ûnel kavle feyettebiûne ahsenehû

Allahım! Beni sözü dinleyen ve onun en güzeline uyanlardan eyle.

Ayaklarını yıkarken şu duâyı okumalı:

أَللّٰهُمَّ ثَبِّتْ قَدَمَيَّ عَلَى الصِّرَاطِ

Allàhümme sebbit kademeyye ales sırât

Allahım! Ayaklarımı sırat köprüsünde kaydırma.

Doğrusunu Allah bilir.

❀

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

82. Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gitmiştim. Allah’ın Resûlü abdest aldı, bu sırada onun şöyle duâ ettiğini duydum:

Allâhümmağfir lî zenbî, ve vessi‘ lî fî dârî, ve bârik lî fî rızkì

“Allahım! Günahlarımı affet. Dünya ve âhiret evimi geniş ve huzûrlu kıl. Rızkıma bereket ver.”

Bunun üzerine ona:

“Ey Allah’ın Nebîsi! Şöyle şöyle duâ ettiğini duydum” dedim. Bana şöyle buyurdu:

“Bu duânın kapsamadığı bir şey kaldı mı?”[156]

❀

١٧- بَابُ مَا يَقُولُ عَلَى اغْتِسَالِهِ

17. BOY ABDESTİ ALANIN OKUYACAĞI DUÂ

Abdest alan kimsenin besmeleden başlayarak okuyacağı duâların hepsini boy abdesti alan kimsenin de okuması müstehaptır (sevaptır). Bu konuda cünüp olan, âdet gören ve başka sebeplerle yıkanan kimseler arasında bir fark yoktur.

Âlimlerimizden biri, cünüp veya hayızlı olanın yıkanırken besmele çekmeyeceğini söylemişse de cünüp veya hayızlı olanın yıkanırken besmele çekmesinin müstehap olduğu görüşü daha yaygındır. Bununla beraber cünüp veya hayızlı olanın besmele çekerken, Kur’an’dan bir âyet okuyoruz diye düşünmeleri câiz değildir.

❀

١٨- بَابُ مَا يَقُولُ عَلَى تَيَمُّمِهِ

18. TEYEMMÜM EDENİN OKUYACAĞI DUÂ?

Teyemmüme başlarken “bismillâh” demek müstehaptır (sevaptır). Teyemmüm eden kimse cünüp veya hayızlı ise boy abdesti konusunda söylediğimiz şeyleri yaparlar. Teyemmümden sonra kelime-i şehâdet getirme konusunda, abdest bahsinde ve abdest organlarını yıkarken okunacağını söylediğimiz duâları okumaları konusunda Şâfiî âlimlerinin ve diğer mezheplere mensup âlimlerin bir şey söylediğini görmedim.

Demek oluyor ki abdest hakkında söylediğimiz şeyler teyemmümde de geçerlidir. Çünkü teyemmüm, tıpkı abdest gibi bir temizliktir.

❀

١٩- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا تَوَجَّهَ إِلَى الْمَسْجِدِ

19. MESCİDE DOĞRU GİDENİN OKUYACAĞI DUÂLAR

Bir yere gitmek üzere evinden çıkan kimsenin okuyacağı duâyı daha önce söylemiştik. Mescide gitmek üzere evinden çıkan kimsenin aynı duâyı, ayrıca aşağıdaki hadîs-i şerîfte geçen duâyı okuması müstehaptır (sevaptır).

❀

83. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın, aynı zamanda teyzesi olan, mü’minlerin annesi Meymûne radıyallahu anhânın evinde gecelediği zaman Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin kıldığı teheccüd namazı hakkında rivâyet ettiği uzun bir hadîs-i şerîf vardır. İbni Abbâs bu hadiste şöyle dedi:

Müezzin sabah ezanını okudu. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şu duâyı okuyarak mescide gitti:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
أَللّٰهُمَّ أَعْطِنِي نُوراً».

Allàhümmec‘al fî kalbî nuran, ve fî lisânî nuran, vec‘al fî sem‘î nuran, vec‘al fî basarî nuran, vec‘al min halfî nuran, ve min emâmî nuran, vec‘al min fevkì nuran, ve min tahtî nuran, Allâhümme a‘tınî nuran

“Allahım! Kalbime nur ver, dilime nur ver, kulağıma nur ver, gözüme nur ver, arkama nur ver, önüme nur ver, üstüme nur ver, altıma nur ver, Allahım! Bana nur ver.”[157]

٨٤. عَنْ بِلَالٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ، أَوْ تَمْلَأُ، مَا بَيْنَ
أَنْ تُعِيذَنِي مِنَ النَّارِ، وَتُدْخِلَنِي الْجَنَّةَ».

84. Bilâl radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kılmak üzere evinden çıktığı zaman şöyle duâ ederdi:

Bismillâh, âmentü billâh, tevekkeltü alellâh, lâ havle velâ kuvvete illâ billâh.

Allàhümme bihakkis sâilîne aleyke, ve bihakkı mahricî hâzâ, feinnî lem ahruchü eşeran velâ bataran, velâ riyâen velâ süm‘aten, haractü ibtigàe merdâtike, vettikàe sehatıke,

Es’elüke en tü‘ìzenî minen nâri, ve tüdhılenil cennete

“Allah’ın adıyla evimden çıktım. Allah’a tevekkül ettim. Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılabilir.

Allahım! Sana duâ edip dileklerini sunan kullarına olan vaadin için, rızânı kazanma ümidiyle evimden çıkıp mescide gidişim hakkı için sana yalvarıyorum. Çünkü ben azgınlık ve taşkınlık yapmak, insanlar görsünler ve beni takdir etsinler diye değil, sırf senin rızânı kazanmak ve gazabından korunmak için evimden çıkıp mescide gidiyorum.

Senden beni cehennemden korumanı ve cennete koymanı niyâz ediyorum.”[158]

Bu hadis zayıftır. Çünkü râvilerinden biri rivâyetine güvenilmeyen bir kimsedir.

❀

85. Yine bu konuda tâbiîn râvilerinden Atıyye el-Avfî'nin Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan, onun da Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet ettiği bir hadis vardır. Atıyye el-Avfî[159] zayıf bir râvi olduğu için hadis de zayıf sayılmıştır.

Bu hadis, birkaç kelime farkıyla bir önceki hadisin aynıdır. Yalnız bu hadisin sonundaki ilâveye göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **"Allah Teâlâ bu duâyı okuyan kimse için yetmiş bin meleği görevlendirir, onlar da Allah Teâlâ'ya o kimseyi bağışlaması için duâ ederler. O kimse namazını bitirinceye kadar Azîz ve Celîl olan Allah ona yönelir."**[160]

❀

٢٠- بَابُ مَا يَقُولُهُ عِنْدَ دُخُولِ الْمَسْجِدِ وَالْخُرُوجِ مِنْهُ

20. MESCİDE GİRERKEN VE ORADAN ÇIKARKEN OKUNACAK DUÂLAR

Mescide giren kimsenin şöyle demesi müstehaptır (sevaptır):

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
أَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ».

Eûzü billâhil azîm, ve bivechihil kerîm, ve sultânihil kadîm, mineş şeytânir racîm.

Elhamdülillâh, Allàhümme salli ve sellim alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed. Allâhümmağfir lî zünûbî, veftah lî ebvâbe rahmetik

"Allah'ın rahmetinden kovulmuş olan şeytanın vesvesesinden yüce Allah'a, O'nun her üstünlüğe sahip olan zâtına ve ezelden beri var olan

kudretine sığınırım. Allah’a hamd olsun.

Allahım! Muhammed’e ve ailesine rahmet eyle, onlara hayır ve bereket ihsân eyle. Allahım! Günahlarımı bağışla. Bana rahmet kapılarını aç.”

Bu duâyı okuduktan sonra **“bismillâh”** der ve sağ ayağını atarak mescide girer.

Mescidden çıkacağı zaman yine bu duâyı okur, yalnız mescide girerken söylediği “وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِك” yerine şöyle der:

وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ.

Veftah lî ebvâbe fazlik

Allahım! Bana lütfunun kapılarını aç.”

Sonra da sol ayağını atarak mescidden çıkar.

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، كُتِبَ فِي رَقٍّ ثُمَّ طُبِعَ بِطَابَعٍ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا فَضْلِكَ».

86. Ebû Humeyd es-Sâ‘idî veya Ebû Üseyd el-Ensârî radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Biriniz mescide girdiği zaman, önce Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme *(Allàhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed* diye) selâm versin, sonra şöyle desin:

أَللّٰهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ

Allàhümmeftah lî ebvâbe rahmetik

Allahım! Bana rahmet kapılarını aç.

Mescidden çıkarken de şöyle desin:

أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ

Allàhümme innî es'elüke min fazlik

Allahım! Ben senin lütfunu niyâz ediyorum."[161]

Burada İmâm Nevevî şu bilgiyi vermektedir: "Biriniz mescide girdiği zaman, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme selâm versin" cümlesi Sahîh-i Müslim'de yoktur. Bu ifâde diğer kaynaklarda vardır.

❀

87. İbnü's-Sünnî'nin rivâyetinde şu ilâve vardır:

"Biriniz mescidden çıkarken Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme *(Allàhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed* diye) selâm versin ve şöyle desin:

أَللّٰهُمَّ أَعِذْنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

Allâmümme eıznî mineş şeytânir racîm

Allahım! Kovulmuş şeytandan beni sen koru."[162]

Bu duânın mescidden çıkarken okunacağı dipnotta gösterilen kaynaklarda da vardır.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،
مِنِّي سَائِرَ الْيَوْمِ.

88. Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümânın Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet ettiğine göre, Allah'ın Resûlü

mescide girerken şöyle derdi:

Eûzü billâhil azîm, ve bivechihil kerîm, ve sultânihil kadîm, mineş şeytânir racîm.

"Allah'ın rahmetinden kovulmuş olan şeytanın vesvesesinden yüce Allah'a, O'nun her üstünlüğe sahip olan zâtına ve ezelden beri var olan kudretine sığınırım."

Daha sonra Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir kimse bu duâyı okuyunca şeytan, 'Artık bütün gün benden korundu' der."[163]

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ مُحَمَّدٍ»، وَإِذَا خَرَجَ قَالَ: «بِسْمِ اللهِ، اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ».

89. Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mescide girince şöyle derdi:

Bismillâh, Allàhümme salli alâ Muhammed

Allah'ın adıyla giriyorum. Allahım! Muhammed'e rahmet eyle.

Mescidden çıkarken şöyle derdi:

Bismillâh, Allàhümme salli alâ Muhammed

Allah'ın adıyla çıkıyorum. Allahım! Muhammed'e rahmet eyle.[164]

Mescide girerken ve mescidden çıkarken okunacak duâyı Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ da rivâyet etmiştir.

٩٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ جَدَّتِهِ، قَالَتْ: مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ ٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا أَبْوَابَ فَضْلِكَ».

90. Hz. Hasan'ın oğlu Abdullah, annesinden (Fâtıma-i suğrâ), onun da ninesi Fâtımâ-i kübrâdan (Hz. Fâtıma) rivâyet ettiğine göre, Hz. Fâtımâ

şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mescide girince şöyle derdi:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

Elhamdülillâh, bismillâh, Allâhümmağfir lî, veftah lî ebvâbe rahmetik

Allah'a hamd olsun, Allah'ın adıyla giriyorum, Allahım! Günahlarımı bağışla. Bana rahmet kapılarını aç."

Mescidden çıkarken de şöyle derdi:

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ

Elhamdülillâh, bismillâh, Allâhümmağfir lî, veftah lî ebvâbe fazlik

Allah'a hamd olsun, Allah'ın adıyla çıkıyorum, Allahım! Günahlarımı bağışla. Bana lütfunun kapılarını aç.[165]

❀

٦١. عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ إِبْلِيسَ وَجُنُودِهِ، فَإِنَّهُ إِذَا قَالَهَا لَمْ يَضُرَّهُ».

91. Ebû Ümâme Suday ibni Aclân el-Bâhilî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Biriniz mescidden çıkmak istediğinde, İblis'in askerleri birbirini çağırır ve tıpkı arıların arıbeyinin etrafında toplandığı gibi bir araya gelirler. İşte bu sebeple biriniz mescidin kapısına geldiğinde şöyle duâ ederse, şeytanlar ona zarar veremez:

أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ إِبْلِيسَ وَجُنُودِهِ

Allàhümme innî eûzü bike min İblise ve cünûdihî
Allahım! İblis ve onun askerlerinden sana sığınırım.”[166]

❀

٢١- بَابُ مَا يَقُولُ فِي المَسْجِدِ

21. MESCİDDE OKUNACAK DUÂ VE ZİKİRLER

Mescidde sübhânallâh, lâilâhe illallah, elhamdülillâh, Allâhü ekber gibi zikirlerle Allah Teâlâ’yı çokça anmalı, orada çokça Kur’ân-ı Kerîm okumalıdır.

Mescidde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadîs-i şerîflerini, fıkıh ilmini ve diğer dinî ilimleri okumak müstehaptır.

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ وَالْأَبْصَارُ﴾

“Bu nur öyle evlerde ışık verir ki Allah, o evlerin yüceltilmesine ve içlerinde adının zikredilmesine izin vermiştir. Bu evlerde O’nun adını sabah akşam tesbih ederler. O evlerde öyle yiğit adamlar vardır ki ne ticaret, ne de alışveriş, onları Allah’ı zikretmekten, namazı dosdoğru kılmaktan ve zekât vermekten alıkoymaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin dehşetle döneceği bir günden korkmaktadırlar.”[167]

﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾

“Kim Allah’a kulluk etmeye vesîle olan şeylere saygı gösterirse Allah’a saygı göstermiş olur. Çünkü bu davranış inanan kalplerin Allah’a saygısındandır.”[168]

﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾

“Kim Allah’ın hürmet edilmesini emrettiği şeylere saygı gösterirse bu, Rabbi katında onun için hayırlı olur.”[169]

❀

٩٢. عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّمَا بُنِيَتِ الْمَسَاجِدُ لِمَا بُنِيَتْ لَهُ».

92. Büreyde bin Husayb el-Eslemî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Mescidler ne için yapılmışsa ancak o maksatlarla kullanılacak mekânlardır.”[170]

95. hadîs-i şerîften öğrendiğimize göre, devesini yitiren bir adam mescidde yitiğini soruşturuyor ve “Kırmızı devemi gören var mı?” diye bağırıyordu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun bu saygısız tavrını görünce, “Allah onu sana buldurmasın!” diye çıkıştı ve mescidlerin Allah’a ibâdet etmek için yapıldığını, bu mübârek mekânın öyle işler için kullanılamayacağını belirtti.”[171] Bu hadisin bir benzeri 95 numara ile gelecektir.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ تَعَالَى، وَالصَّلَاةِ، وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ».

93. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mescide küçük abdestini yapan bedevîye şöyle buyurdu:

“Bu mescidler küçük abdest yapılacak, başka türlü kirletilecek yerler değildir. Bu mescidler Allahı anmak, namaz kılmak ve Kur’an okumak içindir.”[172]

Bu hadîs-i şerîften öğrendiğimize göre, henüz İslâm terbiyesini bilmeyen bir bedevî Mescid-i Nebevî’ye gelmişti. Adam bir süre Peygamber Efendimizi dinlemiş, küçük abdesti gelince de her tarafı kum ve toprak olan mescidin bir köşesine giderek ihtiyacını gidermişti. Buna çok kızan sahâbîler onun üzerine yürüyünce merhamet pınarı Efendimiz onları yatıştırdı. Sonra da bedevîyi karşısına aldı; ona mescidde ne yapılacağını ve yapılmayacağını öğretti.

❀

Mescide Giren ve Orada Oturanın Yapacağı Şeyler

Mescidde oturan kimse, ibâdete (diğer adıyla itikâfa) niyet etmelidir. Şâfiî âlimlerine göre, bir kimse mescidde bir an bile kalsa, itikâfa niyet edince sevap kazanır.

Âlimlerimizden biri şöyle demiştir: Mescide giren biri, orada hiç kalmadan geçip gitse bile, itikâfa niyet edince sevap kazanır. Buna göre, sevap kazanabilmek için mescidde hiç değilse bir an durmalı, sonra yoluna devam etmelidir.

Mescidde oturan kimse, gerektiğinde insanlara iyi şeyleri tavsiye etmeli, onları kötü şeylerden sakındırmalıdır. Esasen bu görevi mescidde olmayan Müslüman da yapmak durumundadır; ama mescidde oturan kimsenin, o yüce mekânı, oranın şerefine yakışmayan davranışlardan korumaya çalışması icap eder.

Âlimlerimizden biri şöyle demiştir: Mescide giren kimse, abdesti bulunmadığı veya âcil bir işi olduğu için yahut benzeri bir sebepten dolayı iki rekât “tahiyyetü’l-mescid” namazını kılamazsa, onun şu zikirleri dört defa söylemesi müstehaptır (sevaptır):

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ

Sübhânallâhi, velhamdülillâhi, velâilâhe illallahu, vallàhü ekber

Bu sözü ilk devir âlimlerinden biri söylemiştir. Onun bu tavsiyesini yapmakta bir sakınca yoktur.

“Tahiyyetü’l-mescid”, mescide giren kimsenin, mescidin sahibi olan Allah Teâlâ’yı saygıyla selâmlaması demektir. Bu konuda Peygamber Efendimiz: **“Biriniz mescide girdiğinde, oturmadan iki rek‘at namaz kılsın”**[173] buyurmuştur. Tahiyyetü’l-mescid nâfile bir namazdır.

٢٢- بَابُ إِنْكَارِهِ وَدُعَائِهِ عَلَى مَنْ يَنْشُدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ أَوْ يَبِيعُ فِيهِ

22. RESÛL-İ EKREM’İN MESCİDDE KAYIP EŞYASINI ARAYAN VEYA BİR ŞEY SATANA ENGEL OLMASI VE ONA BEDDUÂ ETMESİ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
لَا رَدَّهَا اللهُ عَلَيْكَ، فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِهَذَا».

94. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Mescidde kayıp eşyasını arayan birini gören kimse ona: ‘Allah aradığın şeyi sana buldurmasın!’ desin. Çünkü mescidler kayıp eşya aramak için yapılmamıştır.”[174]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
«لَا وَجَدْتَ، إِنَّمَا بُنِيَتْ الْمَسَاجِدُ لِمَا بُنِيَتْ لَهُ».

95. Büreyde bin Husayb el-Eslemî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, bir adam mescidde kaybettiği bir şeyi soruşturuyor ve:

“Kırmızı devemi gören var mı?” diyordu. Bunun üzerine Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ona,

“Deveni bulamaz ol! Mescidler ne için yapılmışsa ancak o maksatlarla kullanılacak mekânlardır” buyurdu.[175]

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
رَدَّ اللهُ عَلَيْكَ».

96. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Mescidde mal alıp satan birini gördüğünüz zaman ona, ‘Allah ticaretine bereket vermesin!’ deyin. Kaybettiği bir şeyi mescidde soruşturan birini gördüğünüz zaman da ona, ‘Allah sana aradığını buldurmasın!’ deyin.”[176]

Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellemin, mescid âdâbını bilmeyen birini “**Bu mescidler Allahı anmak, namaz kılmak ve Kur’an okumak içindir**” diye uyardığını 93. hadîs-i şerîfte okuduk. Nâdiren bedduâ ettiğini bildiğimiz Resûlullah Efendimiz’in kayıplarını mescidde yüksek sesle arayanlara, “**Allah aradığın şeyi sana buldurmasın!”, “Deveni bulamaz ol!”** diye tepki gösterdiğini gördük. Demek oluyor ki mâbedler kuruluş amaçları dışında kesinlikle kullanılmayacak, orada ibâdet eden ve Kur’ân-ı Kerîm okuyanlar huzûrsuz edilmeyecektir.

❀

٢٣- بَابُ دُعَائِهِ عَلَى مَنْ يُنْشِدُ فِي الْمَسْجِدِ شِعْرًا لَيْسَ فِيهِ مَدْحٌ لِلْإِسْلَامِ،
وَلاَ تَزْهِيدٌ، وَلاَ حَثٌّ عَلَى مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، وَنَحْوُ ذَلِكَ

23. İSLÂM’IN YÜCELTİLMEDİĞİ, DİNDARLIĞIN VE GÜZEL AHLÂKIN TEŞVİK EDİLMEDİĞİ ŞİİRLERİ MESCİDDE OKUYANLARA TEPKİ VERMEK

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
فَاكَ». ثَلَاثَ مَرَّاتٍ

97. Sevbân radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Mescidde şiir okuyan birini gördüğünüzde ona, ‘Allah dişlerini döksün!’ deyin.” Allah’ın Resûlü bu sözü üç defa tekrarladı.[177]

Dinin yüceltildiği, güzel ahlâkın teşvik edildiği şiirler her yerde okunabilir; bunda sakınca yoktur. Yasak olan, din ve ahlâk dışı fikirleri telkîn eden şiirlerdir. Fahr-i Âlem Efendimiz bu tür şiirleri kötülemiş ve bu konuda şöyle buyurmuştur: **“Birinizin içinin irinle dolması, şiirle dolmasından daha hayırlıdır.”**[178] Allah’ın Resûlü din ve ahlâka uygun şiirleri ise **“Öyle şiirler vardır ki aynen hikmettir”**[179] diye övmüştür.

❀

٢٤- بَابُ فَضِيلَةِ الْأَذَانِ

24. EZANIN FAZÎLETİ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهِمُوا عَلَيْهِ لاَسْتَهَمُوا».

98. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“İnsanlar ezan okumanın ve namazda birinci safta bulunmanın ne kadar fazîletli olduğunu bilselerdi, sonra bunları yapabilmek için kur’a çekmek zorunda kalsalardı, mutlaka kur’a çekerlerdi.”[180]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
حَتَّى لاَ يَسْمَعَ التَّأْذِينَ».

99. Yine Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Namaz için ezan okunduğu zaman, şeytan ezanı duymamak için arkasını dönüp yellenerek kaçar.”[181]

İki cihân güneşi Efendimiz, hadîs-i şerîfin devamında, ezandan nefret eden şeytanın, namaz kılanlara nasıl musallat olduğunu şöyle anlatmaktadır: **“Ezan bitince şeytan geri gelir. Namaz için kàmet edilince yine arkasını dönüp kaçar. Kàmet bittiğinde yine gelir, kişi ile nefsi arasına sokulur ve ona, ‘Filân şeyi hatırla, filân şeyi hatırla!’ diyerek, namazdan önce aklında olmayan şeyleri hatırlatır, işte bu yüzden insan kaç rek’at namaz kıldığını bilemez.”** Şeytanın Peygamber Efendimiz’e namaz kılarken nasıl musallat olduğunu, ondan kurtulmak için ezan okumak gerektiğini görmek için 374 ve 620 numaralı hadislere bakınız.

❀

٨٤. عَنْ بِلَالٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «اَلْمُؤَذِّنُونَ أَطْوَلُ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

100. Muâviye radıyallahu anh şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

“Kıyâmet günü boyunları en uzun olanlar müezzinlerdir.”[182]

Boynu uzun olmak mecâzî bir ifâdedir. Bu ifâdeyle hayırlı, güzel işler yapan ve üstün mertebeye sahip olan kimse anlatılmaktadır. Müezzinler, Müslümanlar’ı Allah’a ibâdete dâvet ettikleri için çok hayır kazanırlar. Âhirette de ilâhî rahmete daha çok nâil olurlar.

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
الْمُؤَذِّنِ جِنٌّ وَلاَ إِنْسٌ وَلاَ شَيْءٌ، إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

101. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

“Müezzinin sesinin ulaştığı son noktaya varıncaya kadar onu işiten cin, insan ve diğer varlıklar, kıyâmet gününde müezzinin lehine şâhitlik edecektir.”[183]

Peygamber Efendimiz müezzinleri gür sesle ezan okumaya teşvik etmekte, İslâm’ın simgesi olan ezanı, sesinin ulaştığı son noktaya kadar iletmesini, böylece dağları taşları bile kıyâmet gününde ona şâhitlik ettirmesini tavsiye buyurmaktadır.

Ezanın fazîletine dâir pek çok hadîs-i şerîf vardır.

Âlimlerimiz ezan okumanın mı yoksa namaz kıldırmanın daha fazîletli olduğu konusunda dört görüş ortaya koydular:

1. Ezan okumak daha fazîletlidir. En doğru görüş budur.
2. Namaz kıldırmak daha fazîletlidir.
3. Ezan okumak ile namaz kıldırmak fazîlet bakımından eşittir.
4. Bir kimse imâmda bulunması gereken özelliklere sahip olduğu bilinciyle imâmlık yaparsa, o takdirde namaz kıldırmak daha fazîletlidir; böyle değilse, ezan okumak daha fazîletlidir.

❀

٢٥- بَابُ صِفَةِ الْأَذَانِ

25. EZANIN NASIL OKUNACAĞI

Ezanın sözleri meşhurdur.

Şâfiîler’e göre ezan okurken (şehâdet kelimelerinde) **“tercî‘“** yapmak sünnettir. Tercî‘ şöyle yapılır:

Müezzin önce yüksek sesle şöyle der:

أَللهُ أَكْبَرُ أَللهُ أَكْبَرُ
أَللهُ أَكْبَرُ أَللهُ أَكْبَرُ

Allâhü ekber, Allâhü ekber,
Allâhü ekber, Allâhü ekber

Sonra şehâdet kelimelerini kendisinin ve yanındakilerin duyacağı şekilde alçak sesle söyler:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ

Eşhedü enlâilâhe illallah,
Eşhedü enlâilâhe illallah
Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah
Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah
"Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah'tan başka ilâh yoktur.
Şunu kesin bir dille belirtirim ki Muhammed Allah'ın resûlüdür."
Sonra bu şehâdet kelimelerini yüksek sesle okur:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ

Eşhedü enlâilâhe illallah
Eşhedü enlâilâhe illallah
Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah
Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah
Şâfiîler'e göre sabah ezanı okurken **"tesvîb"** yapmak sünnettir. Bu da şöyle olur ki müezzin,
Hayye alel felâh dedikten sonra iki defa şöyle der:

الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ

الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ

essalâtü hayrun minen nevm
essalâtü hayrun minen nevm
“Namaz uykudan hayırlıdır.”

Sözünü ettiğimiz bu tercî‘ ve tesvîb hakkında meşhur hadîs-i şerîfler vardır.

Müezzin tercî‘ ve tesvîbi yapmasa, okuduğu ezan yine de tamamdır; ancak fazîletli olanı yapmış sayılmaz.

Bülûğ çağına gelmemiş çocuğun, kadının ve kâfirin okuduğu ezan geçersizdir. Bülûğ çağına gelen çocuğun okuduğu ezan ise geçerlidir.

Kâfir ezan okumaya başlayıp şehâdet kelimelerini de söyleyince, mûteber olan görüşe göre, o artık Müslüman olmuştur. Âlimlerimizden biri, ezan okurken şehâdet kelimelerini söyleyen kâfirin Müslüman sayılmayacağını söylemiştir. Kâfirin okuduğu ezan geçerli değildir; bütün âlimler bu görüştedir. Çünkü o kimse, ezanın şehâdet kelimelerinden önceki kısmını Müslüman sayılmadan önce okumuştur.

Bu konuda fıkıh kitaplarında geniş bilgi verilmiştir. Ama burası yeri değildir.

❀

٢٦- بَابُ صِفَةِ الإِقَامَةِ

26. KĀMETİN NASIL GETİRİLECEĞİ

Sahîh hadîs-i şerîflerde geçtiği, âlimlerce de kabul gördüğü üzere kàmet on bir kelimedir ve şöyledir:

أَللهُ أَكْبَرُ، أَللهُ أَكْبَرُ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ،

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ،

حَيَّ عَلَى الفَلاَحِ

قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ،

أَللهُ أَكْبَرُ، أَللهُ أَكْبَرُ،

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

Allâhü ekber, Allâhü ekber,
Eşhedü enlâilâhe illallah,
Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah
Hayye ales salâh,
Hayye alel felâh
Kad kàmetis salâh, kad kàmetis salâh
Allâhü ekber, Allâhü ekber,
Lâilâhe illallah

İmâm Nevevî'nin zikrettiği bu kàmet, Şâfiî kardeşlerimizin getirdiği kàmetdir. Hanefîler'in kàmeti de sahîh hadislere dayanmakta olup[184] şöyledir:

أَللهُ أَكْبَرُ، أَللهُ أَكْبَرُ، أَللهُ أَكْبَرُ، أَللهُ أَكْبَرُ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ،

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ،

حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ،

حَيَّ عَلَى الفَلاَحِ، حَيَّ عَلَى الفَلاَحِ،

قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ،

أَللهُ أَكْبَرُ، أَللهُ أَكْبَرُ،

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

Allâhü ekber, Allâhü ekber, Allâhü ekber, Allâhü ekber,
Eşhedü enlâilâhe illallah, eşhedü enlâilâhe illallah
Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah,
eşhedü enne Muhammeden Resûlullah
Hayye ales salâh, hayye ales salâh
Hayye alel felâh, hayye alel felâh
Kad kàmetis salâh, kad kàmetis salâh
Allâhü ekber, Allâhü ekber,
Lâilâhe illallah

Ezan ve Kàmetin Dindeki Yeri

Şâfiîlerce benimsenen mûteber görüşe göre ezan ve kàmet sünnettir. Cuma namazı ve diğer vakitler için okunan ezan böyledir. Bazı Şâfiî âlimleri ezan ve kàmetin farz-ı kifâye olduğunu söylemişlerdir. Bazı âlimler de ezan ve kàmetin diğer vakitlerde değil, sadece cuma namazında farz-ı kifâye[185] olduğunu söylemişlerdir.

Şâyet ezan ve kàmet farz-ı kifâyedir dersek, bir şehir veya mahalle halkı ezan ve kàmeti terk edecek olursa, bunları terk ettikleri için (onlar önce uyarılır, ezan ve kàmeti terk etmekte ısrar ederlerse) kendilerine savaş açılır.

Ezan ve kàmet farz-ı kifâye değil, sünnettir dersek, mûteber ve benimsenen görüşe göre onlarla savaş yapılmaz. Nitekim öğle namazının sünnetini ve benzeri sünnetleri kılmadıkları için de onlarla savaş yapılmaz.

Bazı Şâfiî âlimlere göre ezan, o şehirde oturanların Müslüman olduğunu açıkça gösteren bir simgedir; bu sebeple ezanı terk edenlere karşı savaş açılır.

Ezan ve Kàmetin Âdâbı

Ezanı usûlüne uygun olarak yavaş yavaş ve yüksek sesle okumak müstehaptır (dinin önemli gördüğü bir davranıştır).

Kàmeti ise ezana göre daha süratli bir şekilde ve daha alçak bir sesle okumalıdır.

Müezzin güzel sesli, doğru sözlü, güvenilir, namaz vakitlerini bilen ve müezzinliği Allah rızâsı için yapan biri olmalıdır.

Ezan ve kàmet abdestli olarak ayakta, yüksek bir yerde ve kıbleye dönerek okunmalıdır.

Kıbleye arkasını dönerek, oturarak veya uzanarak, abdestsiz veya cünüp olarak ezan okumak, kàmet getirmek geçerli olmakla beraber mekrûhtur (doğru değildir).

Cenâbet olarak ezan okumak, abdestsiz olarak ezan okumaktan daha kötü bir davranıştır. Cenâbet ve abdestsiz olarak kàmet getirmek ise ondan da kötü bir davranıştır.

Ezan Sadece Farz Namazlar İçin Okunur

Beş vakit namaz; yani sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazları için ezan okunur. Vakti giren namaz, kazâya kalan namaz, yolcu iken ve yolcu değilken kılınan namaz, tek başına kılınan veya cemâatle kılınan namazlar için ezan okunur.

Bir kişi ezan okursa, bu ezan diğer Müslümanlar için de geçerlidir.

Bir kimse bir vakitte birden çok namazı kazâ ediyorsa sadece ilk kıldığı namaz için ezan okur, ama kıldığı her bir namaz için ayrı ayrı kàmet getirir.

Beş vakit farz namazın dışındaki namazlar için ezan okunmaz. Bütün âlimler bu konuda aynı görüştedir.

Bayram namazı, güneş tutulması dolayısıyla kılınan namaz, yağmur duâsına çıkıldığında kılınan namaz ve benzeri cemâatle kılınan namazlar için **“essalâtü câmiatün**: Haydin cemâatle namaza!” diye seslenmek müstehaptır.

Farz namazların sünnetleri ve diğer nâfile namazlar için “Haydin cemâatle namaza!” denmez.

Terâvih ve cenâze namazlarında “Haydin cemâatle namaza!” denip denmeyeceği konusunda ihtilâf edilmiştir. Cenâze namazı için değil ama terâvih namazı için böyle seslenilmesi görüşü daha doğrudur.

Ezan ve Kàmetin Zamanı

Kàmet ancak namaz vakti girince ve namaza durulacağı zaman yapılır.

Ezan ise ancak namaz vakti girdikten sonra okunur. Fakat sabah namazı böyle değildir; sabah namazının vakti girmeden önce de ezan okunabilir.

Esasen sabah ezanının ne zaman okunacağı konusunda farklı görüşler vardır. En doğru görüş, gece yarısından sonra okunmasıdır. Bazı âlimler seher vaktinde, bazıları ise bütün gece okunabileceğini söylemiştir. Ezanın bütün gece okunabileceği görüşü sağlıklı değildir. Gecenin üçte ikisi

geçtikten sonra okunabileceği de söylenmiştir. Ancak kabul gören ilk söylediğimiz görüştür.

Kadının Ezan Okuması ve Kàmet Getirmesi

Kadın ve çift cinsiyetli olup kadınsı davranışlar gösteren kimseler (hünsâ-i müşkil) kàmet getirebilir; ancak seslerini yükseltmeleri yasaklandığı için onlar ezan okuyamazlar.

❀

٢٧- بَابُ مَا يَقُولُ مَنْ سَمِعَ الْمُؤَذِّنَ وَالْمُقِيمَ

27. EZAN OKUYANI VE KĀMET GETİRENİ DUYANIN NE DİYECEĞİ

Ezan okuyanı ve kàmet getireni duyan kimse onun söylediklerini aynen tekrarlar, ancak:

حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ ve حَيَّ عَلَى الفَلاَحِ

hayye ales salâh ve ***hayye alel felâh***
"Haydin namaza, haydin felâha"
sözlerini duyunca, her birinden sonra:

لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ

Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh
"Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak Allah'ın yardımıyla kazanılabilir" der.

الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ

essalâtü hayrun minen nevm
"Namaz uykudan hayırlıdır" sözünü duyunca şöyle der:

صَدَقْتَ وَبَرِرْتَ

Sadakte ve berirte
“Doğru söyledin, gerçeği dile getirdin.”
Bazı âlimler bu sözü duyan kimsenin şöyle demesini uygun görmüşlerdir:

صَدَقَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ

Sadaka Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, essalâtü hayrun minen nevm
“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem doğru söyledi; namaz uykudan hayırlıdır.”
Kàmet getiren kimse:

قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ

Kad kàmetis salâh
“Namaz başladı” deyince, bunu duyan kimse şöyle der:

أَقَامَهَا اللهُ وَأَدَامَهَا

Ekàmehallâhu ve edâmehâ
“Allah namazı kalıcı ve devamlı eylesin.”
Müezzin veya kàmet getiren kimse:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

Eşhedü enlâilâhe illallah
deyince, bunu duyan şöyle der:

وَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

Ve ene eşhedü enlâilâhe illallah
“Ben de kesin bir dille belirtirim ki Allah’tan başka ilâh yoktur.”
Müezzin veya kàmet getiren kimse:

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ

Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah
deyince, bunu duyan kimse şöyle der:

وَأَنَا أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ

"Ben de kesin bir dille belirtirim ki Muhammed Allah'ın Resûlüdür."
Ve ardından şöyle der:

رَضِيتُ بِاللهِ رَبًّا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِالإِسْلَامِ دِينًا

Radîtü billâhi Rabben, ve bi Muhammedin resûlen, ve bil islâmi dînen
Rab olarak Allah'ı, Peygamber olarak Muhammed'i ve din olarak İslâm'ı kabul edip râzı oldum.
Ezanı sonuna kadar böyle takip eder, ezan bitince Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirir, ardından da şöyle der:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ

Allàhümme Rabbe hâzihid da'vetit tâmme, vessalâtil kàime, âti Muhammedenil vesîlete velfazîle, veb'ashü makàmen mahmûdenillezî veadteh
"Ey şu eksiksiz dâvetin ve kılınacak namazın Rabbi olan Allahım! Muhammed'e Vesîle'yi ve Fazîlet'i ver. Onu, kendisine vaadettiğin Makâm-ı mahmûd'a ulaştır."
Ardından da âhiret ve dünya ile ilgili dileklerini Rabbinden ister.
Ezan duâsında geçen "eksiksiz dâvet" ifâdesiyle ezan kastedilmektedir. Ezanı eksiksiz yapan, içinde "kelime-i şehâdet"in bulunmasıdır. Çünkü ezan, hiç değişmeden kıyâmete kadar devam edecektir.
Bu duâda geçen ve Peygamber Efendimiz'e verilmesi istenen **"Vesîle"** ve **"Fazîlet"**, cennetteki iki yüce makamdır. **"Makàm-ı mahmûd"** ise Allah Teâlâ'nın âhirette ona vereceği şefâat makàmıdır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme hitâben, "**Rabbin seni Makàm-ı mahmûd'a yükseltir**"[186] buyurulmuştur.

❀

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ».

102. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Ezanı işittiğiniz zaman, müezzinin söylediklerini siz de aynen söyleyin.”[187]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
فَمَنْ سَأَلَ لِيَ الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ».

103. Abdullah ibni Amr ibni’l-Âs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, o Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu işitti:

“Ezanı işittiğiniz zaman, müezzinin söylediklerini siz de söyleyin. Sonra bana salavât getirin. Çünkü bir kimse bana bir defa salavât getirirse, buna karşılık Allah ona on defa salât eder. Daha sonra benim için Allah’tan Vesîle’yi isteyin. Çünkü Vesîle, cennette Allah’ın kullarından bir tek kuluna lâyık olan bir makamdır. O kulun ben olacağımı umuyorum. Benim için Vesîle’yi isteyen kimseye muhakkak şefâat ederim.”[188]

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ:
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
دَخَلَ الْجَنَّةَ».

104. Ömer ibnü’l-Hattâb radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Sizden biri, müezzin ***“Allâhü ekber, Allâhü ekber”*** dediği zaman, ***“Allâhü ekber, Allâhü ekber”*** derse,

Müezzin ***“Eşhedü enlâilâhe illallah, eşhedü enlâilâhe illallah”*** dediği zaman, ***“Eşhedü enlâilâhe illallah, eşhedü enlâilâhe illallah”*** derse,

Müezzin ***“Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah”*** dediği zaman, ***“Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah”*** derse,

Müezzin ***“Hayye ales salâh”*** (Haydin namaza!) dediği zaman, ***“Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh”*** (Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılabilir)” derse,

Müezzin ***“Hayye alel felâh”*** (Haydin felâha) dediği zaman, ***“Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh”*** (Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılabilir)” derse,

Müezzin ***“Allâhü ekber, Allâhü ekber”*** dediği zaman, ***“Allâhü ekber, Allâhü ekber”*** derse,

Müezzin ***“Lâilâhe illallah”*** dediği zaman, bütün kalbiyle ***“Lâilâhe illallah”*** derse, cennete girer.”[189]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
٩٢. عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، غُفِرَ لَهُ».

105. Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse müezzini işittiği zaman şöyle derse onun günahları bağışlanır:

Eşhedü enlâilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh.

Radîtü billâhi Rabben, ve bi Muhammedin sallallahu aleyhi ve selleme resûlen, ve bilislâmi dînen

“Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Yine şunu kesin bir dille belirtirim ki Muhammed Allah’ın kulu ve Resûlüdür.

Ben Rab olarak Allah’tan, Peygamber olarak Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemden, din olarak da İslâm’dan razı oldum.”[190]

Yine Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anhdan gelen bu hadisin bir başka rivâyetine göre, müezzini işiten kimse duâya وَأَنَا أَشْهَدُ: ***ve ene eşhedü****:* “Ben de kesin bir dille belirtirim ki…” diye başlar.

Hadisimizde vaad buyurulduğu şekilde bir kimsenin günahlarının bağışlanması için, ezan sesini duyduğu zaman, ezanın tamamını dinlemelidir ve müezzinin söylediği her bir sözü, 104. hadîs-i şerîfte belirtildiği şekilde tekrar etmelidir. Ezan bitince de Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmeli, ardından ezan duâsını okumalıdır.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
لِلهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، لَا يَضُرُّكَ بِأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ».

106. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem müezzinin أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ ***eşhedü enlâilâhe illallah:*** "Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah'tan başka ilâh yoktur" dediğini duyunca, "Ben de şehâdet ederim, ben de şehâdet ederim" derdi.

Aynı şekilde müezzinin أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ ***eşhedü enne Muhammeden Resûlullah*** "Şunu kesin bir dille belirtirim ki Muhammed Allah'ın Resûlüdür" dediğini duyunca, "Ben de şehâdet ederim, ben de şehâdet ederim" derdi.[191]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلاَةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ،
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،

107. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir kimse ezan okunduğunu duyar ve (ezanın sonunda) şöyle derse, kıyâmet gününde ona mutlaka şefâat ederim:

Allàhümme Rabbe hâzihid da'vetit tâmme, vessalâtil kàime, âti Muhammedenil vesîlete velfazîle, veb'ashü makàmen mahmûdenillezî veadteh

"Ey şu eksiksiz dâvetin ve kılınacak namazın Rabbi olan Allahım! Muhammed'e Vesîle'yi ve Fazîlet'i ver. Onu, kendisine vaadettiğin Makâm-ı mahmûd'a ulaştır."[192]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
الْفَلَاحِ، قَالَ: «أَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مُفْلِحِينَ».

108. Muâviye bin Ebî Süfyân radıyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem müezzinin (kàmet getirirken) ***hayye alel felâh*** (haydin kurtuluşa) dediğini duyunca şöyle duâ ederdi:

Allàhümmec'alnâ müflihîn

"Allahım! Bizi kurtulanlardan eyle."[193]

❀

١٠٩. عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَوْ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا فِي الْأَذَانِ.

109. Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anhdan veya bir başka sahâbîden rivâyet edildiğine göre, Bilâl-i Habeşî radıyallahu anh kàmet getirmeye başladı. "Kad kàmeti's-salâh" deyince, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dedi:

Ekàmehallâhü ve edâmehâ

"Allah namazı kalıcı ve devamlı eylesin."

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, kàmetin diğer sözlerini ise, Ömer radıyallahu anhın rivâyet ettiği ezan hakkındaki (104 nolu) hadiste geçtiği üzere aynen tekrarladı.[194]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الْقَائِمَةِ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَآتِهِ سُؤْلَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

110. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, kendisi müezzinin kàmet getirdiğini duyunca şöyle duâ ederdi:

Allàhümme rabbe hâzihid da‘vetit tâmme, ve hâzihis salâtil kàime, salli alâ Muhammedin, ve âtihî sü’lehû yevmel kıyâmeh

“Ey şu eksiksiz dâvetin ve şu kılınacak namazın rabbi olan Allahım! Muhammed’e rahmet eyle ve kıyâmet gününde ona istediklerini ver!”[195]

Ezan Okuyana Hangi Durumlarda Karşılık Verilmez?

Bir kimse namaz kılarken ezan okunduğunu veya kàmet getirildiğini duyunca o sözleri tekrar etmez; ama selâm verdikten sonra, namaz kılmayanların yaptığı gibi müezzinin sözlerini tekrarlar. Şâyet namaz kılarken müezzinin sözlerini tekrarlarsa namazı bozulmaz ama uygun olmayan (mekrûh) bir şey yapmış olur.

Ezan okunurken tuvalette olan kimse de ezanın sözlerini tekrarlamaz, tuvaletten çıktıktan sonra tekrarlar.

Ezan okunurken Kur’ân-ı Kerîm okuyan veya Allah Teâlâ’yı zikreden yahut hadîs-i şerîf okuyan veya bir başka ilimle meşgul olan kimse bütün bu işlere ara verir, ezanın sözlerini tekrarlar; sonra kaldığı yerden işine devam eder. Zira yapmakta olduğu işe genellikle sonradan devam edebilir ama ezanı tekrarlama fırsatı kaçmış olur.

Bir kimse yaptığı iş dolayısıyla, müezzin ezanı okuyup bitirinceye kadar ezan sözlerini tekrarlayamamışsa, araya uzun bir fâsıla girmediği takdirde ezanı ve ezan duâsını sonradan kendi başına tekrarlamalıdır.

❀

٢٨- بَابُ الدُّعَاءِ بَعْدَ الْأَذَانِ

28. EZANDAN SONRA OKUNACAK DUÂ

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يُرَدُّ الدُّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ».

111. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Ezan ile kàmet arasında yapılan duâ geri çevrilmez.”[196]

İmâm Tirmizî’nin *el-Câmi*‘inde şu ilâve bilgi vardır:

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، وَالآخِرَةِ»

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem “Ezan ile kàmet arasında yapılan duâ geri çevrilmez” buyurunca ashâb-ı kirâm:

“Yâ Resûlallah! Ezan ile kàmet arasında nasıl duâ edelim?” diye sordular. Allah’ın Resûlü de şöyle buyurdu:

“Allah’tan dünya ve âhirette âfiyet isteyin.”[197]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ تُعْطَهْ».

112. Abdullah ibni Amr ibni’l-Âs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, bir adam:

“Yâ Resûlallah! Müezzinler bizden çok sevap kazanıyorlar (Bu durumda biz ne yapmalıyız?)” diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona şu cevabı verdi:

“Müezzinlerin söylediklerini sen de aynen tekrarla! Ezan bitince de Allah’tan dilekte bulun, istediğin sana verilecektir.”[198]

Müezzinler, insanları Allah’a, Allah’ın yoluna dâvet ettikleri için çok hayır ve sevap kazanırlar. Fahr-i Âlem Efendimiz bu durumu 100. hadîs-i şerîfte şöyle ifâde buyurmuştu: “**Kıyâmet günü boyunları en uzun olanlar müezzinlerdir.**”[199] Allah’ın Resûlü müezzinlerin kazandığı sevabı kazanmanın yolunu şöyle göstermiştir: **“Bir kimse müezzini işitir ve onun söylediklerini tekrarlarsa, müezzinin kazandığı sevabı kazanır.”**[200]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عِنْدَ النِّدَاءِ، وَعِنْدَ الْبَأْسِ حِينَ يُلْحِمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا».

113. Sehl ibni Sa‘d radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“İki duâ geri çevrilmez veya pek nâdir geri çevrilir: Biri ezan okunurken yapılan duâ, diğeri de savaşta iki ordu birbirine saldıracağı sırada yapılan duâ.”[201]

Duâların geri çevrilmediği pek değerli zaman dilimleri arasında, 581 numaralı hadiste görüleceği üzere, şu vakitler de sayılmaktadır: Namaz kılmak üzere kàmet getirildiği zaman, yağmur yağdığı zaman.”

❀

٢٩- بَابُ مَا يَقُولُ بَعْدَ رَكْعَتَيْ سُنَّةِ الصُّبْحِ

29. SABAH NAMAZININ İKİ REKÂT SÜNNETİNDEN SONRA OKUNACAK DUÂLAR

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:

رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ

وَسَلَّمَ، أَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

114. Tâbiîn muhaddislerinden İbni Ebi’l-Melîh (diye anılan Mübeşşir ibni Âmir), babası aracılığı ile dedesi Üsâme bin Umeyr radıyallahu anhdan şöyle rivâyet etti: Üsâme bin Umeyr sabah namazının sünnetini kıldı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de ona yakın bir yerde kısa sûrelerle

iki rekât namaz kıldı. Üsâme bin Umeyr, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin oturduğu yerde üç defa şöyle duâ ettiğini işitti:

Allàhümme rabbe Cibrîle ve İsrâfîle ve Mîkâîle ve Muhammedinin nebiyyi sallallahu aleyhi ve sellem, eûzü bike minen nâr

"Ey Cebrâil'in, İsrâfîl'in, Mîkâîl'in ve Peygamber Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin Rabbi olan Allahım! Cehennem ateşinden sana sığınırım."[202]

❀

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:

إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾

115. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir kimse cuma sabahı, sabah namazının farzını kılmadan önce üç defa şöyle derse, günahları deniz köpükleri kadar çok olsa bile, Allah Teâlâ onları affeder:

Estağfirullâh ellezî lâilâhe illâ hüvel hayyül kayyûmü ve etûbü ileyh

Kendisinden başka ilâh bulunmayan, ebedî hayatla dâimâ diri olan, her şeyin varlığı kendisine bağlı olup kâinatı yöneten Allah'tan beni bağışlamasını diler ve günahlarıma tövbe ederim."[203]

❀

٣٠- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا انْتَهَى إِلَى الصَّفِّ

30. NAMAZ KILMAK ÜZERE SAFA GİRENİN OKUYACAĞI DUÂLAR

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
جَوَادُكَ، وَتُسْتَشْهَدُ فِي سَبِيلِ اللهِ».

116. Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kıldırırken bir adam namaz kılmak üzere geldi ve safta yerini alırken şöyle dedi:

Allàhümme âtinî efdale mâ tü’tî ibâdekes sâlihîn

“Allahım! Sâlih kullarına verdiğin mükâfâtın en fazîletlisini bana ver.”

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namazı kıldırınca,

“Biraz önce konuşan kimdi?” diye sordu. O sahâbî,

“O bendim yâ Resûlallah!” dedi. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

“Öyleyse Allah yolunda savaşırken atının ayakları kesilir, sen de Allah yolunda şehid olursun.”[204]

En fazîletli ibâdet namazdır. Bu sebeple en çok sevabı namaz kılan kazanır. Ancak İslâm ülkesine düşman saldırdığı zaman da en fazîletli ibâdet Allah yolunda cihad etmek olur.

❀

٣١- بَابُ مَا يَقُولُ عِنْدَ إِرَادَتِهِ الْقِيَامَ إِلَى الصَّلَاةِ

31. NAMAZA DURMAK ÜZERE AYAĞA KALKAN KİMSENİN OKUYACAĞI DUÂ

١١٧. عَنْ أُمِّ رَافِعٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ! دُلَّنِي
عَلَى عَمَلٍ يَأْجُرُنِي اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ. قَالَ: «يَا أُمَّ رَافِعٍ، إِذَا

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
وَإِذَا كَبَّرْتِ قَالَ: هَذَا لِي، وَإِذَا اسْتَغْفَرْتِ قَالَ: قَدْ فَعَلْتُ».

117. (Peygamber Efendimiz'in hizmetkârı) Ümmü Râfi' Selmâ radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre o, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme,

"Yâ Resûlallah! Bana Azîz ve Celîl olan Allah'ın sevâp yazacağı bir amel öğret." dedi. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü ona şöyle buyurdu:

Ey Ümmü Râfi'! Namaz kılmak üzere ayağa kalktığın zaman:

On kere **sübhânallâh** de!

On kere **lâilâhe illallah** de!

On kere **elhamdülillâh** de!

On kere **Allâhü ekber** de!

On kere **estağfirullâh** de!

Sen sübhânallâh deyince Allah Teâlâ, "Bu benim içindir" buyurur.

Sen lâilâhe illallah deyince Allah Teâlâ, "Bu benim içindir" buyurur.

Sen elhamdülillâh deyince Allah Teâlâ, "Bu benim içindir" buyurur.

Sen Allâhü ekber deyince Allah Teâlâ, "Bu benim içindir" buyurur.

Sen estağfirullâh deyince de Allah Teâlâ, "Haydi seni affettim" buyurur. [205]

❀

٣٢- بَابُ الدُّعَاءِ عِنْدَ الْإِقَامَةِ

32. KÂMET GETİRİLİRKEN OKUNACAK DUÂ

İmâm Şâfiî'nin -Allah ona rahmet eylesin- *el-Üm* adlı eserinde senediyle birlikte, mürsel olarak (sahâbî râvisinin adını vermeden) rivâyet ettiği bir hadîs-i şerîf şöyledir:

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،
الْغَيْثِ».

118. (Tâbiîn fakîhi Mekhûl'den rivâyet edildiğine göre) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Duânın kabul edildiği şu üç yerde duâ edin: İki ordu savaşta birbirine girdiği, namaz kılmak üzere kàmet getirildiği ve yağmur yağdığı zaman."[206]

İmâm Şâfiî şöyle dedi: "Yağmur yağarken ve namaz kılmak üzere kàmet getirilirken duâ edileceğini birçok âlimden öğrenip ezberledim."[207]

---

[10]. Beyyine 98/5.

[11]. Hac 22/37.

[12]. Buhârî, Bed'ü'l-vahy 1, nr. 1, Îmân 41, nr. 54; Müslim, İmâret 155, nr. 1907.

[13]. Beyhakì, *es-Sünenü's-sagîr* (Kal'acî), I, 8, nr. 3.

[14]. Dârimî, Mukaddime 34, nr. 387.

[15]. Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî* (Tahhân), II,257, nr. 1782.

[16]. Abdülkerîm el-Kuşeyrî, *er-Risâle* (Abdülhalîm-Mahmûd), I, 41.

[17]. Abdülkerîm el-Kuşeyrî, *er-Risâle* (Abdülhalîm-Mahmûd), II, 366.

[18]. Abdülkerîm el-Kuşeyrî, *er-Risâle* (Abdülhalîm-Mahmûd), I, 34.

[19]. Abdülkerîm el-Kuşeyrî, *er-Risâle* (Abdülhalîm-Mahmûd), II, 359.

[20]. Beyhakì, *es-Sünenü's-sagîr* (Kal'acî), I, 11, nr. 8; aynı müellif, *Şu'abü'l-îmân* (Hâmid), IX, 184, nr. 6468.

[21]. Abdülkerîm el-Kuşeyrî, *er-Risâle* (Abdülhalîm-Mahmûd), II, 360.

[22]. Abdülkerîm el-Kuşeyrî, *er-Risâle* (Abdülhalîm-Mahmûd), II, 360. Zünnûn'un bu değerli sözlerinin tercümesine katkıda bulunan sevgili kardeşim Prof. Dr. Zekeriya Güler'e teşekkür ederim.

[23]. Abdülkerîm el-Kuşeyrî, *er-Risâle* (Abdülhalîm-Mahmûd), II, 363.

[24]. Buhârî, İ'tisâm 2, nr. 7288; Müslim, Hac 412, nr. 1337.

[25]. Tirmizî, Daavât 83, nr. 3510; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), III, 390, nr. 1865, IV, 106, nr. 2138; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 77.

[26]. Müslim, Zikr 40, nr. 2701; Tirmizî, Daavât 7, nr. 3379; Nesâî, Kudât 37, nr. 5426.

[27]. Müslim, Zikr 39, nr. 2700; Tirmizî, Daavât 7, nr. 3378.

[28]. İsrâ 17/110.

[29]. Buhârî, Tefsîr 17/14, nr. 4723, Daavât 17, nr. 6327, Tevhîd 44, nr. 7526; Müslim, Salât 146, nr. 447.

[30]. Buhârî, Tevhîd 34, nr. 7589, 44, nr. 7525, 52, nr. 7547; Müslim, Salât 145, nr. 446.

[31]. Ahzâb 33/35.

[32]. Müslim, Zikr 4, nr. 2675; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), III, 140, nr. 858.

[33]. Tirmizî, Daavât 128, nr. 3596.

[34]. Ebü'l-Hasan el-Vâhidî, *el-Vasît fî tefsîri'l-Kur'ani'l-mecîd* (Mevcûd), III, 471.

[35]. Ebû Dâvûd, Tatavvu‘ 18, nr. 1309; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl 5, nr. 1610; İbni Mâce, İkàme 175, nr 1335.

[36]. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin günlük duâ ve zikirleri ile bu konudaki tavsiyelerini ihtivâ eden en meşhur iki eserden biri İmâm Nesâî'nin 1141 hadis ihtivâ eden *Amelü'l-yevm ve'l-leyle*'si (nşr. Fâruk Hamâde, Beyrut 1407/1987) diğeri İbnü's-Sünnî'nin 778 hadis ihtivâ eden *Amelü'l-yevm ve'l-leyle*'sidir (nşr. Abdülkàdir Ahmed Atâ, Kahire 1389/1969).

[37]. Ebû Amr ibni's-Salâh, *Fetâvâ* (Muvaffak), s. 150.

[38]. Tirmizî, Tahâret 98, nr. 131.

[39]. Bakara 2/156.

[40]. Zuhruf 43/13.

[41]. Bakara 2/201.

[42]. Meryem 19/12.

[43]. Hicr 15/46.

[44]. Âl-i İmrân 3/190-191.

[45]. Buhârî, Hayz 3, nr. 297; Müslim, Hayz 15, nr. 301.

[46]. Buhârî, Tevhîd 52, nr. 7549.

[47]. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), II, 241, nr. 8571;). **Bir başka rivâyete göre Âişe radıyallahu anhâ "cüz'ümü okurum" demiştir** (Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A‘zamî), I, 340, nr. 1322).

[48]. **Abdullah b. Mes‘ûd radıyallahu anhın önde gelen talebelerinden olan Ebû Meysere Amr b. Şürahbîl hayır yapmayı ve ibâdet etmeyi çok severdi. Çok namaz kılmaktan dolayı dizleri nasır tutmuştu** (Abullah

Aydınlı, “Amr b. Şürahbîl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, III, 92).

[49]. İbni Sa‘d, *et-Tabakàtü’l-kübrâ* (Abbâs), VI, 107; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), I, 108, nr. 1229.

[50]. Müslim, Müsâfirîn 139, nr. 746.

[51]. Nesâî, Tahâret 5, nr. 5; İbni Mâce, Tahâret 7, nr. 289.

[52]. Nisâ 4/82.

[53]. Nahl 16/44.

[54]. Mü’minûn 23/68.

[55]. Müslim, Müsâfirîn 142, nr. 747. **Bu hadîs-i şerîf 323 numarayla tekrar gelecektir.**

[56]. Nevevî bu eseri, kendisinin yaşadığı hicrî 7. yüzyılda hocası Ebü’l-Bekà Hâlid ibni Yûsuf ibni Sa‘d ibni’l-Hasen’den başlayarak 4. yüzyılda yaşayan İbnü’s-Sünnî’ye varıncaya kadar şu senedle rivâyet ettiğini söylemiştir: Ebü’l-Yümn Zeyd ibni Hasan el-Kindî > Ebü’l-Hasan Sa‘dü’l-Hayr ibni Muhammed ibni Sehl el-Ensârî > Ebû Muhammed Abdurrahmân ibni Hamd ibni’l-Hasan ed-Dûnî > Ebû Nasr Ahmed ibni’l-Hüseyn ibni Muhammed ibni’l-Kessâr ed-Dîneverî > Ebû Bekir Ahmed ibni Muhammed ibni İshâk es-Sünnî.

[57]. Sahîhân hakkında geniş bilgi için bk. **Mehmet Yaşar Kandemir, “Sahîhayn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,** XXXV, 527-530. Ayrıca *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim* için bk. **Mehmet Yaşar Kandemir,** “**el-Câmiu’s-sahîh**”, ***Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,** VII, 114-129.

[58]. ***Sünen-i Ebî Dâvûd* ve *Sünen-i Nesâî* için bk. Mehmet Yaşar Kandemir, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi***, XXXVIII, 145-148. ***Sünen-i Tirmizî’* için bk. İsmail L. Çakan, “el-Câmiu’s-sahîh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,** VII, 129-132.

[59]. el-Muvatta’ için bk. **Mehmet Yaşar Kandemir, “el-Muvatta’”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,** XXXI, 416-418.

[60]. Ahmed ibni Hanbel’in *Müsned*’i için bk. **Mehmet Yaşar Kandemir, “Müsned”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,** XXXII, 104-105.

[61]. İbni Mâce’nin *Sünen*’i için bk. **Mehmet Yaşar Kandemir, “es-Sünen”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,** XXXVIII, 143-145.

[62]. Dârekutnî’nin *Sünen*’i için bk. **Abdullah Aydınlı, “es-Sünen”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,** XXXVIII, 148.

[63]. Beyhakì'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sı için bk. **Mehmet Efendioğlu, *"es-Sünenü'l-kübrâ", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi***, XXXVIII, 148-150.

[64]. Ankebût 29/45.

[65]. Bakara 2/152.

[66]. Buhârî, Tevhîd 15, nr. 7405; Müslim, Zikr 2, nr. 2675.

[67]. Saffât 37/143-144.

[68]. Enbiyâ 21/20.

[69]. Buhârî, Daavât 65, nr. 6406, Eymân 19, nr. 6682, Tevhîd 58, nr. 7563; Müslim, Zikr 31, nr. 2694.

[70]. Müslim, Zikr 85, nr. 2731.

[71]. Müslim, Zikr 84, nr. 2731.

[72]. Müslim, Âdâb 12, nr. 2137. **Bu zikrin benzeri 19 numara ile gelecektir.**

[73]. Müslim, Tahâret 1, nr. 223.

[74]. Müslim, Zikr 79, nr. 2726. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Vitir 24, nr. 1503.

[75]. Müslim, Zikr 79, nr. 2726.

[76]. Tirmizî, Daavât 104, nr. 3555.

[77]. Müslim, Zikr 32, nr. 2695. **Bu zikrin benzeri 16 numaralı hadiste geçti.**

[78]. Tirmizî, Zühd 13, nr. 2320; İbni Mâce, Zühd 3, nr. 4110.

[79]. Buhârî, Bed'ü'l-halk 8, nr. 3250, Rikak 2, nr. 6415.

[80]. Buhârî, Daavât 64, nr. 6404; Müslim, Zikr 30, nr. 2693.

[81]. Buhârî, Daavât 64, nr. 6403; Bed'ü'l-halk 11, nr. 3293.

[82]. Buhârî, Daavât 65, nr. 6405; Müslim, Zikr 28, nr. 2691.

[83]. Tirmizî, Daavât 9, nr. 3383, İbni Mâce, Edeb 55, nr. 3800.

[84]. Buhârî, Daavât 66, nr. 6407.

[85]. Müslim, Müsâfirîn 211, nr. 779.

[86]. Müslim, Zikr 33-36, nr. 2696, 2697. **Bu hadis 1161 numara ile tekrar gelecektir.**

[87]. Müslim, Zikr 37, nr. 2698.

[88]. Müslim, Müsâfirîn 84, nr. 720. **Bu hadisin farklı bir rivâyeti 967 numara ile gelecektir.**

[89]. Buhârî, Megâzî 38, 4205, Daavât 50, nr. 6384, Kader 7, nr. 6610, Tevhîd 9, nr. 7386; Müslim, Zikr 44-45, 47, nr. 2704.

[90]. Ebû Dâvûd, Vitir 24, nr. 1500; Tirmizî, Daavât 113, nr. 3568.

[91]. Ebû Dâvûd, Vitr 24, nr. 1501; Tirmizî, Daavât 71, 120, nr. 3486, 3583.

[92]. Nur 24/24.

[93]. Ebû Dâvûd, Vitr 24, nr. 1502; Tirmizî, Daavât 25, nr. 3411.

[94]. Ebû Dâvûd, Vitr 24, nr. 1502.

[95]. Ebû Dâvûd, Vitr 26, nr. 1529. **Bu zikir 105 ve 212 numaralı hadislerde de geçmektedir.**

[96]. Tirmizî, Daavât 4, nr.3375.

[97]. Tirmizî, Daavât 5, nr. 3376.

[98]. Tirmizî, Daavât 6, nr. 3377; İbni Mâce, Edeb 53, nr. 3790.

[99]. Tirmizî, Daavât 59, nr. 3462.

[100]. İbni Mâce, Edeb 56, nr. 3807.

[101]. Tirmizî, Daavât 60, nr. 3464.

[102]. Tirmizî, Daavât 128, nr. 3593. Bu hadisin farklı bir rivâyeti için 15. hadise bakılabilir.

[103]. Buhârî, Teheccüd 12, nr. 1142, Bed'ü'l-halk 11, nr. 3268; Müslim, Müsâfirîn 207, nr. 776.

[104]. Felak 113/4.

[105]. Buhârî, Daavât 7,8,16, nr. 6312, 6314, 6427; Müslim, Zikr 59, nr. 2711. Bu hadis 251 numara ile tekrar gelecektir.

[106]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 12, nr. 9. Ayrıca bk. Tirmizî, Daavât 20, nr. 3401.

[107]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 13, nr. 10. **Gece uyanan kimsenin yapacağı diğer zikirler 288-291 numaralı hadislerde de verilmektedir.**

[108]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 15, nr. 13.

[109]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5085.

[110]. Ebû Dâvûd, Edeb 98, 99, nr. 5061. **Bu hadis 289 numara ile tekrar gelecektir.**

[111]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 15-16, nr. 14. Ayrıca bk. Tirmizî, Libâs 28, nr. 1767.

[112]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 239, nr. 271. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Libâs 1, nr. 4023.

[113]. Ebû Dâvûd, Libâs 1, nr. 4020; Tirmizî, Libâs 28, nr. 1767.

[114]. Tirmizî, Daavât 108, nr. 3560; İbni Mâce, Libâs 2, nr. 3557.

[115]. Buhârî, Libâs 32, nr. 5845.

[116]. Buhârî, Cihâd 188, nr. 3071, Menâkıbü'l-ensâr 37, nr. 3874, Libâs 22, nr. 5823, Edeb 17, nr. 5993.

[117]. İbni Mâce, Libâs 3, nr. 3558; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 236, nr. 268.

[118]. Buhârî, Vudû' 31, nr. 168, Salât 47, nr. 426, Et`ime 5, nr. 5380, Libâs 38, nr. 5854; Müslim, Tahâret 66, 67, nr. 268.

[119]. Ebû Dâvûd, Tahâret 18, nr. 33,

[120]. Ebû Dâvûd, Tahâret 18, nr. 32.

[121]. Ebû Dâvûd, Libâs 41, nr. 4141; Tirmizî, Libâs 27, nr. 1766; İbni Mâce, Tahâret 42, nr. 402.

[122]. Müddessir 74/39; Beled 90/18, 19.

[123]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 240, nr. 273. **Bu hadisin bir benzeri 69 numara ile gelecek.**

[124]. Ebû Dâvûd, Edeb 102, 103, nr. 5094; Tirmizî, Daavât 34, nr. 3427; İbni Mâce, Duâ 18, nr. 3884.

[125]. Ebû Dâvûd, Edeb 102, 103, nr. 5095; Tirmizî, Daavât 34, nr. 3426.

[126]. İbni Mâce, Duâ 18, nr. 3885; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 146, nr. 177.

[127]. Nur 24/61.

[128]. Tirmizî, İsti'zân 10, nr. 2698.

[129]. Ebû Dâvûd, Edeb 103, nr. 5096.

[130]. Ebû Dâvûd, Cihâd 9, nr. 2494.

[131]. Müslim, Eşribe 103, nr. 2018. **Bu hadis 633 numarayla tekrar gelecek.**

[132]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 135, nr. 158. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[133]. Mâlik, *Muvatta'*, Selâm 3, nr. 8.

[134]. Nur 24/61.

[135]. Buhârî, Tefsîr 3/17, nr. 4569; Müslim, Müsâfirîn 182, nr. 763. **Bu âyetlerin tamamı "Gökyüzüne Bakınca Okunacak Âyetler" bahsinde ve 950 numaralı hadisten önce verilmiştir.**

[136]. Buhârî, Teheccüd 1, nr. 1120; Daavât 10, nr. 6317, Tevhîd 8, 24; 35, nr. 7385, 7442, 7499; Müslim, Müsâfirîn 199, nr. 769.

[137]. Buhârî, Vudû' 9, nr. 142; Müslim, Hayz 122, nr. 375.

[138]. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), I, 11, nr. 5, VI, 114, nr. 29902; Taberânî, *ed-Duâ* (Atâ), s. 132, nr. 356-358; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), VIII, 345.

[139]. Tirmizî, Salât 426, nr. 606; İbni Mâce, Tahâret 9, nr. 297. **Bu hadisin benzeri 55 numara ile geçti.**

[140]. Taberânî, *ed-Duâ* (Atâ), s. 135, nr. 367; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 24, nr. 25.

[141]. Müslim, Hayz 115, nr. 370.

[142]. Ebû Dâvûd, Tahâret 8, nr. 17; Nesâî, Tahâret 34, nr. 38; İbni Mâce, Tahâret 27, nr. 350.

[143]. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gàbe* (Muavviz-Abdülmevcûd), V, 267, nr. 5138.

[144]. Ebû Dâvûd, Tahâret 17, nr. 30; Tirmizî, Tahâret 5, nr. 7; İbni Mâce, Tahâret 10, nr. 300.

[145]. Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), IX, 35, nr. 9825; İbni Mâce, Tahâret 10, nr. 301; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 22, nr. 22.

[146]. Taberânî, *ed-Duâ* (Atâ), s. 136, nr. 370; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 24, nr. 25.

[147]. İmâm Nevevî "Elbise Giyenin Okuyacağı Duâlar" bahsinde şöyle demişti: Elbise giyerken "bismillâh" demek müstehaptır (yapana sevep kazandırır). Esasen her işi yaparken "bismillâh" demek müstehaptır.

[148]. Ebû Dâvûd, Tahâret 48, nr. 102; Tirmizî, Tahâret 20, nr. 25; İbni Mâce, Tahâret 41, nr. 399; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 418, nr. 9408.

[149]. Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), I, 68-69, 71, nr. 183, 184, 192-194.

[150]. Müslim, Tahâret 17, nr. 234.

[151]. Tirmizî, Tahâret 41, nr. 55.

[152]. Nesâî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Hamâde), s. 173, 174, nr. 81, 83. **İmâm Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[153]. Dârekutnî, *es-Sünen* (Arnaût), I, 160, nr. 305. **İmâm Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[154]. İbni Mâce, Tahâret 60, nr. 469; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 265; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 36, nr. 33. **İmâm Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu belirtmiştir.**

[155]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 30, nr. 29.

[156]. Nesâî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Hamâde), s. 172, nr. 80; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 29, nr. 28.

[157]. Müslim, Müsâfirîn 191, nr. 763.

[158]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 75, nr. 84.

[159]. **İsmail L. Çakan, "Atıyye el-Avfî",** ***Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*****, IV, 62-63.**

[160]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 76, nr. 85.

[161]. Müslim, Müsâfirîn 68, nr. 713; Ebû Dâvûd, Salât 18, nr. 465; Nesâî, Mesâcid 36, nr. 729; İbni Mâce, Mesâcid 13, nr. 772

[162]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 77, nr. 86; İbni Mâce, Mesâcid 13, nr. 773; Nesâî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Hamâde), s. 178, nr. 90 (Burada ifâde şöyledir: اللَّهُمَّ بَاعِدْنِي مِنَ الشَّيْطَانِ); İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (A'zamî), I, 231, nr. 452 (Burada ifâde şöyledir: اللَّهُمَّ أَجِرْنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ); İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), V, 399, nr. 2050 (Burada da ifâde şöyledir: اللَّهُمَّ أَجِرْنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ).

[163]. Ebû Dâvûd, Salât 18, nr. 466.

[164]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 80, nr. 88.

[165]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 78, nr. 87. Ayrıca bk. Tirmizî, Salât 117, nr. 314; İbni Mâce, Mesâcid 13, nr. 771

[166]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 133, nr. 155.

[167]. Nur 24/36-37

[168]. Hac 22/32.

[169]. Hac 22/30.

[170]. Müslim, Mesâcid 80, nr. 569.

[171]. Müslim, Mesâcid 81, nr. 569.

[172]. Müslim, Tahâret, 98-100, nr. 284, 285.

[173]. Buhârî, Teheccüd 25, nr. 1163; Müslim, Müsâfirîn 69, nr. 714.

[174]. Müslim, Mesâcid 79, nr. 568.

[175]. Müslim, Mesâcid 80, 81, nr. 569.

[176]. Tirmizî, Büyû' 75, nr. 1321.

[177]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 132, nr. 153.

[178]. Buhârî, Edeb 92, nr. 6155; Müslim, Şi'r 7-9, nr. 2257-7259.

[179]. Buhârî, Edeb 90, nr. 6146.

[180]. Buhârî, Ezan 9, 32, nr. 615, 653, Şehâdât 30, nr. 2689; Müslim, Salât 129, nr. 437.

[181]. Buhârî, Ezan 4, nr. 608; Müslim, Salât 19, nr. 389.

[182]. Müslim, Salât 14, nr. 387.

[183]. Buhârî, Ezan 5, nr. 609, Bed'ü'l-halk 12, nr. 3296, Tevhîd 56, nr. 7548.

[184]. Ebû Dâvûd, Salât 28, nr. 502; İbni Mâce, Ezan 2, nr. 790; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), IV, 577, nr. 1681.

[185]. **Farz-ı kifâye, mükelleflerden bir kısmının yapmasıyla diğerlerinin üzerinden düşen yükümlülüktür.**

[186]. İsrâ 17/79.

[187]. Buhârî, Ezan 7, nr. 611; Müslim, Salât 10-11, nr. 383.

[188]. Müslim, Salât 11, nr. 384.

[189]. Müslim, Salât 11, nr. 385.

[190]. Müslim, Salât 13, nr. 386. **Bu zikir 31 ve 212 numaralı hadislerde de geçmektedir.**

[191]. Ebû Dâvûd, Salât 36, nr. 526.

[192]. Buhârî, Ezan 8, nr. 614; Tefsîr 17/11.

[193]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 83, nr. 92.

[194]. Ebû Dâvûd, Salât 36, nr. 528.

[195]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 95, nr. 105.

[196]. Ebû Dâvûd, Salât 35, nr. 521; Tirmizî, Salât 158, nr. 212; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), IX, 32, nr. 9812-9816; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 93, nr. 102.

[197]. Tirmizî, Daavât 129, nr. 3594.

[198]. Ebû Dâvûd, Salât 36, nr. 524.

[199]. Müslim, Salât 14, nr. 387.

[200]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XIX, 346, nr. 802.

[201]. Ebû Dâvûd, Cihâd 39, nr. 2540. **Bu hadis 575 numarayla tekrar gelecek. Duâların kabul edildiği vakitlerle ilgili olarak 118. hadise de bakılabilir.**

[202]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 93, nr. 103.

[203]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 75, nr. 83. **Bu hadîs-i şerîf 239 ve 503 numarayla, sadece metni ise 1210 numara ile tekrar gelecektir.**

[204]. Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), IX, 41, nr. 9841; Nesâî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Hamâde), s. 180, nr. 93; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 95, nr. 106; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, I, 122, nr. 696.

[205]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 97, nr. 107.

[206]. Beyhakì, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr* (Kal'acî), V, 186, nr. 7236. **Bu hadis 535 ve 581 numarayla tekrar gelecektir.**

[207]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 289.

٢- كِتَابُ أَذْكَارِ الصَّلاَةِ

2. NAMAZDA OKUNACAK ZİKİRLER BÖLÜMÜ

١- بَابُ مَا يَقُولُهُ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلاَةِ

1. NAMAZA BAŞLANDIĞI ZAMAN OKUNACAK ZİKİRLER

Namaz bahsi oldukça geniştir. Bu bahsin çeşitli yönlerine dâir çok sayıda sahîh hadis vardır. Fıkıh kitaplarında namaz konusu çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Biz burada meselenin inceliklerine ve ayrıntılarına girmeden, temel konularına işaret etmekle yetineceğiz. Burada zikir konusunu derli toplu bir şekilde ele alacağımız için, konuyla ilgili delillerin sadece bir kısmını ve zikrin uygulanıp yaşanacak yönlerini vereceğiz. Başarıyı nasip eden Allah'tır.

❀

٢- بَابُ تَكْبِيرَةِ الْإِحْرَامِ

2. İFTİTAH (NAMAZA BAŞLAMA) TEKBÎRİ

***** İftitah tekbîriyle başlamayan farz veya nâfile bir namaz, sahîh olmaz. İmâm Şâfiî ve birçok âlime göre, iftitah tekbîri namazın bir parçası (rüknü) ve olmazsa olmazıdır. İmâm Ebû Hanîfe'ye göre ise iftitah tekbîri namazın bir parçası değil, şartıdır.

***** İftitah tekbîri, namaza "Allâhü ekber" (veya "Allâhü'l-ekber") diye başlamaktır. İmâm Şâfiî, İmâm Ebû Hanîfe ve başkalarına göre bu cümlelerin her biriyle namaza başlamak câizdir. İmâm Mâlik'e göre

“Allâhü’l-ekber” diye namaza başlanmaz. Bu ihtilâflardan kurtulmak ve tedbiri elden bırakmamak için namaza “Allâhü ekber” diye başlamalıdır.

Bu iki cümleden başkasıyla namaza başlanmaz. Bir kimse namaza (Allah büyüktür, uludur, yücedir anlamında) “Allâhü’l-azîm”, “Allâhü’l-müte‘âlî”, “Allâhü a‘zam”, “Allâhü e‘az”, “Allâhü ecel” diye veya bunlara benzer bir cümleyle başlasa, İmâm Şâfiî ve birçok âlime göre onun namazı sahîh olmaz. İmâm Ebû Hanîfe’ye göre ise namazı sahîh olur.

Bir kimse namaza başlarken “Allâhü ekber” demek yerine, kelimelerin yerini değiştirerek “Ekber Allâh” dese, Şâfiîler’in kabul ettiği sahîh görüşe göre, o kimsenin namazı geçerli olmaz. Bazı Şâfiîler’e göre ise geçerli olur; çünkü namazın sonunda “es-Selâmü aleyküm” diye selâm verecek yerde “Aleykümü’s-selâm” diyenin namazı geçerli sayılmaktadır.

***** Bir kimsenin aldığı tekbîrin ve okuduğu zikirlerin geçerli olabilmesi için, kulağında bir özrü yoksa sesini kendisi duyacak kadar yükseltmesi gerekir. Biz bu konuya kitabın baş tarafında temas etmiştik.[208] Şayet bir kimse dilsiz ise veya dilinde bir rahatsızlığı varsa, yapabildiği kadar dilini oynatmaya çalışmalıdır, o zaman namazı geçerli olur.

***** Arapça olarak tekbîr getirebilen birinin, bir başka dille tekbîr getirmesi geçerli olmaz. Arapça olarak tekbîr getiremeyen kimsenin aldığı tekbîr ise geçerlidir; ama o takdirde onun, tekbîri Arapça olarak söylemeyi öğrenmesi gerekir. Şâyet öğrenmezse namazı geçerli olmaz; ayrıca tekbîri Arapça olarak söylemeyi öğrenmeye çalışmadığı vakitlerde kıldığı namazları da kazâ etmesi gerekir.

***** Bu konuda en doğru görüş şudur: İftitah tekbîri öyle sesi uzatarak, nağme yaparak değil, hızlı ve süratli bir şekilde alınır. Tekbîr alırken sesin uzatılabileceği söylenmişse de doğru olan birinci görüştür.

İftitah tekbîrinin dışındaki tekbîrleri ise, en doğru görüşe göre, bir tekbîrden sonraki harekete başlayıncaya kadar uzatmak daha uygundur.

Meselâ imâm kıyâmdan rükûa varırken (intikal tekbîri alırken), kısaca “Allâhü ekber” dememeli, rükûa iyice eğilinceye kadar sesini uzatmalıdır.

İftitah tekbîrinin dışındaki tekbîrler uzatılmaz diyenler de olmuştur. Bir kimse uzatılmaması gereken yerde sesini uzatsa veya uzatılması gereken yerde sesini uzatmasa namazı bozulmaz; fakat en uygun olanı yapmamış olur.

***** “Allâhü ekber” diye tekbîr alırken sesin uzatılacağı yer, اَللّٰه: “Allâhü” kelimesinin ilk hecesinde değil, ikinci lâmdan sonraki kısmındadır. [Ses All**lââ**hü diye uzatılır] Başka yerde ses uzatılmaz.

Tekbîrin Yüksek Sesle Alınması

Cemâatin duyabilmesi için, imâmın iftitah tekbîrini ve diğer tekbîrleri yüksek sesle alması sünnettir. Cemâat ise tekbîrleri kendisi duyacak şekilde gizli alır. İmâma uyan kimse tekbîri yüksek sesle veya imâm alçak sesle alsa, namazları bozulmaz.

Tekbîri düzgün bir şekilde almaya çalışmalı, sesini yersiz yere uzatmamalıdır. Meselâ bir kimse "Allah" kelimesinin ilk hecesini uzatarak, "**Ââl**lâhü" dese, "ekber" diyecek yerde "bâ" harfini uzatarak "ek**bââr**" dese namazı geçerli olmaz.

Namaz Tekbîrlerinin Sayısı

İki rekâtlı bir namazda on bir tekbîr vardır. Üç rekâtlı bir namazda on yedi tekbîr vardır. Dört rekâtlı bir namazda yirmi iki tekbîr vardır. Çünkü her rekâtta beş tekbîr vardır: Bu tekbîrlerden biri rükûa varmak, dördü ise secdeye varmak ve secdeden kalkmak içindir. Her namaz için bir iftitah tekbîri, bir de iki rekâttan fazla namazlar için ilk tahiyyâttan (teşehhüdden) kalkmak için tekbîr vardır.

***** Bütün bu tekbîrleri almak sünnettir. Bir kimse bu tekbîrleri kasten veya unutarak almasa namazı bozulmaz, sehiv secdesi yapması da gerekmez. Ancak iftitah (namaza başlama) tekbîri böyle değildir. Bütün âlimlere göre iftitah tekbîri olmadan kılınan namaz geçerli değildir. Doğrusunu Allah bilir.

٣- بَابُ مَا يَقُولُهُ بَعْدَ تَكْبِيرَةِ الإِحْرَامِ

3. NAMAZA BAŞLAMA TEKBÎRİNDEN SONRA OKUNACAK DUÂLAR

Namaza başlama tekbîrinden sonra okunacak duâlar hakkında pek çok hadîs-i şerîf vardır. Bu hadîs-i şerîflere göre şöyle demelidir:

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «اَلْمُؤَذِّنُونَ أَطْوَلُ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

Allâhü ekberu kebîrâ, ve'l-hamdü lillâhi kesîrâ, ve sübhânallâhi bukreten ve asîlâ

“Kudreti ve saltanatıyla Allah en büyüktür. Bitip tükenmeyen hamd O’na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah’ın, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu sabah akşam söylerim.”[209]

كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ وَمَا أَنَا مِنْ الْمُشْرِكِينَ.

كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ، وأَنَا مِنَ المُسْلِمِينَ.

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ،

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ،

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ بِكَ وَإِلَيْكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

Veccehtü vechiye lillezî fatares semâvâti velarda hanîfen müslimen vemâ ene minel müşrikîn

İnne salâtî ve nüsükî ve mahyâye ve memâtî lillâhi Rabbil âlemîn, lâ şerîke leh, ve bizâlike ümirtü, ve ene minel müslimîn

Allàhümme entel melikü lâilâhe illâ ente, ente Rabbî ve ene abdüke, zalemtü nefsî va‘teraftü bizenbî, fağfir lî zünûbî cemîâ, innehû lâ yağfiruz zünûbe illâ ente

Vehdinî liahsenil ahlâkı, lâ yehdî liahsenihâ illâ ente, vasrif annî seyyiehâ, lâ yasrifü annî seyyiehâ illâ ente

Lebbeyke ve sa‘deyke, velhayrü külluhû fî yedeyke, veşşerru leyse ileyke, ene bike ve ileyke, tebârekte ve teâleyte, estağfiruke ve etûbü ileyke

“Doğrusu ben, tek Allah’a inanan bir Müslüman olarak, yüzümü gökleri ve yeri yoktan var edene çevirdim. Ben Allah’a ortak koşanlardan değilim.

Şüphesiz namazım ve bütün ibâdetlerim, hayatım ve ölümüm yalnızca Âlemlerin Rabbi Allah içindir. O’nun bir eşi, ortağı yoktur. Bana bu emredildi. Ben gerçek Müslümanlar’danım.

Allahım! Görünen ve görünmeyen âlemlerin sahibi sensin. Senden başka gerçek ilâh yoktur. Sen benim Rabbimsin, ben de senin kulunum. Ben (seni gerektiği şekilde zikretmeyerek) kendime çok zulmettim. İşte günahımı itiraf ediyorum. Benim bütün günahlarımı bağışla. Çünkü senden başka günahları bağışlayacak yoktur.

Bir de beni en güzel ahlâka ilet. Beni en güzel ahlâka iletecek senden başkası yoktur. Beni kötü huylardan vazgeçir. Beni kötü huylardan vazgeçirecek senden başkası yoktur.

Allahım, ben her zaman senin emrinde ve hizmetindeyim. Bütün hayırlar senin kudret elindedir. Kötülükler sana varamaz. Benim varlığım seninledir. Önünde, sonunda sana varacağım. Sen muhteşemsin, yücesin. Senden günahlarımı bağışlamanı diler, sana tövbe ederim.”[210]

Namaza başlama tekbîrinden sonra okunacak duâlardan biri de şudur:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

مِنَ الدَّنَسِ، أَللّٰهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ

Allàhümme bâ‘id beynî ve beyne hatâyâye, kemâ bâadte beynel meşrıkı velmağrib. Allàhümme nakkınî minel hatâya kemâ yünakkas sevbül ebyazu mined denes, Allâhümmağsil hatâyâye bilmâi vesselci velbered

“Allahım! Beni günahlarımdan, Doğu ile Batı arasını açtığın kadar uzak tut. Allahım! Beyaz kumaş kirden pastan nasıl temizlenirse, beni günahlarımdan öyle temizle. Allahım! Geçmiş günahlarımı da su ile, kar ile, dolu ile tertemiz yıka.”[211]

Bu hadîs-i şerîfin baş tarafında Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle diyor: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza başlamak üzere “Allâhü ekber” diye tekbîr alınca, Fâtiha’yı okumadan önce biraz sükût buyururdu. Bu sırada ne okuduğunu merak edip sordum. O da bunu okuduğunu söyledi.

Bir sonraki hadîs-i şerîfte görüleceği üzere, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem iftitah tekbîrinden sonra kimi zaman bizim yaptığımız gibi “sübhâneke”yi okurdu. İsteyenler, “sübhâneke” yerine yukarıda geçen ve “veccehtü vechiye lillezî” diye başlayan uzun hadîs-i şerîfi okuyabilirler.

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

٧- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا خَلَعَ ثَوْبَهُ لِغُسْلٍ أَوْ نَوْمٍ أَوْ نَحْوِهِمَا

119. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza başlayacağı zaman şöyle derdi:

Sübhânekellâhümme ve bihamdik, ve tebârekesmük, ve teâlâ ceddük, velâilâhe gayrük

“Ey benim Allahım! Ben senin yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler, sana hamd ederim. İsmin, zâtın pek şereflidir. Celâl ve azametin yücedir. Senden başka gerçek ilâh yoktur.”[212]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

٧- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا خَلَعَ ثَوْبَهُ لِغُسْلٍ أَوْ نَوْمٍ أَوْ نَحْوِهِمَا

120-121. Tâbiîn muhaddislerinden Abde bin Ebî Lübâbe’den rivâyet edildiğine göre, Ömer ibnü’l-Hattâb radıyallahu anh namazda şu duâyı (sübhâneke duâsı) açıktan okurdu:

(Sübhâneke duâsının okunuşu ve mânâsı bir önceki hadîs-i şerîfte verildi. Doğrusunu Allah bilir.)

Bu hadîs-i şerîfi Hz. Âişe ve Ömer ibnü’l-Hattâb’dan başka Ebû Saîd el-Hudrî, Abdullah ibni Mes‘ûd ve Enes ibni Mâlik de rivâyet etmiştir. Bunların en sahîhi Ömer ibnü’l-Hattâb tarafından rivâyet edilen hadistir. [213]

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ: عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ».

122. Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem namazda iftitah (başlama) tekbîrini aldıktan sonra şu duâyı okurdu:

Lâilâhe illâ ente sübhâneke, zalemtü nefsî, ve amiltü sûen fağfir lî, innehû lâ yağfiruz zünûbe illâ ente

Veccehtü vechiye lillezî fatares semâvâti velarda hanîfen vemâ ene minel müşrikîn

İnne salâtî ve nüsükî ve mahyâye ve memâtî lillâhi Rabbil âlemîn, lâ şerîke leh, ve bizâlike ümirtü, ve ene minel müslimîn

“Allahım! Senden başka ilâh yoktur. Ey benim Allahım! Ben senin, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söylerim. Ben (seni gerektiği şekilde zikretmeyerek) kendime çok zulmettim ve kötülük yaptım. Benim günahlarımı bağışla! Çünkü senden başka günahları bağışlayacak yoktur.

Şüphesiz namazım ve bütün ibâdetlerim yalnızca âlemlerin Rabbi olan Allah içindir, hayatım ve ölümüm Allah’ın elindedir. O’nun bir eşi, ortağı yoktur. Bana bu emredildi. Ben gerçek Müslümanlar’danım.”[214]

Bu hadisi Hz. Ali’den rivâyet eden tâbiîn râvilerinden Hârisü’l-A‘ver zayıf bir râvidir. Muhaddisler bu konuda fikir birliği etmiştir. Ünlü muhaddis Şa‘bî de Hâris’in çok yalan söylediğini belirttiği için bu hadis zayıftır. Doğrusunu Allah bilir.

Şimdi de Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin -yukarıdaki uzun duâsında geçen- وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ : “Kötülükler (şer) sana varamaz” ifâdesini açıklayalım:

Sahâbe ve tâbiîn ile daha sonra gelen âlimlerden ehl-i hak (gerçeğe uygun inanç ve düşünceleri benimseyen) hadis, fıkıh ve kelâm âlimlerinin bu

konuda görüşü şudur: Kâinâtta olup biten hayır, şer, faydalı ve zararlı işlerin hepsi Allah'tandır. Her şey O'nun irâde ve takdiriyle meydana gelir. Bu böyle olduğuna göre, hadîs-i şerîfte geçen "Kötülükler sana varamaz" ifâdesini te'vîl etmek gerekir. Nitekim İslâm âlimleri şöyle te'vîl etmiştir:

1. Arap dili ve hadis âlimi Nadr ibni Şümeyl (v. 204/820) ve daha sonra gelen âlimlere göre, "Kötülükler sana varamaz" ifâdesinin anlamı, kötülük yaparak sana yaklaşılmaz demektir. En çok kabul gören görüş de budur.

2. "Kötülükler sana varamaz" demek, yüce katına ancak güzel sözler (kelime-i tayyibe) yükselir demektir.

3. Edep gereği kötülük (şer) sana nispet edilmez, demektir. Kötülükleri yaratan Allah Teâlâ olduğu hâlde, O'na: "Ey şerri yaratan!" diye hitap edilmez. Domuzları da O yarattığı hâlde yine edep gereği Cenâb-ı Hakk'a "Ey domuzları yaratan!" denmez.

4. Kötü olan bir şey, sana nispetle değil, yaratılanlara nispetle kötüdür. Çünkü sen o şeyi bir hikmete göre yarattın; zaten sen boş ve anlamsız bir şey yaratmazsın. Doğrusunu Allah bilir.

Namaza Başlama Duâsı

Buraya kadar yazdıklarımız, namaza başlama konusuyla ilgili zikirlerdir.

Tek başına namaz kılan kimsenin, bu zikirlerin hepsini okuması müstehap (sevap)tır. Şâyet cemâat imâmın bu zikirlerin hepsini okumasına izin verirse, o zaman imâm da okuyabilir. Eğer cemâat buna izin vermezse, imâm bu zikirlerin sadece bir kısmını okur. Bu durumda imâmın ve tek başına kılıp da namazı uzatmak istemeyen Müslüman'ın zikrin şu kadarını okuması uygun olur:

كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

***** Bu zikirlerin farz namazda da nâfile namazda da okunması müstehaptır. Şâyet bir kimse bu zikirleri kasten veya unutarak birinci rekâtte okumazsa, okunacak yer geçtiği için artık onları daha sonraki rekâtta okumaz. Sonraki rekâtlarda okursa mekrûh olur; ama namazı bozulmaz.

Namaza başlama tekbîri aldıktan sonra okuyacağı zikri okumayıp kırâate başlar veya eûzü besmele çekerse, okunacak yer geçtiği için o zikri artık okumaz. Şâyet okursa da namazı bozulmaz.

Bir kimse cemâatle kılınan namazın birinci rekâtını kaçırdıktan sonra imâma uymuşsa, namaza başlama tekbîrinden sonra okunacak olan zikirleri okur. Ama bu zikirleri okuyacağım derken Fatiha'yı kaçırmaktan korkarsa, Fâtiha'yı okur. Çünkü Fâtiha'yı okumak vâcip, sübhâneke gibi zikirleri okumak ise sünnettir.

Şâyet cemâatle kılınan namazın birinci rekâtını kaçıran kimse imâma kıyâmdan sonra, meselâ rükûda, secdede veya teşehhüdde (ettehiyyâtü) yetişirse, başlama tekbîrinden sonra imâmın okuduğu zikirleri (tesbîhler) okur; 'sübhâneke' gibi başlangıçta okunacak zikri artık okumaz.

'Sübhâneke' gibi başlangıçta okunacak zikri cenâze namazında okumanın müstehap olup olmadığı konusunda Şâfiî âlimler ihtilâf etmişlerdir. En doğru görüşe göre bunu okumak müstehap değildir. Çünkü cenâze namazı süratle kılınacak bir namazdır.

***** Namaza başlarken sübhâneke ve benzeri duâları okumak vâcip değil, sünnettir. Bir kimse bu duâları okumasa sehiv secdesi yapmaz. Sübhâneke gibi namaza başlarken okunan duâları yüksek sesle değil, sessizce okumak sünnettir; yüksek sesle okumak ise mekrûhtur (uygun değildir); yüksek sesle okunursa namazı bozulmaz.

❀

٤- بَابُ التَّعَوُّذِ بَعْدَ دُعَاءِالْاِسْتِفْتَاحِ

4. NAMAZA BAŞLAMA DUÂSINDAN SONRA EÛZÜ ÇEKMEK

***** Namaza başlama duâsından (sübhâneke) sonra 'eûzü billâhi mineş şeytânir racîm' demek, bütün âlimlere göre sünnettir ve Kur'ân-ı Kerîm okumak için başlangıçtır. Allah Teâlâ, "فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ : Kur'an okuyacağın zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın"[215] buyurmuştur. Âlimlerin büyük çoğunluğuna göre bu âyet-i kerîme ile Kur'ân-ı Kerîm okunacağı zaman Allah'a sığınılması emredilmektir.

***** Âlimlerin eûzü çekerken söylenmesini uygun gördüğü cümle şudur:

أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

Eûzü billâhi mineş şeytânir racîm
“Kovulmuş şeytandan Allah’a sığınırım.”
Bunun yerine şöyle de denebilir:

أَعُوذُ بِاللهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

Eûzü billâhis semîil alîmi mineş şeytânir racîm
“Kovulmuş şeytandan, her şeyi işiten ve her şeyi hakkıyla bilen Allah’a sığınırım.” Fakat meşhûr olan ve âlimler tarafından kabul gören ise: “Eûzü billâhi mineş şeytânir racîm” demektir.

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
«أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ نَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ».

123. Sahâbîlerden rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem namazda kırâate başlamadan önce şöyle derdi:
Eûzü billâhi mineş şeytânir racîmi min nefhıhî ve nefsihî ve hemzihî
“Kovulmuş şeytanın kibrinden, büyüsünden ve vesvesesinden Allah’a sığınırım.”[216]

❀

٤. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
مِنْ نَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ

124. Bir başka rivâyete göre Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem namazda kırâate başlamadan önce şöyle derdi:
Eûzü billâhis semîil alîmi mineş şeytânir racîmi min nefhihî ve nefsihî ve hemzihî

“Kovulmuş şeytanın kibrinden, büyüsünden ve vesvesesinden her şeyi işiten ve her şeyi hakkıyla bilen Allah’a sığınırım.”[217]

Bu hadîs-i şerîf, bir başka hadiste şöyle tefsir edilmiştir: Şeytanın “nefh”i kibir demektir. Şeytanın “nefs”i, (büyüsü) şiir demektir. Onun “hemzi” ise delilik demektir.[218] Doğrusunu Allah bilir.

***** Namazda “eûzü billâhi mineş şeytânir racîm” demek (istiâze) vâcip değil, müstehaptır (yapan sevap kazanır). Bir kimse eûzü çekmese günahkâr olmaz, namazı da geçersiz sayılmaz. Eûzü’yü kasten veya unutarak çekmese de durum böyledir; sehiv secdesi yapması da gerekmez. Eûzü çekmek, farz veya nâfile olsun, bütün namazlar için müstehaptır. En sahîh görüşe göre cenâze namazında eûzü çekmek de müstehaptır. Namaz dışında Kur’ân-ı Kerîm okuyan birinin eûzü çekmesi bütün âlimlere göre müstehaptır.

***** Bütün âlimlere göre namazın birinci rekâtında eûzü çekmek müstehaptır. Bir kimse birinci rekâtta eûzü çekmemişse, ikinci rekâtta çeker. İkinci rekâtta da eûzü çekmezse, daha sonraki rekâtlarda çeker.

Bir kimse birinci rekâtta eûzü çekmişse, onun ikinci rekâtta da çekmesi müstehap mıdır? Şâfiîler’e göre bu konuda iki görüş vardır: En sahîh görüş, ikinci rekâtta da eûzü çekmenin müstehap olduğudur. Fakat birinci rekâtta eûzü çekmek daha önemlidir.

Kırâatin gizli (hafî) okunduğu namazlarda eûzü de sessizce çekilir. Kırâatin açıktan (cehrî) okunduğu namazlarda eûzü de açıktan mı okunur? Bu konuda farklı görüşler vardır: Bazı Şâfiîler eûzü’nün gizli çekilmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Âlimlerin çoğunluğu ise şöyle demiştir: İmâm Şâfiî’nin bu konuda iki görüşü vardır.

Birinci görüş: Eûzü’yü açıktan veya gizli okumak arasında fark yoktur. İmâm Şâfiî *el-Üm* adlı eserinde böyle demiştir.

İkinci görüş: Eûzü’yü açıktan okumak sünnettir. *el-İmlâ* adlı eserinde İmâm Şâfiî böyle demiştir.

Şâfiî mezhebine mensup bazı âlimler de bu konuda iki görüş bulunduğunu, biri eûzü’yü açıktan, diğeri de gizli okumak olduğunu söylemişlerdir.

Sahîh olan görüş, eûzü’yü açıktan okumaktır. Mezhebimize mensup Iraklılar’ın önde gelen âlimi Şâfiî fakîhi Ebû Hâmid el-İsferâyînî (v. 406/1016), onun arkadaşı olan Şâfiî fakîhi Mehâmilî (v. 415/1024) ve daha başkaları bu görüşün sahîh olduğunu söylemişlerdir.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh da eûzü'yü açıktan okurdu; Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ ise gizli okurdu. Mezhebimizin büyük çoğunluğuna göre sahîh olan ve tercih edilen bu sonuncu görüştür (gizli okunması). Doğrusunu Allah bilir.

٥- بَابُ الْقِرَاءَةِ بَعْدَ التَّعَوُّذِ

5. NAMAZDA EÛZÜ'DEN SONRA KUR'AN OKUMAK

Namazda kırâat (Kur'an okumak) farzdır. Birbirini destekleyen deliller bunu göstermektedir. İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğunun görüşü de bizim mezhebimizin görüşü de budur. Buna göre namazda Fâtiha sûresini okumak farzdır.

Hanefî mezhebine göre namazda Fâtiha'yı okumak farz değil vâciptir.

Fâtiha'yı okuyabilen kimsenin, Fâtiha yerine bir başka sûreyi okuması geçerli değildir. Aşağıdaki hadîs-i şerîfler bunu göstermektedir.

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

125. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Fâtiha sûresinin okunmadığı namaz geçerli değildir."[219]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ».

126. Ubâde bin es-Sâmit radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Namazda Fâtiha sûresini okumayan kimsenin namazı geçerli değildir."[220]

İmâm Nevevî bu hadis için kaynak olarak Sahîh-i Buhârî ve Sahîh-i Müslim'i göstermektedir. Bu iki eserde hadisin metni yukarıdaki gibidir.

Nevevî'nin El-Ezkâr'da zikrettiği metin ise aynı mânâda olup şöyledir: لا صَلاةَ إلا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ : **"Fâtiha sûresi okunmadan kılınan namaz geçerli değildir."**[221]

Namazda, Fâtiha sûresinin baş tarafında bir âyet olan "bismillâhirrahmânirrahîm"i okumak farzdır.

Şâfiîler'e göre besmele Fâtiha sûresinin bir âyetidir. Hanefîler'e göre besmele Fâtiha'dan bir âyet olmadığı için, namazda bismillâhirrahmânirrahîm demek farz değil, sünnettir.

Fâtiha sûresinin tamamını şeddeleriyle birlikte okumak gerekir. Bu sûrede on dört şedde vardır; bunlardan üçü besmelede, diğerleri ise sûrenin devamındadır. Namaz kılan kimse bu şeddelerden birini gerektiği gibi okumasa namazı geçersiz olur.

Fâtiha sûresini, bu sûredeki âyet sıralamasına uygun olarak ve ara vermeden okumak gerekir. Böyle yapılmazsa kırâat, dolayısıyla namaz geçersiz olur. Âyet aralarında da nefes alacak kadar durulur.

İmâm, secde âyetini okuduğu için tilâvet secdesi yapsa, imâma uyan kimse de aynı şekilde tilâvet secdesi yapsa, imâmın Fâtiha'yı okuyunca "âmin" dediğini duyup o da "âmin" dese, imâmın okuduğu âyetlerde Allah'ın rahmetinden söz edildiği için imâma uyan kimse bu sırada Allah'ın rahmetini istese veya imâmın okuduğu âyette cehennem azabından söz edildiği için o da Allah Teâlâ'dan kendisini cehennem azabından korumasını istese, böyle davranmakta bir sakınca olmadığı için kırâati kesilmiş, namazı bozulmuş olmaz; iki farklı görüşten en doğru olanı budur.

Fâtiha'yı Okurken Namazı Bozacak Şekilde Hatâ Etmek

Bir kimse Fâtiha sûresini okurken mânâyı bozacak şekilde hatâ etse, namazı bozulur. Okurken yapılan hatâ mânâyı bozmuyorsa, kırâati tamam, dolayısıyla namazı da sahîhtir.

Mânâyı bozacak şekilde okuma hatâsı şöyle olur:

"صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ : sırâtallezîne en'amte" cümlesindeki "en'amte" yi, en'amti veya en'amtü diye okursa mânâ bozulur.

"وَأَنَا أَشْهَدُ : iyyâke na'büdü" diyecek yerde, "iyyâki na'büdü" derse mânâ bozulur.

Mânâyı bozmayacak şekilde okuma hatâsı şöyle olur:

“الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ : Elhamdülillâhi rabbil âlemîn” diyecek yerde, “Elhamdülillâhi rabbül âlemîn” veya “Elhamdülillâhi rabbel âlemîn” dese mânâ bozulmaz.
“وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ : Ve iyyâke nesta‘înü” cümlesindeki “nesta‘înü” kelimesini, “nesta‘îne” veya “nesta‘îni” şeklinde okusa mânâ bozulmaz.
Fakat “وَلَا الضَّالِّينَ : veleddâllîn” kelimesini “velezzâllîn” şeklinde okursa, namazı bozulur. Bu konudaki iki farklı görüşün en doğrusu budur. Şâyet bir kimse doğrusunu öğrenmeye çalıştığı hâlde yine de doğrusunu söyleyemiyor, “velezzâllîn” diye okuyorsa, mâzûr sayılır ve namazı bozulmaz.

Fâtiha’yı Düzgün Okuyamayanın Durumu

Bir kimse Fâtiha sûresini güzel okuyamıyorsa, Fâtiha sûresi kadar âyeti başka sûreden okur. Kur’ân-ı Kerîm’in hiçbir âyetini olması gerektiği şekilde okuyamıyorsa, o zaman Fâtiha sûresinin âyetleri miktarınca sübhânallâh, elhamdülillâh gibi zikirleri okur. Şâyet bu tür zikirleri de söyleyemiyor, öğrenmek için vakit de yoksa Fâtiha sûresini okuyacak kadar ayakta durur, sonra rükûa varır. Öğrenmek için gereken gayreti gösterdiği hâlde öğrenemiyorsa, onun böyle kıldığı namaz kabul olur. Şâyet öğrenmek için gereken gayreti göstermiyorsa, onun bu namazları daha sonra yeniden kılması (kazâ etmesi) gerekir. Böyle bir kimsenin elinden geldiğince Fâtiha sûresini öğrenmesi gerekir.

Bir kimse Fâtiha sûresini Arapça’sından güzel okuyamıyor, ama onun tercümesini bir başka dilden güzel okuyorsa, onun Fâtiha sûresini bir başka dilden okuması câiz değildir. Bu durumda o kimse âciz sayılır ve Fâtiha’yı okumak yerine yukarıda söylediklerimizi yapar.

Fâtiha’dan Sonra Zamm-ı Sûre Okunması

Fâtiha’dan sonra bir sûre veya bir sûrenin bazı âyetlerini okumak sünnettir. Namaz kılan kimse Fâtiha’dan sonra bir şey okumazsa namazı sahîh olur, sehiv secdesi yapması gerekmez. Kılınan namaz farz da olsa, nâfile de olsa böyledir.

Hanefîler’e göre Fâtiha’dan sonra bir sûre veya bir sûrenin bazı âyetlerini okumak vâciptir. Okumayan ise vâcibi terk ettiği için sehiv secdesi yapar.

Cenâze namazında bir sûre okunması müstehap değildir. Bu konudaki iki farklı görüşün en doğrusu budur. Çünkü cenâze namazının çabucak

kılınması önemlidir. Daha sonra isterse bir sûre veya bir sûrenin bazı âyetlerini okuyabilir. Kısa sûrenin tamamını okumak, uzun sûrenin bazı âyetlerini okumaktan daha fazîletlidir.

Fâtiha'dan sonra okunacak sûreleri, Kur'ân-ı Kerîm'deki sıraya göre okumak müstehaptır (sevaptır). Buna göre namazın ikinci rekâtında, birinci rekâtta okuduğu sûreden sonra gelen sûreyi okumalıdır. Namaz kılan kimse bu sıralamaya uymasa bile namazı câiz olur.

Zamm-ı sûreyi Fâtiha'dan sonra okumak sünnettir. Zamm-ı sûreyi Fâtiha'dan önce okusa, zamm-ı sûreyi okumuş sayılmaz.

Hanefîler'e göre Fâtiha'yı zamm-ı sûreden önce okumak vâciptir. Zamm-ı sûreyi Fâtiha'dan önce okuyan kimse, sıraya uymadığı için sehiv secdesi yapar.

***** Fâtiha'dan sonra zamm-ı sûre okumak üç kimse için müstehaptır: Biri imâm, diğeri namazı yalnız başına kılan, üçüncüsü de imâmın kırâati gizli okuduğu namazlarda ona uyan kimse.

İmâmın kırâati açıktan okuduğu namazlarda onun sesini duyan kimse sadece Fâtiha'yı okur. İmâma uyan kimse imâmın sesini açıkça değil de uğultu şeklinde duyarsa, başkalarını rahatsız etmeyecek şekilde bir sûre okuması müstehaptır; bu konudaki en sahîh görüş budur.

Hanefî mezhebine göre, cemâatle kılınan namazlarda imâma uyanlar kendi başlarına Fâtiha'yı da zamm-ı sûreyi de okumazlar.

Fâtiha'dan Sonra Hangi Sûrelerin Okunacağı

Sünnetlerden biri;

Sabah ve öğle namazlarında **"tıvâl-i mufassal"**dan (Hucurât sûresinden Bürûc sûresine kadar olanlar) birini okumaktır.

İkindi ve yatsı namazlarında, **"evsât-ı mufassal"**dan (Târık sûresinden Kadir sûresine kadar olanlar) birini okumaktır.

Akşam namazında ise **"kısâr-ı mufassal"**dan (Zilzâl sûresinden Nâs sûresine kadar olanlar) birini okumak sünnettir.

İmâm, mümkün mertebe bu sûrelerin kısa olanlarını okumalıdır. Şâyet cemâatin uzun sûrelerin okumasını istediklerini biliyorsa, o takdirde uzun sûreleri okuyabilir.

Sünnetlerden bir diğeri, **cuma günü sabah namazının** birinci rekâtında Secde sûresinin, ikinci rekâtında ise İnsân sûresinin tamamını okumaktır. [222] Bazı kimselerin yaptığı gibi bu sûrelerin tamamını değil de bir kısmını okumak sünnete aykırıdır.

Sünnetlerden bir başkası, **bayram ve yağmur (istiskà) namazlarının** birinci rekâtında, Fâtiha'dan sonra Kàf sûresini, ikinci rekâtta ise Kamer sûresini okumaktır.[223] İmâm dilerse birinci rekâtta A'lâ sûresini, ikinci rekâtta ise Gàşiye sûresini okuyabilir; bu da sünnettir.

Bir başka sünnet de, **cuma namazının** birinci rekâtında Cum'a sûresini, ikinci rekâtta Münâfikūn sûresini okumaktır. İmâm isterse birinci rekâtta A'lâ, ikinci rekâtta Gàşiye sûresini okuyabilir, bu da sünnettir.

İmâm bu sûrelerin bir kısmını değil, tamamını okumalıdır. Şâyet namazı daha kısa kıldırmak isterse, harflerin hakkını vermek sûretiyle süratli okuyabilir.

Sünnetlerden bir diğeri, **sabah namazının** birinci rekâtında, Fâtiha'dan sonra Bakara sûresinin (قُولُوا آمَنَّا بِاللهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا diye başlayan) 136. âyet-i kerîmesini, ikinci rekâtında ise Âl-i İmrân sûresinin (الْكِتَابِ تَعَالَوْا قُلْ يَا أَهْلَ diye başlayan) 64. âyet-i kerîmesini okumaktır.[224] Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem her ikisini de yapmıştır.[225]

Akşam namazının iki rekât sünnetinde, **tavâf ve istihâre namazlarının** iki rekât sünnetinin birinci rekâtında Kâfirûn, ikinci rekâtında İhlâs sûresi okunabilir.[226]

Vitir namazına gelince; vitir namazı üç rekât olarak kılındığı zaman, birinci rekâtta Fâtiha'dan sonra A'lâ sûresi, ikinci rekâtta Kâfirûn sûresi, üçüncü rekâtta da İhlâs, Felak ve Nâs sûreleri okunabilir.[227]

Zikrettiğimiz bu konularda sahîh hadis kitaplarında ve diğerlerinde meşhûr hadîs-i şerîfler bulunmaktadır. Bunları, çok bilindiği için, zikretmeye gerek duymadık.

Birinci Rekâtta Okunması Sünnet Olan Sûreleri Okumayan, Onları İkinci Rekâtta Okur

Cuma namazının birinci rekâtında Cum'a sûresini okumayan, ikinci rekâtta Cum'a sûresini Münâfikūn sûresiyle birlikte okur.

Bayram namazı, yağmur (istiskà) namazı, vitir namaz, sabah namazının sünneti ve diğer namazlar için de durum böyledir. Bu namazların birinci rekâtında okunması sünnet olan sûreyi okumayan kimse, okumadığı sûreleri ikinci rekâtta okunacak sûreyle birlikte okur.

İmâm cuma namazının birinci rekâtında Münâfikūn sûresini okursa, ikinci rekâtta sadece Cum'a sûresini okur, Münâfikūn sûresini tekrar okumaz. Ben

bunların delillerini *Şerhu'l-Mühezzeb* adlı kitabımda açıkladım.

Hanefî mezhebine göre ise, diğer namazlarda olduğu gibi belli miktarda okumak yeterlidir.

Birinci Rekâtı İkinci Rekâttan Uzun Kılmak

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
فِي الثَّانِيَةِ، وَيَفْعَلُ ذَلِكَ فِي صَلاَةِ الصُّبْحِ».

127. Ebû Katâde radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem öğle namazının birinci rekâtını daha uzun, ikinci rekâtını ondan daha kısa kıldırırdı. Sabah namazında da böyle yapardı.[228]

Şâfiî âlimlerin birçoğu bu hadisi te'vîl etmeye çalıştılar ve namazın birinci rekâtı, ikinciden daha uzun kılınmaz dediler. Fakat onların arasındaki muhakkık (araştırmacı) âlimler, bu sahîh hadisi dikkate alarak, namazın birinci rekâtının ikinciden uzun kılınmasının sünnet olduğunu söylediler; üçüncü ve dördüncü rekâtların birinci ve ikinci rekâtlardan daha kısa kılınacağı konusunda görüş birliğine vardılar.

Daha sahîh olan görüşe göre, dört rekâtlı bir namazın üçüncü ve dördüncü rekâtlarında zamm-ı sûre okumak sünnet değildir. Eğer bunun sünnet olduğunu söylersek, en sahîh görüşe göre üçüncü rekâtın uzunluğu aynen dördüncü rekât gibidir. Üçüncü rekâtın dördüncü rekâttan daha uzun olacağı da söylenmiştir.

Namazda Kırâatin Açıktan ve Gizli Okunacağı Yerler

Âlimler şu konularda görüş birliği etmişlerdir:

Sabah namazının farzında, akşam ve yatsı namazlarının farzının ilk iki rekâtında kırâat açıktan okunur.

Öğle ve ikindi namazlarında, akşam namazının farzının üçüncü rekâtında, yatsı namazının üçüncü ve dördüncü rekâtlarında kırâat gizli yapılır.

Cuma namazının farzında, bayram namazlarında, terâvih namazlarında ve terâvih namazının ardından kılınan vitir namazında kırâat açıktan yapılır. Bu durum imâm için de, tek başına namaz kılan için de böyledir. İmâma

uyarak namaz kılan kimsenin, bu namazların hiçbirinde açıktan okumayacağı konusunda âlimler görüş birliği etmişlerdir.

Ay tutulması sırasında kılınan namazda kırâatın açıktan olması, Güneş tutulması sırasında kılınan namazda kırâatin gizli olması sünnettir.

Yağmur duâsı için kılınan namazda kırâat açıktan yapılır.

Gündüz kılınan cenâze namazında kırâat gizli yapılır. Sahîh olan ve âlimler tarafından tercih edilen görüşe göre, cenâze namazı gece de kılınsa kırâat yine gizli yapılır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz bayram ve yağmur duâsı namazları dışında, gündüz kılınan nâfile namazlarda kırâat gizli yapılır.

Gece kılınan nâfile namazların kırâatine gelince; âlimlerimiz bu konuda üç farklı görüşe sahiptir:

***** Gece namazlarında kırâat açıktan yapılmaz.

***** Gece namazlarında kırâat açıktan yapılır.

***** Gece namazlarında kırâat açıktan okumak ile gizli okumak arası bir sesle yapılır. En sahîh görüş, Ebû Alî (veya Ebu Muhammed) Kàdî Hüseyin el-Merverrûzî (v. 462/1069) ile Ebü'l-Kàsım el-Begavî'nin (v. 317/929) de benimsediği bu görüştür.

Bir kimse gece kılamadığı farz namazı gündüz kazâ etse veya gündüz kılamadığı farz namazı gece kazâ etse, bunların kırâati, kılamadığı vakte göre mi, yoksa kazâ ettiği vakte göre mi açıktan veya gizli yapılacaktır? Bu konuda iki görüş vardır:

Daha doğru kabul edilen görüşe göre, o namazın kazâ edildiği zaman dikkate alınacaktır. Diğer görüşe göre o namaz ister gece, ister gündüz kılınsın kırâat mutlaka gizli yapılır.

***** Kırâati açıktan okunacak yerde açık, gizli okunacak yerde gizli okumak farz değil, sünnettir. Buna göre kırâati, gizli yapılacak yerde açıktan veya açıktan yapılacak yerde gizli yapan kimsenin namazı sahîhtir. Fakat böyle yapılması tenzîhen mekrûhtur (hoş karşılanmaz). Bununla beraber o kimsenin sehiv secdesi yapması gerekmez.

Hanefî mezhebine göre, kırâatin açıktan okunacağı yerlerde imâmın açıktan okuması vâciptir. Açıktan okumazsa, vâcibi terk ettiği için sehiv secdesi yapması gerekir.

Namaz kılan kimse, daha önce de söylediğimiz gibi, namazda gizli okunması gereken kırâati ve söylenmesi gereken (Allâhü ekber, sübhânallâhil azîm gibi) zikirleri, sesini kendisi duyacak kadar sesli

söylemelidir. Kulağında bir özür olmadığı hâlde sesini kendisi duyacak kadar yükseltmeyen kimsenin kırâati de zikri de geçerli değildir.

İmâmın Birazcık Duraklayacağı Yerler

Şâfiî âlimlerine göre, kırâatin açıktan yapıldığı namazlarda, imâmın dört yerde biraz duraklaması (nefeslenmesi) müstehaptır:

1. İftitah tekbîrini aldıktan sonra. İmâm burada, (sübhâneke gibi) namaza başlama duâsını okumak için biraz duraklar.
2. Fâtiha sûresini okuduktan sonra ve "âmîn" demeden önce. Böylece "âmîn" kelimesinin Fâtiha'dan olmadığı gösterilmiş olur.
3. Fâtiha'yı okuyup "âmîn" dedikten sonra. Cemâatin Fâtiha sûresini okuması için imâm uzun süre duraklar.

Hanefî mezhebine göre, cemâatin Fâtiha sûresini okuması için imâm uzun süre duraklamaz.

4. Zamm-ı sûreyi okuyup bitirdikten sonra biraz duraklar; böylece okuduğu sûre ile rükûu birbirinden ayırır.

Fâtiha'yı Okuduktan Sonra "Âmîn" Demek

Namaz kılan kimsenin Fâtiha'yı okuduktan sonra "âmîn" demesi müstehaptır (sevaptır). "Âmîn" demenin çok fazîletli olduğu ve hesapsız sevap kazandırdığı konusunda çok sayıda sahîh ve meşhûr hadîs-i şerîf vardır.

Fâtiha sûresini okuyan herkesin; ister namazda olsun, isterse olmasın, "âmîn" demesi müstehaptır.

"Âmîn" kelimesinin nasıl söyleneceği konusunda dört görüş vardır:

1. En açık, anlaşılır ve meşhur olan -"a" harfini uzatarak, "min"i uzatmadan- "ââmin" demek.
2. "A" harfini fazla uzatmadan "âmin" demek.
3. "A" harfini, "a" ile "e" arasında telaffuz ederek -imâle ile- "eâmin" demek.
4. "Â" harfini uzatarak, "m" harfini de şeddeli söyleyerek, "âmmîn" demek.

Bu dört görüşten ilk ikisi meşhurdur. Üçüncü ve dördüncü görüşü müfessir ve Arap dili âlimi Vâhidî (v. 468/1076) *el-Basît fî tefsîri'l-Kur'ân* adlı eserinin baş tarafında söylemiştir. Âlimler bu dört görüşten birincisini tercih etmişlerdir.

Namazda imâmın, imâma uyan kimsenin ve yalnız başına namaz kılanın âmin demesi müstehaptır (sevaptır).

Âmin sözünü imâm ve yalnız başına namaz kılan sesli olarak söyler.

Kırâatin açıktan yapıldığı namazlarda imâm ve yalnız başına namaz kılan kimse âmîn sözünü açıktan söyler. İmâma uyan cemâat ister az, isterse çok olsun, onların da âmîn sözünü açıktan söylemesi en doğru görüştür.

Hanefîler'e göre imâm da cemâat de "âmin"i gizlice söyler.

İmâma uyan kimsenin imâmdan ne önce ne de sonra, tam imâmla birlikte âmîn demesi müstehaptır. İmâma uyan kimsenin, namazda imâmla birlikte aynı anda söyleyecekleri tek söz âmîn demeleridir. İmâma uyan kimse, namaz kıldırırken imâmın söylediği diğer sözleri ondan sonra tekrarlar.

Namazda Rahmet ve Azap Âyetlerini Okuyunca Ne Denir?

Namazda veya namaz dışında rahmet âyetlerini okuyan kimse, Allah Teâlâ'nın lütfunu dilemelidir. Aynı şekilde azap âyetlerini okuyan kimse de cehennemden veya azaptan yahut şerden yahut da kötülükten Allah'a sığınmalıdır.

Rahmet âyetini okuyan kimse Allah'ın lütfunu dilerken meselâ şöyle der:

أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ

Allàhümme innî es'elükel âfiye

"Allahım! Senden âfiyet isterim."[229]

Allah Teâlâ'nın yüce ve kusurlardan uzak olduğunu belirten bir âyet okuduğu zaman, Cenâb-ı Hakk'ın bütün kusurlardan uzak olduğunu belirtir ve şu sözlerden birini veya bunlara benzer bir şey söyler:

سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى

Sübhânehû ve teâlâ

"Allah her türlü kusurdan uzak ve yücedir."

تَبَارَكَ اللهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

Tebârekellâhü Rabbül âlemîn

"Âlemlerin Rabbi olan Allah yücelerin yücesidir."[230]

جَلَّتْ عَظَمَةُ رَبِّنَا

Cellet azametü Rabbinâ
“Rabbimizin azameti pek yücedir.”

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ:
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
فَمَنْ سَأَلَ لِيَ الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ».

128. Huzeyfe ibnü’l-Yemân radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Bir gece Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte (teheccüd) namazı kıldım. (Fâtiha’dan sonra) Bakara sûresini okumaya başladı. Kendi kendime, ‘Her hâlde 100 âyet okuyunca rükûa varacak’ dedim; Allah’ın Resûlü okumaya devam etti. İçimden, ‘Herhâlde Bakara sûresini bir rekâtta okuyacak’ dedim; o okumaya devam etti. Bakara sûresi bitince, ‘Herhâlde rükûa varacak’ diye düşündüm; Allah’ın Resûlü rükûa varmadan Nisâ sûresini okumaya başladı. Bu sûreyi okuyup bitirince Âl-i İmrân sûresine başladı. Onu da okuyup bitirdi. Âyetleri ağır ağır okuyordu. İçinde Allah Teâlâ’yı noksan sıfatlardan tenzîh eden bir âyet geçince, Allah’ı şânına yakışmayan sıfatlardan tenzîh ediyordu. Allah Teâlâ’dan bir şey istenen bir âyete gelince, o da istiyordu. Allah Teâlâ’ya sığınmayı emreden bir âyet-i kerîme geçince, Cenâb-ı Hakk’a sığınıyordu.”[231]

Âlimlerimiz şöyle dediler: Namazda ve namaz dışında Kur’ân-ı Kerîm okuyan kimsenin Allah Teâlâ’yı şânına yakışmayan sıfatlardan tenzîh etmesi, O’ndan bir şey istemesi ve O’na sığınması müstehaptır (sevaptır). İmâm, cemâat ve tek başına namaz kılanlar böyle yaparlar; çünkü bunlar, Fâtiha’dan sonra imâmın ve ona uyanların âmîn dediği gibi birer duâdır.

Şunları yapmak da müstehaptır:

﴿أَلَيْسَ اللهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ﴾

“Allah hüküm verenlerin en âdili değil mi?”[232] âyet-i kerîmesini okuyan kimse şöyle der:

بَلَى، وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ : ***Belâ ve ene alâ zâlike mineş şâhidîn***: “Elbette öyledir; ben de buna şâhitlik edenlerdenim.”

﴿أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى﴾

“Peki, bütün bunları yapan, ölüleri diriltemez mi?”[233] âyet-i kerîmesini okuyan kimse şöyle der:

بَلَى، أَشْهَدُ : ***Belâ, eşhedü:*** “Elbette diriltir, ben de buna şâhitlik ederim.”

﴿فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾

“Onlar Kur’an’a inanmadıktan sonra artık hangi söze inanacaklar?”[234] âyet-i kerîmesini okuyan kimse şöyle der:

آمَنْتُ بِاللهِ : ***Âmentü billâh*: “**Ben Allah’a îmân ettim.”

﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾

“Yüce Rabbinin ismini her türlü kusurdan ve ortaktan uzak tut”[235] âyet-i kerîmesini okuyan kimse şöyle der:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى : ***Sübhâne Rabbiyel a‘lâ:*** “Benim yüce Rabbim, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzaktır.”

Namaz içinde veya dışında bu âyet-i kerîmeleri okuyanlar, böyle demelidir.

Ben bunların delillerini *et-Tibyân fî âdâbi hameleti’l-Kur’ân* adlı kitabımda açıkladım.

❀

٦- بَابُ أَذْكَارِ الرُّكُوعِ

6. RÜKÛDA OKUNAN ZİKİRLER

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin rükûa varırken tekbîr aldığına dâir birçok sahîh hadîs-i şerîf vardır. Bu sebeple rükûa varırken tekbîr almak sünnettir. Bir kimse rükûa varırken tekbîr almasa çirkin bir şeyi (tenzîhen mekrûhu) işlemiş olur. Ama namazı bozulmaz, sehiv secdesi yapması da gerekmez. Namazdaki bütün tekbîrleri almanın durumu budur. Yalnız namaza başlarken alınan tekbîr (iftitah tekbîri) farklıdır. Çünkü iftitah tekbîri namazın olmazsa olmazıdır (rüknüdür). Biz namaz bahsine girerken, namazda kaç tekbîr alınması gerektiğini söylemiştik.[236]

İmâm Ahmed ibni Hanbel, kendisinden nakledilen bir rivâyete göre, namazda alınan tekbîrlerin hepsinin vâcip olduğunu söylemiştir.

Rükûa varırken alınan tekbîri (Al**lââ**hü ekber diye) uzatmak müstehap mıdır?

Bu konuda İmâm Şâfiî'nin iki görüşü vardır. Bu görüşlerin en sahîhi, onun en son verdiği fetvâ olup rükû seviyesine varıncaya kadar tekbîrin uzatılmasıdır. Rükûa varınca da rükû zikirleriyle meşgul olunur; böylece namazın hiçbir bölümü zikirsiz geçmemiş olur.

Ancak iftitah (başlama) tekbîri böyle değildir. Sahîh olan görüşe göre, iftitah tekbîrini uzatmamak müstehaptır. Çünkü iftitah tekbîrini alırken niyete yoğunlaşmak gerekir. Namaz kılan, iftitah tekbîrini uzattığı zaman, kendini niyete vermesi zorlaşır. Tekbîri uzatmadığı zaman ise niyete daha kolay yoğunlaşır. Diğer tekbîrlerde de durum aynıdır. "İftitah (Namaza Başlama) Tekbîri" bahsinde bu konu açıklanmıştı. Doğrusunu Allah bilir.

Rükûda Yapılan Tesbîhler

Namaz kılan kimse rükûa vardığı zaman, rükûda yapılan zikirlerle meşgul olur ve şöyle der:

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ

Sübhâne Rabbiyel azîm, Sübhâne Rabbiyel azîm, Sübhâne Rabbiyel azîm

"Ben yüce Rabbimin, şânına yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söylerim." (üç defa)

❀

129. Huzeyfe ibnü'l-Yemân radıyallahu anh tarafından rivâyet edilen (ve 128 numarayla geçen) hadîs-i şerîfin devamında, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, kıyâmda yaptığı gibi, neredeyse Bakara, Nisâ ve Âl-i İmrân sûrelerinin okunabileceği kadar uzun bir süre rükû yaptığı ve orada: "*Sübhâne Rabbiyel azîm*" dediği belirtilmektedir.[237]

Sünen-i Ebî Dâvûd ve diğer hadis kitaplarında açıkça belirtildiği üzere, Allah'ın Resûlü rükûda سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ***"Sübhâne Rabbiyel azîm"*** zikrini durmadan tekrarlamıştır.[238]

130. Sünen kitaplarında rivâyet edildiği üzere Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«إِذَا قَالَ أَحَدُكُمْ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ثَلَاثًا، فَقَدْ تَمَّ رُكُوعُهُ».

"Biriniz üç defa ***sübhâne Rabbiyel azîm*** (Ben yüce Rabbimin, şânına yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söylerim) dediği zaman rükûu tamam olmuştur."[239]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
وَبِحَمْدِكَ، أَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي».

131. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem rükû ve secdede şöyle derdi:

Sübhânekellàhümme Rabbenâ ve bihamdike, Allâhümmağfir lî

"Ey Rabbimiz olan Allahım! Ben senin, şânına yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler ve sana hamd ederim. Allahım, beni bağışla."[240]

❀

١٣٢. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم كَانَ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

خَشَعَ لَكَ سَمْعِي، وَبَصَرِي، وَمُخِّي، وَعَظْمِي، وَعَصَبِي».

132. Ali radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem rükûa vardığı zaman şöyle dedi:

Allâhümme leke reka'tü, ve bike âmentü, ve leke eslemtü, haşe'a leke sem'î ve basarî ve muhhî ve azmî ve asabî

"Allahım! Sana rükû ettim, sana îmân ettim, sana boyun eğdim. Kulaklarım, gözlerim, beynim, kemiklerim ve sinirlerim de sana itâat etti."[241]

❀

133. Bu hadîs-i şerîfin Sünen kitaplarında şöyle bir rivâyeti vardır:

خَشَعَ سَمْعِي، وَبَصَرِي، وَمُخِّي، وَعَظْمِي، وَمَا اسْتَقَلَّتْ بِهِ
قَدَمِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Haşe'a sem'î ve basarî ve muhhî, ve azmî ve mestekallet bihî kademî lillâhi Rabbil âlemîn

"Kulaklarım, gözlerim, beynim, kemiklerim ve ayaklarımın taşıdığı bedenim âlemlerin Rabbi olan Allah'a itâat etti.[242]"

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ».

134. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem rükû ve secdede şöyle derdi:

Sübbûhün kuddûsün Rabbül melâiketi verrûh

"Allahım! Sen ilâhlığına yakışmayan sıfatlardan tamamıyla münezzehsin. Sen bütün kusurlardan ve noksanlardan tamamıyla arınmışsın, mukaddessin. Sen meleklerin ve Rûh'un Rabbisin" derdi.[243]

Bu hadîs-i şerîfte geçen “sübbûh” ve “kuddûs” kelimeleri Allah Teâlâ’nın iki sıfatıdır. Bu sıfatlar, Cenâb-ı Hakk’ın, şânına yakışmayan sıfatlardan tamamen uzak olduğunu çok güzel ifâde etmektedir. “Sen Rûh’un Rabbisin” ifâdesiyle de muhtemelen Cebrâil aleyhisselâm kastedilmiştir.

Burada Nevevî şu bilgiyi de vermiştir: “Arap dili âlimleri sübbûh kelimesinin sebbûh, kuddûs kelimesinin kaddûs şeklinde de okunduğunu, fakat en doğrusunun hadisimizde geçtiği gibi sübbûh ve kuddûs olduğunu söylemişlerdir.”

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ».

135. Avf ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir gece Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte namaz kıldım. Namaza durdu ve Bakara suresini okumaya başladı. Bir rahmet ayeti geçince duruyor, Cenab-ı Hak’tan rahmetini niyâz ediyordu. Bir azap ayeti geçince yine duruyor, Allah Teâlâ’nın azabından merhametine sığınıyordu. Ardından rükûya vardı; kıyamda durduğu kadar rükûda durdu ve orada şu zikri okudu:

Sübhâne zilceberûti velmelekûti velkibriyâi velazameti

“Kudreti sonsuz, uçsuz bucaksız mülk ve azamet sahibi Allah’ı şânına yakışmayan her türlü noksandan tenzîh ederim.”[244]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ».

136. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"**Rükûda âlemlerin Rabbine ta'zîm edin.**"[245]

***** Bu sonuncu hadîs-i şerîf, bu bahisten alınmak istenen sonucu ortaya koymaktadır. Bu sonuç da rükûa varınca, âlemlerin Rabbini, hangi ifâdeyle olursa olsun, her türlü noksandan tenzîh edip yüceliğini ifâde etmektir. Bu konuda en fazîletli olan, (bu zikirleri okuyacak kimse imâm ise) başkalarına zahmet vermemek şartıyla, mümkün mertebe bu zikirlerin hepsini söylemektir.

Bu zikirlerden *"sübhâne Rabbiyel azîm"* tesbîhini önce ve üç defa söylemelidir. Şâyet bu tesbîh bir defa söylenirse, tesbîh emri yerine getirilmiş olur.

Bu tesbîhlerin hepsi değil de bir kısmı söylenecekse, o takdirde bazı namazlarda bu tesbîhlerin bir kısmını, diğer vakitlerde de ötekileri söylemelidir. Böyle yapılırsa, bütün bu tesbîhler söylenmiş olur. Diğer konulardaki zikirleri de bu şekilde yapmak uygun olur.

***** Rükûda Allah'ı zikretmek hem bize, hem de diğer âlimlerin büyük çoğunluğuna göre, sünnettir. Sünnet olduğu için de bu zikri bilerek veya unutarak söylemeyen kimsenin namazı bozulmaz, yapmadığı için günahkâr olmaz, bu yüzden sehiv secdesi yapması da gerekmez.

Ahmed ibni Hanbel (v. 241/855) ve bazı âlimler rükûda yapılacak zikrin vâcip olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre **"Rükûda âlemlerin Rabbine ta'zîm edin"** hadisi ve daha önce geçen sahîh hadîs-i şerîfler ve âlimlerin -Allah onlara rahmet eylesin- bu konudaki farklı görüşleri sebebiyle, namaz kılan kimse rükûda söylenecek zikirleri ihmâl etmemelidir. Doğrusunu Allah bilir.

Rükûda Kur'an Okunur mu?

Rükûda ve secdede Kur'an okumak mekrûhtur (doğru değildir). Fâtiha'dan başka bir âyet veya sûre okunsa namaz bozulmaz. Sahîh olan görüşe göre rükû ve secdede Fâtiha okunsa bile namaz bozulmaz. Bazı Şâfiî âlimleri ise bu durumda namazın bozulacağını söylemişlerdir.

رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَقْرَأَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا».

137. Ali radıyallahu anh şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem rükûda veya secdede Kur'an okumamı yasakladı."[246]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

أَوْ سَاجِدًا».

138. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Dikkat edin! Rükûda veya secdede Kur'an okumam bana yasaklandı."[247]

❀

٧- بَابُ مَا يَقُولُهُ فِي رَفْعِ رَأْسِهِ مِنَ الرُّكُوعِ وَفِي اعْتِدَالِهِ

7. RÜKÛDAN DOĞRULURKEN VE DOĞRULDUKTAN SONRA OKUNACAK ZİKİRLER

Sünnet olan, rükûdan başını kaldırırken: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى ***Semiallâhü limen hamideh*** "Allah kendisine hamd edeni duyar ve onun hamdini kabul eder" demektir.

Bir kimse, aynı anlamda, مَنْ حَمِدَ اللهَ سَمِعَ اللهُ لَهُ **men hamidallahe semiallâhü lehû** dese, bu da câiz olur. İmâm Şâfiî *el-Üm* adlı eserinde böyle söylemiştir.[248]

Rükûdan doğrulunca şöyle demek de sünnettir:

وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

Rabbenâ lekel hamdü hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi, mil'es semâvâti ve mil'el ardı ve mil'e mâ beynehümâ ve mil'e mâ şi'te min şey'in ba'dü, ehles senâi vel mecdi, ehakku mâ kàlel abdü, ve kullünâ leke abdün. Lâ mânia limâ a'tayte ve lâ mu'tıye limâ mena'te velâ yenfeu zelceddi minkel ceddü

"Ey Rabbimiz! Sana tertemiz duygularla yapılan, eksilmeyip artan sayısız hamd olsun. Rabbimiz sana gökler dolusunca, yer dolusunca, ikisi arasındaki boşluk dolusunca ve senin dilediğin şeyler dolusunca hamd olsun. Ey övgülere lâyık olan, şeref ve yücelik sahibi Allahım! Kullarının senin için söylediği övgülerin çok daha fazlasına lâyıksın. Hepimiz senin kulunuz. Allahım! Senin verdiğine engel olacak, vermediğini de verecek bir kimse yoktur. Senin lütfun olmadan hiçbir zengine serveti fayda vermez."

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
صُلْبَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ: «رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ».

139. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem rükûdan belini doğrulturken ***'semiallâhü limen hamideh:*** Allah kendisine hamd edeni duyar' derdi. Rükûdan doğrulunca da ***'Rabbenâ lekel hamd:*** Ey Rabbimiz! Sana hamd olsun' derdi."[249]

Bazı rivâyetlere göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, '*Rabbenâ lekel hamd'* demek yerine, bir vav ilâvesiyle ***"Rabbenâ ve lekel hamd'*** derdi.[250] Bunların ikisi de güzeldir ve *Sahîh-i Buhârî* ile *Sahîh-i Müslim*'de birçok sahâbî tarafından rivâyet edilmiştir.[251]

❀

١٣٢. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم كَانَ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ، أَوْ تَمْلَأُ، مَا بَيْنَ
شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ».

140. Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anh ve Abdullah ibni Ebî Evfâ radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem başını rükûdan kaldırınca şöyle derdi:

Semiallâhü limen hamideh, Rabbenâ lekel hamdü mil'es semâvâti ve mil'el ardı ve mil'e mâ şi'te min şey'in ba'dü

"Allah, ona hamd edeni duyar. Ey Rabbimiz! Sana gökler dolusunca, yer dolusunca ve senin dilediğin şeyler dolusunca hamd olsun."[252]

❀

١٢. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي، وَأَنَا
النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ»

141. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem başını rükûdan kaldırınca şöyle derdi:

Allâhümme Rabbenâ lekel hamdü mil'es semâvâti vel ardı ve mil'e mâ şi'te min şey'in ba'dü, ehles senâi vel mecdi, ehakku mâ kâlel abdü, ve kullünâ leke abdün. Allâhümme lâ mânia limâ a'tayte ve lâ mu'tıye limâ mena'te, velâ yenfeu zelceddi minkel ceddü

“Ey Rabbimiz olan Allahım! Sana gökler ve yer dolusunca ve senin dilediğin şeyler dolusunca hamd olsun. Ey övgülere lâyık olan, şeref ve yücelik sahibi Allahım! Kulların senin için söylediği övgülerin çok daha fazlasına lâyıksın. Hepimiz senin kulunuz. Allahım! Senin verdiğine engel olacak, vermediğini de verecek bir kimse yoktur. Senin lütfun olmadan hiçbir zengine serveti fayda vermez.”[253]

❀

142. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edilen bir hadise göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem başını rükûdan kaldırınca şöyle derdi:

وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا
وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ».

Rabbenâ lekel hamdü mil’es semâvâti ve mil’el ardı vemâ beynehümâ ve mil’e mâ şi’te min şey’in ba‘dü

“Ey Rabbimiz! Sana gökler ve yer dolusunca ve ikisi arasındaki boşluk dolusunca ve senin dilediğin şeyler dolusunca hamd olsun.”[254]

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، كُتِبَ فِي رَقٍّ ثُمَّ طُبِعَ بِطَابَعٍ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
وَلَكَ الحَمْدُ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ:
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
يَبْتَدِرُونَهَا، أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلُ».

143. Rifâ‘a bin Râfi‘ ez-Zürakì radıyallahu anh şöyle dedi:

“Bir gün Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin arkasında namaz kılıyorduk. Mübârek başını rükûdan kaldırınca: ***‘semiallâhü limen***

hamideh: Allah kendisine hamd edeni duyar ve onun hamdini kabul eder' buyurdu. Arkasında namaz kılanlardan bir adam şöyle dedi:

Rabbenâ velekel hamdü hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh

"Ey Rabbimiz! Sana tertemiz duygularla yapılan, eksilmeyip artan sayısız hamd olsun."

Allah'ın Resûlü namazı bitirince:

"Namazda konuşan kimdi?" diye sordu. O konuşan adam:

"Bendim" dedi. O zaman Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Otuz kadar melek gördüm. O sözü bir an önce yazmak için aralarında yarışıyorlardı."[255]

Rükû Zikirleri Hakkında Bir Özet

***** Yukarıda rükû zikirleri konusunda söylediğimiz gibi, rükûda bu zikirlerin hepsini söylemek müstehaptır (sevaptır). Şâyet bir kimse bu zikirlerin hepsini değil de bir kısmını söylemek isterse, o takdirde şunları söylemelidir:

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ

Semiallâhü limen hamideh, Rabbenâ lekel hamdü mil'es semâvâti ve mil'el ardı vemâ beynehümâ, ve mil'e mâ şi'te min şey'in ba'dü

"Allah kendisine hamd edeni duyar ve onun hamdini kabul eder. Ey Rabbimiz! Sana gökler dolusunca, yer dolusunca, ikisi arasındaki boşluk dolusunca ve senin dilediğin şeyler dolusunca hamd olsun."

Bir kimse rükûdaki zikirleri daha da kısaltmak istiyorsa şu kadarını söylemelidir:

سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ

Semiallâhü limen hamideh, Rabbenâ lekel hamd

Bundan daha azı yoktur.

***** Rükûda bu zikirlerin hepsini okumak imâm, imâma uyan ve yalnız başına namaz kılan kimse için müstehaptır. Ancak imâm, bütün bu zikirleri

okumasını cemâatin de istediğini bildiği takdirde okuyabilir, yoksa okuyamaz.

***** Rükûda bu zikirleri okumak sünnettir, vâcip değildir. Bir kimsenin rükûda bu zikirleri okumaması tenzîhen mekrûhtur (okumadığı için kınanır). Bununla beraber sehiv secdesi yapması gerekmez. Rükûda ve secdede Kur'ân-ı Kerîm okumak mekrûh olduğu gibi (hoş karşılanmadığı gibi), rükûdan doğrulunca Kur'an okumak da mekrûhtur. Doğrusunu Allah bilir.

❀

٨- بَابُ أَذْكَارِ السُّجُودِ

8. SECDEDE OKUNAN ZİKİRLER

Namaz kılan kimse, rükûdan doğrulduktan sonra okunacak zikirleri okuyup bitirince, "Allâhü ekber" diye tekbîr getirerek secdeye varmaya başlar ve alnını yere koyuncaya kadar bu tekbîri uzatır. Daha önce de söylediğimiz üzere bu tekbîr sünnettir; bu tekbîri almayan kimsenin namazı bozulmaz; sehiv secdesi yapması da gerekmez. Secde edince, orada okunacak zikirleri söylemeye başlar. Secdede okunacak zikirler pek çoktur.

144. Bu zikirlerden biri Huzeyfe bin Yemân radıyallahu anhümânın rivâyet ettiği hadiste geçmiştir. (128 numarayla geçen) bu hadîs-i şerîfe göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kılarken birinci rekâtta Bakara, Nisâ ve Âl-i İmrân sûrelerini okumuş, rahmet âyetleri geçince Cenâb-ı Hak'tan rahmetini istemiş, azap âyeti geçince, o azaplardan Allah Teâlâ'ya sığınmıştır.

Bu hadisin devamında Huzeyfe bin Yemân radıyallahu anhümâ Resûl-i Ekrem'in secde ettiğini ve orada سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى : ***Sübhâne Rabbiyel a'lâ***: "Benim yüce Rabbim, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzaktır" zikrini okumaya devam ettiğini ve secdesinin, kıyâmına yakın uzunlukta olduğunu belirtmiştir.[256]

❀

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، أَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي».

145. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem rükû ve secde yaparkan şu zikri çok söylerdi:

Sübhânekellàhümme Rabbenâ ve bihamdike, Allâhümmağfir lî

"Ey Rabbimiz olan Allahım! Ben Senin, şânına yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler ve Sana hamd ederim. Allahım beni bağışla!"[257]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ».

146. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem rükû ve secdede şöyle derdi:

Sübbûhün kuddûsün Rabbül melâiketi verrûh

"Allahım! Sen ilâhlığına yakışmayan sıfatlardan tamamıyla münezzehsin. Sen bütün kusurlardan ve noksanlardan tamamıyla arınmışsın, mukaddessin. Sen meleklerin ve Rûh'un Rabbisin" derdi.[258]

❀

١٤٧. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ».

147. Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem secde edince şöyle derdi:

Allàhümme leke secedtü, ve bike âmentü, ve leke eslemtü, secede vechî lillezî halekahû ve savverahû ve şakka sem'ahû ve basarahû, tebârekellâhü ahsenül hàlikìn

"Allahım! Sana secde ettim. Sana îmân ettim. Sana boyun eğdim. Yüzüm, onu yaratana, ona şekil verene, kulağın ve gözün yerlerini belirleyip onların duymalarını ve görmelerini sağlayana secde etti. Yaratanların en güzeli olan Allah ne kadar yücedir!"[259]

❀

148. Avf ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiği (135 numara ile) rükû bahsinde geçen sahîh hadîs-i şerîfte belirtildiği üzere, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem rükûda uzun süre kalmış ve şu zikri yapmıştı:

الرِّجْسِ النَّجِسِ الْخَبِيثِ الْمُخْبِثِ، الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ».

Sübhâne zilceberûti velmelekûti velkibriyâi velazameti

"Kudreti sonsuz, uçsuz bucaksız mülk ve azamet sahibi Allah'ı şânına yakışmayan her türlü noksandan tenzîh ederim."

Allah'ın Resûlü secde ederken de bu zikri yapmıştı.[260]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

رَبِّيَ الْأَعْلَى ثَلَاثًا، وَذَلِكَ أَدْنَاهُ».

149. Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Biriniz secde ettiği zaman üç defa şöyle desin:

Sübhâne rabbiyel a'lâ

Yüce Rabbim yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzaktır.

Secdede okunacak zikirlerin en azı budur."[261]

❀

١٥٠. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتِ: افْتَقَدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا يَقُولُ: «سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ».

150. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Bir gece Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanımda olmadığını fark ettim, karanlıkta el yordamıyla bakınmaya çalıştım. Bir de baktım ki rükûda -veya secde hâlinde- Allah'ı şöyle zikrediyordu:

Sübhâneke ve bihamdik, lâilâhe illâ ente

"Rabbim! Ben seni yüceliğine yakışmayan sıfatlardan tenzîh eder ve sana hamd ederim. Senden başka ibâdete lâyık ilâh yoktur."[262]

Sahîh-i Müslim'deki bir başka rivâyet ise şöyledir:

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ».

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

"Onu araştırırken elim ayağının tabanına değiverdi. Secde vaziyetinde iki ayağını da dikmiş şöyle zikrediyordu:

Allâhümme innî eûzü birızâke min sahatik, ve bimuâfâtike min ukûbetik, ve eûzü bike minke, lâ uhsî senâen aleyke, ente kemâ esneyte alâ nefsike

Allahım! Senin gazabından rızâna, azabından affına sığınırım. Ben senden yine sana sığınırım. Ben seni lâyık olduğun şekilde medhü senâ edemem. Sen kendini nasıl medhü senâ etmişsen öylesin."[263]

Böyle derin mânâlı ve son derece kapsamlı bir duâyı, ancak Cenâb-ı Hakk'ın yüce kudretine âşinâ olan bir Peygamber yapabilir. Bize lütfedilen bu pahâ biçilmez hazineyi çok iyi değerlendirmeye gayret edelim.

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَسَلَّمَ قَالَ: «وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ»

151. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“**Rükûda âlemlerin Rabbine ta‘zîm edin! Secdede ise duâ etmeye çalışın; çünkü oradaki duânızın kabul olma imkânı daha fazladır.**”[264]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
أَللهُ أَكْبَرُ أَللهُ أَكْبَرُ

152. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kulun Rabbine en yakın olduğu hâl secde hâlidir. İşte bu sebeple secdede çok duâ etmeye bakın.”[265]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
دِقَّهُ وَجِلَّهُ، وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ، وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرَّهُ».

153. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem secdede şöyle duâ ederdi:

Allâhümmağfirlî zenbî küllehû, dikkahû ve cillehû, ve evvelehû ve âhirahû, ve alâniyetehû ve sirrahû

“Allahım! Günahlarımın hepsini; küçüğünü, büyüğünü, öncekini, sonrakini, açığını, gizlisini bana bağışla.”[266]

***** Namaz kılan kimsenin, secde ettiği zaman yukarıda verdiğimiz zikirlerin hepsini okuması müstehaptır (sevaptır). Şâyet bu zikirlerin hepsini bir vakitte okuyamazsa, daha önceki bahislerde söylediğimiz gibi, onları değişik zamanlarda okur. Secdede yapacağı zikirleri daha kısaltmak isterse, ***sübhâne rabbiyel a'lâ*** (Yüce Rabbim, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzaktır) zikri ve bir miktar duâ ile yetinir. Ama ***sübhâne rabbiyel a'lâ*** zikrini önce söyler.

Rükû zikirlerinde söylediğimiz gibi, secdede Kur'an okumak mekrûhtur (doğru değildir). Rükû hakkında söylediğimiz diğer meseleler secde hakkında da geçerlidir.

Kıyâm mı Secde mi Daha Fazîletlidir?

Namazda kıyâmın mı yoksa secdenin mi daha fazîletli olduğu konusunda âlimler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

İmâm Şâfiî ve Şâfiîler'e göre namazda kıyâm daha fazîletlidir. Zira Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem *Sahîh-i Müslim*'de bulunan sahîh hadîs-i şerîfte şöyle buyurmuştur:

أَفْضَلُ الصَّلَاةِ طُولُ الْقُنُوتِ : "Namazın en fazîletli yönü kıyâmda (ayakta) uzun süre durup Kur'an okumaktır."[267] Çünkü kıyâmın zikri Kur'an okumak, secdenin zikri ise sübhânallâh demektir. Kur'an okumak, tesbîhten (sübhânallâh demekten) daha fazîletlidir. Buna göre Kur'ân-ı Kerîm'in uzun uzun okunduğu yer daha fazîletlidir.

Bazı âlimlerin 'namazda secde daha fazîletlidir' demelerinin sebebi, daha önce de (152 numara ile) geçen şu hadîs-i şerîftir: أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ : **"Kulun Rabbine en yakın olduğu hâl secde hâlidir."**[268]

İmâm Tirmizî, *Sünen-i Tirmizî*''de şöyle demiştir:

"Âlimler bu konuda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bir kısmı şöyle demiştir: Namazda uzun süre kıyâmda durmak, çokça rükû ve secde etmekten daha fazîletlidir.

Bir kısmı da şöyle demiştir: Çokça rükû ve secde etmek, namazda uzun süre ayakta durmaktan daha fazîletlidir."

Ahmed ibni Hanbel (v. 241/855) bu konuda iki hadîs-i şerîf bulunduğunu söylemekle yetindi; fakat kıyâmın mı yoksa rükû ve secdenin mi daha fazîletli olduğu konusunda bir şey söylemedi.

Hadis, fıkıh ve tefsir âlimi İshâk ibni Râhûye (v. 238/853) ise şöyle demiştir:

Gündüz kılınan namazlarda uzun süre rükû ve secde etmek, geceleri kılınan namazlarda ise uzun süre kıyâmda durmak daha fazîletlidir. Ancak bir kimsenin geceleri Kur'ân-ı Kerîm okuma âdeti varsa, onun uzun süre rükû ve secde etmesi bence daha iyidir. Çünkü o hem âdet hâline getirdiği Kur'ân-ı Kerîm okumanın hem de uzun rükû ve secde etmenin sevâbını alacaktır."[269]

İmâm Tirmizî şöyle dedi:

İshâk ibni Râhûye şu sebeple böyle demiştir. Hadîs-i şerîflerde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin gece kıldığı namazlarda uzun süre kıyâmda durduğu belirtilmiştir. Gündüz kıldığı namazlarda ise gece kıldığı namazlar gibi uzun süre kıyâmda durduğu belirtilmemiştir."[270]

Tilâvet Secdesinde Okunacak Zikirler

Tilâvet secdesi yapmak üzere secdeye varan kimsenin, namaz secdesinde okunmasını söylediğimiz zikirleri yapması müstehaptır. Buna ilâveten şöyle demesi de müstehaptır:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
بِهَا وِزْرًا، وَتَقَبَّلْهَا مِنِّي كَمَا تَقَبَّلْتَها مِنْ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

Allâhümmecalhâ lî indeke zuhran, ve a'zım lî bihâ ecran, ve da' annî bihâ vizran, ve tekabbelhâ minnî kemâ tekabbeltehâ min Dâvûd aleyhisselâm

"Allahım! Bu secdeyi kendi katında bana azık eyle. Bu secde sebebiyle sevabımı çoğalt, günahımı yok et. Dâvûd aleyhisselâmın secdesini kabul ettiğin gibi benim secdemi de kabul eyle."

Tilâvet secdesinde şöyle demek de müstehaptır:

﴿سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولاً﴾

Sübhâne rabbinâ in kâne va'dü rabbinâ lemef'ûlâ

"Rabbimiz her türlü kusurdan ve ortaktan uzaktır. Rabbimizin vaadi mutlaka gerçekleşecektir."[271]

İmâm Şâfiî bu zikirden de söz etmiştir.[272]

❀

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا لِلَّذِي خَلَقَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ».

154. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin yaptığı tilâvet secdelerinde şöyle derdi:

Secede vechî lillezî halekahû ve şekka sem'ahû ve basarahû bihavlihî ve kuvvetihî

"Yüzüm, onu yaratana, kendi gücü ve kudretiyle kulağın ve gözün yerlerini belirleyip onların duymalarını ve görmelerini sağlayana secde etti."[273]

Tirmizî bu hadisin sahîh olduğunu söyledi.

Hâkim en-Nîsâbûrî (*el-Müstedrek*'inde) bu hadisin *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'in şartlarına göre sahîh olduğunu ve sonunda şu ilâvenin bulunduğunu söyledi:

تَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

Tebârekellâhü ahsenül hâlikìn

"Yaratanların en güzeli olan Allah ne kadar yücedir!"[274]

❀

155. Bu hadisin "أَللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا لِي عِنْدَكَ ذُخْرًا : Allahım! Bu secdeyi kendi katında bana azık eyle." diye başlayan rivâyetini, İmâm Tirmizî Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan hasen bir isnadla merfû olarak (Resûl-i Ekrem'in sözü olarak) rivâyet etmiş, Hâkim en-Nîsâbûrî de hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.[275] Doğrusunu Allah bilir.

❀

٩- بَابُ مَا يَقُولُ فِي رَفْعِ رَأْسِهِ مِنَ السُّجُودِ،
وَفِي الْجُلُوسِ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ

9. BAŞI SECDEDEN KALDIRINCA VE İKİ SECDE ARASINDA OTURUNCA OKUNACAK ZİKİRLER

Namaz kılan kimsenin, başını secdeden kaldırırken aldığı tekbîri oturuncaya kadar uzatması sünnettir. Alınacak tekbîrlerin sayısı ve onların ne kadar uzatılacağı konusundaki farklı görüşleri daha önce söylemiştik.

Bir namazda ne kadar tekbîr bulunduğunu, ikinci babın sonunda, "Namaz Tekbîrlerinin Sayısı" başlığı altında zikretmiştik.

Secdeden doğrulurken aldığı tekbîr bitince dimdik oturur. Sünnet olan, (128 numarayla geçen) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin gece namazıyla ilgili şu hadîs-i şerîfe göre hareket etmektir:

156. Huzeyfe ibnü'l-Yemân radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre, Allah'ın Resûlü namaz kılarken uzun süre ayakta (kıyâmda) durdu ve bu esnâda Bakara, Nisâ ve Âl-i İmrân sûrelerini okudu. Rükûu ve secdesi de kıyâmı kadar uzundu. İki secde arasında "رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي: Allahım, beni bağışla. Allahım, beni bağışla" diyordu. Secde ettiği süre kadar tahiyyatta oturdu.[276]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ
٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
وَاجْبُرْنِي، وَارْفَعْنِي، وَارْزُقْنِي، وَاهْدِنِي».

157. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

"Bir gece Resûl-i Ekrem'in hanımı olan Meymûne teyzemin evinde kalmıştım. Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem uykusundan uyandı." Daha sonra İbni Abbâs Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve

sellemin nasıl namaz kıldığını anlattı. Bu hadiste şu ifâde de vardı: Allah'ın Resûlü başını secdeden kaldırdığı zaman şu zikri söylüyordu:

Rabbiğfir lî, verhamnî, vecbürnî, verfa'nî, verzuknî, vehdinî

"Yüce Rabbim! Beni bağışla. Bana merhamet eyle. Kaybettiklerimi geri ver. Derecemi yükselt. Bana rızık ver. Beni doğru yola ilet."[277]

Sünen-i Ebî Dâvûd 'da (***vecbürnî*** yerine) "***ve âfinî*** : Bana âfiyet ver!" ifâdesi de vardır.[278] Doğrusunu Allah bilir.

İki Secde Arasında Oturma

Namaz kılan kimse ikinci secdede, birinci secdede söylediği zikri söyler. Başını secdeden kaldırırken tekbîr alır. Vücudunun bütün organları sâkinleşene kadar birazcık oturur, sonra ikinci rekâta kalkar. İkinci rekâta kalkarken aldığı tekbîri, ayağa kalkıncaya kadar "Allââhü ekber" diye uzatır. Şâfiî âlimlere göre en uygun olan budur.

Şâfiî âlimlerin şöyle görüşleri de vardır:

1. Tekbîr almadan başını secdeden kaldırır, oturur, kalkınca tekbîr alır.
2. Secdeden kalkarken tekbîr alır, oturur, tekrar tekbîr almadan ayağa kalkar.

Âlimlerimiz arasında şu konuda görüş farkı yoktur: Secdeden kalkarken iki defa tekbîr alınmaz. Şâfiî âlimlere göre, namazda yapılan her hareketin zikirsiz kalmaması için, en doğru olan ilk söylediğimiz şekildir.

***** İki secde arasında birazcık oturmak, *Sahîh-i Buhârî*' ve diğer hadis kitaplarında belirtildiği üzere, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem böyle yaptığı için sünnettir. Şâfiî mezhebine göre, bu sahîh sünnet dolayısıyla iki secde arasında oturmak müstehaptır.

İkinci secdeden sonra ayağa kalkılan her rekâtta, iki secde arasında birazcık oturmak müstehaptır. Ama namazda tilâvet secdesi yapıldığı zaman bu kısa oturuş müstehap değildir. Doğrusunu Allah bilir.

❀

١٠- بَابُ أَذْكَارِ الرَّكْعَةِ الثَّانِيَة

10. İKİNCİ REKÂTTA YAPILAN ZİKİRLER

***** Namaz kılan kimse, namazın birinci rekâtında okunacağını söylediğimiz bütün zikirleri, farz ve nâfile namazların ikinci rekâtında da okur. Yalnız şu

durumlar müstesnâdır:

1. Namazın birinci rekâtında alınan iftitah (başlama) tekbîri, namazın rüknü yani olmazsa olmazıdır. Namazın ikinci rekâtının başında iftitah tekbîri yoktur; ikinci rekâtta alınan tekbîr secdeden kalkmak içindir ve bu tekbîri almak sünnettir.

2. Birinci rekâtta iftitah tekbîri almak farz olduğu hâlde, ikinci rekâtta böyle değildir.

3. Bütün âlimlere göre, daha önce de söylediğimiz gibi, birinci rekâtta eûzü besmele çekilir. İkinci rekâtta eûzü besmele çekilip çekilmeyeceği konusunda âlimler ihtilâf etmişlerdir. Ama doğru olan (Şâfiî mezhebine göre) eûzü besmele çekilmesidir.

4. İkinci rekâtta okunan zamm-ı sûre, birinci rekâtta okunandan daha az olmalıdır. Daha önce de söylediğimiz gibi, bu konuda farklı görüşler bulunmakla beraber, âlimler bu görüşü tercih etmişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

❀

١١- بَابُ الْقُنُوتِ فِي الصُّبْحِ

11. SABAH NAMAZINDA KUNÛT YAPILMASI

***** Sabah namazında kunût yapmak, (Şâfiî mezhebine göre) şu hadîs-i şerîfte görüldüğü üzere sünnettir:

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ لَمْ يَزَلْ يَقْنُتُ فِي الصُّبْحِ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا.

158. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem dünyadan ayrılıp âhirete göçene kadar sabah namazında kunût yapmıştır.[279]

***** Şâfiîler'e göre sabah namazında kunût yapmak sünnet-i müekkededir. Bir kimse bilerek veya unutarak kunût yapmasa namazı bozulmaz fakat sehiv secdesi yapması gerekir.

Sabah namazı dışında, beş vakitten birinde kunût yapılır mı? Bu konuda İmâm Şâfiî'nin üç görüşü vardır:

1. Müslümanlar’ın başına umûmî bir felâket gelirse kunût yaparlar; yoksa yapmazlar. Sahîh ve meşhûr olan görüş budur.

2. Müslümanlar, başlarına bir felâket gelmeden de her zaman kunût yaparlar.

3. Hiçbir zaman kunût yapmazlar.

Doğrusunu Allah bilir.

Şâfiîler’e göre;

Ramazan ayının ikinci yarısında, vitir namazının son rekâtında kunût yapmak müstehaptır (sevaptır).

Bir başka görüşe göre, ramazan ayı boyunca, vitir namazının son rekâtında kunût yapılır.

Üçüncü bir görüşe göre, vitir namazının son rekâtında **bütün sene boyunca kunut yapılır**. **İmâm Ebû Hanîfe’nin görüşü budur.**

Şâfiîler arasında yaygın olan birinci görüştür. Doğrusunu Allah bilir.

Kunut Namazın Neresinde Yapılır ve Kunutta Ne Okunur?

***** Şâfiîler’e göre sabah namazında kunût, ikinci rekâtta rükûdan doğrulduktan sonra yapılır.

İmâm Mâlik ise -Allah ona rahmet eylesin- kunût rükûdan önce yapılır demiştir.

Şâfiîler şöyle dediler: Şâfiî mezhebinden olan bir kimse, kunûtu rükûdan önce yaparsa, en doğru görüşe göre onun kunûtu geçerli olmaz. Böyle bir kunûtun geçerli olduğunu söyleyen de vardır. En doğru görüş ise şudur: Rükûdan önce kunût yapmayan kimse o kunûtu rükûdan sonra iâde eder, bir de sehiv secdesi yapar. Sehiv secdesine gerek olmadığı da söylenmiştir.

Kunûtun sözleri şu hadîs-i şerîfte olduğu gibidir:

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

وَتَعَالَيْتَ».

159. Hasan ibni Alî radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vitir namazında kunût yaparken okumam için bana şu duâyı öğretti:

Allàhümmehdinî fîmen hedeyte, ve âfinî fîmen âfeyte, ve tevellenî fîmen tevelleyte, ve bârik lî fîmâ a'tayte, ve kınî şerre mâ kadayte, feinneke takdî velâ yukdâ aleyke, ve innehû lâ yezillü men vâleyte, tebârekte rabbenâ ve teâleyte

"Ey benim Allahım! Kendilerini doğru yola ilettiğin kimselerin arasında beni de doğru yola ilet. Kendilerine âfiyet ve güzel ahlâk lütfettiğin kimselerle birlikte bana da âfiyet ve güzel ahlâk nasip eyle. Sevdiğin kimselerin işlerini yönettiğin gibi benim işlerimi de sen yönet. Bana verdiğin nimetlerin hayır ve bereketini daha da artır. Takdir ettiğin şeylerin şerrinden beni muhâfaza buyur. Çünkü sen dilediğini takdir edersin, senin takdir buyurduğunu hiç kimse geri çeviremez. Senin sevip koruduğun kimseye hiç kimse kötülük yapamaz. Ey Rabbimiz! Senin hayır ve bereketin çok, şânın pek yücedir."[280]

İmâm Tirmizî şöyle dedi: Bu hadis "hasen"dir. Kunût duâsı hakkında Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet edilen hadîs-i şerîfler arasında bundan daha mükemmelini bilmiyoruz.

Beyhakì'nin rivâyetine göre Hz. Ali'nin oğlu Muhammed ibni'l-Hanefiyye şöyle dedi: "Bu duâ, babamın sabah namazında kunût yaparken okuduğu duâdır."[281]

Bu duânın ardından şöyle demek müstehaptır:

أَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَسَلِّمْ

Allàhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin ve sellim

"Allahım! Muhammed'e ve Muhammed'in âline rahmet eyle ve onlara selâmet ver."

İmâm Nesâî bu hadîs-i şerîfi hasen bir senedle rivâyet etmiş olup orada şu ilâve vardır: "وَصَلَّى اللهُ عَلَى النَّبِيِّ: ***ve sallellâhu alen nebiyyi***: Allah Peygamber'e rahmet eylesin."[282]

Şâfiî âlimler şöyle demişlerdir: Bir kimse kunût yaparken Ömer ibnü'l-Hattâb radıyallahu anhın rivâyet ettiği duâyı okursa güzel olur. Hz. Ömer sabah namazında rükûdan sonra kunût yaptı ve şu duâyı okudu:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
مَنْ يَفْجُرُكَ.

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
رُسُلَكَ، وَيُقَاتِلُونَ أَوْلِيَاءَكَ.

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَانْصُرْهُمْ عَلَى عَدُوِّكَ وَعَدُوِّهِمْ، إِلَهَ الْحَقِّ، وَاجْعَلْنَا مِنْهُمْ.

Allàhümme innâ neste‘înüke ve nestağfiruke velâ nekfüruke ve nü’minü bike ve nahleu men yefcürüke

Allàhümme iyyâke na‘büdü, veleke nüsallî, ve nescüdü, ve ileyke nes‘â, ve nahfidü, nercû rahmeteke ve nahşâ azâbeke, inne azâbeke bilküffâri mülhık

Allàhümme azzibil keferatellezîne yesuddûne an sebîlike, ve yükezzibûne rusüleke, ve yükàtilûne evliyâeke

Allâhümmağfir lilmü’minîne velmü’minât, velmüslimîne velmüslimât, ve aslih zâte beynihim, ve ellif beyne kulûbihim, vec‘al fî kulûbihim el îmâne velhikmete, ve sebbit alâ milleti rasûlike sallallahu aleyhi ve sellem, ve evzi‘hüm en yûfû biahdikellezî âhedtehüm aleyhi, vensurhüm alâ adüvvike ve adüvvihim, ilâhel hak, vec‘alnâ minhüm

“Allahım! Senden bize yardım etmeni, bizi bağışlamanı dileriz. Biz seni inkâr etmez, sana îmân ederiz. Seni inkâr edeni terk ederiz.

Allahım! Biz yalnız sana ibâdet ederiz. Senin rızânı kazanmak için namaz kılar ve yalnız sana secde ederiz. Biz yalnız sana yönelir ve yalnız sana itâat

etmeye gayret ederiz. Rahmetini umar, azabından korkarız. Senin gerçek olan azabın kâfirlere ulaşır.

Allahım! İnsanların senin dinine girmesine engel olan, peygamberlerini yalanlayan, dostlarınla savaşan kâfirleri cezalandır.

Allahım! Mü'min erkekleri, mü'min kadınları, Müslüman erkekleri ve Müslüman kadınları sen bağışla. Onların aralarını uzlaştır. Gönüllerini birbirine sevgiyle yaklaştır. Kalplerini îmân ve hikmetle doldur. Onları Resûl-i Ekrem'inin dininden ve sünnetinden ayırma. Kendilerinden aldığın kulluk sözünde durabilmeleri için onlara yardım eyle. Senin düşmanlarına ve kendilerinin düşmanlarına gàlip gelmeleri için onları destekle. Ey Hak ve gerçek olan Allahım! Bizi de o insanlardan eyle."[283]

Hz. Ömer'in okuduğu belirtilen bu kunût duâsını, Hz. Ömer mutlaka Resûl-i Ekrem'den duyup öğrenmiştir. Hadis dilinde, bir sahâbînin sözü olarak nakledilen, aslında Peygamber Efendimiz'e âit olduğu anlaşılan böyle rivâyetlere, **"hükmen merfû"** denir.

***** Hz. Ömer'in kunût duâsında "عَذِّبْ كَفَرَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ : Ehl-i kitâb'ın kâfirlerine azap eyle" cümlesi vardır. Çünkü o zamanlar Müslümanlar ehl-i kitâb'ın kâfirleriyle savaşıyorlardı. Bugün onun yerine "عَذِّبِ الْكَفَرَةَ : Kâfirlere azap eyle!" demek daha uygundur. Doğrusunu Allah bilir.

Şâfiî âlimler şöyle dediler: Hz. Ömer'in bu kunût duâsı ile bundan önce verdiğimiz kunût duâsını birlikte okumak daha yerinde olur. Şâyet bir kimse ikisini de okumak isterse, o takdirde en doğru olanı önce ilk verdiğimizi, sonra Hz. Ömer'in kunût duâsını okumaktır. Her ikisini değil de sâdece birini okumak isterse, o takdirde birinci kunûtu okumalıdır. Bir kimse tek başına namaz kılıyorsa veya imâm belli sayıdaki cemâate namaz kıldırıyorsa ve onlar da kunûtun uzatılmasını istiyorlarsa, o takdirde iki kunûtu da okumak uygun olur. Doğrusunu Allah bilir.

***** Âlimler şu konuda görüş birliği etmiştir: Belli bir kunût duâsı yoktur. Bir kimse hangi duâyı okursa, kunût yapmış olur. Kur'ân-ı Kerîm'deki duâ âyetlerinden birini veya birkaçını okuyan kimse de kunût yapmış olur. Fakat makbûl olan, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin okuduğu duâlarla kunût yapmaktır. Bazı Şâfiî âlimler, zikrettiğimiz bu duâlarla kunût yapmak gerektiğini, başka duâlarla kunût yapılmayacağını söylemişlerdir.

***** Kunûtu imâm okuyorsa, ilk olarak zikrettiğimiz kunût duâsında geçen "أَللّٰهُمَّ اهْدِنِي : Allahım! Beni doğru yola ilet!" ifâdesini çoğul kipiyle "أَللّٰهُمَّ اهْدِنَا : Allahım! Bizi doğru yola ilet!" şeklinde söylemesi müstehaptır. Diğer

istekleri de böyle çoğul kipiyle söylemelidir. Tekil kipiyle “Allahım! Beni doğru yola ilet!” deyince de kunût yapılmış olur. Fakat imâmın sadece kendine duâ etmesi mekrûhtur. (Şu hadîs-i şerîf de bunu göstermektedir):

❀

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ فَعَلَ فَقَدْ خَانَهُمْ».

160. Sevbân radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse bir cemâate imâm olur da onları dikkate almadan sadece kendine duâ ederse, onlara ihânet etmiş olur.”[284]

Kunût Duâsında Elleri Kaldırma ve Yüze Sürme

Kunût duâsında elleri kaldırma ve onları yüze sürme konusunda Şâfiî âlimlerin üç farklı görüşü vardır:

Birinci görüş, elleri kaldırmak fakat onları yüze sürmemektir; en doğrusu ve müstehap olanı budur.

İkinci görüş, elleri kaldırmak ve onları yüze sürmektir.

Üçüncü görüş, elleri kaldırmamak ve onları yüze sürmemektir.

Elleri yüze değil de göğüse ve başka organlara sürmemek gerektiğinde ve öyle yapmanın mekrûh olduğunda âlimler görüş birliği etmiştir.

Kunût duâsının sesli veya sessiz yapılacağı konusunda Şâfiî âlimler şöyle demişlerdir:

1. Bir kimse tek başına namaz kılıyorsa, kunût duâsını gizli okur. Kunût duâsını imâm okuyacaksa, âlimlerin büyük çoğunluğuna ve sahîh olan görüşe göre, onu sesli okur.

2. Namazdaki diğer duâlar gibi, kunût duâsını da gizli okur.

Şâyet imâm kunût duâsını içinden okursa, imâma uyan kimse de diğer duâlarda olduğu gibi, kunût duâsını içinden okur. Böylece gizli okuma konusunda imâma uymuş olur.

Eğer imâm kunût duâsını açıktan okuyorsa, imâma uyan kimse de onun sesini duyuyorsa, duâ cümlelerinde âmin der. Duânın son kısmında Allah

Teâlâ’nın övüldüğü yerlerde ise o cümleleri imâmla birlikte okur. İmâma uyan kimse onun sesini duymuyorsa, kunût duâsını içinden okur.

Bazıları imâmın sesini duymayan cemâatin sadece âmin diyeceğini, bazıları da imâmın sesini duysa bile, kunût duâsını onunla birlikte okuyacağını söylemişlerdir. Fakat âlimler birinci görüşü tercih etmişlerdir.

Sabah namazı dışındaki namazlarda kunût duâsı okunacaksa, durum şöyledir:

Kunût okunacak namaz, akşam ve yatsı namazları gibi, kırâati açıktan okunan bir namaz ise, o takdirde kunût sabah namazında olduğu gibi yapılır.

Kunût okunacak namaz öğle ve ikindi namazları ise, bu konuda iki görüş vardır: Bu görüşlerden birine göre kunût gizli yapılır, diğerine göre ise sabah namazı gibi açıktan yapılır.

Sahîh bir hadîs-i şerîfte belirtildiğine göre, Bi’rimaûne olayında, her biri kurrâ hâfız olan yetmiş sahâbîyi şehit eden müşrikler aleyhinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı kunût duâsı gibi, bütün namazlarda kunûtu açıktan yapmak gerekir. (Şu hadîs-i şerîf bunu göstermektedir):

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَهَرَ بِالْقُنُوتِ فِي قُنُوتِ النَّازِلَةِ

161. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir felâket dolayısıyla okuduğu kunûtu açıktan yapardı.[285]

Hicretin 4. yılında Âmir ibni Sa‘sa‘a kabilesi, Peygamber Efendimiz’den kendilerine Kur’ân-ı Kerîm’i ve İslâmiyet’i öğretecek muallimler istedi. Allah’ın Elçisi de ehl-i Suffe’den olan yetmiş kadar kurrâyı onlara gönderdi. Kâfirler Bi’rimaûne denilen yerde bu Müslümanlar’a saldırıp onları şehit ettiler. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bu olaya son derece üzüldü ve otuz veya kırk gün süreyle sabah namazlarında kunût yaparak bu faciaya yol açan kabilelere bedduâ etti.

❀

١٢- بَابُ التَّشَهُّدِ فِي الصَّلَاةِ

12. TAHİYYÂTTA OKUNACAK ZİKİRLER

***** Sabah namazı ve nâfile namazlar gibi iki rekâtlı namazlarda, bir defa tahiyyâta oturulur. Üç veya dört rekâtlı namazlarda ise birinci tahiyyât ve ikinci tahiyyât olmak üzere iki defa tahiyyâta oturulur.

Cemâatle kılınan namaza sonradan yetişen biri (mesbûk) üç defa, hatta akşam namazına sonradan yetişen biri dört defa tahiyyâta oturabilir. Bu şöyle olur:

İkinci rekâtın rükûundan sonra imâma yetişen kimse, birinci ve ikinci tahiyyâtta imâmla birlikte tahiyyâta oturur. Böylece imâmla birlikte sadece bir rekât kılmış olur. İmâm selâm verince, kılamadığı iki rekâtı kılmak üzere ayağa kalkar, bir rekât kıldıktan sonra tahiyyâta oturur; çünkü bu rekât onun ikinci rekâtıdır. Sonra üçüncü rekâtı kılar, yine tahiyyâta oturur.

Nâfile namaza gelince; dört rekâttan fazla nâfile namaz kılmaya, meselâ 100 rekâttan fazla kılmaya niyet eden kimse, âlimlerin benimsediği görüşe göre, iki rekâtta bir tahiyyata oturur. Kılmaya niyet ettiği namazın her iki rekâtında tahiyyâta oturmak sûretiyle namazı tamamlar. Sonra geriye bıraktığı iki rekâtı kılar, ikinci defa tahiyyâta oturur ve selâm verir.

Bazı âlimlerimiz şöyle dediler: Bir namazda en fazla iki defa tahiyyâta oturulur; birinci tahiyyât ile ikinci tahiyyât arasında iki rekâttan fazla kılınmaz; ama iki tahiyyât arasında bir rekât namaz kılmak câizdir. Bu durumda ikiden fazla tahiyyâta oturan veya bu iki tahiyyât arasında iki rekâttan fazla namaz kılanın namazı geçersiz olur.

Şâfiîler'den bazı âlimler de her rekâtta tahiyyâta oturmanın câiz olduğunu söylediler. Fakat sahîh olan her rekâtta değil, iki rekâtta bir tahiyyata oturmaktır. Doğrusunu Allah bilir.

* İmâm Şâfiî, Ahmed ibni Hanbel ve âlimlerin büyük çoğunluğuna göre son tahiyyâta oturmak vâciptir. **İmâm Ebû Hanîfe** ve İmâm Mâlik'e göre ise sünnettir. Birinci tahiyyâta oturmak ise İmâm Şâfiî, İmâm Mâlik, İmâm Ebû Hanîfe ve âlimlerin çoğunluğuna göre sünnettir. İmâm Ahmed ibni Hanbel'e göre ise vâciptir. İmâm Şâfiî'ye göre birinci tahiyyâta oturmayan kimsenin namazı geçerlidir; ister bilerek, ister unutarak birinci tahiyyâta oturmayan kimsenin sehiv secdesi yapması gerekir.

Tahiyyatta Okunacak Üç Zikir

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem tahiyyâtta şu üç zikri yapmıştır:

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in tahiyyâtta okuduğu on üç kadar zikir vardır. İmâm Nevevî bu zikirlerden önce üçünü, sonra da diğer zikirlerden bir kısmını rivâyet etmiştir.

Birinci tahiyyât zikri:

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»

162. Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tahiyyâtta şu zikri okurdu:

Ettahiyyâtü lillâhi vessalavâtü vettayyibât, esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh, esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhis sâlihîn. Eşhedü enlâilâhe illallah, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh

"Sözle, bedenle ve malla yapılan bütün ibâdetler, güzel sözler Allah'a mahsustur. Ey Peygamber! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm bizim ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun. Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Ve yine kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah'ın kulu ve resûlüdür."[286]

İkinci tahiyyât zikri:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَسَلَّمَ:

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، اللهِ».

163. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tahiyyâtta şu zikri okurdu:

Ettahiyyâtül mübârekâtü, essalavâtüt tayyibâtü lillâhi, esselâmü aleyke eyyühen nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh, esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhis sâlihîn. Eşhedü enlâilâhe illallah, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh

"Bol sevap kazandıran, sözle ve bedenle yapılan ibâdetler, hayır ve bereketler Allah'a mahsustur. Ey Peygamber! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm bizim ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun. Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Ve yine kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah'ın kulu ve resûlüdür."[287]

Üçüncü tahiyyât zikri:

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ وَرَسُولُهُ».

164. Ebû Mûsâ el-Eş'arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tahiyyâtta şu zikri okurdu:

Ettehiyyâtüt tayyibâtü, essalavâtü lillâhi, esselâmü aleyke eyyühen nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh, esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhis sâlihîn. Eşhedü enlâilâhe illallah, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh

“Sözle, bedenle, malla yapılan bütün ibâdetler ve güzel sözler Allah’a mahsustur. Ey Peygamber! Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm bizim ve Allah’ın sâlih kullarının üzerine olsun. Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. Ve yine kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah’ın kulu ve resûlüdür.”[288]

❀

قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ: اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ وَرَسُولُهُ».

165. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin tahiyyâtta okuduğu zikir şudur:

Ettehiyyâtü lillâhi vessalavâtü vettayyibât, esselâmü aleyke eyyühen nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh, esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhis sâlihîn. Eşhedü enlâilâhe illallah, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh

“Sözle, bedenle, malla yapılan bütün ibâdetler ve güzel sözler Allah’a mahsustur. Ey Peygamber! Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm bizim ve Allah’ın sâlih kullarının üzerine olsun. Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. Ve yine kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah’ın kulu ve resûlüdür.”[289]

Bunda şöyle bir güzellik vardır. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin tahiyyâtta okuduğu zikir, bizim tahiyyâtta okuduğumuz zikrin aynıdır.

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

٩٢. عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ وَرَسُولُهُ».

166. Tâbiîn neslinden Abdurrahmân ibni Abdilkàrî şöyle dedi: Ben Ömer ibnü'l-Hattâb radıyallahu anhı minberde insanlara teşehhüdü şöyle öğretirken dinledim:

Ettehiyyâtü lillâhi, ez-zâkiyâtü lillâhi, ettayyibâtüs salavâtü lillâhi, esselâmü aleyke eyyühen nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh, esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhis sâlihîn. Eşhedü enlâilâhe illallah, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh

"Bütün ibadetler, güzel sözler, işler ve övgüler Allah içindir. Ey Peygamber! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm bizim ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun. Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Ve yine kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah'ın kulu ve resûlüdür."[290]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا صَدَقَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ

167. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, tahiyyâtta şu duâyı okurdu:

Ettahiyyâtü ettayyibâtü essalavâtü ezzâkiyâtü lillâhi, Eşhedü enlâilâhe illallah, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh, esselâmü aleyke eyyühen nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh, esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhis sâlihîn.

“Sözle, bedenle, malla yapılan bütün ibâdetler ve sâlih ameller Allah’a mahsustur. Şunu kesin bir dille belirtirim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. Ve yine kesin bir dille belirtirim ki Muhammed, Allah’ın kulu ve resûlüdür. Ey Peygamber! Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Selâm bizim ve Allah’ın sâlih kullarının üzerine olsun.”[291]

Âişe radıyallahu anhânın tahiyyâtta (aynı anlamdaki) şu duâyı okuduğu da rivâyet edilmektedir:

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

اللهِ الصَّالِحِينَ ».

Ettahiyyâtü essalavâtü ettayyibâtü ezzâkiyâtü lillâhi, Eşhedü enlâilâhe illallah, ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh, esselâmü aleyke eyyühen nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh, esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhis sâlihîn.[292]

❀

١٦٨. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُ كَانَ يَتَشَهَّدُ فَيَقُولُ:

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

شَهِدْتُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، شَهِدْتُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ».

168. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, tahiyyâtta şu duâyı okurdu:

Bismillâh, ettahiyyâtü lillâh, essalavâtü lillâh, ezzâkiyâtü lillâh, esselâmü alennebiyyi ve rahmetullâhi ve berekâtüh, esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhis sâlihîn. Şehidtü enlâilâhe illallah, şehidtü enne Muhammeden Resûlullah

“Allah’ın adıyla başlarım. Sözle ve bedenle yapılan ibâdetler Allah’a mahsustur. Bedenle yapılan ibadetler Allah’a mahsustur. Sâlih ameller Allah’a mahsustur. Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi Resûl-i Ekrem’e olsun. Allah’ın selâmı bizim üzerimize ve Allah’ın sâlih kullarının üzerine olsun. Allah’tan başka ilâh olmadığını kesin bir şekilde kabul ettim. Muhammed’in Allah’ın Resûlü olduğunu kesin bir şekilde kabul ettim.”[293] Doğrusunu Allah bilir.

Bunlar tahiyyâtta okunacak zikirlerden birkaçıdır.

İmâm Beyhakì (v. 458/1066) şöyle demiştir: “Tahiyyâtta okunacak zikirler konusunda Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden güvenilir bir şekilde gelen üç hadis vardır. Bunlar Abdullah ibni Mes‘ûd, Abdullah ibni Abbâs ve Ebû Mûsâ el-Eş‘arî tarafından rivâyet edilen hadîs-i şerîflerdir.” İmâm Beyhakì böyle demiştir.

Beyhakì’nin sözünü ettiği üç hadis 162, 163 ve 164 numarayla zikrettiğimiz hadîs-i şerîflerdir.

İmâm Beyhakì’den başka âlimler de şöyle demişlerdir:

Bu üç hadis sahîhtir; bunların en sahîhi de Abdullah ibni Mes‘ûd’un rivâyet ettiği hadistir.

Hanefîler de tahiyyâtta 162 numarayla verdiğimiz bu zikri okurlar.

***** Yukarıda geçen zikirlerden herhangi biri tahiyyâtta okunabilir. Şâfiî mezhebimizin imâmı İmâm Şâfiî ve diğer âlimler böyle demişlerdir; Allah onlardan râzı olsun. İmâm Şâfiî’ye göre bunların en fazîletlisi, içinde, diğerlerinden farklı olarak “hayır ve bereketler (el-mübârekât)” ifâdesi geçtiği için, Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın rivâyet ettiği (163 numarayla verilen) zikirdir.

İmâm Şâfiî ve diğer âlimler -Allah hepsine rahmet eylesin- şöyle demişlerdir: Tahiyyâtta okunacak zikirler duâ mâhiyetinde olduğu için, râviler bu hadisleri daha serbest bir üslûpla rivâyet etmişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

Tahiyyât Zikrinin Ne Kadarını Okumak Yeterlidir?

Makbûl olan görüş, tahiyyâtta ilk üç zikirden (162, 163 ve 164. zikirlerden) birini tam olarak okumaktır. Namaz kılan kimse bu zikirleri kısaltarak okusa, tahiyyât yapmış olur mu? Bu konuda şöyle ayrıntılar vardır:

***** Tahiyyât zikrinde geçen “el-mübârekât, es-salavât, et-tayyibât ve ez-zâkiyât” kelimelerini söylemek sünnettir; bunlar tahiyyâtın olmazsa

olmazlarından (şartlarından) değildir. Bir kimse tahiyyâta oturunca “et-tahiyyâtü lillâhi” dese, ardından da “es-selâmü aleyke eyyühen nebiyyü” diyerek sonuna kadar okusa, onun tahiyyâtı tamamdır. Şâfiîler arasında bu konuda farklı bir görüş yoktur.

“es-Selâmü aleyke eyyühen nebiyyü” diye başlayan kısmı sonuna kadar okumak vâciptir; bazı kelimeleri okumamak câiz değildir. Yalnız “ve rahmetullâhi ve berekâtüh” kelimelerinin okunmaması konusunda Şâfiîler arasında üç ayrı görüş vardır:

Bu görüşlerin en doğrusu, “ve rahmetullâhi ve berekâtüh” kelimelerinin ikisini de okumaktır; çünkü tahiyyât zikirlerine dâir hadislerin hepsinde bu iki kelime de vardır.

Diğer bir görüş, “ve rahmetullâhi ve berekâtüh” kelimelerinin okunmayabileceğidir.

Üçüncü bir görüş de “ve rahmetullâhi” kelimesinin okunacağı, “ve berekâtüh” kelimesinin okunmayabileceğidir.

Âlimlerimizden Ebü’l-Abbâs ibni Süreyc (v. 306/918) şöyle demiştir: Tahiyyât zikrinden şu kadarını okumak yeterlidir:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٩٢. عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

Et-Tahiyyâtü lillâhi, selâmün aleyke eyyühen nebiyyü, selâmün alâ ibâdillâhis sâlihîn, eşhedü enlâilâhe illallah, ve eşhedü enne Muhammeden rasûlüllâh

“es-selâm” kelimesi, rivâyetlerin çoğunda “السَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ : ***es-Selâmü aleyke eyyühen nebiyyü***” ve “السَّلاَمُ عَلَيْنَا : ***es-selâmü aleynâ***” şekillerinde geçmektedir. Bazı rivâyetlerde de “سَلاَمٌ : selâmün” şeklinde geçmektedir. Âlimlerimize göre her iki şekilde okumak câizdir. Fakat fazîletli olan, böylesi rivâyetlerin daha fazla olduğunu dikkate alarak “عَلَيْنَا السَّلاَمُ : ***es-selâmü aleynâ***” şeklinde okumaktır. İhtiyâta elverişli olan budur.

Et-Tahiyyâtü’yü okumaya başlamadan önce “besmele” çekme konusuna gelince; İmâm Nesâî ve İmâm Beyhakì’nin *es-Sünen*’leri ile diğer bazı hadis kitaplarında besmelenin bulunduğuna dâir Peygamber Efendimiz’den rivâyet edilen bir hadis naklettik. Abdullah ibni Ömer radıyallahu

anhümânın rivâyet ettiği (168 numaralı) hadiste de “besmele”nin bulunduğu görüldü.

Hadis imâmlarından İmâm Buhârî, İmâm Nesâî ve başkaları, “Tahiyyât zikrine başlarken besmele çekileceğine dâir Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden nakledilen sahîh bir hadis yoktur” dedikleri için, Şâfiî âlimlerin büyük çoğunluğu, tahiyyâttan önce besmele çekmenin müstehap olmadığını söylemişlerdir. Bazı Şâfiî âlimleri ise besmele çekmenin müstehap olduğunu belirtmişlerdir. Tercih edilen görüş ise şudur: Tahiyyât zikrini okuyan kimse önce besmele çekmez; çünkü tahiyyât hadislerini rivâyet eden sahâbîlerin büyük çoğunluğu, tahiyyâttan önce besmele çekileceğini rivâyet etmemişlerdir.

Tahiyyât Zikrini Sırayla Okumak Gerekir mi?

***** Tahiyyât zikrini sırayla okumak vâcip değil, müstehaptır. Bir kimse bu zikirlerin bir kısmını önce, bir kısmını da sonra okusa, İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğunun kabul ettiği ve tercih edilen sahîh görüşe göre câizdir. İmâm Şâfiî de -Allah ona rahmet eylesin- *el-Üm* adlı kitabında böyle demiştir. Bazı âlimler de Fâtiha’daki kelimeleri değiştirmek câiz olmadığı gibi, tahiyyât zikirlerinin yerlerini değiştirmenin de câiz olmadığını söylemişlerdir. Daha önce de geçtiği üzere, tahiyyât hadislerinin bir kısmında “es-selâmü aleyke” ifâdesinin kelime-i şehâdetten önce, bir kısmında da kelime-i şehâdetten sonra gelmesi onların yerini değiştirmenin câiz olduğunu gösterir. Fâtiha sûresine gelince o böyle değildir; onun hem kelimeleri, hem de tertîbi mûcizedir; bu sebeple Fâtiha’nın kelimelerinin sırasını değiştirerek okumak câiz değildir.

Arapçasını okuyabilen kimsenin, tahiyyât zikrini başka bir dilde okuması câiz değildir. Arapçasını okuyamayan kimse ise bu zikri kendi diliyle okur ve ihrâm tekbîri bahsinde söylediğimiz gibi, Arapçasını öğrenmeye çalışır.

Tahiyyâtı Sessizce Okumak

***** Tahiyyâtı sessizce okumak sünnettir; âlimler bu konuda fikir birliği etmiştir. Şu hadîs-i şerîf de bunu gösterir:

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ يُخْفَى التَّشَهُّدُ».

169. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anh şöyle dedi:

“Tahiyyâtı sessizce okumak sünnettir.”[294]

Çünkü bir sahâbî “Şunu yapmak sünnettir” dediği zaman bunun anlamı, “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bunun sünnet olduğunu söyledi” demektir. Fıkıh, hadis, usûl-i fıkıh ve kelâm âlimlerinin büyük çoğunluğu tarafından tercih edilen sahîh görüş budur. Bu durumda bir kimsenin tahiyyâtı sesli okuması mekrûh olur; fakat namazı bozulmaz, sehiv secdesi yapması da gerekmez.

❀

١٣- بَابُ الصَّلاَةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ التَّشَهُّدِ

13. TAHİYYÂTTAN SONRA RESÛLULLAH SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEME SALAVÂT GETİRME

***** Son tahiyyâttan sonra Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salavât getirmek -Allah rahmet eylesin- İmâm Şâfiî’ye göre farzdır. Ettehiyyâtü’yü okuduktan sonra Allàhümme salli’leri okumayan kimsenin namazı geçerli olmaz. Sahîh ve meşhûr görüşe göre tahiyyâtta Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin âilesine salavât getirmek farz değil, müstehaptır. Bununla beraber bazı Şâfiîler onun da farz olduğunu söylemiştir.

Hanefîler’e göre tahiyyâtı sessizce okumak sünnet olduğu gibi, son oturuşta tahiyyâttan sonra Allàhümme salli ve Allàhümme bârik zikirlerini okumak da sünnettir.

En fazîletli olan salavât şudur:

وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، كُتِبَ فِي رَقٍّ ثُمَّ طُبِعَ بِطَابَعٍ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ العَالَمِينَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

Allàhümme salli alâ Muhammedin abdike ve resûlike, ennebiyyil ümmiyyi, ve alâ âli Muhammedin ve ezvâcihî ve zürriyyetihî, kemâ salleyte alâ İbrâhîme ve alâ âli İbrâhîme, ve bârik alâ Muhammedin ennebiyyil ümmiyyi ve alâ âli Muhammedin ve ezvâcihî ve zürriyyetihî kemâ bârekte alâ İbrâhîme ve alâ âli İbrâhîme filâlemîn, inneke hamîdün mecîd

"Allahım! İbrâhim'e ve İbrâhim'in âline rahmet ettiğin gibi, ümmî peygamberin olan kulun ve resûlün Muhammed'e, Muhammed'in hanımlarına ve zürriyetine de rahmet eyle. Bütün âlemle birlikte İbrâhim'e ve İbrâhim'in âline hayır ve bereket lütfettiğin gibi ümmî peygamberin Muhammed'e, onun âline, hanımlarına ve zürriyetine de hayır ve bereket ihsân eyle. Şüphesiz sen övülmeye lâyık ve yücesin."

❀

170. Salavât-ı şerîfenin bu şekli, az bir kısmı dışında, İmâm Buhârî ve İmâm Müslim'in *es-Sahîh*'lerinde,[295] ashâb-ı kirâmdan Kâ'b ibni Ucre radıyallahu anh vâsıtasıyla Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet edilmiştir. Bu hadîs-i şerîf, Kâ'b ibni Ucre radıyallahu anh dışındaki bazı sahâbîlerden de sahîh olarak rivâyet edilmiştir. Bu mesele, inşallah "Resûlullah'a Salavât Getirme" bahsinde geniş bir şekilde ele alınacaktır. Doğrusunu Allah bilir.

Tahiyyâtta Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmiş olmak için "اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ : ***Allàhümme salli alâ Muhammedin***" demek gerekir.

Salâtü selâm şu cümlelerle de getirilebilir:

صَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ : ***Sallallâhu alâ Muhammed*** (Allah Muhammed'e rahmet eylesin.)

صَلَّى اللهُ عَلَى رَسُولِهِ : ***Sallallâhu alâ resûlihî*** (Allah resûlüne rahmet eylesin.)

أَللهُ أَكْبَرُ أَللهُ أَكْبَرُ : ***Sallallâhu alennebî*** (Allah Peygamber'e rahmet eylesin.)

Şâfiî mezhebinde salâtü selâmın mutlaka şu şekilde getirilmesi gerektiği de söylenmiştir:

صَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ : ***Sallallâhu alâ Muhammed***

Bazılarına göre ise salâtü selâm şu cümlelerle de getirilebilir:

وَصَلَّى اللهُ عَلَى أَحْمَدَ : ***Ve sallallâhu alâ Ahmed***

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ : ***Sallallâhu aleyh***

Doğrusunu Allah bilir.

Birinci tahiyyâta gelince; bu tahiyyâtta Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmek vâcip değildir; bu konuda âlimler arasında farklı bir görüş de yoktur.

Birinci tahiyyâtta salâtü selâm getirmek müstehap olur mu?

Bu konuda iki görüş vardır; en doğrusu müstehap olduğudur. Sahîh olan görüşe göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin âline salât etmek ise müstehap değildir. Müstehap olduğunu söyleyen de olmuştur.

Şâfiîler'e göre birinci tahiyyâtta duâ etmek müstehap değildir. Hatta Şâfiî âlimlerimiz birinci tahiyyâtta duâ etmenin mekrûh olduğunu söylemişlerdir. Çünkü üçüncü rekâta kalkmak için birinci tahiyyâtın kısa tutulması gerekir. Son tahiyyâtın ise uzun yapılması gerekir. Doğrusunu Allah bilir.

Hanefî mezhebine göre, birinci tahiyyâtta, ettehiyyâtü'den sonra bir şey okunmaması gerekir. Aksi hâlde üçüncü rekâtın kıyâmı geciktirileceği için sehiv secdesi yapmak gerekir.

١٤- بَابُ الدُّعَاءِ بَعْدَ التَّشَهُّدِ الْأَخِيرِ

14. SON TAHİYYÂTTAN SONRA DUÂ ETMEK

Son tahiyyâttan sonra duâ etmek, bütün âlimlere göre gereklidir.

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ وَسَلَّمَ عَلَّمَهُمُ التَّشَهُّدَ، ثُمَّ قَالَ فِي آخِرِهِ: «ثُمَّ يَتَخَيَّرُ مِنَ الدُّعَاءِ».

171. Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ashâb-ı kirâma tahiyyât duâsını öğretti, sonra da şöyle buyurdu:

"Namaz kılan kimse tahiyyâttan sonra istediği duâyı okur."[296]

İmâm Buhârî'nin rivâyetinde **"Sonra hoşuna giden duâyı okur"** ifâdesi, İmâm Müslim'in rivâyetinde de "ثُمَّ لِيَتَخَيَّرْ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا شَاءَ" : **Sonra Allah Teâlâ'dan dilediğini istemekte serbesttir"**[297] ifâdesi vardır.

***** Son tahiyyâttan sonra duâ etmek vâcip değil, müstehaptır. İmâm olmayan kimsenin uzun uzun duâ etmesi ise müstehaptır. Âhiret ve dünya ile ilgili istediği duâyı yapar. Bir kimse Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet edilen duâları okuyabileceği gibi, kendisinin uygun

gördüğü sözlerle de duâ edebilir. Ama Allah'ın Resûlü'nden rivâyet edilen hadislerle duâ etmek daha fazîletlidir.

Peygamber Efendimiz'den rivâyet edilen duâlar arasında tahiyyâtta okunan duâlar da başka yerlerde okunacak duâlar da vardır. Tahiyyâtta, tahiyyâtta okunması tavsiye buyurulan duâları okumak daha fazîletlidir.

Tahiyyâtta okunması tavsiye buyurulan pek çok duâ vardır. Bazıları şunlardır:

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، كُتِبَ فِي رَقٍّ ثُمَّ طُبِعَ بِطَابَعٍ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ».

172. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Biriniz namazda son tahiyyâtı bitirince, şu dört şeyden Allah'a sığınsın: Cehennem azabından, kabir azabından, hayat ve ölüm fitnesinden, kör Deccâl'in şerrinden."[298]

İmâm Müslim bu hadîs-i şerîfi birçok tarîkten rivâyet etmiştir. Bu rivâyetlerden birine göre Allah'ın Resûlü şöyle buyurmuştur:

"Biriniz tahiyyâtta duâ edeceği zaman şu dört şeyden Allah'a sığınarak şöyle desin:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ.

Allâhümme innî eûzü bike min azâbi cehenneme ve min azâbil kabri ve min fitnetil mahyâ velmemât ve min şerri fitnetil mesîhid deccâl

"Allahım! Cehennem azabından, kabir azabından, hayat ve ölüm fitnesinden ve kör deccâlin fitnesine uğramaktan sana sığınırım."[299]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

وَالْمَمَاتِ، أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ المَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ».

173. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem namazda şöyle duâ ederdi:

Allàhümme innî eûzü bike min azâbil kabri, eûzü bike min fitnetil mesîhid deccâli, ve eûzü bike min fitnetil mahyâ velmemâti, Allàhümme innî eûzü bike minel me'semi velmağremi

"Allahım! Kabir azabından sana sığınırım. Kör deccâlin fitnesine uğramaktan sana sığınırım. Hayat ve ölümün fitnelerinden sana sığınırım. Allahım! Günaha ve ağır borç altına girmekten sana sığınırım."[300]

Dünya bilmediğimiz bir âlem, burada bizi birçok tehlike bekliyor. Her an imtihandayız ve ağır sorularla karşı karşıyayız. Peygamber Efendimiz bu tehlikelerin ve ağır soruların belli başlılarına işaret buyurmuştur. Yaşarken hayat, ölüm, kör Deccâl, günah ve ağır borç altına girme fitnelerinden; ölünce de kabir ve cehennem azabı fitnelerinden Allah'a sığınmamızı tavsiye buyurmuştur. Efendimiz'in bize tehlike diye gösterdiği her şeyden uzak durmaya ve onlardan Allah'a sığınmaya çalışmalıyız.

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

التَّشَهُّدِ وَالتَّسْلِيمِ:

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

لَا إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ».

174. Alî radıyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza durunca, tahiyyât ile selâm arasında yaptığı duâyı şöyle diyerek bitirirdi:

Allâhümmağfirlî mâ kaddemtü vemâ ahhartü, vemâ esrartü vemâ a'lentü, vemâ esraftü, vemâ ente a'lemü bihî minnî, entel mukaddimü ve entel muahhiru, lâilâhe illâ ente

"Allahım! Şimdiye kadar yaptığım, bundan sonra yapacağım, gizlediğim ve açığa vurduğum, ölçüsüz bir şekilde işlediğim ve benden daha iyi bildiğin günahlarımı affeyle. Öne geçiren de sen, geride bırakan da sensin. Senden başka ilâh yoktur."[301]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلِّمْنِي دُعَاءً أَدْعُو بِهِ فِي صَلاَتِي، قَالَ: «قُلْ:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي

الرَّحِيمُ».

175. Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhın Ebû Bekir radıyallahu anhdan rivâyet ettiğine göre, Hz. Ebû Bekir radıyallahu anh Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme,

"Bana namazımda okuyacağım bir duâ öğret" dedi. Allah'ın Resûlü de ona şu duâyı okumasını söyledi:

Allàhümme innî zalemtü nefsî zulmen kesîran ve lâ yağfirüz zünûbe illâ ente, fağfirlî mağfireten min indik, verhamnî inneke entel gafûrur rahîm:

"Allahım! Ben kendime çok zulmettim. Günahları bağışlayacak ise yalnız sensin. Öyleyse tükenmez lütfunla beni bağışla, bana merhamet eyle. Çünkü affı sonsuz, merhameti nihayetsiz olan yalnız sensin."[302]

İmâm Nevevî bu hadîs-i şerîfle ilgili olarak şu bilgiyi veriyor: Rivâyetlerin çoğunda ***"zulmen kesîran"*** ifâdesi geçmektedir. İmâm Müslim'in bazı rivâyetlerinde ise bunun yerine ***"zulmen kebîran"*** ifâdesi bulunmaktadır. Bu rivâyetlerin ikisi de güzeldir. Bu iki rivâyeti birleştirerek şöyle okumak uygun olur: ظُلْماً كَثِيراً كَبِيراً (***zulmen kesîran kebîran***)

İmâm Buhârî *es-Sahîh*'inde, İmâm Beyhakì ve başka muhaddisler, namazın sonunda duâ edileceğine bu hadîs-i şerîfi delil gösterdiler. Bu yerinde bir delildir. Hz. Ebû Bekir'in Peygamber aleyhisselama, "namazımda okuyacağım duâ" demesi, bütün namazı kapsar. Ama namazda duânın okunacağı en uygun yerlerden biri, selâm vermeden öncedir.

❀

١٤٧. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

مُعَاذٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «حَوْلَهَا نُدَنْدِنُ».

176. Tâbiîn muhaddislerinden Ebû Sâlih Zekvân'ın bazı sahâbîlerden rivâyet ettiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir adama,

"Namazda nasıl duâ ediyorsun?" diye sordu. O da:

"Tahiyyât duâsını okuduktan sonra: 'Allahım! Senden cenneti istiyorum; cehennemden de sana sığınıyorum' diye duâ ediyorum. Lâkin senin ve Muâz ibni Cebel'in okuduklarınıza gelince, ben onları hiç bilmiyorum" dedi. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü ona şöyle buyurdu:

"Ben de Muâz da hep bu iki şey için okuyup duruyoruz."[303]

Ashâb-ı kirâmdan biri Muâz ibni Cebel radıyallahu anhın arkasında namaz kılıyordu. Onun uzun bir sûre okumaya başladığını görünce cemâatten ayrıldı, bir köşeye çekilerek namazı yalnız başına kıldı. Daha sonra Hz. Muâz o zâta, "Sen münâfık mısın?" diye çıkıştı. Bunu öğrenen Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Muâz ibni Cebel'e, bir daha

namazı cemâati zor durumda bırakacak kadar uzun sûrelerle kıldırmamasını söyledi. Sonra o zât ile konuştu ve namazda nasıl duâ ettiğini sorup öğrendi.

Her yerde okunması müstehap olan duâlardan biri şudur:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا وَالتُّقَى وَالْعَفَافَ وَالْغِنَى

Allâhümme innî es'elükel afve velâfiyete. Allâhümme innî es'elükel hüdâ vettukà velafâfe velğınâ

"Allahım! Senden af ve âfiyet dilerim. Allahım! Senden hidâyet, takvâ, iffet ve gönül zenginliği isterim."[304]

Doğrusunu Allah bilir.

١٥- بَابُ السَّلَامِ لِلتَّحَلُّلِ مِنَ الصَّلَاةِ

15. NAMAZDAN ÇIKMAK İÇİN SELÂM VERMEK

Namazdan çıkmak için selâm vermek namazın esaslarından, olmazsa olmaz farzlarından biridir. İmâm Şâfiî, İmâm Mâlik, İmâm Ahmed ibni Hanbel'e, ilk devir âlimleri ile daha sonraki âlimlerin çoğunluğuna göre böyledir.

Hanefîler'e göre namazdan çıkmak için selâm vermek farz değil, vâciptir.

Meşhûr olan sahîh hadisler de durumun böyle olduğunu ortaya koymuştur.

***** Selâm vererek namazdan çıkmanın en uygun şekli, sağ tarafındakilere السَّلامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ : ***Esselâmü aleyküm ve rahmetullâh*** (Allah'ın selâmı ve rahmeti sizin üzerinize olsun) diye selâm vermek, sol tarafındakilere de aynı şekilde السَّلامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ : ***Esselâmü aleyküm ve rahmetullâh*** diye selâm vermektir.[305]

Buna bir de "berekâtüh" kelimesini ekleyerek ***Esselâmü aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtüh*** diye selâm vermek müstehap değildir. Her ne kadar *Sünen-i Ebî Dâvûd*'da السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ ***Esselâmü aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtüh*** diye bir rivâyet varsa da[306] bu, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden gelen meşhûr rivâyete aykırıdır. Bunu Şâfiî fakîhi İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî (v. 478/1085), Şâfiî fakîhi ve

muhaddis Zâhir ibni Ahmed es-Serahsî (v. 389/999) ve *Hilyetü'l-mü'min fi'l-fürû'* adlı eserinde Şâfiî fakîhi ve muhaddis Rûyânî (v. 502/1108) de söylemiştir. Fakat bu taraftarı bulunmayan şâz bir görüştür.

Namaz kılan ister imâm ister cemâat, isterse tek başına namaz kılan biri olsun; cemâat ister az isterse çok olsun; kılınan namaz ister farz isterse nâfile olsun, namaz kılan kimse iki tarafına dönerek anlattığımız şekilde selâm verir.

Esâsen vâcip olan bir defa selâm vermektir; ama iki defa selâm vermek sünnettir. İki tarafına da selâm vermese, bu onun kıldığı namaza zarar vermez.

Selâmda vâcip olan ***"esselâmü aleyküm"*** demektir. Namaz kılan kimse böyle değil de "Selâmün aleyküm" dese, sahîh olan görüşe göre bu yeterli değildir. Namaz kılan kimse *"aleyküm selâm"* diyerek namazdan çıkmak isterse, sahîh olan görüşe göre bu da yeterlidir.

Şu sözlerle de namazdan çıkılmış olmaz:

"Esselâmü aleyke, Selâmî aleyke, Selâmî aleyküm, Selâmullâhi aleyküm, Selâmü aleyküm, Esselâmü aleyhim" Bu sözlerle namazdan çıkılmayacağında âlimler görüş birliği etmiştir. Bir kimse bu sözlerle namazdan çıkılmayacağını bile bile bu cümleleri söyleyerek namazdan çıkmaya çalışırsa, onun namazı geçerli olmaz. Ancak bir kimse *"esselâmü aleyhim"* diyerek namazdan çıkmak isterse, onun namazı geçersiz olmaz; çünkü bu bir duâ cümlesidir.

Bir kimse bu cümleleri yanılarak söylerse namazı bozulmaz ama kendisi de namazdan çıkmış olmaz. Onun tekrar düzgün bir şekilde selâm vererek namazdan çıkması gerekir. Şâyet imâm sâdece bir selâm vermişse, ona uyan kimse iki selâm vererek namazdan çıkar.

Şâfiî fakîhi ve kadısı Ebü't-Tayyib et-Taberî (v. 450/1058) ve başka âlimler şöyle demişlerdir: İmâm selâm verdiği zaman, ona uyan kimse isterse hemen selâm verir, isterse duâ etmek için oturmaya devam eder ve dilediği kadar oturur. Doğrusunu Allah bilir.

❀

١٦- بَابُ مَا يَقُولُهُ الرَّجُلُ إِذَا كَلَّمَهُ إِنْسَانٌ وَهُوَ فِي الصَّلاَةِ

16. NAMAZ KILAN KİMSE KENDİSİYLE KONUŞANA NE DER?

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
سُبْحَانَ اللهِ».

177. Sehl ibni Sa‘d es-Sâ‘idî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Namazda bir durumla karşılaşan kimse ‘sübhânallâh’ desin.”[307]

Hadisin *Sahîh-i Buhârî*‘deki diğer bir rivâyetine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

«إِذَا نَابَكُمْ أَمْرٌ، فَلْيُسَبِّحِ الرِّجَالُ، وَلْتُصَفِّقِ النِّسَاءُ»

“Namazda bir durumla karşılaştığınız zaman erkekler ‘sübhânallâh’ desin, kadınlar da el çırpsın.”[308]

Bir başka rivâyete göre Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

«التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ، وَالتَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ»

178. “Erkekler ‘sübhânallâh’ der, kadınlar da el çırpar.”[309]

Hadisimiz, namaz kılan kimsenin, kendisiyle konuşmak isteyen birine, namazda olduğunu anlatmak için ne yapabileceğini göstermektedir. Namazda çok karşılaşılan bir durum da şudur: Kırâatin açıktan (cehrî) okunduğu bir namazda imâm bir şekilde yanılabilir. Erkekler onu uyarmak için “sübhânallâh” der, kadınlar da ellerini birbirine vurarak ona yanıldığını hatırlatırlar.

❀

١٧- بَابُ الْأَذْكَارِ بَعْدَ الصَّلَاةِ

17. NAMAZDAN SONRA OKUNACAK ZİKİRLER

Namazdan sonra Allah’ı zikretmenin sünnet olduğunda âlimler görüş birliği etmiştir. Bu zikrin çeşitleri ve her birine dâir pek çok sahîh hadis vardır. Biz bunların belli başlılarından örnekler vereceğiz.

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

وَدُبُرَ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَاتِ».

179. Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anh şöyle dedi:
Sahâbîler Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme,
“Hangi duâ daha çok kabul edilir?” diye sordular. Allah’ın Elçisi de:
“Gecenin son saatlerinde ve farz namazlardan sonra yapılan duâ” buyurdu.[310]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ

صَلاَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالتَّكْبِيرِ.

180. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:
“Ben Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin getirdiği tekbîri duyunca, onun namazının bittiğini anlardım.”[311]

❀

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

إِذَا سَمِعْتُهُ.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın şöyle dediği rivâyet edilmiştir:
“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında insanlar farz namazı kılınca yüksek sesle zikrederlerdi. Onların böyle zikrettiklerini duyunca, namazı bitirdiklerini anlardım.”[312]

❀

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ».

181. Sevbân radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem selâm verip namazdan çıkınca üç defa istiğfâr eder, sonra da şöyle derdi:

"Allâhümme entes selâm ve minkes selâm, tebârekte yâ zelcelâli velikrâm:

"Allahım, selâm sensin. Selâmet ve esenlik sendendir. Ey azamet ve kerem sahibi Allahım, sen hayır ve bereketi çok olansın."

Bu Hadisin râvilerinden olan (fıkıh ve hadis âlimi) Abdurrahmân el-Evzâî'ye (v. 157/774), "İstiğfâr nasıl yapılır?" diye sordular; o da "estağfirullâh, estağfirullâh" diye yapılır, dedi.[313]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ».

182. Muğîre bin Şu'be radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem selâm verip namazdan çıkınca şu duâyı okurdu:

"Lâilâhe illallâhü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr. Allâhümme lâ mâni'a limâ a'tayte ve lâ mu'tıye limâ mena'te velâ yenfeu zelceddi minkel-ceddü:

“Allah’tan başka ilâh yoktur, yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O her şeye kàdirdir. Allahım! Senin verdiğine engel olacak, vermediğini de verecek bir kimse yoktur. Senin lütfun olmadan hiçbir zengine serveti fayda vermez.”[314]

❀

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
الْكَافِرُونَ».

183. Abdullah ibni’z-Zübeyr radıyallahu anhümâ namazdan sonra selâm verince her defasında şöyle derdi:

Lâilâhe illallâhü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr; lâ havle velâ kuvvete illâ billâh; lâilâhe illallahu velâ na‘büdü illâ iyyâh; lehün ni‘metü ve lehül fazlu ve lehüs senâül hasen; lâilâhe illallahu muhlisîne lehüd dîne velev kerihel kâfirûn

“Allah’tan başka ilâh yoktur, yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O her şeye kàdirdir. Günahtan kaçacak güç, ibadet edecek kuvvet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılabilir. Allah’tan başka ibadete lâyık bir ilâh yoktur. Biz yalnız O’na ibadet ederiz. Sahip olduğumuz nimet ve lütuf O’nundur. En güzel medhü senâ O’na yakışır. Kâfirler hoşlanmasa bile, bütün samimiyetimizle ‘Allah’tan başka ilâh yoktur’ deriz.”

Abdullah ibni’z-Zübeyr, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin her namazdan sonra bu sözlerle zikrettiğini söyledi.[315]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَخْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

184. Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

Mekke’den Medine’ye hicret eden Müslümanlar’ın fakirleri Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme geldiler ve:

“Yâ Resûlallah! Varlıklı Müslümanlar cennetin yüksek derecelerini ve ebedî nimetleri alıp götürdüler. Bizim kıldığımız namazı onlar da kılıyorlar. Tuttuğumuz oruçları onlar da tutuyorlar. İhtiyaçlarından fazla malları olduğu için haccediyor, umre yapıyor, cihâd ediyor ve sadaka veriyorlar, biz ise bunları yapamıyoruz” dediler.

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onlara,

“Sizden önde gidenlere yetişebileceğiniz, sizden sonra gelenleri geçebileceğiniz, sizin yaptığınızı yapanlar dışında herkesten üstün olacağınız bir şeyi haber vereyim mi?” diye sordu.

“Evet, söyle yâ Resûlallah!” dediler. O zaman Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Her farz namazın ardından otuz üçer defa sübhânallâh, elhamdülillâh ve Allâhü ekber dersiniz.”[316]

Bu hadisi Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet eden tâbiîn muhaddislerinden Ebû Sâlih Zekvân’a bu zikrin nasıl yapılacağı soruldu. O da şu cevabı verdi: Her biri otuz üç defa olmak üzere “sübhânallâh”, “elhamdülillâh” ve “Allâhü ekber” denir.

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ تَحْمِيدَةً، وَأَرْبَعًا وَثَلاثِينَ تَكْبِيرَةً».

185. Kâ‘b ibni Ucre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Farz namazların ardından okunan zikirleri okuyan -veya bunları yapan- kimse hiçbir zaman zarara uğramaz. Bunlar otuz üç defa *sübhânallâh*, otuz üç defa *elhamdülillâh*, otuz dört defa *Allâhü ekber* demektir.”[317]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ الْبَحْرِ».

186. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Her namazdan sonra kim **otuz üç defa *sübhânallâh*, otuz üç defa *elhamdülillâh*, otuz üç defa *Allâhü ekber*** der, yüze tamamlamak için de ***lâilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr***

“Allah’tan başka ilâh yoktur; yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O her şeye kàdirdir” derse, günahları deniz köpüğü kadar çok olsa bile affedilir.”[318]

185. hadiste “Allâhü ekber” zikrinin otuz dört defa söylenmesi istenmiş, aynı derecede sahîh olan 184 ve 186. hadislerde ise bu üç zikrin her birinin otuz üçer defa söylenmesi tavsiye buyurulmuştur. Yaygın olan uygulama her üç zikrin de otuz üçer defa söylenmesidir.

❀

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

187. Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namazlardan sonra şu duâyı okuyarak Allah’a sığınırdı:

Allàhümme innî eûzü bike minel cübni, ve eûzü bike en uradde ilâ erzelil ömri, ve eûzü bike min fitnetid dünyâ, ve eûzü bike min azâbil kabr

“Allahım! Korkaklıktan sana sığınırım. İleri derecede yaşlanıp ele avuca düşmekten sana sığınırım. Dünya fitnesinden sana sığınırım. Kabir azabından sana sığınırım.”[319]

İleri derecede yaşlanıp başkalarının eline düşmeye, Kur’ân-ı Kerîm’in ifâdesiyle “erzel-i ömür” denir.[320] O yaşta insan kendine bakamayacak hâle gelir, bildiğini unutur, bilmesi gerekenleri hatırlamaz. Erzel-i ömür, hayatın en kötü devresi, en verimsiz çağıdır. Biz de Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz gibi erzel-i ömürden Allah’a sığınalım.

❀

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

يَقُولَهَا».

188. Abdullah ibni Amr ibni’l-Âs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“İki zikir vardır ki bunları devamlı yapan Müslüman, mutlaka cennete girer. Esasen bunları yapmak kolaydır fakat yapanlar pek azdır.

“(Birinci zikir şudur:) **Biriniz her farz namazdan sonra on defa sübhânallâh, on defa elhamdülillâh, on defa Allâhü ekber derse; bunların (beş vakitte) dildeki sayısı 150, fakat Mîzan’daki sayısı 1500’dür.”**

“(İkinci zikir şudur:) **Bir kimse yatağına girdiği zaman otuz dört defa Allâhü ekber, otuz üç defa elhamdülillâh, otuz üç defa sübhânallâh derse, bunların dildeki sayısı 100, fakat Mîzan’daki sayısı 1.000’dir.”**

Abdullah ibni Amr ibni’l-Âs şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bu zikirleri parmaklarıyla saydığını gördüm.”

Ashâb-ı kirâm,

“Yâ Resûlallah! ‘Bunları yapmak kolaydır, fakat yapan pek azdır.’ buyurdunuz. Neden azdır?” diye sordular. Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

“Biriniz uyuyacağı zaman şeytan yanına gelir ve o bu zikirleri söylemeden onu uyutur. Yine biriniz namaz kılarken şeytan yanına gelir ve ona yapacağı işleri hatırlatır. O da bu zikirleri yapmaz.”[321]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَقْرَأَ بِالْمُعَوِّذَتَيْنِ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ».

189. Ukbe bin Âmir radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana her namazdan sonra Muavvizeteyn’i (Felak ve Nâs sûreleri) okumamı emretti.”[322]

İmâm Nevevî Sünen-i Ebî Dâvûd‘daki rivâyette “Muavvizât” kelimesinin geçtiğini söylemektedir. Bu durumda Resûl-i Ekrem’in ona bir de İhlâs sûresini okumayı tavsiye buyurduğu anlaşılmaktadır.

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ يَا مُعَاذُ: لَا تَدَعَنَّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ تَقُولُ:

أَللّٰهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ، وَشُكْرِكَ، وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ».

190. Muâz ibni Cebel radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun elini tuttu ve:

“Ey Muâz! Vallahi seni gerçekten seviyorum” buyurdu, sonra da ona şunu söyledi: “Ey Muâz! Sana her namazdan sonra şöyle duâ etmeyi ihmâl etmemeni tavsiye ediyorum:

Allàhümme eınnî alâ zikrike ve şükrike ve husni ibâdetik

Allahım! Seni zikretmeme, sana şükretmeme ve sana güzelce ibadet etmeme yardım eyle.”[323]

❀

٢. عَنْ عُمَرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الْهَمَّ وَالْحَزَنَ».

191. Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namazı kılıp bitirince sağ elini yüzüne sürer, sonra da şöyle derdi:

Eşhedü en lâilâhe illallâhür rahmânür rahîm, Allàhümme ezhib annil hemme velhazen

"Rahmân ve Rahîm olan Allah'tan başka ilâh olmadığını kesin bir dille söylerim. Allahım! Keder ve üzüntümü gider."[324]

❀

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، كُتِبَ فِي رَقٍّ ثُمَّ طُبِعَ بِطَابَعٍ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا يَقُولُ: «سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ».

192. Ebû Ümâme radıyallahu anh şöyle dedi:

Farz ve nâfile namazlardan sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme her yaklaştığımda onun şöyle duâ ettiğini işitirdim:

Allâhümmağfir lî zünûbî ve hatâyâye küllehâ, Allàhümme en'ışnî vecburnî vehdinî lisâlihil a'mâli velahlâkı, innehû lâ yehdî lisâlihihâ, velâ yasrifü seyyiehâ illâ ente

"Allahım! Bütün günahlarımı ve hatâlarımı affeyle. Allahım! Dünya ve âhirette derecemi yükselt. Kayıplarımı gider. Bana sâlih ameller ve güzel huylar nasip eyle. Şüphesiz sâlih ameller kazanmayı ve kötü huylardan korunmayı ancak sen lütfedersin."[325]

❀

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ، وَالْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ».

193. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem namazını bitirince -selâm vermeden önce mi yoksa sonra mı bilemiyorum- şöyle derdi:

Sübhâne Rabbike Rabbil izzeti ammâ yesıfûn ve selâmün alel mürselîn velhamdülillâhi Rabbil âlemîn

"İzzet sahibi Rabbin, onların yakıştırdıklarından münezzehtir. Selâm olsun peygamber olarak gönderilenlere. Ve hamd olsun âlemlerin Rabbi olan Allah'a."[326]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
أَلْقَاكَ».

194. Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namazı kılıp bitirince şöyle duâ ederdi:

Allàhümmec'al hayra ömrî âhırahû, ve hayra amelî havâtimehû, vec'al hayra eyyâmî yevme elkàke

"Allahım! Ömrümün sonunu hayatımın en hayırlı zamanı yap. Son amellerimi en hayırlı amellerim eyle. Sana kavuşacağım günü yaşadığım günlerimin en hayırlısı eyle."[327]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا وَالْفَقْرِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ».

195. Ebû Bekre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kıldıktan sonra şöyle duâ ederdi:

Allàhümme innî eûzü bike minel küfri velfakri ve azâbil kabri

"Allahım! Senin varlığını, birliğini inkâr etmekten, fakirliğe düşmekten ve kabir azabından sana sığınırım."[328]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ ثُمَّ يَدْعُو بِمَا شَاءَ».

196. Fedâle bin Ubeyd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Biriniz namaz kılıp bitirince önce Allah Teâlâ'ya hamdü senâda bulunsun, sonra Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirsin, ardından da dilediği şekilde duâ etsin."[329]

Buna göre, namazdan sonra duâya şöyle başlamalıyız:

Elhamdülillâhi Rabbil âlemîn, vessalâtü vesselâmü alâ resûlinâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecmaîn.

❀

١٨- بَابُ الْحَثِّ عَلَى ذِكْرِ اللهِ تَعَالَى بَعْدَ صَلاةِ الصُّبْحِ

18. SABAH NAMAZINDAN SONRA ALLAH TEÂLÂ'YI ZİKRETMEK

Gündüz yapılan zikirlerin en değerli zamanı, sabah namazından sonra yapılan zikirdir.

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
وَعُمْرَةٍ تَامَّةٍ تَامَّةٍ تَامَّةٍ».

197. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse sabah namazını cemâatle kılar, sonra da oturup güneş doğana kadar Allah’ı zikreder, ardından iki rekât namaz kılarsa, tam ve mükemmel bir hac ve umre yapmış gibi sevap kazanır.”[330]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin târif buyurduğu bu namaz, kuşluk vakti girince kılınan Duhâ, diğer adıyla İşrâk namazıdır.

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
كُتِبَتْ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ، وَمُحِيَ عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ، وَرُفِعَ لَهُ عَشْرُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
بِاللهِ تَعَالَى».

198. Ebû Zer el-Gıfârî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse sabah namazını kıldıktan sonra dizlerini büküp otursa ve dünya kelâmı etmeden önce on defa:

Lâilâhe illallahe illallâhü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü velehül hamdü, yuhyî ve yümît, vehüve alâ külli şey'in kadîr

"Allah'tan başka ilâh yoktur, O tektir, ortağı yoktur; mülk O'nundur, hamd O'na mahsustur, diriltir ve öldürür, O her şeye kàdirdir" dese, ona on sevap yazılır, on günahı silinir, derecesi on kat yükseltilir, o gün her kötülükten korunur, şeytanın ona zarar vermesi önlenir ve Allah'a ortak koşmaz ise o gün hiçbir günah ona erişemez."[331]

❀

قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ: عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ مَرَّاتٍ، فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ ذَلِكَ ثُمَّ مِتَّ فِي لَيْلَتِكَ، كُتِبَ لَكَ جِوَارٌ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، كُتِبَ لَكَ جِوَارٌ مِنْهَا».

199. Ashâb-ı kirâmdan Müslim ibni'l-Hâris et-Temîmî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona gizlice şöyle buyurdu:

"Akşam namazını kılınca yedi defa:

Allàhümme ecirnî minen nâr

'Allahım! Beni cehennemden koru!' diye duâ et! Çünkü sen böyle duâ eder, sonra da o gece ölürsen, senin için cehennemden kurtuluş berâtı yazılır. Sabah namazını kılınca da yine böyle yedi defa duâ et! Şâyet o gün ölürsen, senin için cehennemden kurtuluş berâtı yazılır."[332]

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in bu duâyı sahâbîsine âdetâ bir sır veriyormuş gibi gizlice söylemesinin sebebi, bu duânın önemini göstermek içindir. Kur'ân-ı Kerîm'de cehennem yedi adla anılmakta ve cehennemin yedi kapısı olduğu[333] belirtilmektedir. Bu duânın yedi defa okunması, muhtemelen yedi cehennemden Allah'a sığınmak içindir.

❀

١٢. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي، وَأَنَا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
نَافِعًا، وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا، وَرِزْقًا طَيِّبًا».

200. Ümmü Seleme radıyallahu anhâ şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazını kılınca şöyle duâ ederdi:

Allàhümme innî es'elüke ilmen nâfian, ve amelen mütekabbelen, ve rizkan tayyiben

"Allahım! Senden faydalı ilim, kabul edilen amel ve helâl rızık isterim."[334]

❀

١٢. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي، وَأَنَا
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
أُصَاوِلُ، وَبِكَ أُقَاتِلُ».

201. Suheyb ibni Sinân radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazından sonra dudaklarını kıpırdatarak bir şey okurdu. Bunun üzerine:

"Yâ Resûlallah! Ne okuyorsun?" diye sordum. Şöyle buyurdu:

Allàhümme bike uhâvilü, vebike usâvilü, vebike ukâtilü

"Allahım! Senin yardımınla düşmanlara karşı koyuyorum. Senin verdiğin kuvvetle düşmana saldırıyorum ve senin yardımınla onlarla savaşıyorum."[335]

Bu konuda pek çok hadîs-i şerîf vardır. Günün ilk saatlerinde okunacak zikirler bahsinde inşallah gözleri aydınlatacak zikirler gelecektir. Doğrusunu Allah bilir.

Ebû Muhammed el-Begavî el-Ferrâ (v. 516/1122) *Şerhu's-sünne* adlı eserinde naklettiğine göre, tâbiîn neslinin fıkıh ve tefsir âlimi Alkame bin Kays (v. 62/682) şöyle dedi:

“Bize ulaşan bilgiye göre, âlimin sabah namazından sonra uyumasından dolayı yeryüzü Allah Teâlâ’ya şikâyette bulunur.”[336]

❀

وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ».

19. SABAH VE AKŞAM YAPILACAK ZİKİRLER

Bu konu son derece geniştir; bu kitapta bundan daha geniş bir konu yoktur. Ben bu konudaki bazı zikirleri inşallah kısaca nakledeceğim. Bir kimse bu konudaki zikirlerin hepsini yapabilirse, bu Allah Teâlâ’nın ona bahşettiği büyük bir nimet ve lütuftur. Ne mutlu o insana! Bu zikirlerin hepsini yapamayan ise, hiç değilse onların kısa olanlarından dilediği kadarını, hatta bir tanesini bile olsa yapmalıdır.

Sabah ve akşam Allah Teâlâ’yı zikretmenin Kur’ân-ı Kerîm’den dayanağı şu âyet-i kerîmelerdir:

﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا﴾

“Güneş doğmadan ve batmadan önce Rabbini hamd ederek tesbih et.”[337]

﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ﴾

“Akşam sabah Rabbini hamd ederek tesbih et.”[338]

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾

“Sabah akşam boyun büküp yalvara yakara, derin bir ürpertiyle ve kendin işitecek kadar bir sesle Rabbini an.”[339]

﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ﴾

“Sabah akşam sadece Rablerinin rızasını dileyerek O’na duâ ve ibâdet edenleri yanından kovma.”[340]

إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ

“Bu nur öyle evlerde ışık verir ki Allah, o evlerin yüceltilmesine ve içlerinde adının zikredilmesine izin vermiştir. Bu evlerde O’nun adını sabah akşam tesbih ederler. O evlerde öyle yiğit adamlar vardır ki ne ticaret, ne de alışveriş, onları Allah’ı zikretmekten, namazı dosdoğru kılmaktan ve zekât vermekten alıkoymaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin dehşetle döneceği bir günden korkmaktadırlar.”[341]

﴿إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ﴾

“Dağları biz onun (Dâvûd peygamberin) emrine verdik ki akşam sabah onunla birlikte tesbih ederlerdi.”[342]

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ».

202. Şeddâd ibni Evs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“İstiğfârın en üstünü (**seyyidü’l-istiğfâr**) şudur:

Allâhümme ente rabbî, lâilâhe illâ ente, halaktenî ve ene abdüke, ve ene alâ ahdike ve va‘dike mesteta‘tü. Eûzü bike min şerri mâ sana‘tü, ebûü leke bini‘metike aleyye, ve ebûü leke bizenbî, fağfirlî feinnehû lâ yağfirüz zünûbe illâ ente

Allahım, sen benim Rabbimsin. İbadete lâyık senden başka ilâh yoktur. Beni sen yarattın. Ben senin kulunum. Ezelde sana verdiğim sözümde ve vaadimde hâlâ gücüm yettiğince durmaktayım. İşlediğim kusurların şerrinden sana sığınırım. Bana lütfettiğin nimetleri yüce huzûrunda minnetle anar, günahımı itiraf ederim. Beni affet. Şüphe yok ki günahları senden başka affedecek yoktur.”

Resûl-i Ekrem sözüne şöyle devam etti: “Bir kimse bu seyyidü’l-istiğfârı akşam okur da o gece ölürse, cennete girer veya cennet ehlinden olur. Bir kimse de seyyidü’l-istiğfârı sabah okur da o gün ölürse, cennetlik olur.”[343]

Bu zikre, istiğfârın en üstünü anlamında **“seyyidü’l-istiğfâr”** denmesinin sebebi, tövbe ve istiğfârın her türünü içine alması, kulun aczini, zayıflığını ve Rabbinin affına olan ihtiyacını içtenlikle dile getirmesidir.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
إِلَّا أَحَدٌ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ أَوْ زَادَ عَلَيْهِ».

203. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kim sabah akşam yüz defa

Sübhânallâhi ve bihamdihî

‘Ben Allah’ı yüceliğine yakışmayan sıfatlardan tenzîh eder ve O’na hamd ederim’ derse, onun söylediklerinin aynını veya daha fazlasını söyleyen kimse dışında hiçbir şahıs, kıyâmet gününde onun söylediğinden daha fazîletli bir zikirle gelemez.”[344]

Bu zikir, *Sünen-i Ebî Dâvûd*‘da “سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ، وَبِحَمْدِهِ : Sübhânallâhil azîm ve bihamdihî” şeklinde geçmektedir.

Sabah ve akşam zikirlerinin zamanı: **Sabah**, gecenin son üçte birinden zevâl vaktine, **akşam** ise zevâlden sonra gecenin ilk üçte birine kadar olan zaman dilimidir.

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

مَرَّاتٍ، تَكْفِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ».

204. Abdullah ibni Hubeyb radıyallahu anh şöyle dedi:

Yağmurlu ve son derece karanlık bir gecede bize namaz kıldırması için Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi aramaya çıktık ve onu bulduk. Bana **“Oku!”** buyurdu. Ben bir şey söylemedim. Tekrar **“Oku!”** buyurdu. Ben yine bir şey söylemedim. Bir daha **“Oku!”** buyurunca, “Yâ Resûlallah! Ne okuyayım?” dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

“Akşam ve sabah vakitlerinde *Kulhü vallàhü ahad* ile *Muavvizeteyn* sûrelerini üçer defa oku. Her türlü kötülükten korunman için bunlar sana yeter.”[345]

O gece Resûlullah Efendimiz ile görüşüp konuşan sahâbîler arasında Abdullah ibni Hubeyb’den başka, Ukbe bin Âmir ve Câbir ibni Abdillah da vardı. Hepsi de bu hadîs-i şerîfi benzeri ifâdelerle rivâyet etmişlerdir. Fahr-i Âlem Efendimiz’in onların her birine, “**Her türlü kötülükten korunman için bunlar sana yeter”** buyurması, bu üç sûreyi akşam, sabah dilden düşürmemek gerektiğini göstermektedir.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
النُّشُورُ».

205. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sabahleyin şöyle duâ ederdi:

Allàhümme bike asbahnâ ve bike emseynâ ve bike nahyâ ve bike nemût ve ileyken nüşûr

“Allahım! Ancak senin lütfunla sabaha ulaştık, senin lütfunla akşama erdik. Sen isteyince dirilir, sen isteyince ölürüz. Yeniden diriltip huzûrunda toplayacak olan da yalnız sensin.”

Akşamleyin şöyle duâ ederdi:

Allàhümme bike emseynâ ve bike nahyâ ve bike nemût ve ileyken nüşûr

Allahım! Senin lütfunla akşama erdik. Sen isteyince dirilir, sen isteyince ölürüz. Yeniden diriltip huzûrunda toplayacak olan da yalnız sensin.”[346]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
مِنَ النَّارِ».

206. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem sefere çıktığı zamanlarda seher vakti girince şöyle duâ ederdi:

Semmea sâmiun bihamdillâhi ve husni belâihî aleynâ, rabbenâ sâhibnâ ve efdıl aleynâ, âizen billâhi minen nâr

“Sesimi duyan, sözümü başkalarına da iletsin. Biz, verdiği nimetlerden ve güzel imtihanından dolayı Allah’a hamd ederiz. Cehennem azabından

Allah’a sığınarak derim ki: Ey Rabbimiz! Bize yardım eyle. Bizi koru. Bize nimetlerini artırarak ihsân eyle.”[347]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

بِكَ مِنْ عَذَابٍ فِي النَّارِ، وَعَذَابٍ فِي الْقَبْرِ».

207. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anh şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem akşamleyin şöyle duâ ederdi:

Emseynâ ve emsel mülkü lillâh, vElhamdülillâh, lâilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr, rabbi es’elüke hayra mâ fî hâzihil leyleti ve hayra mâ ba‘dehâ ve eûzü bike min şerri mâ fi hâzihil leyleti ve şerri mâ ba‘dehâ, rabbi eûzü bike minel keseli ve sûil kiberi, eûzü bike min azâbinnâr ve azâbil kabr

“Akşama girdik. Bütün mülk Allah’ındır. Hamdü senâ da O’na mahsustur. Allah’tan başka ilâh yoktur; yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O her şeye kàdirdir.

Allahım! Bu gecenin ve bundan sonrakilerin hayrını senden dilerim. Bu gecenin ve bundan sonrakilerin şerrinden sana sığınırım.

Rabbim! Tembellikten, insanı perişan eden yaşlılıktan sana sığınırım. Cehennem azabından ve kabir azabından sana sığınırım.”

Allah’ın Resûlü sabahleyin de ***“asbahnâ ve asbaha’l-mülkü lillâh:*** Sabaha girdik. Bütün mülk Allah’ındır” diye başlayarak aynı duâyı okurdu.[348]

Bu nefis duâ sabahleyin okunduğu zaman sadece iki yerde değişiklik yapılacaktır. “Akşama girdik” yerine “sabaha girdik” denecek. Bir de “Allahım! Bu gecenin” diye başlayan kısımda da şöyle denecektir: “Allahım! Bu günün ve bundan sonrakilerin hayrını senden dilerim. Bu günün ve bundan sonrakilerin şerrinden sana sığınırım.”

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ تَضُرَّكَ».

208. Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi: Bir adam Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme geldi ve:

“Dün gece beni sokan akrep yüzünden ne büyük acılar çektim” dedi. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurdu:

“Şâyet akşamleyin:

Eûzü bikelimâtillâhit tâmmâti min şerri mâ halak

‘Yarattıklarının şerrinden Allah’ın mükemmel kelimelerine sığınırım’ deseydin o sana zarar vermezdi.”[349]

Bir başka rivâyete göre, akrebin bir adamı soktuğu ve onun çok ıstırap çektiği haber verilince Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

“Şâyet akrebin soktuğu adam üç defa: ‘***Eûzü bikelimâtillâhit tâmmâti min şerri mâ halak*:** Yarattıklarının şerrinden Allah’ın mükemmel kelimelerine sığınırım’ deseydi akrep ona zarar vermezdi.”[350]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، وَإِذَا أَخَذْتَ مَضْجَعَكَ».

209. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallahu anh:

“Yâ Resûlallah! Bana sabahleyin ve akşamleyin okuyacağım mübarek kelimeleri öğretseniz de okusam” dedi. Allah’ın Elçisi de ona şu zikri okumasını tavsiye buyurdu:

Allàhümme fâtıres semâvâti vel ardı, âlimel gaybi veşşehâdeti, rabbe külli şey’in ve melîkehû. Eşhedü enlâilâhe illâ ente. Eûzü bike min şerri nefsî ve şerriş şeytâni ve şirkihî

“Ey gökleri ve yeri hiç yoktan yaratan, görünür ve görünmez her şeyi bilen Allahım! Ey her şeyin Rabbi ve sâhibi! Senden başka ilâh bulunmadığını kesinlikle söylerim. Nefsimin şerrinden, şeytanın şerrinden, onun Allah’a şirk koşmaya davet etmesinden sana sığınırım.”

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

“Bu zikri sabahleyin, akşamleyin ve yatağa girdiğin zaman söyle.”[351]

❀

١٢. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي، وَأَنَا اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَشِرْكِهِ، وَأَنْ نَقْتَرِفَ سُوءًا عَلَى أَنْفُسِنَا أَوْ نَجُرَّهُ إِلَى مُسْلِمٍ».

210. Ebû Mâlik el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, ashâb-ı kirâm:

“Yâ Resûlallah! Bize sabahleyin, akşamleyin ve yatağa yatınca okuyacağımız bir zikir öğret” dediler. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de onlara şu zikri okumalarını emretti:

Allâhümme fâtıres semâvâti velardı, âlimel gaybi veşşehâdeti, ente Rabbü külli şey’in velmelâiketü yeşhedûne enneke lâilâhe illâ ente. Feinnâ neûzü bike min şerri enfüsinâ vemin şerriş şeytânir racîmi ve şirkihî, veen nakterife sûen alâ enfüsinâ ev necürrahû ilâ müslimin

“Ey gökleri ve yeri hiç yoktan yaratan, görünür ve görünmez her şeyi bilen Allahım! Sen her şeyin Rabbisin, senden başka ilâh bulunmadığına melekler de şâhitlik ederler. Biz nefislerimizin şerrinden, Allah’ın rahmetinden kovulmuş şeytanın şerrinden ve onun Allah’a şirk koşmaya davet etmesinden, kendimizin veya Müslümanlar’ın aleyhinde olacak kötü işler yapmaktan sana sığınırız.”[352]

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ».

211. Osmân ibni Affân radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kim her sabah ve her akşam üç defa şöyle derse, ona hiçbir şey zarar vermez:

Bismillâhillezî lâ yedurru measmihî şey’ün fil ardı velâ fissemâi vehüves semîul alîm

İsmi anıldığında, yerde ve gökte hiçbir şeyin zarar veremeyeceği Allah’ın adıyla. O her şeyi duyar ve her şeyi gerçek mâhiyetiyle bilir.”[353]

Bu duâdan faydalanabilmek için, her şeyden önce, “Allah Teâlâ’nın ismi anıldığında, yerde ve gökteki hiçbir varlığın kendisine zarar veremeyeceğine” gönülden inanmak gerekir. Sünen-i Ebî Dâvûd’daki rivâyete göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, bu zikri sabah akşam üçer defa okuyan kimseye ansızın bir musîbet gelmeyeceğini söylemiştir. 228. hadîs-i şerîf de bu konuyla ilgilidir.

❀

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ تَعَالَى أَنْ يُرْضِيَهُ».

212. Sevbân radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse akşamleyin şöyle derse, Allah Teâlâ onu lütfu ve keremiyle mutlaka râzı ve hoşnut eder:

Radîtü billâhi rabben, vebil İslâmi dînen, vebi Muhammedin sallallahu aleyhi ve selleme nebiyyen

Ben rab olarak Allah’tan, din olarak İslâm’dan, nebî olarak da Muhammed’den râzı oldum.”[354]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا يُرْضِيَهُ».

213. Tâbiîn âlimlerinden Ebû Sellâm (Memtûr el-Habeşî) Humus mescidinde iken bir adam geldi. Orada bulunanlar Ebû Sellâm’a onu göstererek, “Bu zât Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme hizmet etmiş biridir” dediler. Ebû Sellâm kalkıp onun yanına gitti ve:

“Araya başka râvilerin girmediği, senin bizzat Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden duyduğun bir hadisi bana rivâyet et” dedi. O zât da “Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim” dedi: ‘Bir kimse sabahleyin ve akşamleyin şu zikri okursa, Allah Teâlâ onu lütfu ve keremiyle mutlaka râzı eder:

Radînâ billâhi rabben, vebil İslâmi dînen, vebi Muhammedin resûlen

Biz, Rab olarak Allah’tan, din olarak İslâm’dan, resûl olarak da Muhammed’den razı olduk.”[355]

Hadisimizin tâbiî râvisi Ebû Sellâm Memtûr el-Habeşî’nin kendilerinden hadis rivâyet ettiği sahâbîler arasında Peygamber Efendimiz’in hizmetkârı Sevbân da bulunmaktadır.[356] Anlaşılan Ebû Sellâm’ın Humus mescidinde gördüğü ve bu hadîs-i şerîfi kendisinden duyduğu sahâbî Sevbân radıyallahu anh idi.

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،

فَإِنْ قَالَهَا أَرْبَعًا، أَعْتَقَهُ اللهُ تَعَالَى مِنَ النَّارِ».

214. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse sabahleyin ve akşamleyin şu zikri bir defa okursa, Allah Teâlâ onun vücudunun dörtte birini cehennemden âzat eder. Kim bu zikri iki defa okursa, Allah Teâlâ onun vücudunun yarısını cehennemden âzat eder. Kim bu zikri üç defa okursa, Allah Teâlâ onun bedeninin dörtte üçünü cehennemden âzat eder. Şâyet bir kimse bu zikri dört defa okursa, Allah Teâlâ onun bütün bedenini cehennemden âzat eder:

Allàhümme innî asbahtü, üşhidüke ve üşhidü hamelete arşike ve melâiketeke ve cemîa halkıke, enneke entellâhü lâilâhe illâ ente, ve enne Muhammeden abdüke ve resûlüke

Allahım! Ben sabaha çıktım. Seni, Arş'ını taşıyan melekleri, diğer meleklerini ve yarattığın her varlığı şâhit tutarım ki şüphesiz sen, kendinden başka ilâh olmayan biricik Allah'sın. Muhammed de Senin kulun ve resûlündür."[357]

Yabancısı olduğumuz bu âlemde gece ve gündüz bizi nelerin beklediğini, ne gibi olaylarla karşılaşacağımızı bilemeyiz. Bu sebeple yapmamız gereken en uygun şey, rehberimiz olan Peygamber Efendimiz'in öğrettiği duâ ve zikirlerle Rabbimiz ve sahibimiz olan Allah'a sığınmaktır.

❀

٤١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،

حِينَ يُمْسِي، فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ لَيْلَتِهِ».

215. Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Gannâm el-Beyâzî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Bir kimse sabah olunca şu zikri okursa, o günün şükrünü yerine getirmiş olur. Bir kimse de akşama girdiğinde bu zikri okursa, o gecenin şükrünü yerine getirmiş olur:

Allàhümme mâ asbaha bî min ni'metin feminke vahdeke, lâ şerîke leke, lekel hamdü velekeş şükrü

Allahım! Sahip olduğum nimet sadece sendendir. Senin ortağın yoktur. Hamd sana mahsustur, şükür de sana mahsustur."[358]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٩٢. عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

«أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ،

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

أَللّٰهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي وَآمِنْ رَوْعَاتِي،

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

شِمَالِي، وَمِنْ فَوْقِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي».

216. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem sabah olunca ve akşam vakti girince şu duâları okumayı hiç ihmâl etmezdi:

Allàhümme innî es’elükel âfiyete fiddünyâ velâhireti.

Allàhümme innî es’elükel afve velâfiyete fî dînî ve dünyâye ve ehlî ve mâlî.

Allàhümmestür avrâtî ve âmin rev‘âtî.

Allâhümmahfaznî min beyni yedeyye vemin halfî ve an yemînî ve an şimâlî ve min fevkì, ve eûzü biazamatike en uğtâle min tahtî

Allâhım! Ben senden dünyâ ve âhirette âfiyet isterim.

Allahım! Senden dinim, dünyam, ailem ve malım için af ve âfiyet isterim.

Allahım! Ayıplarımı ört, korkularımı gider.

Allahım! Beni önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan ve üstümden gelebilecek bütün tehlikelerden koru. Ayaklarımın altından gelebilecek felâketten (yere batmaktan) yüce kudretine sığınıyorum.[359]

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى وَسَلَّمَ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ مَضْجَعِهِ:

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ،

أَللَّهُمَّ أَنْتَ تَكْشِفُ الْمَغْرَمَ وَالْمَأْثَمَ،

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا مِنْكَ الْجَدُّ، سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ».

217. Ali radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yatağına yatarken şöyle duâ ederdi:

Allàhümme innî eûzü bivechikel kerîm ve bikelimâtiket tâmmeti min şerri mâ ente âhizün binâsıyetihî.

Allàhümme ente tekşifül mağreme velme'seme.

Allàhümme lâ yühzemü cündüke, velâ yuhlefü va'düke, velâ yenfeu zelceddi minkel ceddü, sübhâneke ve bihamdike.

"Allahım! Kaderleri Senin elinde olan bütün varlıkların şerrinden yüce zâtına, mükemmel isimlerine ve sıfatlarına sığınırım.

Allahım! Ağır borç yükünden, günahların sıkıntısından sen kurtarırsın.

Allahım! Senin ordun yenilmez. Vaadettiğin şey mutlaka gerçekleşir. Senin lütfun olmadan hiçbir zengine serveti fayda vermez. Ben seni yüceliğine yakışmayan sıfatlardan tenzîh eder ve Sana hamd ederim."[360]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
إِذَا أَمْسَى، كَانَ لَهُ مِثْلُ ذَلِكَ حَتَّى يُصْبِحَ».

218. Ebû Ayyâş ez-Zürakì radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse sabah olunca şu zikri okursa, İsmâil sallallahu aleyhi ve sellemin evlâdından bir köle âzat etmiş gibi sevap kazanır; amel defterine on sevap yazılır; on günahı affedilir; cennetteki makàmı on derece yükseltilir ve akşama kadar şeytandan korunur. Şâyet bu zikri akşam okursa, sabaha kadar aynı sevapları kazanır:

Lâilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr

Allah’tan başka ilâh yoktur, yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O her şeye kàdirdir.”[361]

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
مَا فِيهِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ، ثُمَّ إِذَا أَمْسَى فَلْيَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ».

219. Ebû Mâlik el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Biriniz sabah olunca şöyle zikretsin:

Asbahnâ ve asbahal mülkü lillâhi Rabbil âlemin.

Allàhümme innî es’elüke hayra hâzel yevmi fethahû ve nasrahû ve nurahû ve bereketehû ve hüdâhü. Ve eûzü bike min şerri mâ fîhi ve şerri mâ ba‘dehû

‘Biz sabaha ulaştık, bütün kâinat da âlemlerin Rabbinin mülkü olarak sabaha ulaştı.

Ey benim Allahım! Senden bugünün hayrını, bugün maksadıma ulaşmayı, düşmana karşı zafer kazanmayı, elde etmem gerekeni elde etmeyi, helâl rızık kazanmayı, hidâyet üzere kalıp nefsimin isteklerine karşı koymayı niyâz ederim. Bugünün ve daha sonraki günlerin şerrinden de sana sığınırım.’

Biriniz akşama erişince de (emseynâ ve emsel mülkü…) diye Allah’ı zikretsin.”[362]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
أُحِبُّ أَنْ أَسْتَنَّ بِسُنَّتِهِ.

220. Ashâb-ı kirâmdan Ebû Bekre radıyallahu anhın oğlu Abdurrahmân, babasına şöyle dedi:

“Babacığım! Ben senin her sabah şöyle duâ ettiğini ve bu duâyı sabahleyin üç defa, akşamleyin de üç defa tekrarladığını işitiyorum:

Allàhümme âfinî fî bedenî, Allàhümme âfinî fî sem‘î, Allàhümme âfinî fî basarî. Allàhümme innî eûzü bike minel küfri vel fakri. Allàhümme innî eûzü bike min azâbil kabri. Lâilâhe illâ ente

Allahım! Bedenime âfiyet ver. Allahım! Kulağıma âfiyet ver. Allahım! Gözüme âfiyet ver. Allahım! Seni inkâr etmekten ve fakirlikten sana sığınırım. Allahım! Kabir azabından sana sığınırım. Senden başka ilâh yoktur.”

Ebû Bekre radıyallahu anh da oğluna şunu söyledi:

“Evet, böyle duâ ediyorum; çünkü ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi böyle duâ ederken dinledim. Ben onun sünneti üzere yaşamayı seviyorum.”[363]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

221. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse sabaha ulaştığında şu âyet-i kerîmeleri okursa, o gün kaçırdığı sevapları kazanır. Kim de bu âyet-i kerîmeleri akşama erişince okursa, o gece kaçırdığı sevapları kazanır:

Fesübhânellâhi hîne tümsûne ve hîne tusbihûn. Ve lehül hamdü fissemâvâti vel’ardı ve aşiyyen ve hîne tuzhirûn. Yuhricül hayye minel meyyiti ve yuhricül meyyite minel hayyi ve yuhyil arda ba‘de mevtihâ ve kezâlike tuhracûn

Akşama erdiğinizde ve sabaha ulaştığınızda Allah’ı tesbih edin. Göklerde ve yerde hamd O’na mahsustur. Gündüzün sonuna doğru ve öğleye eriştiğiniz zaman da O’nu tesbih edin. O, ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarır. Yeryüzünü ölümünün ardından diriltir. Siz de kabirlerinizden böyle çıkarılacaksınız.”[364]

٤١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
حَتَّى يُمْسِيَ، وَمَنْ قَالَهُنَّ حِينَ يُمْسِي، حُفِظَ حَتَّى يُصْبِحَ».

222. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kızlarından birinin rivâyet ettiğine göre -Allah onlardan râzı olsun- Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ona şu zikri öğretir ve şöyle buyururdu:

“Sabaha ulaştığında şöyle de:

Sübhânallâhi ve bihamdihî, lâ kuvete illâ billâh, mâşâallahu kâne, vemâ lem yeşe’ lem yekün. A‘lemü ennallâhe alâ külli şey’in kadîrun ve ennallâhe kad ehâta bikülli şey’in ilmen

Ben Allah’ın, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler ve O’na hamd ederim. İbâdet edecek kuvvet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılabilir. Allah’ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Ben şunu bilirim ki Allah her şeye kàdirdir ve her şeyi bilir.

Allah’ın Resûlü sözüne devamla buyurdu ki: Bir kimse sabaha ulaştığında bu zikri söylerse, akşama kadar kötülüklerden korunur. Kim de akşama erdiğinde bu zikri söylerse, sabaha kadar kötülüklerden korunur.”[365]

Tâbiîn râvilerinden olup hakkında yeterli bilgi bulunmayan Benî Hâşim’in âzatlı kölesi Abdülhamîd bu hadisi, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin kızlarından birine hizmet eden annesinden duyup rivâyet etmiştir.

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ، أَوْ تَمْلَأُ، مَا بَيْنَ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

وَسَلَّمَ قَالَ: «وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ»

223. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh şöyle dedi:

Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mescid-i Nebevî'ye girdi ve orada Ensâr-ı kirâmdan Ebû Ümâme diye anılan bir zâtı gördü. Ona:

"Hayrola Ebû Ümâme! Namaz vakti olmadığı hâlde burada oturduğunu görüyorum" diye sordu. O da:

"Yâ Resûlallah! Birtakım üzüntüler yakama yapıştı, bazı borçlar omuzlarıma bindi de onun için burada oturuyorum" dedi. Allah'ın Resûlü ona:

"Ebû Ümâme! Allah Teâlâ'nın üzüntünü gidereceği, seni borç yükünden kurtaracağı bir duâyı sana öğreteyim mi?" diye sordu. Ben de:

"Evet yâ Resûlallah, öğret" dedim. Allah'ın Elçisi şöyle buyurdu:

"Sabaha ulaştığında ve akşama girdiğinde şöyle duâ et:

Allâhümme innî eûzü bike minel hemmi velhazeni, ve eûzü bike minel aczi velkeseli, eûzü bike minel cübni velbuhli, ve eûzü bike min galebetid deyni ve kahrir ricâl

"Allahım! Üzüntüden ve kederden sana sığınırım. Âcizlikten ve tembellikten sana sığınırım. Korkaklıktan ve cimrilikten sana sığınırım. Borç altında ezilmekten ve zâlimlerin başa geçmesinden sana sığınırım."

Ebû Ümâme radıyallahu anh şöyle dedi: Peygamber aleyhisselâmın öğrettiği duâyı okuyunca Allah Teâlâ üzüntümü giderdi ve beni borç yükünden kurtardı.[366]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ».

224. Abdurrahmân ibni Ebî Ebzâ radıyallahu anh şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sabaha çıkınca şöyle derdi:

Asbahnâ alâ fıtratil İslâmi ve kelimetil ihlâsı ve dîni nebiyyinâ Muhammedin sallallahu aleyhi ve selleme ve milleti ebînâ İbrâhime sallallahu aleyhi ve selleme hanîfen müslimen vemâ ene minel müşrikîn

İslâm yaratılışı, tevhîd inancı, Peygamberimiz Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin dini ve tek Allah'a inanan atamız İbrâhim sallallahu aleyhi ve sellemin milleti üzerinde olarak sabaha girdik, ben müşriklerden değilim."[367]

Peygamber Efendimiz ümmetine, nelere inanacaklarını ve nasıl duâ edeceklerini öğretmek üzere duâsında kendisinden söz ederek, "Peygamberimiz Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin dini" ifâdesini kullanmıştır.

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
فَلَاحًا، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ».

225. Abdullah ibni Ebî Evfâ radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sabah olunca şöyle duâ ederdi:

Asbahnâ ve asbahal mülkü lillâhi azze ve celle, vel hamdü lillâhi, vel kibriyâü vel azametü lillâhi, vel halku vel emru vel leylü ven nehâru vemâ sekene fîhimâ lillâhi teâlâ.

Allàhümmec‘al evvele hâzen nehâri salâhan, ve evsetahû necâhan, ve âhirahû felâhen, yâ erhamer râhimîn

“Biz sabaha çıktık. Azîz ve Celîl Allah’ın mülkü olan bütün kâinat da sabaha çıktı. Hamd Allah’a mahsustur. Büyüklük ve ihtişâm Allah’a aittir. Yaratmak, yönetmek, gece ile gündüz ve onlarda barınan her şey Allah Teâlâ’nındır.

Allahım! Bugünün başlangıcını dünyamız ve âhiretimiz için iyilik, ortasını kurtuluş vesîlesi, sonunu da yüce dereceler kazanmaya elverişli eyle. Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allahım!”[368]

وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
يُمْسِي كَانَ بِتِلْكَ الْمَنْزِلَةِ».

226. Ma‘kıl ibni Yesâr radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse sabah olunca üç defa:

Eûzü billâhis semîil alîmi mineş şeytânir racîm

‘Allah’ın rahmetinden kovulmuş olan şeytanın iğvâsından, her şeyi duyan ve her şeyi bilen Allah’a sığınırım’ dese, ardından da Haşr sûresinin son üç âyetini okusa, Allah Teâlâ’nın görevlendirdiği yetmiş bin melek akşama kadar onun hayırlar kazanması ve şerlerden uzak durması için duâ ederler. Şâyet o gün ölürse şehit olarak ölür. Kim de bu sözü akşama girince söylese, yine yetmiş bin melek sabaha kadar ona aynı şekilde duâ eder.”[369]

Haşr sûresinin son üç âyeti, halkımızın “hüvallàhüllezî” diye bildiği âyet-i kerîmelerdir. Sabah ve akşam namazlarından sonra imâmlarımız, Efendimiz’in tavsiye buyurduğu gibi üç defa ***eûzü billâhis semîil alîmi mineş şeytânir racîm*** diye başlayarak bu âyetleri okurlar. Yalnız başına namaz kılanlar da aynı şekilde okumalıdır.

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾، فَقَرَأْنَا، فَغَنِمْنَا وَسَلِمْنَا».

227. Tâbiîn muhaddislerinden Muhammed ibni İbrâhim et-Teymî'nin, ilk muhâcirlerden olan babası (İbrâhim ibni Hâris el-Kureşî) radıyallahu anhdan rivâyet ettiğine göre, babası şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bizi bir sefere gönderdi ve bize akşama erdiğimiz ve sabaha girdiğimizde şu âyet-i kerîmeyi okumamızı emretti:

'Bizim sizi boşuna yarattığımızı, sonunda bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?'[370]

Biz de bu âyet-i kerîmeyi okuduk. Bu sebeple ganîmet elde ettik ve sâlimen dönüp geldik."[371]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا مَا فِيهِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ، ثُمَّ إِذَا أَمْسَى فَلْيَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ».

228. Enes radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sabaha ulaştığında ve akşama erdiğinde şu duâyı okurdu:

Allâhümme innî es'elüke min fec'etil hayri ve eûzü bike min fec'etiş şerri

"Allahım! Senden ansızın gelen hayrı niyâz ederim. Şerrin ansızın gelmesinden ise sana sığınırım."[372]

Bu hadîs-i şerîfin Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî’nin Müsned’indeki rivâyetinden öğrendiğimize göre, Peygamber Efendimiz böyle duâ etmenin gerekçesini açıklamış ve: “Çünkü insanoğlu sabaha ulaştığında ve akşama erdiğinde başına ansızın ne geleceğini bilemez” buyurmuştur.

Sabah ve akşam üçer defa okunduğunda hiçbir şeyin zarar vermeyeceği bir duâ 211 numarayla geçti.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا فَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، وَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ».

229. Enes radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kızı Fâtıma radıyallahu anhâya şöyle buyurdu:

“Sana okumanı tavsiye edeceğim duâyı benden duyup öğrenmeni engelleyen nedir? Sabaha ulaştığında ve akşama erdiğinde şöyle de:

Yâ Hayyu yâ Kayyûm! Bike estegîsü, feaslih lî şe’nî küllehû, velâ tekilnî ilâ nefsî tarfete aynin

Ey her zaman diri olan, her şeyin varlığı kendisine bağlı olup kâinâtı idâre eden Allahım! Sana yalvarıyorum. Benim bütün işlerimi yoluna koy. Beni göz açıp kapayıncaya kadar bile nefsimin eline bırakma.”[373]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الرَّجُلُ، فَذَهَبَتْ عَنْهُ الْآفَاتُ.

230. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, bir adam Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme başına çeşitli musîbetler geldiğinden şikâyette bulundu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de ona şöyle buyurdu:

"Sabaha çıktığın zaman:

Bismillâhi alâ nefsî ve ehlî ve mâlî

'Canımı, ailemi ve malımı Allah'ın adıyla korurum' diye duâ et. İşte o zaman başına kötü bir şey gelmez" buyurdu.

Adam böyle duâ edince, başına gelen felâketler yok olup gitti.[374]

❀

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

وَرِزْقاً طَيِّباً، وَعَمَلاً مُتَقَبَّلاً».

231. Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sabah olunca şöyle duâ ederdi:

Allâhümme innî es'elüke ilmen nâfian, ve amelen mütekabbelen, ve rizkan tayyiben

"Allahım! Senden faydalı ilim, helâl rızık ve kabul edilen amel isterim."[375]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُتِمَّ عَلَيْهِ نِعْمَتَهُ».

232. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse sabah olunca ve akşama girince üç defa şöyle derse, Allah Teâlâ ona olan nimetlerini mutlaka tamamlar:

Allàhümme innî asbahtü minke fî ni‘metin ve âfiyetin ve setrin, fe etimme ni‘meteke aleyye ve âfiyeteke ve setreke fiddünyâ vel âhireti

Allahım! Verdiğin nimet ve âfiyet ile korunmuş olarak sabaha çıktım. Dünyada ve âhirette nimetini, âfiyetini ve korumanı tamamla.”[376]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

١٣٢. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم كَانَ

وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ

صَارِخٌ: أَيُّهَا الْخَلَائِقُ، سَبِّحُوا الْمَلِكَ الْقُدُّوسَ».

233. Zübeyr ibni’l-Avvâm radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Her sabah, bir melek şöyle seslenir:

Sübhânel Melikil Kuddûs

Her şeyin mülk ve hükümranlığı kendisine âit olan, her türlü kusurdan arınmış bulunan Allah’ı tesbîh ederim.”[377]

İbnü’s-Sünnî’nin rivâyetine göre Allah’ın Resûlü şöyle buyurmuştur:

“Her sabah biri şöyle haykırır: Ey bütün yaratılmışlar! Görünen ve görünmeyen âlemlerin sahibi olan Allah’ın her türlü kusurdan arındığını söyleyin.”[378]

❀

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
شَيْءٍ عِلْمًا، ثُمَّ مَاتَ دَخَلَ الْجَنَّةَ».

234. Büreyde bin Husayb el-Eslemî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse sabaha ulaştığında ve akşama erdiğinde şöyle der, sonra da ölürse cennete girer:

Rabbiyellahu, tevekkeltü alellahi, lâilâhe illâ hû, aleyhi tevekkeltü, vehüve Rabbül arşil azîm, lâilâhe illallâhül aliyyül azîm. Mâşâallâhü kâne vemâ lem yeşe’ lem yekün. A‘lemü ennellâhe alâ külli şey’in kadîr, ve ennallâhe kad ehâta bikülli şey’in ilmen

Rabbim Allah’tır. Ben Allah’a tevekkül ettim. Allah’tan başka ilâh yoktur. Ben sadece O’na tevekkül ettim. O muhteşem Arş’ın sahibidir. Yüce ve büyük Allah’tan başka ilâh yoktur. Allah’ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Ben şunu bilir ve inanırım ki Allah her şeye kàdirdir ve ilmiyle her şeyi kuşatmıştır.”[379]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
إِنِّي قَدْ وَهَبْتُ نَفْسِي وَعِرْضِي لَكَ، فَلَا يَشْتُمُ مَنْ شَتَمَهُ، وَلَا
يَظْلِمُ مَنْ ظَلَمَهُ، وَلَا يَضْرِبُ مَنْ ضَرَبَهُ».

235. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ashâbına,

“Biriniz Ebû Damdam gibi olamaz mı?” diye sordu. Onlar da:

“Ebû Damdam kimdir, Ey Allah’ın Resûlü?” diye sordular. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“(O sizden önce yaşamış biriydi),[380] sabah olunca,

Allàhümme innî kad vehebtü nefsî ve ırdî leke

‘Allahım! Ben nefsimi, şeref ve îtibârımı sana bağışladım’ der, sonra da kendisine sövene sövmez, haksızlık edene haksızlık etmez, onu dövene el kaldırmazdı.”[381]

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
سَبْعَ مَرَّاتٍ، كَفَاهُ اللهُ تَعَالَى مَا أَهَمَّهُ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ».

236. Ebü’d-Derdâ radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse sabaha çıkınca ve akşama erince, yedi defa şöyle zikrederse, Allah Teâlâ onun dünya ve âhiretle ilgili sıkıntılarını giderir:

Hasbiyellahü lâilâhe illâ hû, aleyhi tevekkeltü ve hüve rabbül arşil azîm

Kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah bana yeter. Ben O’na tevekkül ettim, O muhteşem Arş’ın sahibidir.”[382]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
حِينَ يُمْسِي حُفِظَ بِهِمَا حَتَّى يُصْبِحَ».

237. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse sabaha girince Mü’min sûresinin ilk üç âyeti ile Âyetü’l-kürsî’yi okursa, akşama kadar bu âyetler sâyesinde korunur. Kim de bu âyetleri akşam okursa, sabaha kadar bu âyetler sâyesinde korunur.[383]

Mü’min sûresinin ilk üç âyeti ve meâli şöyledir:

﴿حم، تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ. غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ
شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾

Hâ Mîm. Bu kitap, karşı konulmaz kudret sahibi olan ve her şeyi bilen Allah tarafından parça parça indirilmiştir. O, günahları bağışlayan, tövbeleri kabul eden, cezası şiddetli ve lütfu bol olandır. O'ndan başta ilâh yoktur. Dönüş ancak O'nadır."[384] Âyetü'l-kürsî ise Bakara sûresinin 255. âyet-i kerîmesidir.

Sabah ve akşam zikirleri bahsinde zikretmek istediğimiz hadîs-i şerîflerin bir kısmı bunlardır. Allah Teâlâ'nın zikir yapmayı nasip ettiği kimseler için bunlar yeterlidir. Lütuf ve ihsân sahibi olan Allah Teâlâ'dan bu hadisler ile amel etmeyi ve diğer hayır çeşitlerini yapmayı bizlere nasip etmesini niyâz ederiz.

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ».

238. Tâbiîn muhaddislerinden Talk ibni Habîb şöyle dedi:
Bir adam Ebü'd-Derdâ radıyallahu anhın yanına geldi ve ona,

“Ebü’d-Derdâ! Senin evin yandı” dedi. Ebü’d-Derdâ radıyallahu anh ona şunu söyledi:

“Hayır, benim evim yanmadı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden duyduğum şu sözler sebebiyle Allah Teâlâ bunu yapmaz. Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

‘Şâyet bir kimse sabahın ilk saatlerinde şu duâyı okursa, akşama kadar onun başına bir fenalık gelmez. Bir kimse da bu duâyı gündüzün sonunda okursa, onun başına da sabaha kadar bir fenalık gelmez:

Allàhümme ente Rabbî, lâilâhe illâ ente, aleyke tevekkeltü, ve ente Rabbül arşil azîm. Mâ şâallâhü kân, ve mâ lem yeşe’ lem yekün, lâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azîm, a‘lemü ennallâhe alâ külli şey’in kadîr, ve ennallâhe kad ehâta bikülli şey’in ilmâ. Allàhümme innî eûzü bike min şerri nefsî, ve min şerri külli dâbbetin ente âhızün binâsıyetihâ, inne Rabbî alâ sırâtın müstakìm

Allahım! Sen benim Rabbimsin. Senden başka ilâh yoktur. Ben yalnız sana tevekkül ettim, sen muhteşem Arş’ın Rabbisin. Allah’ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak yüce ve Azîz olan Allah’ın yardımıyla kazanılabilir. Ben şunu bilir ve inanırım ki Allah her şeye kàdirdir ve ilmiyle her şeyi kuşatmıştır. Allahım! Ben nefsimin şerrinden ve kaderleri senin elinde olan bütün canlıların şerrinden sana sığınırım. Elbette Rabbimin yolu dosdoğru yoldur.”[385]

Bu hadisi kitabına alan İbnü’s-Sünnî, aynı hadisi Ebü’d-Derdâ’nın adını vermeden, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin ashâbından birinden şöyle de rivâyet etmiştir: O adam birkaç defa gelerek,

“Yetiş, yetiş, evin yandı!” dedi. Ebü’d-Derdâ ise:

“Hayır, evim yanmamıştır. Çünkü ben Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi, ‘Kim bu duâyı (yukarıdaki hadîs-i şerîf) sabahleyin söylerse, ona, ailesine ve malına, istemediği bir fenalık erişmez’ buyururken dinledim. Ben de o duâyı bugün okudum, dedi. Ardından da ‘Haydi gidip bakalım’ dedi. Orada bulunanlarla birlikte kalkıp gittiler, eve vardıklarında, evinin etrafındaki evlerin yandığını, ama onun evine bir şey olmadını gördüler.”[386]

❀

٢٠- بَابُ مَا يُقَالُ فِي صَبِيحَةِ الْجُمُعَةِ

20. CUMA GÜNÜ SABAH OKUNACAK ZİKİRLER

Diğer günler okunan zikirler cuma günü de okunur. Cuma günü diğer günlerden daha fazla zikretmek, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme daha fazla salâtü selâm getirmek müstehaptır.

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾

239. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse cuma sabahı, sabah namazının farzını kılmadan önce üç defa şöyle derse, günahları deniz köpükleri kadar çok olsa bile, Allah Teâlâ onları affeder:

Estağfirullâh ellezî lâilâhe illâ hüvel hayyel kayyûme ve etûbü ileyh

Kendisinden başka ilâh bulunmayan, ebedî hayatla dâimâ diri olan, her şeyin varlığı Kendisine bağlı olup kâinatı yöneten Allah’tan beni bağışlamasını diler ve günahlarıma tövbe ederim.”[387]

Cuma günü, duâların kabul edildiği zamana (icâbet saati) denk gelmek için, tan yerinin ağarmasından güneşin batmasına kadar bütün gün çokça duâ etmek müstehaptır. Cuma günü duâların kabul edildiği saatin hangisi olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür.

İcâbet saati:

***** Tan yerinin ağarmasından, güneşin doğmasına kadar olan zamandır.

***** Güneş doğduktan sonradır.

***** Zevâl vaktinden sonradır.

***** İkindiden sonradır.

***** İcâbet saatinin başka zamanlarda olduğu da söylenmiştir.

Duâların kabul edildiği saatin hangisi olduğu konusundaki en doğru görüş şu hadîs-i şerîfte belirtilendir:

٤. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ».

240. Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhın Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet ettiğine göre, Allah’ın Elçisi şöyle buyurmuştur:

“Duâların kabul edildiği saat, imâmın minbere oturmasından cuma namazının kılınmasına kadar olan zamandır.”[388]

❀

٢١- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ

21. GÜNEŞ DOĞDUĞU ZAMAN OKUNACAK ZİKİR

١٢. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي، وَأَنَا اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ قَالَ:

٩٢. عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا».

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، وَأَنْ تُغْنِيَنَا عَمَّنْ أَغْنَيْتَهُ عَنَّا مِنْ خَلْقِكَ.

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الَّتِي فِيهَا مَعِيشَتِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي إِلَيْها مُنْقَلَبِي».

241. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem güneş doğunca şöyle zikrederdi:

Elhamdülillahillezî cellelenel yevme âfiyetehû, ve câe bişşemsi min matlaihâ.

Allàhümme asbahtü eşhedü leke bimâ şehidte bihî linefsike, ve şehidet bihî melâiketüke ve hameletü Arşike ve cemîu halkıke, inneke entellâhü lâilâhe illâ entel kàimü bilkısti, lâilâhe illâ entel Azîzül Hakîm.

Üktüb şehâdetî ba‘de şehâdeti melâiketike ve ülil ilmi.

Allàhümme entesselâmü ve minkesselâmü ve ileykes selâmü.

Es’elüke yâ zelcelâli vel ikrâmi en testecîbe lenâ da‘vetenâ ve en tu‘tiyenâ rağbetenâ ve en tuğniyenâ ammen ağneytehû annâ min halkıke.

Allàhümme aslih lî dînillezî hüve ısmetü emrî ve aslih lî dünyâyelletî fîhâ ma‘îşetî ve aslih lî âhiretilletî ileyhâ münkalebî

“Bugün bize âfiyet veren ve güneşi her zaman doğduğu yerden doğduran Allah’a hamd olsun.

Allahım! Senin varlığına şâhit kıldığın şeylerle senin varlığına şâhitlik ederek sabaha çıktım. Meleklerinin, Arş’ını taşıyanların ve bütün yarattıklarının şâhitlik ettiği gibi şâhitlik ederim ki sen adâleti ayakta tutan ve kendisinden başka ilâh bulunmayan, yenilmeyen yegâne gàlipsin ve her şeyi yerli yerinde yapan Allah’sın.

Benim bu şehâdetimi meleklerin ve ilim sahiplerinin şehâdetinden sonra böyle yaz.

Allahım, selâm sensin. Selâmet ve esenlik sendendir. Selâm sanadır.

Ey azamet ve kerem sahibi Allahım! Duâmızı kabul etmeni, Senden istediklerimizi vermeni, yarattıklarından kendilerini bize muhtaç etmediklerine bizi muhtaç etmemeni senden niyâz ediyorum.

Allahım! Bütün işlerimin başı olan dinim konusunda hataya düşmekten beni koru. Yaşadığım şu dünyadaki işlerimin yolunda gitmesini sağla. Dönüp varacağım âhiretimi kazanmama yardım eyle.”[389]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

وَسَلَّمَ قَالَ: «وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ»

242. Bu hadis, Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anhın sözü olarak rivâyet edilmiştir. İbni Mes‘ûd hizmetçisini, güneşin doğduğunu kendisine haber vermekle görevlendirirdi. Hizmetçi güneşin doğduğunu haber verince de şöyle zikrederdi:

Elhamdülillâhillezî vehebe lenâ hâzel yevme, ve ekàlenâ fîhi aserâtinâ

“Bugünü bize bağışlayan ve bugün yapacağımız hataları affeden Allah’a hamd olsun.”[390]

❀

٢٢- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا اسْتَقَلَّتِ الشَّمْسُ

22. GÜNEŞ DOĞUP YÜKSELİNCE OKUNACAK ZİKİR

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

وَأَغْبِيَاءِ بَنِي آدَمَ».

243. Amr ibni Abese radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Güneş yükselince, şeytan ile Âdemoğlunun ahmakları dışında bütün varlıklar Allah Teâlâ’yı yüceliğine yakışmayan kusurlardan tenzîh eder ve O’na hamd eder.”[391]

❀

٢٣- بَابُ مَا يَقُولُ بَعْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ إِلَى الْعَصْرِ

23. ZEVÂL VAKTİNDEN İKİNDİYE KADAR OKUNACAK ZİKİRLER

Daha önce geçen bahislerde şu konuları gördük:

Elbise giyenin okuyacağı duâlar (45 ve 46. hadisler).

Evinden çıkanın okuyacağı duâlar (56-58. hadisler).

Tuvalete girmek isteyenin okuyacağı duâlar (67-70. hadisler).

Tuvaletten çıkanın okuyacağı duâlar (73-75. hadisler).

Abdest alanın okuyacağı duâlar (77-82 hadisler).

Mescide doğru gidenin okuyacağı duâlar (83-85. hadisler).

Mescide girerken ve oradan çıkarken okunacak duâlar (86-93. hadisler).

Ezan okuyanı ve kàmet getireni duyanın ne diyeceği (102-110. hadisler).

Ezandan sonra okunacak duâlar (111-113. hadisler).

Namaz kılmak üzere ayağa kalktığında okunacak duâlar (116-118. hadisler).

Namazın başından sonuna kadar okunacak duâlar (119-176. hadisler).

Namazdan sonra okunacak duâlar (179-196. hadisler).

Namazda ve namazdan sonra okunacağını söylediğimiz zikirler, bütün namazlarda okunabilir.

Zevâl vaktinden (güneşin tepe noktasından batıya meyl etmesinden) sonra çok zikretmek ve ibadet etmek müstehaptır.

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ رَبِّيَ الْأَعْلَى ثَلَاثًا، وَذَلِكَ أَدْنَاهُ».

244. Abdullah ibni’s-Sâib radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem zevâl vaktinden sonra, öğle namazının farzından önce dört rekât namaz kılar ve şöyle buyururdu:

“Bu vakit, gök kapılarının açıldığı bir zamandır. Ben yaptığım iyi bir amelimin o saatte Allah’ın huzûruna çıkmasını isterim.”[392]

Öğle namazından önce çokça zikretmek müstehaptır. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ﴾ **“Akşam sabah Rabbini hamd ederek tesbih et.”**[393]

❀

٢٤- بَابُ مَا يَقُولُهُ بَعْدَ الْعَصْرِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ

24. İKİNDİDEN SONRA GÜNEŞ BATANA KADAR OKUNACAK ZİKİRLER

Öğleden ve ikindiden sonra okunacak zikirler daha önce verildi. İkindiden sonra çok zikretmenin müstehap olduğu ısrarla belirtilmiştir. Çünkü ikindi namazı, ilk devir âlimleri ile daha sonraki âlimlerin birçoğunun belirttiği üzere (en fazîletli namaz olan) orta namazdır.

Allah Teâlâ, “Namazlara devam edin, özellikle orta namaza özen gösterin”[394] buyurmuş, Peygamber Efendimiz de “Orta namaz ikindi namazıdır” buyurmuştur.[395]

Sabah namazı vaktinde olabildiğince zikretmek sünnettir. “Orta namaz” hakkındaki en isâbetli görüş, onun ikindi veya sabah namazı olduğudur. İkindiden sonra ve günün son kısmında çok zikretmek müstehaptır. Şu âyet-i kerîmeler de bunu göstermektedir:

﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا﴾

“Güneş doğmadan ve batmadan önce Rabbini hamd ederek tesbih et.”[396]

﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ﴾

“Akşam sabah Rabbini hamd ederek tesbih et.”[397]

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾

“Sabah akşam boyun büküp yalvara yakara, derin bir ürpertiyle ve kendin işitecek kadar bir sesle Rabbini an.”[398]

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ الْأَذَى وَعَافَانِي».

“Sabah akşam bu mescidlerde Allah’ın adını tesbih ederler. Ne ticaret, ne de alışveriş, onları Allah’ı zikretmekten alıkoymaz.”[399]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا أَنْ أُعْتِقَ ثَمَانِيَةً مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ».

245. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“İkindi namazından güneş batana kadar Allah’ı zikreden kimselerle birlikte oturmak, İsmâil aleyhisselâmın evlâdından sekiz köleyi âzat etmekten bana daha sevimlidir.”[400]

❀

٢٥- بَابُ مَا يَقُولُهُ إِذَا سَمِعَ أَذَانَ الْمَغْرِبِ

25. AKŞAM EZANINI İŞİTEN KİMSENİN YAPACAĞI DUÂ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
الْمُؤَذِّنِ جِنٌّ وَلاَ إِنْسٌ وَلاَ شَيْءٌ، إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

246. Ümmü Seleme radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem akşam ezanı sırasında şöyle demeyi bana öğretti:

Allâhümme hâzâ ikbâlü leylike ve idbâru nehârike ve asvâtü düâtike, fağfirlî

“Allahım! Bu vakit gecenin geldiği, gündüzünün gittiği, senin yoluna dâvet edenlerin seslerinin dört bir yana yayıldığı bir zamandır. Ne olur beni bağışla!”[401]

Kâinatta meydana gelen en önemli olaylardan biri, gece ve gündüzün yer değiştirmesidir. Bu olağanüstü zaman dilimlerini fırsat bilmeli ve o sırlarla dolu vakitlerde kâinatın Rabbine duâ etmelidir.

❀

٢٦- بَابُ مَا يَقُولُهُ بَعْدَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ

26. AKŞAM NAMAZINDAN SONRA OKUNACAK DUÂ VE ZİKİRLER

Daha önce de söylediğimiz gibi, yukarıda verilen zikirler her namazdan sonra okunabilir. Akşam namazının sünnetini kıldıktan sonra şu zikirleri yapmak da sünnettir:

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَى دِينِكَ».

247. Ümmü Seleme radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem akşam namazını kıldırınca, eve gelip iki rekât namaz kılar, namazdan sonra yaptığı duâda şunu da söylerdi:

Yâ mukallibel kulûb, sebbit kulûbenâ alâ dînik

Ey kalpleri hâlden hâle çeviren Allah! Kalplerimizi dininden ayırma.”[402]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ مُؤْمِنَاتٍ».

248. (Sahâbî olduğu söylenen) Umâre bin Şebîb’den rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse akşam namazının ardından on defa şu zikri okursa Allah Teâlâ onu sabaha kadar şeytandan muhâfaza edecek korumalar gönderir, onun cennete girmesini sağlayacak on sevap yazar, insanı helâk eden on günahını bağışlar ve on mü’min köleyi âzat etmiş gibi sevap kazanır.

Lâilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü yuhyî ve yümît ve hüve alâ külli şey’in kadîr

Allah’tan başka ilâh yoktur, yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur, dirilten de öldüren de O’dur. O her şeye kàdirdir.”[403]

Hadisin râvisi Umâre bin Şebîb’in sahâbî olduğu söylenmekte, İmâm Nevevî de onun Peygamber Efendimiz’den hadis işittiğine dâir bilgi bulunmadığını belirtmektedir. O takdirde Umâre bin Şebîb’in bu hadisi bir başka sahâbîden duyduğu anlaşılmaktadır.

❀

٢٧- بَابُ مَا يَقْرَؤُهُ فِي صَلَاةِ الْوِتْرِ، وَمَا يَقُولُهُ بَعْدَهَا

27. VİTİR NAMAZINDA HANGİ SÛRELER, DAHA SONRA HANGİ ZİKİRLER OKUNUR?

Üç rekât vitir kılan kimsenin, birinci rekâtta Fâtiha’dan sonra A‘lâ sûresini (سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى), ikinci rekâtta Kâfirûn sûresini, üçüncü rekâtta da İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini okuması sünnettir.

Birinci rekâtta A‘lâ sûresini okumayı unutan, onu ikinci rekâtta Kâfirûn sûresiyle birlikte okur. İkinci rekâtta Kâfirûn sûresini okumayı unutan da onu üçüncü rekâtta İhlâs, Felak ve Nâs sûreleriyle birlikte okur.

❀

٢٤٩. عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى

٩٢. عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

249. Übey ibni Kâ‘b radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vitir namazını kılıp selâm verince şöyle zikrederdi:

Sübhânel Melikil Kuddûs

Her şeyin mülk ve hükümranlığı kendisine âit olan, her türlü kusurdan arınmış bulunan Allah’ı tesbîh ederim.”[404]

Nesâî ve İbnü’s-Sünnî’nin rivâyetine göre Peygamber Efendimiz bu zikri üç defa söylerdi.[405]

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ».

250. Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem vitrin sonunda şöyle zikrederdi:

Allàhümme innî eûzü birızâke min sahatıke ve eûzü bimuâfâtike min ukûbetike ve eûzü bike minke, lâ uhsî senâen aleyke, ente kemâ esneyte alâ nefsike

"Allahım! Senin gazabından rızâna, azabından affına sığınırım. Ben senden yine sana sığınırım. Ben seni lâyık olduğun şekilde medhü senâ edemem. Sen kendini nasıl medhü senâ etmişsen öylesin."[406]

❀

٢٨- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا أَرَادَ النَّوْمَ، وَاضْطَجَعَ عَلَى فِرَاشِهِ

28. YATAĞA UZANIP UYUMAK İSTENDİĞİ ZAMAN OKUNACAK DUÂLAR

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

"Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün birbirini takip edişinde akıl sahipleri için birçok delil vardır. O akıl sahipleri ayakta iken, otururken ve yatarken dâimâ Allah'ı zikrederler."[407]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَا:

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ «بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ أَحْيَا وَأَمُوتُ».

251. Huzeyfe bin Yemân radıyallahu anhümâ ile Ebû Zer el-Gıfârî radıyallahu anh şöyle dediler:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin yatağına girdiği zaman şöyle derdi:

Bismike Allàhümme ahyâ ve emûtü

“Allahım! Senin ismini anarak ölür, dirilirim.”[408]

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
وَبِاسْمِكَ أَمُوتُ».

252. Berâ bin Âzib radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yatağına uzandığı zaman şöyle derdi:

Allàhümme bismike ahyâ ve bismike emûtü

“Allahım! Senin ismini anarak ölür, senin ismini anarak dirilirim.”[409]

❀

١٤٧. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
وَاحْمَدَا ثَلاثًا وَثَلاثِينَ». وَفِي رِوَايَةٍ: «التَّسْبِيحُ أَرْبَعاً وَثِلاثِينَ».

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
لَهُ: وَلَا لَيْلَةَ صِفِّينَ؟ قَالَ: وَلَا لَيْلَةَ صِفِّينَ.

253. Ali radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona ve Fâtıma radıyallahu anhümâya:

“Yatağa girdiğiniz zaman -veya istirahate çekildiğiniz zaman- otuz üç defa *Allâhü ekber*, otuz üç defa *sübhânallâh*, otuz üç defa da *elhamdülillâh* deyin” buyurdu.

Bir rivâyete göre Allah’ın Elçisi sübhânallâh zikrinin otuz dört, diğer bir rivâyete göre Allâhü ekber zikrinin otuz dört defa söylenmesini tavsiye buyurmuştur. Ali radıyallahu anh bunları söyledikten sonra,

“Bunu Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden duyduğumdan beri o zikirleri hiç ihmâl etmedim” dedi. Ona:

“Sıffîn savaşının yapıldığı gecede bile mi ihmâl etmedin?” diye sordular. O da:

“Evet, Sıffîn gecesinde bile ihmâl etmedim” dedi.[410]

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ».

254. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Biriniz yatağına yatacağı zaman elbisesinin bir ucuyla yatağını silksin. Çünkü yatağından ayrıldıktan sonra oraya hangi zararlının girdiğini bilemez. Sonra da şöyle desin:

Bismike Rabbî, vada‘tü cenbî ve bike erfauhû, in emsekte nefsî ferhamhâ ve in erseltehâ fahfazhâ bimâ tahfazu bihî ibâdekes sâlihîn

Ey benim Rabbim! Senin isminle yatağıma yattım, yine senin isminle yatağımdan kalkarım. Eğer ben uyurken canımı alacaksan, bana merhamet edip bağışla. Şayet hayatta bırakacaksan, sâlih kullarını koruduğun gibi beni de fenalıklardan koru.”[411]

وَفِي رِوَايَةٍ: «يَنْفُضُهُ ثَلَاثَةَ مَرَّاتٍ».

Bir başka rivâyete göre Allah’ın Resûlü, “Yatağını üç defa silksin.” buyurmuştur.[412]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَمَسَحَ بِهِمَا جَسَدَهُ».

255. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yatağına girince ellerine üfler, Muavvizât (sığındırıcı sûrler) diye anılan **kul hüvallàhü ahad, kul eûzü birabbil felak** ve **kul eûzü birabbin nâs**'ı okur ve ellerini vücuduna sürerdi.[413]

Bu hadisin diğer bir rivâyeti şöyledir:

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

255/1. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem her gece yatağına girdiği zaman avuçlarını birleştirerek onlara üfler, avuçlarına **kul hüvallàhü ahad, kul eûzü birabbil felak** ve **kul eûzü birabbin nâs**'ı okur; başından, yüzünden ve vücudunun ön tarafından başlayarak ulaşabildiği yerlere kadar ellerini vücuduna sürer ve bunu üç defa yapardı.[414]

Hz. Âişe annemiz, Resûlullah Efendimiz'in rahatsızlığı iyice artınca bu sûreleri onun yerine kendisi okur, Fahr-i Âlem Efendimiz'in eline üfler ve onun elini mübârek vücuduna sürerdi.[415]

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، مَنْ قَرَأَ بِهِمَا فِي لَيْلَةٍ كَفَتَاهُ».

256. Ebû Mes‘ûd Ukbe bin Âmir el-Ensârî el-Bedrî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bakara sûresinin son iki âyeti (âmenerresûlü)**, onları geceleyin okuyan kimseye yeterlidir.”**[416]

Âlimler bu hadîs-i şerîfteki **“yeterlidir”** kelimesine şöyle mânâlar vermişlerdir:

***** “Bu âyetler, okuyanı o gece kötülüklerden korumaya yeterlidir.”

***** “Bu âyetler, onun gece ibadet etmesinin yerini tutar.”

Bence hadîs-i şerîfte bu iki mânâ da kastedilmiş olabilir.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْفِطْرَةِ، وَاجْعَلْهُنَّ آخِرَ مَا تَقُولُ».

257. Berâ bin Âzib radıyallahu anhümâ şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana şöyle buyurdu:

“Yatağına yatmak istediğin zaman namaz abdesti gibi abdest al. Sonra sağ yanına yat ve şöyle duâ et:

Allâhümme eslemtü nefsî ileyke ve fevvaztü emrî ileyke ve elce’tü zahrî ileyke, rağbeten ve rehbeten ileyke, lâ melcee velâ mencâ minke illâ

ileyke. Âmentü bikitâbikellezî enzelte ve nebiyyikellezî erselte

‘Allahım! Kendimi sana teslim ettim. İşimi sana ısmarladım. Rızânı isteyerek, azabından korkarak sırtımı sana dayadım, sana sığındım. Sana karşı yine senden başka sığınak yoktur. İndirdiğin kitabına ve gönderdiğin peygamberine îmân ettim.’

Eğer ölürsen îmân üzere ölürsün. Bu duâ senin o geceki son sözlerin olsun.”[417]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
«صَدَقَكَ وَهُوَ كَذُوبٌ، ذَاكَ شَيْطَانٌ».

258. Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem beni toplanan ramazan zekâtını (sadaka-i fıtrı) korumakla görevlendirmişti. Derken bir adam gelip yiyecek şeylerden avuçlamaya başladı.” Ebû Hüreyre olayın devamını şöyle anlattı: “Ben de onu yakaladım. Bunun üzerine o adam bana şunu söyledi:

‘Yatağına girdiğin zaman Âyetü’l-kürsî’yi oku. O takdirde, senin yanında Allah tarafından sürekli bir koruyucu bulunur ve sabaha kadar şeytan sana yaklaşamaz.’ Ben bu olayı anlatınca Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem:

‘Bak hele! Kendisi yalancı olduğu hâlde sana doğruyu söylemiş. O şeytandı’ buyurdu.”[418]

Ebû Hüreyre radıyallahın başında beklediği hurmaları çalan, insan kılığına giren şeytandı. Ebû Hüreyre onu yakalayınca, çok fakir olduğunu söyledi ve kendini acındırdı. O da onu serbest bıraktı. Ertesi gün Resûl-i Ekrem, Ebû Hüreyre’ye yakaladığı hırsızı ne yaptığını sordu, o da olayı anlattı. Allah’ın Elçisi **“O sana yalan söyledi, tekrar gelecek”** buyurdu.

Bu olay üç gün aynı şekilde meydana geldi. Sonunda şeytan, Ebû Hüreyre radıyallahu anha kendisini Peygamber aleyhisselâma götürmemesi şartıyla Âyetü'l-kürsî'nin fazîletini ve onun şeytan üzerinde etkili olduğunu anlattı. [419]

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

259. Mü'minlerin annesi Hafsa radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem uyumak istediği zaman sağ elini yanağının altına koyar ve üç kere şöyle duâ ederdi:

Allàhümme kınî azâbeke yevme teb'asü ibâdeke

"Allahım! Kullarını yeniden dirilttiğin gün beni azabından koru."[420]

260. Bu hadîs-i şerîfi Huzeyfe ibnü'l-Yemân radıyallahu anh da Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet etmiştir.[421]

261. Aynı hadîs-i şerîfi Berâ bin Âzib radıyallahu anh da rivâyet etmiştir. Bu rivâyette duânın üç defa söyleneceği belirtilmemiştir.[422]

❀

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَنَّا الدَّيْنَ، وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ».

262. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yatağına yatınca şöyle zikrederdi:

Allâhümme rabbes semâvâti ve rabbel ardı, ve rabbel Arşil azîm, rabbenâ ve rabbe külli şey'in, fâlikal habbi vennevâ, münezzelet Tevrâti vel İncîli vel Kur'âni, eûzü bike min şerri külli zî şerrin ente âhizün binâsıyetihî, entel evvelü, feleyse kableke şey'ün, ve entel âhiru, feleyse ba'deke şey'ün, ve entez zâhiru, feleyse fevkake şey'ün, ve entel bâtınü, feleyse dûneke şey'ün, akdı anned deyne, ve ağninâ minel fakri

"Ey göklerin Rabbi, yerin Rabbi, muhteşem Arş'ın Rabbi, bizim ve var olan her şeyin Rabbi olan Allahım! Ey tohumu ve çekirdeği yarıp çatlatan, Tevrât'ı, İncil'i ve Kur'ân-ı Kerîm'i indiren Rabbim! Kaderleri senin elinde olan bütün varlıkların şerrinden sana sığınırım.

Allahım! Varlığının başlangıcı olmayan sensin, senden önce hiçbir şey yoktur. Varlığının sonu olmayan sensin, senden sonra hiçbir şey yoktur. Her şeyden âşikâr olan sensin, senin üstünde hiçbir varlık yoktur. Sen zâtı görülmeyen ve mâhiyeti bilinmeyensin, senden öte hiçbir varlık yoktur. Borçlarımızı öde. Bizi fakirlikten kurtarıp zengin eyle."

Sünen-i Ebî Dâvûd'daki rivâyete göre hadisin son cümlesi şöyledir: "Borçlarımı öde. Beni fakirlikten kurtarıp zengin eyle."[423]

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الْكَرِيمِ، وَكَلِمَاتِكَ التَّامَّةِ، مِنْ شَرِّ مَا أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ،

أَللّٰهُمَّ أَنْتَ تَكْشِفُ الْمَغْرَمَ وَالْمَأْثَمَ،

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
مِنْكَ الْجَدُّ سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ».

263. Ali radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yatağına yatarken şöyle duâ ederdi:

Allàhümme innî eûzü bivechikel kerîm ve bikelimâtiket tâmmeti min şerri mâ ente âhizün binâsıyetihî.

Allàhümme ente tekşifül mağreme velme'seme.

Allàhümme lâ yühzemü cündüke, velâ yuhlefü va'düke, velâ yenfeu zelceddi minkel ceddü, sübhâneke ve bihamdike

"Allahım! Kaderleri senin elinde olan bütün varlıkların şerrinden yüce zâtına, mükemmel isimlerine ve sıfatlarına sığınırım.

Allahım! Ağır borç yükünden, günahların sıkıntısından sen kurtarırsın.

Allahım! Senin ordun yenilmez. Vaadettiğin şey mutlaka gerçekleşir. Senin lütfun olmadan hiçbir zengine serveti fayda vermez. Ben seni yüceliğine yakışmayan sıfatlardan tenzîh eder ve sana hamd ederim."[424]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَسَقَانَا، وَكَفَانَا وَآوَانَا، فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ، وَلَا مُؤْوِيَ».

264. Enes radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yatağına girdiği zaman şöyle duâ ederdi:

Elhamdülillâhillezî et'amenâ ve sekànâ ve kefânâ ve âvânâ, fekem mimmen lâ kâfiye lehû velâ mu'vîye

"Bize yedirip içiren, koruyup barındıran Allah'a hamd olsun. Koruyup barındıranı bulunmayan nice kimseler var."[425]

❀

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا النَّدِيِّ الْأَعْلَى».

265. Ebü’l-Ezher (veya Ebû Züheyr) el-Enmârî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah gece yatağına girdiği zaman şöyle duâ ederdi:

Bismillâhi, vada‘tü cenbî, Allâhümmağfir lî zenbî ve ahsi’ şeytânî ve fükke rihânî vec‘alnî finnediyyil a‘lâ

“Allah’ın adıyla yatağıma yattım. Allahım! Günahımı bağışla. Şeytanımı başımdan kov. Beni, üzerimdeki senin ve kullarının haklarından kurtar ve meleklerin yüce meclisine ilet.”[426]

❀

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا خَاتِمَتِهَا، فَإِنَّهَا بَرَاءَةٌ مِنَ الشِّرْكِ».

266. Nevfel el-Eşcaî radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana şöyle buyurdu:

“Kul yâ eyyühel kâfirûn sûresini oku, bitirince de uyu. Çünkü bu sûre şirkten kurtuluş belgesidir.”[427]

❀

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

وَجَلَّ؟ «قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ» عِنْدَ مَنَامِكُمْ».

267. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve şöyle buyurdu:

"Allah'a şirk koşmanızı önleyecek sözü size bildireyim mi? Bu söz, uyuyacağınız zaman Kâfirûn sûresini okumanızdır."[428]

❀

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ «الْمُسَبِّحَاتِ» قَبْلَ أَنْ يَرْقُدَ.

268. İrbâz ibni Sâriye radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem uyumadan önce "müsebbihât" diye anılan sûreleri okurdu.[429]

Bu sûreler "**sübhâne**", "**sebbeha**", "**yüsebbihu**" ve "**sebbih**" kelimeleriyle başlayan ve Allah Teâlâ'yı tesbih etmekle ilgili olan şu yedi sûredir: İsrâ, Hadîd, Haşr, Saf, Cum'a, Tegàbün ve A'lâ.

❀

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ «بَنِي إِسْرَائِيلَ» وَ«الزُّمَرَ».

269. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem İsrâ ve Zümer sûrelerini okumadan uyumazdı. [430]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
وَمَلِيكَهُ، وَإِلَهَ كُلِّ شَيْءٍ، أَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ».

270. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yatağına girdiği zaman şöyle zikrederdi:

Elhamdülillâhillezî kefânî ve âvânî ve et‘amenî ve sekànî, vellezî menne aleyye feefdale, vellezî a‘tânî feeczele, Elhamdülillâhi alâ kulli hâl. Allàhümme Rabbe kulli şey’in ve melîkehû ve ilâhe kulli şey’in. Eûzü bike minen nâr

“Beni kimseye muhtaç etmeden barındıran, bana yediren ve içiren, fazlasıyla lütufta bulunan, verdiklerini bol bol ihsân eden Allah’a hamd olsun. Yaşattığı her hâl için Allah’a hamd olsun. Ey her şeyin Rabbi ve sâhibi, her şeyin ilâhı olan Allahım! Cehennem ateşinden sana sığınırım.”[431]

❀

٤. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
وَإِنْ كَانَتْ عَدَدَ رَمْلِ عَالِجٍ، وَإِنْ كَانَتْ عَدَدَ أَيَّامِ الدُّنْيَا».

271. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse yatağına girdiği zaman üç defa şöyle zikrederse, günahları deniz köpüğü kadar, yıldızların sayısı kadar, Âlic çölünün kumları kadar, dünya günlerinin sayısı kadar çok olsa bile, Allah Teâlâ onun günahlarını affeder:

Estağfirullâh ellezî lâilâhe illâ hüvel hayyül kayyûmü ve etûbü ileyh

Kendisinden başka ilâh bulunmayan, her zaman diri ve her şeyin varlığı kendisine bağlı olan Allah'tan beni bağışlamasını isterim."[432]

❀

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
خَلَقَ، لَمْ تَضُرَّكَ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى».

272. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin ashâbından Eslem kabilesine mensup bir adam şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanında oturuyordum. Onun ashâbından bir adam geldi ve şöyle dedi:

"Yâ Resûlallah! Bu gece bir hayvan beni soktu, bu yüzden sabaha kadar uyuyamadım." Allah'ın Resûlü ona:

"Seni ne soktu?" diye sordu. O da:

"Akrep soktu" dedi. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Şâyet akşamleyin şöyle deseydin, Allah'ın izniyle o sana zarar vermezdi:

Eûzü bikelimâtillâhit tâmmâti min şerri mâ halak

Yarattıklarının şerrinden Allah'ın mükemmel kelimelerine sığınırım."[433]

"Allah'ın mükemmel kelimeleri", O'nun âyetleri, isimleri ve sıfatlarıdır.

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ تَضُرَّكَ».

273. Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi: Bir adam Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme geldi ve:

"Dün gece beni sokan akrep yüzünden ne büyük acılar çektim" dedi. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurdu:

"Şâyet akşamleyin şöyle deseydin, o sana zarar vermezdi:

Eûzü bikelimâtillâhit tâmmâti min şerri mâ halak

Yarattıklarının şerrinden Allah'ın mükemmel kelimelerine sığınırım."[434]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَقَالَ: «إِنْ مُتَّ مُتَّ شَهِيدًا». أَوْ قَالَ: «مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ».

274. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir adama yatacağı zaman Haşr sûresini okumasını tavsiye etti ve:

"Şâyet o gece ölürsen, şehit olarak ölürsün" veya **"Cennetlik olarak ölürsün"** buyurdu.[435]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ
لَهَا، أَللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ».

قَالَ ابْنُ عُمَرَ: سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

275. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ bir adama, yatağına girdiği zaman şöyle duâ etmesini tavsiye etti:

Allàhümme ente halakte nefsî ve ente teveffâhâ, leke memâtühâ ve mahyâhâ, in ahyeytehâ fahfezhâ, vein emettehâ fağfir lehâ. Allàhümme es'elükel âfiyeh

"Allahım! Beni sen yarattın, sen öldüreceksin. Beni öldüren de, yaşatan da sensin. Şâyet beni yaşatacaksan, kötülüklerden koru. Öldüreceksen beni affeyle. Allahım! Senden âfiyet dilerim."

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ, "Ben bu duâyı Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden işittim" dedi.[436]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

خَشَعَ سَمْعِي، وَبَصَرِي، وَمُخِّي، وَعَظْمِي، وَمَا اسْتَقَلَّتْ بِهِ

276. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallahu anh,

"Yâ Resûlallah! Bana sabahleyin ve akşamleyin okuyacağım mübarek kelimeleri öğretseniz de okusam" dedi. Allah'ın Elçisi de ona şu zikri okumasını tavsiye buyurdu:

Allàhümme fâtıres semâvâti velardı, âlimel gaybi veşşehâdeti, rabbe külli şey'in ve melîkehû. Eşhedü enlâilâhe illâ ente. Eûzü bike min şerri nefsî ve şerriş şeytâni ve şirkihî

"Ey gökleri ve yeri hiç yoktan yaratan, görünür ve görünmez her şeyi bilen Allahım! Ey her şeyin Rabbi ve sâhibi! Senden başka ilâh bulunmadığını kesinlikle söylerim. Nefsimin şerrinden, şeytanın şerrinden, onun Allah'a şirk koşmaya davet etmesinden sana sığınırım."

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

“Bu zikri sabahleyin, akşamleyin ve yatağa girdiğin zaman söyle.”[437]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مَلَكًا لَا يَدَعُ شَيْئًا يَقْرَبُهُ وَيُؤْذِيهِ حَتَّى يَهُبَّ مِنْ نَوْمِهِ مَتَى هَبَّ».

277. Şeddâd ibni Evs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir Müslüman yatağına girdiğinde Allah’ın kitâbından bir sûre okursa, Azîz ve Celîl olan Allah, bir meleği onu korumakla görevlendirir; o Müslüman uyanıp da kalkıncaya kadar kendisine zarar verecek şeylerden bu melek onu korur.”[438]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ نَامَ، بَاتَ الْمَلَكُ يَكْلَؤُهُ».

278. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse yatağına yattığı zaman, bir melek ve bir şeytan hemen yanına gelir. Melek:

‘Allahım! Bunun gününü hayırla bitir’ der. Şeytan da:

‘Bunun gününü şerle bitir’ der.

Şâyet o kimse Azîz ve Celîl olan Allah’ı zikreder, sonra da uyursa, o gece melek onu himâye eder.”[439]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا لِلنَّوْمِ: «أَللّٰهُمَّ بِاسْمِكَ رَبِّي، وَضَعْتُ جَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي ذَنْبِي».

279. Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem uyumak üzere yatağına uzandığı zaman şöyle derdi:

Allàhümme bismike Rabbî, vada'tü cenbî, fağfir lî zenbî

"Allahım! Ey benim Rabbim! Senin adınla yatağıma uzandım, günahımı bağışla."[440]

٢٨٠. عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيهَا خَيْرًا مِنَ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ».

280. Ebû Ümâme el-Bâhilî radıyallahu anh şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

"Bir kimse abdestli olarak yatağına yatar ve esnemeye başlayıncaya kadar Azîz ve Celîl olan Allah'ı zikrederse, gecenin herhangi bir vaktinde bir yandan diğer yana dönerken dünya ve âhiretle ilgili iyi bir şey istediğinde Allah Teâlâ ona dilediğini mutlaka verir."[441]

❀

٨٤. عَنْ بِلَالٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ، وَأَرِنِي مِنْهُ ثَأْرِي،

وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، كُتِبَ فِي رَقٍّ ثُمَّ طُبِعَ بِطَابَعٍ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ الضَّجِيعُ».

281. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yatağına girdiği zaman şöyle duâ ederdi:

Allàhümme emti‘nî bisem‘î ve basarî, vec‘alhümel vârise minnî, vensurnî alâ adüvvî, ve erinî minhü se’rî.

Allàhümme innî eûzü bike min galebetid deyni ve minel cû‘i, feinnehû bi‘sed dacî‘u

“Allahım! Beni kulağımdan ve gözümden faydalandır. Öleceğim zamana kadar onları sağlıklı kıl. Düşmanıma karşı bana yardım eyle. Ondan intikam almayı bana göster.

Allahım! Borç altında ezilmekten ve aç kalmaktan sana sığınırım; çünkü açlık insanı avucunun içine alan pek fena bir hâldir.”[442]

❀

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ وَلَمْ يَأْتِ أَحَدٌ بِأَفْضَلَ مِمَّا جَاءَ، إِلَّا رَجُلٌ عَمِلَ أَكْثَرَ مِنْهُ».

282. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, kendisiyle evlendiğim günden, dünyadan ayrıldığı güne kadar şunlardan Allah’a sığınmadan uyumazdı:

Korkaklıktan, tembellikten, bezginlikten, cimrilikten, yaşlılığın kötü hâllerinden, ailesi ve malı konusunda kötü bir durumla karşılaşmaktan,

kabir azabından ve şeytandan ve onun Allah'a şirk koşmaya davet etmesinden."[443]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ نَافِعَةً غَيْرَ ضَارَّةٍ».

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا تُصْبِحَ، أَوْ تَسْتَيْقِظَ مِنَ اللَّيْلِ.

283. Yine Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, o uyumak istediğinde şöyle duâ ederdi:

Allâhümme innî es'elüke rü'yâ sâlihaten, sâdıkaten gayre kâzibetin, nâfiaten gayre dârratin

"Allahım! Senden iyi bir rüya görmeyi isterim; yalancı olmayan, doğru çıkan, zarar vermeyen, faydalı bir rüya."

Hz. Âişe'nin yakınları, onun böyle duâ ettikten sonra sabaha veya gece uyanıncaya kadar hiç konuşmadığını bilirlerdi.[444]

❀

284. İmâm Ebû Dâvûd'un oğlu hadis hâfızı Ebû Bekr Abdullah ibni Ebî Dâvûd'un (v. 316/929) rivâyetine göre Hz. Ali şöyle demiştir:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْأَوَاخِرَ مِنَ الْبَقَرَةِ»

"Akıllı bir kimsenin, Bakara sûresinin son üç âyetini okumadan uyuyacağını sanmıyorum."[445]

Bu rivâyeti Dârimî es-Sünen'ine şu ifâde ile almıştır: "Akıllı birinin Bakara sûresinin sonundaki o âyetleri okumadan uyuyacağını sanmam; o âyetler Arş'ın altındaki bir hazinede bulunmaktadır."[446]

Bakara sûresinin son üç âyeti,

٢٦- بَابُ مَا يَقُولُهُ بَعْدَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ

diye başlayan 284. âyet ile “âmenerresûlü” diye bilinen 285 ve 286. ayetlerdir.

❀

285. Yine Ebû Bekr Abdullah ibni Ebî Dâvûd’un rivâyetine göre Hz. Ali şöyle demiştir:

رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا

“İslâm’a girmiş olan akıllı bir kimsenin, Âyetü’l-kürsî’yi okumadan uyuyacağını sanmıyorum.”[447]

❀

286. Tâbiîn neslinden olan muhaddis ve fakih İbrâhim en-Nehaî (v. 96/714) şöyle demiştir:

“Ashâb-ı kirâm yanlarında bulunan kimselere, yatağa girince Felak ve Nâs sûrelerini (Muavvizeteyn) okumalarını öğretirlerdi.”

Diğer bir rivâyete göre, ashâb-ı kirâm her gece İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini üç defa okumanın çok sevap olduğunu söylerdi.

***** Yatağa yatınca okunacak duâ ve zikirler konusunda Peygamber Efendimiz’in, ashâb ve tâbiîn âlimlerinin pek çok sözü vardır. Bu bahiste zikrettiklerimiz, onları uygulayacak olanlar için yeterlidir. Bu konudaki duâ ve zikirleri öğrenmek isteyenleri usandırmamak için daha fazlasına yer vermedik. Doğrusunu Allah bilir.

En iyisi yukarıda yazılan duâ ve zikirlerin hepsini yapmaktır. Ama bir kimse bunların hepsini yapamazsa, gücü yettiğince en önemlilerini yapmaya çalışmalıdır.

❀

٢٧- بَابُ مَا يَقُولُ مَنْ سَمِعَ الْمُؤَذِّنَ وَالْمُقِيمَ

29. ALLAH TEÂLÂ'YI ZİKRETMEDEN UYUMAK UYGUN DEĞİLDİR

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا فِيهِ، كَانَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللهِ تَعَالَى تِرَةٌ».

287. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir kimse bir mecliste oturur da orada Allah Teâlâ'nın ismini anmazsa Allah'a karşı eksik bir iş yapmış, bir günah işlemiş olur. Bir kimse yatağa yatar da orada Allah Teâlâ'yı zikretmezse yine Allah Teâlâ'ya karşı bir kusur işlemiş olur."[448]

❀

٣٠- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا اسْتَيْقَظَ فِي اللَّيْلِ، وَأَرَادَ النَّوْمَ بَعْدَهُ

30. GECELEYİN UYKUDAN UYANAN ve DAHA SONRA UYUMAK İSTEYENİN OKUYACAĞI DUÂLAR

Geceleyin uykudan uyanan kimseler iki kısma ayrılır:

Bir kısmı uyandıktan sonra bir daha uyumaz. Bunların okuyacağı zikri kitabımızın baş tarafında zikrettik.

Bu zikirler "Uykudan Uyanan Kimsenin Okuyacağı Duâlar" başlığı altında, 38-44 numaralı hadislerde verildi.

Diğer kısmı da uykudan uyandıktan sonra tekrar uyumak ister. Bu kimselerin uyku bastırıncaya kadar okumaları uygun olan zikirler oldukça fazladır. Bunlar birinci kısımda geçti. Diğerleri ise şu hadislerdir:

وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
فَإِنْ تَوَضَّأَ وَصَلَّى قُبِلَتْ صَلاَتُهُ».

288. Ubâde bin es-Sâmit radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse gecenin bir kısmında bir yandan diğer yana döner ve:

Lâilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh, lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr. Velhamdülillâh ve sübhânallâh ve lâilâhe illallah, vallàhü ekber, velâ havle velâ kuvvete illâ billâh

‘Allah’tan başka ilâh yoktur, yalnız Allah vardır; O tektir, ortağı yoktur; Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O her şeye kàdirdir. Hamd Allah’a mahsustur. Allah yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzaktır. Allah’tan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür. Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılabilir.’

zikrini yaptıktan sonra ‘Allahım! Beni bağışla’ derse bağışlanır veya duâ ederse, duâsı kabul edilir. Şâyet abdest alıp namaz kılarsa, namazı kabul edilir.”[449]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
أَنْتَ الْوَهَّابُ».

289. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin uyandığında şöyle derdi:

Lâilâhe illâ ente, sübhâneke, Allàhümme estağfiruke lizenbî, ve es’elüke rahmeteke, Allàhümme zidnî ilmen, velâ tüziğ kalbî ba‘de iz

hedeytenî, veheb lî min ledünke rahme, inneke entel vehhâb

“Allahım! Senden başka ilâh yoktur. Ey benim Allahım! Ben senin, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söylerim. Ey benim Allahım! Senden günahlarımı bağışlamanı niyâz ederim, senden rahmetini dilerim. Rabbim! İlmimi artır. Beni doğru yola ilettikten sonra kalbimi inkâra meylettirme. Bana yüce katından bir rahmet bağışla. Çünkü istediklerimizi bize bağışlayan yalnız sensin.”[450]

❀

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
٩٢. عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

290. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin uyandığı zaman şöyle zikrederdi:

Lâilâhe illallahül vâhidül kahhâr, Rabbüs semâvâti vel ardı vemâ beynehümel azîzül gaffâr

“Tek olan ve yenilmeyen Allah’tan başka ilâh yoktur. O göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir; yegâne gàlip olan ve dâimâ affedendir.”[451]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ».

291. Ebû Hüreyre radıyallahu anh Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinlemiştir:

“Azîz ve Celîl olan Allah, Müslüman bir kula geceleyin rûhunu geri verdiği zaman, o kul **sübhânallâh** diyerek Allah’ı yüceliğine yakışmayan

sıfatlardan tenzîh ettiği, **estağfirullâh** diyerek O'ndan bağışlamasını dilediği ve **duâ ettiği** zaman, Allah Teâlâ onun dileklerini kabul eder."[452]

Peygamber Efendimiz bu hadîs-i şerîfte bize, geceleyin uyandığımız zaman **sübhânallâh** ve **estağfirullâh** dememizi, sonra da **duâ etmemizi** tavsiye buyuruyor.

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ مَرَّاتٍ، فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ ذَلِكَ ثُمَّ مِتَّ فِي لَيْلَتِكَ، كُتِبَ لَكَ جِوَارٌ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ».

292. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Biriniz geceleyin yatağından çıkar, sonra tekrar dönerse elbisesinin bir ucuyla yatağını üç kere silksin. Çünkü yatağından ayrıldıktan sonra oraya neyin girdiğini bilemez. Yatağına uzandığı zaman da şöyle duâ etsin:

Bismikellâhümme, vada'tü cenbî ve bike erfauhû, in emsekte nefsî ferhamhâ ve in radedtehâ fahfazhâ bimâ tahfazu bihî ibâdekes sâlihîn

Ey benim Allahım! Senin isminle yatağıma yattım, yine senin isminle yatağımdan kalkarım. Eğer ben uyurken canımı alacaksan, bana merhamet edip bağışla. Şayet hayatta bırakacaksan, sâlih kullarını koruduğun gibi beni de fenalıklardan koru."[453]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ اللَّيْلِ فَيَقُولُ: نَامَتِ الْعُيُونُ، وَغَارَتِ النُّجُومُ، وَأَنْتَ حَيٌّ قَيُّومٌ.

293. Ebü’d-Derdâ radıyallahu anh gece yarısı uyanır ve şöyle derdi:

Nâmetil uyûn ve gàretin nücûm ve ente hayyün kayyûm

“Ey Allahım! Gözler uyudu, yıldızlar battı, sen ise ebedî hayatla dirisin ve kâinâtı idâre edensin.”[454]

❀

٢٧- بَابُ مَا يَقُولُ مَنْ سَمِعَ الْمُؤَذِّنَ وَالْمُقِيمَ

31. UYUYAMAYAN KİMSENİN YAPACAĞI DUÂLAR

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنِّي مَا كُنْتُ أَجِدُ.

294. Zeyd ibni Sâbit radıyallahu anh şöyle dedi:

Başıma gelen uykusuzluk yüzünden Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme şikâyette bulundum. Allah’ın Elçisi bana şöyle duâ etmemi tavsiye buyurdu:

Allàhümme gàretin nücûm ve hedeetil uyûn ve ente Hayyün Kayyûm, lâ te’huzüke sinetün velâ nevm. Yâ Hayyu yâ Kayyûm, ehdi’ leylî ve enim aynî

“Ey benim Allahım! Yıldızlar battı, gözler uykuya daldı, sen ise ne uyuklar ne uyursun. Ey ebedî hayatla diri olan ve kâinâtı idâre eden Rabbim! Geceme huzûr, gözüme uyku ver.”

Zeyd ibni Sâbit radıyallahu anh sözüne şöyle devam etti: Ben böyle duâ edince, Azîz ve Celîl olan Allah, hissettiğim rahatsızlığı iyileştirdi.[455]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، وَأَنْ يَحْضُرُونِ».

295. Tâbiîn muhaddislerinden Muhammed ibni Yahyâ bin Habbân'dan rivâyet edildiğine göre, Hâlid ibni Velîd radıyallahu anh uykusuzluk hastalığına yakalanınca, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme rahatsızlığını anlattı; o da ona yatacağı zaman şöyle duâ etmesini tavsiye buyurdu:

Eûzü bikelimâtillâhit tâmmâti min gadabihî ve min şerri ibâdihî ve min hemezâtiş şeyâtîni ve en yahdurûn

"Ben Allah'ın gazabından, kullarının şerrinden, şeytanların vesveselerinden ve onların yanıma gelmelerinden Allah'ın mükemmel kelimelerine sığınırım."[456]

Bu duâyı Arapça olarak şöyle yapmalıdır:

الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ، وَمِنْ شَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ.

❀

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ:

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَلَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ».

296. Büreyde bin Husayb el-Eslemî radıyallahu anh şöyle dedi:

Hâlid ibni Velîd radıyallahu anh Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme:

“Yâ Resûlallah! Uykusuzluk yüzünden geceleyin uyuyamıyorum” diye şikâyette bulundu. Bunun üzerine Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Yatağına girdiğin zaman şöyle duâ et:

Allàhümme Rabbes semâvâtis seb‘i vemâ ezallet ve Rabbel eradîne vemâ ekallet ve Rabbeş şeyâtîni vemâ edallet, kun lî câren min şerri halkıke kullihim cemîan en yefruta aleyye ehadün minhüm ve en yebgıye aleyye. Azze câruke ve celle senâüke, velâilâhe gayruke, velâilâhe illâ ente.

Ey yedi göğün ve onların gölgelendirdiği şeylerin Rabbi! Ey yerlerin ve üzerinde taşıdıklarının Rabbi! Ey şeytanların ve saptırdıklarının Rabbi olan Allahım! Yarattığın bütün varlıkların bana zarar vermesinden ve zulmetmesinden beni koruyup gözet! Senin himâye ettiklerin güçlüdür. Senin şânın yücedir, senden başka ilâh yoktur; ancak sen varsın.”[457]

❀

٣٢- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا كَانَ يَفْزَعُ فِي مَنَامِهِ

32. UYKUDA KORKAN KİMSENİN YAPACAĞI DUÂ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ».

297. Tâbiîn muhaddisi Amr ibni Şuayb'ın dedesi (Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümâdan) rivâyet olunduğuna göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, ashâbına uykuda korktukları zaman şöyle demelerini öğretirdi:

Eûzü bikelimâtillâhit tâmmeti min gadabihî ve şerri ibâdihî ve min hemezâtiş şeyâtîni veen yahdurûn

"Allah'ın gazabından, kullarının şerrinden, şeytanın vesvesesinden ve onların yanımda bulunmasından Allah'ın mükemmel kelimelerine sığınırım."[458]

Râvi şöyle dedi:

Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümâ, erginlik çağında olan çocuklarına bu duâyı öğretirdi. Erginlik çağında olmayanlar için ise bu duâyı yazar, onların üzerine takardı.[459]

İbnü's-Sünnî'nin rivâyetine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme bir adam geldi ve uykusunda korktuğundan yakındı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de ona bu duâyı öğretti. Adam bu duâyı okuyunca korkusu kayboldu.[460]

٣٣- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا رَأَى فِي مَنَامِهِ مَا يُحِبُّ أَوْ يَكْرَهُ

33. RÜYASINDA HOŞLANDIĞI VEYA HOŞLANMADIĞI BİR ŞEY GÖRENİN YAPACAĞI DUÂLAR

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
مَرَّاتٍ، فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ ذَلِكَ ثُمَّ مِتَّ فِي لَيْلَتِكَ، كُتِبَ لَكَ جِوَارٌ
يَذْكُرْهَا لأَحَدٍ؛ فَإِنَّهَا لا تَضُرُّهُ».

298, 299. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinlemiştir:

“Biriniz hoşuna giden bir rüya görürse, o Allah Teâlâ’dandır. Bu sebeple Allah’a hamd etsin ve o rüyasını anlatsın.”

Başka bir rivâyet şöyledir:

“O rüyayı sadece sevdiğine anlatsın. Hoşlanmadığı bir rüya görürse, o kesinlikle şeytandandır. Onun şerrinden Allah’a sığınsın ve onu hiç kimseye söylemesin. O zaman o rüya kendisine zarar vermez.”[461]

Güzel bir şeyle karşılaşan kimse mutlaka Allah’a hamd etmeli, şükretmelidir; çünkü o güzellik Cenâb-ı Hakk’ın kendisine bir ikrâmıdır. Güzel rüya, sevilen kimselerle paylaşılmalıdır. Kötü rüya ise kimseye anlatılmamalıdır. Çünkü kötü yorumlanan rüyalar, yorumlandığı şekilde çıkar. Hoşlanılmayan bir rüya gören kimse, hemen Allah’a sığınmalıdır.

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَن شِمَالِهِ ثَلاثًا، وَلْيَتَعَوَّذْ مِنَ الشَّيْطَانِ، فإِنَّهَا لا تَضُرُّهُ».

❀

300. Ebû Katâde radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Sâlih rüya –bir rivâyete göre güzel rüya– **Allah’tandır. Fena rüya ise şeytandandır. Kim hoşuna gitmeyen bir rüya görürse sol tarafına üç defa üflesin ve ‘eûzü billâhi mineş şeytânir racîm’ diyerek şeytandan Allah’a sığınsın. O takdirde kötü rüya kendisine zarar vermez.”**[462]

Nevevî, üfleme kelimesi hakkında şu bilgiyi vermiştir: Bir başka rivâyette “üflesin” yerine, “tükürsün” ifâdesi geçmektedir. Anlaşılan “üflesin” ifâdesiyle, içinde tükürük bulunmayan hafif bir üfleme kastedilmektedir.

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
كَانَ عَلَيْهِ».

301. Câbir ibni Abdillâh radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Biriniz hoşlanmadığı bir rüya görünce sol tarafına üç defa tükürsün; şeytanın şerrinden de üç defa ‘eûzü billâhi mineş şeytânir racîm’ diyerek Allah’a sığınsın ve yattığı taraftan öbür yanına dönsün.”[463]

❀

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
أَحَدًا، وَلْيَقُمْ فَلْيُصَلِّ».

302. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Biriniz hoşlanmadığı bir rüya görünce onu kimseye söylemesin, kalkıp namaz kılsın.”[464]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
وَسَيِّئَاتِ الْأَحْلَامِ، فَإِنَّهَا لَا تَكُونُ شَيْئًا».

303. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Biriniz hoşlanmadığı bir rüya görünce sol tarafına üç defa tükürsün, sonra da şöyle desin:

Allàhümme innî eûzü bike min ameliş şeytâni ve seyyiâtil ahlâmi

‘Allahım! Şeytanın yaptıklarından ve karışık rüyaların kötülüklerinden sana sığınırım.’ O takdirde gördüğü rüya kendisine zarar vermez.”[465]

❀

٨- بَابُ مَا يَقُولُ حَالَ خُرُوجِهِ مِنْ بَيْتِهِ

34. KENDİSİNE RÜYA ANLATILAN KİMSE NE DEMELİ?

304. İbnü’s-Sünnî’nin rivâyet ettiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kendisine rüyasını anlatan birine şöyle demiştir:

قُولُوا آمَنَّا بِاللهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا

“Hayır gördün, hayır olsun.”[466]

❀

305. Yine İbnü’s-Sünnî’nin rivâyet ettiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kendisine rüyasını anlatan birine şöyle demiştir:

خَيْرًا تَلْقَاهُ، وَشَرًّا تَوَقَّاهُ، وَخَيْرًا لَنَا، وَشَرًّا عَلَى أَعْدَائِنَا

“Hayır bulasın ve şerden korunasın. Bizim için hayır, düşmanlarımız için şer olsun.”[467]

❀

٣٥- بَابُ الْحَثِّ عَلَى الدُّعَاءِ وَالْاِسْتِغْفَارِ فِي النِّصْفِ الثَّانِي مِنَ اللَّيْلِ كُلَّ لَيْلَةٍ

35. HER GECENİN İKİNCİ YARISINDA DUÂ VE İSTİĞFÂR ETMENİN ÖNEMİ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
فَأُعْطِيَهُ؟ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ؟».

306. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Her gece, gecenin son üçte birinde yüce Rabbimiz dünya semâsına (en yakın semâya) iner ve:

'Hani bana duâ eden yok mu, onun duâsını kabul edeyim.

Benden bir dilekte bulunan yok mu, onun dileğini yerine getireyim.

Benden bağışlanma dileyen yok mu, onu affedeyim' buyurur."[468]

İmâm Müslim'in bir rivâyetine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

306/1. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Her gece, gecenin ilk üçte biri geçince Allah Teâlâ dünya semâsına iner ve şöyle buyurur:

'Ben görünen ve görünmeyen âlemlerin sahibiyim, ben görünen ve görünmeyen âlemlerin sahibiyim. Bana duâ eden yok mu, onun duâsını kabul edeyim. Benden bir şey isteyen yok mu, ona istediğini vereyim. Benden kendisini bağışlamamı isteyen yok mu, onu bağışlayayım.' Tan yeri ağarana kadar bu böyle devam eder."[469]

Bir başka rivâyette "gecenin yarısı veya üçte biri geçince" ifâdesi vardır. [470]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ تِلْكَ السَّاعَةِ، فَكُنْ».

307. Amr ibni Abese radıyallahu anh Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinlemiştir:

“Allah Teâlâ’nın kuluna en yakın olduğu zaman, gecenin son saatleridir. Yapabiliyorsan, o saatte Allah’ı zikredenlerden ol.”[471]

Gecenin son üçte biri, seher vaktidir. Bu vakti namaz kılarak, Kur’an okuyarak ve Allah’ı zikrederek değerlendirmelidir.

❀

٣٦- بَابُ الدُّعَاءِ فِي جَمِيعِ سَاعَاتِ اللَّيْلِ كُلَّ لَيْلَةٍ رَجَاءَ أَنْ يُصَادِفَ سَاعَةَ الْإِجَابَةِ

36. İCÂBET SAATİNE DENK GELME ÜMİDİYLE BÜTÜN GECE DUÂ ETMEK

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

رَجُلٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللهَ تَعَالَى خَيْرًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، إِلاَّ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ، وَذَلِكَ كُلَّ لَيْلَةٍ».

308. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

“Geceleyin öyle bir zaman vardır ki Müslüman bir kimse o zamana rastlar ve Allah’tan dünya ve âhiretle ilgili hayırlı bir şey dilerse, Allah ona dilediğini verir. Bu zaman her gecede vardır.”[472]

Gecenin bu en bereketli zamanına, duâların kabul edildiği saat anlamında icâbet saati denir. Allah Teâlâ bütün geceyi gaflet içinde geçirmemizi uygun görmez. Gece namazı kılarak ve onu zikrederek tükenmeyen rahmet hazinesine tâlip olmamızı ister.

٣٧- بَابُ أَسْمَاءُ اللهِ الْحُسْنَى

37. ESMÂ-İ HÜSNÂ: ALLAH'IN GÜZEL İSİMLERİ

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

١١- بَابُ الْقُنُوتِ فِي الصُّبْحِ

"En güzel isimler Allah'ındır."[473]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،

مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ، اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ، وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ، الْوَارِثُ، الرَّشِيدُ، الصَّبُورُ».

309. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ’nın doksan dokuz ismi vardır. Bunları sayan cennete girer. Allah tektir, tek olanı sever. Kendisinden başka ilâh bulunmayandır.[474]

1. Allah (اَللهُ): Allah Teâlâ’nın başka hiçbir varlığa verilmeyen özel ismi. Varlığı zorunlu ve bütün övgülere lâyık olan zât.
2. er-Rahmân (اَلرَّحْمَنُ): Dünya hayatında herkese şefkat ve merhamet eden.
3. er-Rahîm (اَلرَّحِيمُ): Âhirette sadece mü’minlere şefkat ve merhamet eden.
4. el-Melik (اَلْمَلِكُ): Her şeyin mülk ve hükümranlığı kendisine âit olan.
5. el-Kuddûs (اَلْقُدُّوسُ): Her türlü eksik ve çirkin sıfatlardan münezzeh olan.
6. es-Selâm (اَلسَّلامُ): Bütün esenlik kendisinden gelen.
7. el-Mü’min (اَلْمُؤْمِنُ): Güven veren, îmânı nasip eden.
8. el-Müheymin (اَلْمُهَيْمِنُ): Kâinâtta olup biten her şeyi görüp gözeten.
9. el-Azîz (اَلْعَزِيزُ): Karşı konulmaz kudrete sahip olan.
10. el-Cebbâr (اَلْمَلِكُ): İradesine karşı çıkılamayan.
11. el-Mütekebbir (اَلْمُتَكَبِّرُ): Büyüklük kendisinin hakkı olan.
12. el-Hâlık (اَلْخَالِقُ): Her şeyi takdirine uygun şekilde yaratan.
13. el-Bâri’ (اَلْبَارِئُ): Yarattıklarını, onların hâline lâyık şekilde yaratan.
14. el-Musavvir (اَلْمُصَوِّرُ): Yarattıklarına dilediği gibi şekiller veren.
15. el-Gaffâr (اَلْغَفَّارُ): Kullarının günahlarını affeden.
16. el-Kahhâr (اَلْقَهَّارُ): Her şeyi kudretine boyun eğdiren.

17. el-Vehhâb (اَلْوَهَّابُ): Karşılık beklemeden veren.

18. er-Rezzâk (اَلرَّزَّاقُ): Rızıkları veren, ihtiyaçları karşılayan.

19. el-Fettâh (اَلْعَزِيزُ): Hayır kapılarını açan, yarattıkları arasında hüküm veren.

20. el-Alîm (اَلْعَزِيزُ): Her şeyi gerçek mâhiyetiyle bilen.

21. el-Kàbız (اَلنَّارِ«): Dilediğinin rızkını daraltan, canlıların rûhunu alan.

22. el-Bâsıt (اَلْبَاسِطُ): Dilediğinin rızkını genişleten.

23. el-Hâfıd (اَلْخَافِضُ): Alçaltan, zillete düşüren.

24. er-Râfi‘ (اَلرَّافِعُ): Yücelten, izzet ve şeref veren.

25. el-Mu‘iz (اَلْمُعِزُّ): Üstün kılan, izzet veren.

26. el-Müzil (اَلْمُذِلُّ): Alçaltan, hor ve hakir kılan.

27. es-Semî‘ (اَلنَّارِ«): En gizli sesleri bile duyan.

28. el-Basîr (اَلْبَصِيرُ): Her şeyi gören.

29. el-Hakem (اَلْحَكَمُ): Hüküm yetkisi kendisinde olan.

30. el-Adl (اَلْعَدْلُ): Adâletli olan, aşırılığa düşmeyen.

31. el-Latîf (اَللَّطِيفُ): Yarattıklarının ihtiyaçlarını bilen ve onları karşılayan.

32. el-Habîr (اَلْخَبِيرُ): Her şeyin iç yüzünü bilen.

33. el-Halîm (اَلْحَكَمُ): Ceza vermede acele etmeyen.

34. el-Azîm (اَلْحَكَمُ): Son derece azametli, her şeyden yüce olan.

35. el-Gafûr (اَلرَّزَّاقُ): Günahları çok bağışlayan.

36. eş-Şekûr (اَلْوَهَّابُ): Az iyiliğe ve ibadete çok sevap veren.

37. el-Aliyy (اَلْعَلِيُّ): Her bakımdan en yüce, en üstün olan.

38. el-Kebîr (اَلرَّافِعُ): Kimsenin kavrayamayacağı kadar ulu olan.

39. el-Hafîz (اَلْحَفِيظُ): Koruyup gözeten, her şeyi dengede tutan.

40. el-Mukìt (اَلْحَفِيظُ): Yarattıklarının yiyeceğini veren ve her şeyi koruyan.

41. el-Hasîb (اَلْخَافِضُ): Kullarını hesaba çeken, her şeyin hesabını bilen.

42. el-Celîl (اَلْكِتَابِ): Azamet sahibi, yüce, ulu.

43. el-Kerîm (اَلسَّلامُ): Hiçbir karşılık beklemeden veren, ikrâm sahibi.

44. er-Rakìb (اَلرَّقِيبُ): Yarattıklarını her an denetleyen ve koruyan.

45. el-Mücîb (اَلْمُجِيبُ): Kullarının dileklerine karşılık veren.

46. el-Vâsi‘ (اَلْرَّحِيمُ): Merhameti, ilmi ve lütfu her şeyi kuşatan.

47. el-Hakîm (اَلْمُتَكَبِّرُ): Her işi yerli yerince yapan.

48. el-Vedûd (اَلْوَدُودُ): Sâlih kullarını seven, sevilmeye en lâyık olan.

49. el-Mecîd (اَلْمَجِيدُ): Lütfu ve keremi bol, şânı ve şerefi yüce olan.

50. el-Bâis (اَلْبَاعِثُ): Kullarını uyarmak için onlara peygamberler ve kitaplar gönderen, ölümden sonra dirilten.

51. eş-Şehid (اَلْحَكَمُ): Her şeye şâhit olan, her zaman her yerde bulunan.

52. el-Hak (اَلْحَقُّ): Var olan, varlığı kesin olan, inkâr edilemeyen.

53. el-Vekîl (اَلْوَكِيلُ): Görüp gözeten, kendisine güvenilen.

54. el-Kavî (اَلْعَزِيزُ): Her şeye gücü yeten.

55. el-Metîn (اَلْمَتِينُ): Karşı konulmaz kudret sahibi.

56. el-Velî (اَلْعَلِيُّ): Yardım eden, dost.

57. el-Hamîd (اَلْبَاعِثُ): Övgüye lâyık olan.

58. el-Muhsî (اَلْمُحْصِي): Sonsuz ilmiyle her şeyin sayısını bilen.

59. el-Mübdi’ (اَلْمُبْدِئُ): Kâinâtı yoktan var eden.

60. el-Mu‘îd (اَلْمَلِكُ): Ölüleri yeniden dirilten.

61. el-Muhyî (اَلْمُحْيِي): Hayat veren.

62. el-Mümît (اَلْمُمِيتُ): Eceli yeten canlıları öldüren.

63. el-Hay (اَلْحَيُّ): Her zaman diri olan, hiç ölmeyen.

64. el-Kayyûm (اَلْرَّافِعُ): Kâinâtı yöneten, her şeyin varlığı kendisine bağlı olan.

65. el-Vâcid (اَلْوَاجِدُ): Dilediğini dilediği zaman bulan, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan.

66. el-Mâcid (اَلْمَجِيدُ): Şanlı, şerefli; ihsânı ve ikrâmı bol olan.

67. el-Vâhid (اَلْبَصِيرُ): Her bakımdan tek olan, benzeri bulunmayan.

68. es-Samed (اَلصَّمَدُ): Her şey kendisine muhtaç olan, kendisi kimseye muhtaç olmayan.

69. el-Kàdir (اَلْقَادِرُ): Her şeye gücü yeten, dilediğini dilediği şekilde yaratan.

70. el-Muktedir (اَللَّطِيفُ): Her şeye gücü yeten, hiçbir konuda zorlanmayan.

71. el-Mukaddim (اَلْحَكَمُ): Dilediğini öne alan, ileri geçiren.

72. el-Muahhir (اَلْوَهَّابُ): Dilediğini geride bırakan, erteleyen.

73. el-Evvel (اَلْأَوَّلُ): Varlığının başlangıcı olmayan.

74. el-Âhir (اَلْآخِرُ): Varlığının sonu olmayan.

75. ez-Zâhir (اَلْبَصِيرُ): Varlığı her şeyden daha âşikâr olan.

76. el-Bâtın (اَلْبَاطِنُ): Mâhiyetinin bilinmesi açısından gizli olan.

77. el-Vâlî (اَلْعَزِيزُ): Kâinâtı tek başına yöneten.

78. el-Müteâli (اَلْمُتَعَالِ): Aklın alabileceği her şeyden yüce, şan ve şeref sahibi.

79. el-Ber (اَلْبَرُّ): İyiliği, ihsânı, bağışı çok olan.

80. et-Tevvâb (اَلْبَصِيرُ): Tövbeleri kabul eden, günahları bağışlayan.

82. el-Müntakim (اَلنَّارِ»): Suçluları gerektiği şekilde cezalandıran.

83. el-Afüv (اَلْعَفُوُّ): Günahları büsbütün affeden.

84. er-Raûf (اَلْمُهَيْمِنُ): Yarattıklarına karşı merhametli olan.

85. Mâlikül mülk (مَالِكُ الْمُلْكِ): Kâinâtın yegâne sahibi.

86. Zül celâli vel ikrâm (ذُو الْجَلالِ وَالْإِكْرَامِ): Sonsuz büyüklük ve ikrâm sahibi olan.

87. el-Muksit (اَلْمُقْسِطُ): Her işi yerli yerinde yapan, adâletle hükmeden.

88. el-Câmi‘ (اَلرَّحِيمُ): Bütün iyilik ve güzellikleri zâtında bulunduran. Kıyâmet günü mahlûkàtı bir araya toplayan.

89. el-Ganî (اَلْحَيُّ): Hiçbir şeye muhtaç olmayan, ama her şey kendisine muhtaç olan.

90. el-Mâni‘ (اَلْعَزِيزُ): Kötülüklere engel olan, dilemediğinin olmasına izin vermeyen.

91. ed-Dâr (اَلْغَفَّارُ): Zarar veren şeyleri de yaratan.

92. en-Nâfi‘ (اَلْعَلِيُّ): Fayda veren, faydalı olana yönelten.

93. en-Nûr (اَلنُّورُ): Nurun kaynağı, âlemleri nurlandıran.

94. el-Hâdî (اَلْوَكِيلُ): Kullarını kendi yoluna ve hayırlı olana yönlendiren.

95. el-Bedî‘ (اَلْبَدِيعُ): Bütün varlıkları eşi ve örneği olmadan en güzel şekilde yaratan.

96. el-Bâkì (اَلْبَاقِي): Ebedî olan, varlığının sonu olmayan.

97. el-Vâris (اَلْوَارِثُ): Varlığının sonu olmayan, servetlerin gerçek sahibi.

98. er-Reşîd (اَلرَّشِيدُ): Her işi yerli yerince yapan, kullarına doğru yolu gösteren.

99. es-Sabûr (اَلصَّبُورُ): Çok sabırlı, cezalandırmakta acele etmeyen”.[475]

---

[208]. “Zikri dil ile söylemek” bahsine bk. (s. 56)

[209]. Müslim, Mesâcid 150, nr. 601; Tirmizî, Daavât 127, nr. 3592; Nesâî, İftitâh 8, nr. 885, 886.

[210]. Müslim, Müsâfirîn 201, nr. 771; Tirmizî, Daavât 32, nr. 3421-3423; Nesâî, İftitâh 17, nr. 897.

[211]. Buhârî, Ezan 89, nr. 744; Müslim, Mesâcid 147, nr. 598.

[212]. Tirmizî, Salât 179, nr. 243; Ebû Dâvûd, Salât 119, 120, nr. 776; İbni Mâce, İkàme 1, nr. 806.

[213]. Müslim, Salât 52, nr. 399; Ebû Dâvûd, Salât 119, 120, nr. 775, 776; Tirmizî, Salât 179, nr. 242, 243; İbni Mâce, İkàme 1, nr. 804, 806; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), I, 208,209, nr. 2387, 2389; Ebû Ya‘lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VI, 389, nr. 3735.

[214]. Beyhakì, *es-Sünenü’l-kübrâ* (Atâ), II, 48, nr. 2343. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[215]. Nahl 16/98.

[216]. Ebû Dâvûd, Salât 118, 119, nr. 764; İbni Mâce, İkàme 2, nr. 807.

[217]. Ebû Dâvûd, Salât 119, 120, nr. 775; Tirmizî, Salât 179, nr. 242.

[218]. Ebû Dâvûd, Salât 119, 120, nr. 775; Tirmizî, Salât 179, nr. 242.

[219]. İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (A‘zamî), I, 248, nr. 490; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), V, 91, nr. 1789.

[220]. Buhârî, Ezan 95, nr. 756; Müslim, Salât 34, nr. 394.

[221]. Bu hadisin yine Ubâde bin es-Sâmit radıyallahu anh tarafından yapılan rivâyeti şu kaynaklarda bulunmaktadır: Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-evsat* (İvezullah), II, 371, nr. 2262; Beyhakì, *es-Sünenü’s-sagîr* (Kal’acî), I, 138, nr. 354.

[222]. Buhârî, Cum‘a 10, nr. 891; Müslim, Cum‘a 64, 65, nr. 879, 880.

[223]. Müslim, Salâtü’l-‘îdeyn 14, 15, nr. 891.

[224]. Müslim, Müsâfirîn 99, 100, nr. 727.
[225]. Müslim, Müsâfirîn 98, nr. 726.
[226]. Tirmizî, Salât 319, nr. 431; İbni Mâce, İkàme 112, nr. 1166.
[227]. Ebû Dâvûd, Vitr 4, nr. 1424; Tirmizî, Salât 340, nr. 463; İbni Mâce, İkàme 115, nr. 1173.
[228]. Buhârî, Ezan 107, nr. 776; Müslim, Salât 154, nr. 451. Nevevî'nin sözünü ettiği hadîs-i şerîfin *Sahîh-i Buhârî*'deki metni böyledir.
[229]. Müslim, Zikr 60, nr. 2712.
[230]. A'râf 7/54.
[231]. Müslim, Müsâfirîn 203, nr. 772.
[232]. Tîn 95/8.
[233]. Kıyâmet 75/40.
[234]. A'râf 7/185; Mürselât 77/50.
[235]. A'lâ 87/1.
[236]. "İftitah (Namaza Başlama) Tekbîri" bahsindeki "Namaz Tekbirlerinin Sayısı" yan başlığına bakınız.
[237]. Müslim, Müsâfirîn 203, nr. 772.
[238]. Ebû Dâvûd, Salât 146, 147, nr. 874.
[239]. Tirmizî, Salât 194, nr. 261; İbni Mâce, İkàme 20, nr. 890.
[240]. Buhârî, Ezan 123, 139, nr. 794, 817; Müslim, Salât 217, nr. 484
[241]. Müslim, Müsâfirîn 201, nr. 771.
[242]. İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (A'zamî), I, 306, nr. 607; Dârekutnî, *es-Sünen* (Arnaût), II, 143-144, nr. 1294; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 124, nr. 2564.
[243]. Müslim, Salât 223, nr. 487. **Bu hadîs-i şerîf 146 numara ile gelecektir.**
[244]. Ebû Dâvûd, Salât 146, 147, nr 873; Nesâî, Tatbîk 11, nr. 1050; Tirmizî, *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye* (Avvâme), s. 497-499, nr. 313. **Bu hadîs-i şerîf 148 numara ile tekrar gelecektir.**
[245]. Müslim, Salât 207, nr. 479.
[246]. Müslim, Salât 209-212, nr. 480.
[247]. Müslim, Salât 207, nr. 479.
[248]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 135.
[249]. Buhârî, Ezan 117, nr. 789; Müslim, Salât 28, nr. 392.
[250]. Buhârî, Ezan 117, nr. 789; Müslim, Salât 28, nr. 392.
[251]. Meselâ Enes ibni Mâlik radıyallahu anhin rivâyeti *Sahîh-i Buhârî* (Ezan 51, 83, 126, nr. 689, 735, 799) ve *Sahîh-i Müslim*'de (nr. Salât 77)

bulunmaktadır.

[252]. Müslim, Salât 202, nr. 476, Müsâfirîn 200, nr. 771.

[253]. Müslim, Salât 205, nr. 477.

[254]. Müslim, Salât 206, nr. 478.

[255]. Buhârî, Ezan 126, nr. 799.

[256]. Müslim, Müsâfirîn 203, nr. 772**. Bu hadîs-i şerîf 128 ve 129 numara ile geçti.**

[257]. Buhârî, Ezan 123, 139, nr. 794, 817; Müslim, Salât 217, nr. 484.

[258]. Müslim, Salât 223, nr. 487. **Bu hadîs-i şerîf 134 numarayla geçmiş ve açıklama orada yapılmıştır.**

[259]. Müslim, Müsâfirîn 201, nr. 771.

[260]. Ebû Dâvûd, Salât 146, 147, nr 873; Nesâî, Tatbîk 11, nr. 1050; Tirmizî, *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye* (Avvâme), s.497-499, nr. 313. **Bu hadîs-i şerîf 135 numara ile geçti.**

[261]. Ebû Dâvûd, Salât 149, 150, nr. 886; Tirmizî, Salât 194, nr. 261; İbni Mâce, İkàme 20, nr. 890.

[262]. Müslim, Salât 221, nr. 485.

[263]. Müslim, Salât 222, nr. 486.

[264]. Müslim, Salât 207, nr. 479.

[265]. Müslim, Salât 215, nr. 482.

[266]. Müslim, Salât 219, nr. 483.

[267]. Müslim, Müsâfirîn 164, 165, nr. 756.

[268]. Müslim, Salât 215, nr. 482. **Bu hadîs-i şerîf 152 numara ile geçti.**

[269]. Tirmizî, Salât 286, nr. 389.

[270]. Tirmizî, Salât 286, nr. 389.

[271]. İsrâ 17/108.

[272]. Nevevî, *el-Mecmû' şerhu'l-Mühezzeb*, IV, 65.

[273]. Ebû Dâvûd, Sücûdü'l-Kur'an 7, nr. 1414; Tirmizî, Salât 407, nr. 580; Nesâî, Tatbîk 70, nr. 1130

[274]. Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), I, 342, nr. 802.

[275]. Tirmizî, Salât 407, nr. 579; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), I, 341, nr. 799.

[276]. Ebû Dâvûd, Salât 146, 147 nr. 874; İbni Mâce, İkàme 23, nr. 897; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), I, 368, nr. 735. **Bu hadisin benzeri 128 numara ile geçti.**

[277]. Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 175, nr. 2750.

[278]. Ebû Dâvûd, Salât 140, 141, nr. 850; Tirmizî, Salât 211, nr. 284; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 175, nr. 2750.

[279]. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 162, nr. 12686; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 287, nr. 3104.

[280]. Ebû Dâvûd, Vitr 5, nr. 1425; Tirmizî, Salât 341, nr. 464; İbni Mâce, İkàme 117, nr. 1178; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 296, 297, nr. 3138, 3139.

[281]. Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 297, nr. 3139, 3140.

[282]. Nesâî, Kıyâmü'l-leyl 51, nr. 1746.

[283]. Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 299, nr. 3144

[284]. Ebû Dâvûd, Tahâret 43, nr. 90; Tirmizî, Salât 265, nr. 357.

[285]. Buhârî, Tefsîr 9, nr. 4560.

[286]. Buhârî, Ezan 148, 150, nr. 831, 835; Müslim, Salât 55, nr. 402.

[287]. Müslim, Salât 60, nr. 403.

[288]. Müslim, Salât 62, nr. 404.

[289]. Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 207, nr. 2843.

[290]. Mâlik, *Muvatta'*, Salât 13, nr. 53; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 205, nr. 2838.

[291]. Mâlik, *Muvatta'*, Salât 13, nr. 56; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 206, nr. 2840.

[292]. Mâlik, *Muvatta'*, Salât 13, nr. 55.

[293]. Mâlik, *Muvatta'*, Salât 13, nr. 54; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 204, 2833.

[294]. Ebû Dâvûd, Salât 179, 180, nr. 986; Tirmizî, Salât 217, nr. 291; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), I, 400, nr. 986; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), II, 209, nr. 2846. Nevevî'nin dediği gibi, Tirmizî bu hadisin "hasen", Hâkim de "sahîh" olduğunu söylemiştir.

[295]. Buhârî, Enbiyâ 10, nr. 3370, Tefsîr 33/10, nr. 4797, Daavât 32, nr. 6357; Müslim, Salât 66, nr. 406.

[296]. Buhârî, Ezan 150, nr. 835; Müslim, Salât 55, nr. 402.

[297]. Buhârî, Ezan 150, nr. 835; Müslim, Salât 55, nr. 402.

[298]. Buhârî, Cenâiz 87, nr. 1377; Müslim, Mesâcid 130, nr. 588.

[299]. Müslim, Mesâcid 128, nr. 588.

[300]. Buhârî, Ezan 149, nr. 832; Müslim, Mesâcid 129, nr. 589.

[301]. Müslim, Müsâfirîn 201, nr. 771, Zikir 70, 2719.

[302]. Buhârî, Ezan 149, nr. 834, Daavât 17, nr. 6326, Tevhîd 9, nr. 7388; Müslim, Zikr 48, 2705. **Bu hadis 1155 numara ile tekrar gelecek.**

[303]. Ebû Dâvûd, Salât 123, 124, nr. 792, 793.
[304]. Müslim, Zikr 72, nr. 2721; Tirmizî, Daavât 73, nr. 3489; İbni Mâce, Duâ 2, nr. 3832.
[305]. Ebû Dâvûd, Salât 183, 184, nr. 996; Tirmizî, Salât 221, nr. 295; Nesâî, Sehv 70, 71, nr. 1320-1325.
[306]. Ebû Dâvûd, Selâm 131, 132, nr. 5195.
[307]. Buhârî, Ezan 48, nr. 684, Amel fi's-salât 16, nr. 1218, Sehv 9, nr. 1234, Sulh 1, nr. 2690; Müslim, Salât 102, nr. 421.
[308]. Buhârî, Ahkâm 36, nr. 7190.
[309]. Buhârî, Amel fi's-salât 5, nr. 1203, 1204; Müslim, Salât 106, nr. 422.
[310]. Tirmizî, Daavât 79, nr. 3499.
[311]. Buhârî, Ezan 155, nr. 842; Müslim, Mesâcid 120, nr. 583.
[312]. Buhârî, Ezan nr. 841; Müslim, Mesâcid 122, nr. 583.
[313]. Müslim, Mesâcid 135, 136, nr. 591.
[314]. Buhârî, Ezan 155, nr. 844, İ'tisâm 3, nr. 7292; Müslim, Mesâcid 137, 138. nr. 593.
[315]. Müslim, Mesâcid 139, 140, nr. 594.
[316]. Buhârî, Ezan 155, nr. 843; Daavât 18, nr. 6329; Müslim, Mesâcid 142, nr. 595.
[317]. Müslim, Mesâcid 144, 145, nr. 596.
[318]. Müslim, Mesâcid 146, nr. 597.
[319]. Buhârî, Cihâd 25, nr. 2822, Daavât 37, 44, 56, nr. 6365, 6374, 6390.
[320]. Nahl 16/70; Hac 22/5.
[321]. Ebû Dâvûd, Edeb 99, 100, nr. 5065; Tirmizî, Daavât 25, nr. 3410; Nesâî, Sehv 90, nr. 1348.
[322]. Ebû Dâvûd, Vitr 26, nr. 1522; Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an 12, nr. 2903; Nesâî, Sehv 79, nr. 1336.
[323]. Ebû Dâvûd, Vitr 26, nr. 1522; Nesâî, Sehv 60, nr. 1303. **Bu hadis 883 numarayla tekrar gelecek.**
[324]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 101, nr. 112.
[325]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 104, nr. 116.
[326]. Saffât 37/180-182; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 107, nr. 119.
[327]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 108, nr. 121.
[328]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 100, nr. 111.

[329]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 102, nr. 113. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[330]. Tirmizî, Salât 412, nr. 586.

[331]. Tirmizî, Daavât 63, nr. 3474.

[332]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5079.

[333]. Hicr 15/44.

[334]. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 294, nr. 27056, VI, 305, nr. 27137; İbni Mâce, İkâme 32, nr. 925; İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 52, 100, nr. 54, 110. **Bu hadis 231 numarayla tekrar gelecek.**

[335]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 105, nr. 117.

[336]. Ma‘mer ibni Râşid, *el-Câmi‘*, XI, 47, nr. 19876; Begavî, *Şerhü’s-sünne* (Arnaût-Şâvîş), III, 222, nr. 711.

[337]. Tâhâ 20/130.

[338]. Mü’min 40/55.

[339]. A‘râf 7/205.

[340]. En‘âm 6/52.

[341]. Nur 24/

[342]. Sâd 38/18.

[343]. Buhârî, Daavât 2, 16, nr. 6306, 6323. **Bu hadîs-i şerîf 1202 numara ile tekrar gelecek.**

[344]. Müslim, Zikr 29, nr. 2692.

[345]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5082; Tirmizî, Daavât 117, nr. 3575; Nesâî, İstiâze 1, nr. 5428-5433.

[346]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5068; Tirmizî, Daavât 13, nr. 3391; İbni Mâce, Duâ 14, nr. 3868.

[347]. Müslim, Zikr 69, nr. 2718.

[348]. Müslim, Zikr 74-76, nr. 2723

[349]. Müslim, Zikr 55, nr. 2709. **Bu hadis 273 numarayla tekrar gelecek.**

[350]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 654, nr. 712.

[351]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, 5067; Tirmizî, Daavât 14, 95, nr. 3392, 3529. **Bu hadis 276 numarayla tekrar gelecek.**

[352]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5083.

[353]. Ebû Dâvûd, Edeb 99, 100, nr. 5088; Tirmizî, Duâ 13, nr. 3388.

[354]. Tirmizî, Duâ 13, nr. 3389. **Nevevî bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir. Bu hadiste geçen zikir 31 ve 105 numaralı hadislerde de geçti.**

[355]. Ebû Dâvûd, Edeb 99, 100, nr. 5072.
[356]. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'* (Arnaûd), IV, 355.
[357]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5069.
[358]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5073.
[359]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5074; İbni Mâce, Duâ 14, nr. 3871; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), IX, 210, nr. 10325.
[360]. Ebû Dâvûd, Edeb 97-98, nr. 5052; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), VII, 154, nr. 7685, IX, 281, nr. 10535. **Bu hadîs-i şerîf 263 numarayla tekrar gelecek.**
[361]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5077; İbni Mâce, Duâ 14, nr. 3867.
[362]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5084
[363]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5090.
[364]. Rûm 30/17-19. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5076.
[365]. Ebû Dâvûd, Edeb nr. 5075.
[366]. Ebû Dâvûd, Vitr 32, nr. 1555.
[367]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 37, nr. 34.
[368]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 40, nr. 38.
[369]. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an 22, nr. 2922; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 49, nr. 49.
[370]. Mü'minûn 23/115.
[371]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 71, nr. 77.
[372]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 40, nr. 39. Ayrıca bk. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VI, 106, nr. 3371.
[373]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 48, nr. 48.
[374]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 50, nr. 51.
[375]. İbni Mâce, İkâme 32, nr. 925; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 52, 100, nr. 54, 110. **Bu hadis 200 numarayla geçti.**
[376]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 52, nr. 55.
[377]. Tirmizî, Daavât 114, nr. 3569.
[378]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 57, nr. 62.
[379]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 43, nr. 42.
[380]. Ebû Dâvûd, Edeb 36, nr. 4887.
[381]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 60, nr. 65.
[382]. Tevbe 9/129; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 67, nr. 71.
[383]. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 2, nr. 2879; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 70, nr. 76. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf**

olduğunu söylemiştir.

[384]. Mü'min 40/1-3. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 2, nr. 2879; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 70, nr. 76.

[385]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 54, nr. 57

[386]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 55, nr. 58.

[387]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 75, nr. 83. **Bu hadîs-i şerîf 115 numarayla daha önce geçti, 503 numarayla tekrar gelecek.**

[388]. Müslim, Cum'a 16, nr. 853. **Bu hadis 502 numara ile tekrar gelecek.**

[389]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 128, nr. 147. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[390]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 129, nr. 148.

[391]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 129, nr. 149.

[Hadîs-i şerîfin râvisi Amr ibni Abese, hadisin devamında şu teknik bilgiyi vermiştir: "فَسَأَلْتُ عَنْ أَغْبِيَاءِ بَنِي آدَمَ، فَقَالَ: شِرَارُ الْخَلْقِ" : **Ben Allah'ın Resûlü'ne hadiste geçen: 'أَغْبِيَاءِ بَنِي آدَمَ' ifâdesinin anlamını sordum. O da, "yaratılmışların en şerlileri" demek olduğunu söyledi.**]

[392]. Tirmizi, Salat 347, nr. 478

[393]. Mü'min 40/55.

[394]. Bakara 2/238.

[395]. Tirmizî, Salât 181, nr. 133.

[396]. Tâhâ 20/130.

[397]. Mü'min 40/55.

[398]. A'râf 7/205.

[399]. Nur 24/36-37.

[400]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 621, nr. 670. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[401]. Ebû Dâvûd, Salât 38, nr. 530; Tirmizî, Daavât 127, nr. 3589.

[402]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 609, nr. 658. **Bu hadisin başka bir rivâyeti 1175 numara ile gelecek.**

[403]. Tirmizî, Daavât 98, nr. 3534.

[404]. Ebû Dâvûd, Vitr 6, nr. 1430.

[405]. Nesâî, Kıyâmü'l-leyl 47, nr. 1710; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 646, nr. 706.

[406]. Ebû Dâvûd, Vitr 5, nr. 1427; Tirmizî, Daavât 113, nr. 3566; Nesâî, Kıyâmü'l-leyl 51, nr. 1747. Ayrıca bk. Müslim, Salât 222, nr. 486.

[407]. Âl-i İmrân 3/190-191.

[408]. Buhârî, Daavât 16, nr. 6324-6325. **Bu hadis 39 numarayla daha önce geçti.**

[409]. Müslim, Zikr 59, nr. 2711.

[410]. Buhârî, Farzu'l-humüs 6, nr. 3113, Fezâilü ashâbi'n-nebî 9, nr. 3705, Nefekàt 6, 7, nr. 5361, 5362, Daavât 11, nr. 6318; Müslim, Zikr 80, nr. 2727.

[411]. Buhârî, Daavât 13, nr. 6320; Müslim, Zikr 64, nr. 2714. **Bu hadis 292 numara ile tekrar gelecek.**

[412]. Buhârî, Tevhîd 13, nr. 7393.

[413]. Buhârî, Daavât 12, nr. 6319; Müslim, nr. 2192. **Bu hadis 399 numara ile tekrar gelecek.**

[414]. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 14, nr. 5017; Müslim, Tıb 50, nr. 2192. **Bu hadis 399 numara ile tekrar gelecek.**

[415]. Buhârî, Tıb 39, nr. 5748; Müslim, Selâm 51, nr. 2192.

[416]. Buhârî, Megàzî 12, nr. 4008. Fezâilü'l-Kur'ân 10, 27, nr. 5008, 5009, 5040; Müslim, Müsâfirîn 255, nr. 807. **Bu hadîs-i şerîf 1142 numara ile tekrar gelecek.**

[417]. Buhârî, Vudû 75, nr. 247, Daavât 6, nr. 6311; Müslim, Zikr 56, 57, nr. 2710.

[418]. Buhârî, Bed'ü'l-halk 11 nr. 3275, Fezâilü'l-Kur'ân 10, nr. 5010.

[419]. Buhârî, Vekâlet 10, nr. 2311.

[420]. Ebû Dâvûd, Edeb 97, 98, nr. 5045.

[421]. Tirmizî, Daavât 18, nr. 3398.

[422]. Tirmizî, Daavât 18, nr. 3399.

[423]. Müslim, Zikr 61, nr. 2713; Ebû Dâvûd, Edeb 97, 98, nr. 5051; Tirmizî, Daavât 19, nr. 3400; İbni Mâce, Duâ 15, nr. 3873; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), nr. 7621.

[424]. Ebû Dâvûd, Edeb 97-98, nr. 5052; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), VII, 154, nr. 7685, IX, 281, nr. 10535. **Bu hadîs-i şerîf 217 numarayla geçti.**

[425]. Müslim, Zikir 65, nr. 2715; Ebû Dâvûd, Edeb 97, 98, nr. 5053; Tirmizî, Daavât 16, nr. 3396.

[426]. Ebû Dâvûd, Edeb 97, 98, nr. 5054.

[427]. Ebû Dâvûd, Edeb 97, 98, nr. 5055; Tirmizî, Daavât 22, nr. 3403.

[428]. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XII, 241, nr. 12993.

[429]. Ebû Dâvûd, Edeb 97, 98, nr. 5057; Tirmizî, Daavât 22, nr. 3406.

[430]. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 21, nr. 2920.
[431]. Ebû Dâvûd, Edeb 97, 98, nr. 5058.
[432]. Tirmizî, Daavât 17, nr. 3397.
[433]. Ebû Dâvûd, Tıb 19, nr. 3898.
[434]. Müslim, Zikr 55, nr. 2709. **Bu hadis 208 numarayla geçti.**
[435]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 658, nr. 718.
[436]. Müslim, Zikr 60, nr. 2712.
[437]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, 5067; Tirmizî, Daavât 14, 95, nr. 3392, 3529. **Bu hadîs-i şerîf 209 numarayla geçti.**
[438]. Tirmizî, Daavât 23, nr. 3407; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 673-674, nr. 746.
[439]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 673, nr. 745.
[440]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 652, nr. 709.
[441]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 658, nr. 719.
[442]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 666, nr. 734.
[443]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 667, nr. 736.
[444]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 671, nr. 734.
[445]. Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân 14, nr. 3427.
[446]. Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân 14, nr. 3427.
[447]. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 40, nr. 29315.
[448]. Ebû Dâvûd, Edeb 25, nr. 4856. **Bu hadis 871 numarayla tekrar gelecek.**
[449]. Buhârî, Teheccüd 21, nr. 1154.
[450]. Ebû Dâvûd, Edeb 98, 99, nr. 5061. **Bu hadis 44 numara ile geçti.**
[451]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 683, nr. 757.
[452]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 679, nr. 753. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**
[453]. Tirmizî, Daavât 20, nr. 3401; İbni Mâce, Duâ 15, nr. 3874; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 689, nr. 765. **Bu hadis 254 numara ile geçti.**
[454]. Mâlik, *Muvatta'*, Kur'an 9, nr. 43.
[455]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 676, nr. 749.
[456]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s.
[457]. Tirmizî, Daavât 91, nr. 3523. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**
[458]. **"Allah'ın mükemmel kelimeleri", O'nun âyetleri, isimleri ve sıfatlarıdır.**

[459]. Ebû Dâvûd, Tıb 19, nr. 3893; Tirmizî, Daavât 94, nr. 3528.
[460]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 674, nr. 748.
[461]. Buhârî, Ta’bîr 3, nr. 6985.
[462]. Buhârî, Ta’bîr 10, nr. 6995; Müslim, Rü’yâ 1, nr. 2261.
[463]. Müslim, Rü’yâ 5, nr. 2262.
[464]. Tirmizî, Rü’yâ 10, nr. 2291.
[465]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 693.
[466]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 694, nr. 773.
[467]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 694, nr. 772.
[468]. Buhârî, Teheccüd 14, nr. 1145, Daavât 14, nr. 6321, Tevhîd 35, nr. 7494; Müslim, Müsâfirîn 168, nr. 758.
[469]. Müslim, Müsâfirîn 169, nr. 758.
[470]. Müslim, Müsâfirîn 170, nr. 758.
[471]. Tirmizî, Daavât 118, nr. 3579.
[472]. Müslim, Müsâfirîn 166, 167, nr. 757.
[473]. A‘râf 7/180.
[474]. Buhârî, Şürût 17, nr. 18, nr. 2736, Rikàk 68, nr. 6410, Tevhîd 12, nr. 7392; Müslim, Zikr 6, nr. 2677.
[475]. Tirmizî, Daavât 83, nr. 3507.

٣- كِتَابُ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ

3. KUR’ÂN-I KERÎM OKUMA BÖLÜMÜ

***** Kur’ân-ı Kerîm okumak zikirlerin en fazîletlisidir. Kur’ân-ı Kerîm okuyanın, mânâsını düşünerek okuması arzu edilir.

Kur’ân-ı Kerîm okumanın kuralları ve amaçları vardır. Ben daha önce bu konuda Kur’ân-ı Kerîm okuyanların bilmesi gereken ve okumanın usûllerini anlatan kısa bir eser yazdım. Kur’an hâfızlarının ve Kur’an tilâvetiyle meşgul olanların bundan habersiz olması doğru değildir. Burada bu bilgilere kısaca işaret edeceğim.

İmâm Nevevî’nin sözünü ettiği bu eser, et-Tibyân fî âdâbi hameleti’l-Kur’ân’dır. On bölümden meydana gelen bu kitapta müellifimiz Kur’an’ı okuyup ezberlemenin fazîleti, Kur’an öğreten ve öğrenen kimselerin uyması gereken esaslar, kişinin Kur’an’a karşı görevleri, Kur’an’ın belli zamanlarda ve durumlarda okunması sevap olan âyetleri ve sûreleri gibi konuları ele almıştır.

Kur’ân-ı Kerîm’i Belli Zamanlarda Hatmetmelidir

Kur’ân-ı Kerîm’i her zaman, hatta seferde bile gece gündüz okumalıdır. Allah hepsinden râzı olsun, ilk devir İslâm büyüklerinin, Kur’ân-ı Kerîm’i hatmetme konusunda değişik âdetleri vardı.

Kimi iki ayda bir, kimi ayda bir, kimi on günde bir, kimi sekiz günde bir, kimi yedi günde bir Kur’ân-ı Kerîm’i hatmederdi. Çoğu İslâm büyüğünün âdeti böyleydi.

Onlardan bir kısmı altı günde bir, kimi beş günde bir, kimi dört günde bir, birçoğu üç günde bir hatmederdi. İslâm büyüklerinden birçoğu da her gece bir hatim yapardı. Onlardan bir gecede iki hatta üç hatim yapanlar bile vardı.

İçlerinde dördü gece, dördü de gündüz olmak üzere bir günde sekiz hatim yapanlar da olmuştur. Bunlardan biri, Allah ondan râzı olsun, İbnü’l-Kâtib

es-Sûfî'dir [Ebû Alî Hasan ibni Ahmed (v. 340/951'den sonra)].

Bir gün ve bir gecede en çok okunan hatim hakkında bize ulaşan bilgi budur.

❀

310. Muhaddis Ahmed ibni İbrâhim ed-Devrakì (v. 246/860), çok ibadet etmesiyle bilinen tâbiîn muhaddislerinden Mansûr ibni Zâzân'dan (v. 129/747) rivâyet ettiğine göre, İbni Zâzân öğle ile ikindi arasında Kur'ân-ı Kerîm'i hatmeder, akşam ile yatsı arasında bir kere daha hatmederdi. Ramazan ayında, yatsı namazını gecenin dörtte birine kadar erteledikleri günlerde ise akşam ile yatsı arasında iki hatim yapar, hatta biraz da fazla okurdu.

❀

311. İmâm Ebû Dâvûd'un oğlu hadis hâfızı Abdullah ibni Ebî Dâvûd'un (v. 316/929), sahîh bir senedle rivâyet ettiğine göre, tâbiîn müfessirlerinden Mücâhid ibni Cebr (v. 103/721) -Allah ona rahmet eylesin- ramazan ayında akşam ile yatsı arasında Kur'ân-ı Kerîm'i hatmederdi.

Kur'ân-ı Kerîm'i bir rekâtta hatmedenler o kadar çoktur ki onları saymak zordur. Bunlar arasında ashâb-ı kirâmdan Osmân ibni Affân ve Temîm-i Dârî ile tâbiînden Saîd ibni Cübeyr sayılabilir.

Kur'ân-ı Kerîm'in hatmi konusunda âlimler şu görüştedir:

Hatim süresi şahıslara göre değişir. Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleri üzerinde düşünebilen, onların derin mânâlarını ve ihtivâ ettiği bilgileri kavrayabilen kimseler, okuma süratini buna göre ayarlamalıdır. İlimle uğraşanlar, Müslümanlar'ın arasındaki dâvâlara bakanlar, onların diğer ihtiyaçlarıyla meşgul olanlar, çalışmalarını aksatmayacak ölçüde Kur'ân-ı Kerîm okumakla yetinmelidir. Saydığımız bu tür hizmetleri yapmayanlar ise bezginliğe kapılmamak ve çok hızlı okuyup da mânâyı bozmamak şartıyla, Kur'ân-ı Kerîm'i mümkün mertebe çok okumalıdır.

İlk devir âlimlerinden bazıları, bir gün ve bir gecede hatim yapmayı uygun görmemiştir. Şu rivâyetler de bunu göstermektedir:

❀

٣١٢. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا فِي أَقَلَّ مِنْ ثَلَاثٍ».

312. Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Kur'ân-ı Kerîm'i üç günden daha kısa sürede hatmeden, okuduğundan bir şey anlamaz."[476]

Kur'ân-ı Kerîm'i olması gerekenden daha hızlı okuyanlar onu tecvîd üzere okuyamazlar ve okudukları üzerinde düşünemezler.

Kur'ân-ı Kerîm hatmine başlama ve bitirme zamanı, okuyanın tercihine bağlıdır. Şâyet haftada bir hatmediyorsa Hz. Osmân'ı örnek alabilir. Osmân radıyallahu anh hatme cuma gecesi başlar, perşembe gecesi bitirirdi.

İmâm Gazzâlî (v. 555/1111), *İhyâu ulûmi'd-dîn* adlı eserinde şöyle demiştir:

"En fazîletli olan, okunan hatmi bir defa geceleyin, bir defa da gündüzün bitirmektir. Gündüz hatmini pazartesi günü sabah namazının iki rekât sünnetinde veya daha sonra bitirmelidir. Gece hatmini de cuma gecesi akşam namazının iki rekât sünnetinde veya daha sonra bitirmelidir. Böylece günün başlangıcını ve sonunu bitirdiği hatimle karşılamış olur."

313. İmâm Ebû Dâvûd'un oğlu hadis hâfızı Abdullah ibni Ebî Dâvûd (v. 316/929), tâbiîn neslinin ünlü hadis hâfızı Amr ibni Mürre'nin (v. 116/734) şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

"Ashâb-ı kirâm, Kur'ân-ı Kerîm'i ya gecenin ilk saatlerinde veya akşamın ilk saatlerinde hatmetmeyi severdi."

❀

314. Tâbiînin kırâat âlimlerinden Talha bin Musarrif (v. 112/730) şöyle demiştir:

"Bir kimse günün herhangi bir saatinde Kur'ân-ı Kerîm'i hatmederse, melekler akşama kadar onun günahlarının affedilmesi için duâ ederler. Aynı şekilde gecenin herhangi bir saatinde hatmederse, melekler sabaha kadar onun günahlarının affedilmesi için duâ ederler."

Tâbiîn müfessiri Mücâhid ibni Cebr'den (v. 103/721) gelen böyle bir rivâyet vardır.

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ الْمَلَائِكَةِ يَطْلُبُونَ حِلَقَ الذِّكْرِ، فَإِذَا أَتَوْا عَلَيْهِمْ، حَفُّوا بِهِمْ».

315. Sa‘d İbni Ebî Vakkàs radıyallahu anh şöyle dedi:

“Kur’ân-ı Kerîm’in okunup bitirilmesi gecenin başladığı saate rastlarsa, melekler o hatmi yapanın günahlarının affedilmesi için sabaha kadar duâ ederler. Şâyet Kur’ân-ı Kerîm’in okunup bitirilmesi gecenin sonuna rastlarsa, melekler o hatmi yapanın günahlarının affedilmesi için akşama kadar duâ ederler.”[477]

Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anh, bu rivâyetin devamında ashâb-ı kirâmın pek değerli bir uygulamasını haber vermiştir. Onlar, meleklerin duâsını kazanmak arzusuyla, hatimlerini akşam veya sabah saatinde bitirmeye çalışırlarmış; bunun için de Kur’ân-ı Kerîm’in sonundaki bazı sûreleri o iki vakitten birinde okurlarmış.

Kur’an Okumak için En Uygun Vakitler

En çok sevap kazandıran okuyuş, namazda olan okuyuştur. Bütün mezheplerin âlimlerine göre -Allah hepsine rahmet eylesin- namazda Kur’an okumak sûretiyle kıyâmı uzatmak, secdeyi ve diğer rükünleri zikrederek uzatmaktan daha fazîletlidir.

Namaz dışında Kur’ân-ı Kerîm okumanın en fazîletli olduğu zaman gece vaktidir. Gecenin son yarısında Kur’an okumak, ilk yarısında okumaktan daha fazîletlidir.

Akşam namazıyla yatsı namazı arasında Kur’an okumak da pek sevaptır.

Gündüz Kur’an okumanın en fazîletlisi, sabah namazından sonra okumaktır. Kur’ân-ı Kerîm okumanın mekrûh olduğu bir zaman yoktur. Namaz kılınması mekrûh olan vakitlerde bile Kur’an okumak mekrûh değildir.

Abdullah ibni Ebî Dâvûd’un (v. 316/929) -Allah ona rahmet eylesin- tebe-i tâbiîn râvilerinden Muân ibni Rifâ‘a es-Selâmî’den olan bir rivâyeti vardır.

Bu rivâyet, (hocalardan okunan kitapların adlarının yazıldığı) bir meşyeha'da[478] şöyle geçmektedir:

"Sahâbîler, ikindiden sonra Kur'ân-ı Kerîm okumayı hoş karşılamazdı ve bu vaktin, yahudilerin dinî kitaplarını okudukları zaman olduğunu söylerlerdi." Bu söz makbûl bir söz değildir; üstelik bu rivâyetin bir senedi de yoktur.

Kur'ân-ı Kerîm okumanın en fazîletli olduğu günler cuma, pazartesi, perşembe ve arefe günüdür.

Kur'ân-ı Kerîm okumanın en fazîletli olduğu on günler zilhiccenin ilk on günü ve ramazanın son on günüdür.

Kur'ân-ı Kerîm okumanın en fazîletli olduğu ay ise ramazan ayıdır.

Kur'an'ı Hatmetme Âdâbı

Daha önce de söylediğimiz gibi, tek başına hatim yapana en çok sevap kazandıran hatim, namaz kılarken yapılan hatimdir. Namaz dışında cemâatin topluca yaptığı hatimlere gelince, onların hatimlerini gecenin veya gündüzün ilk saatinde bitirmeleri sevaptır. Bunu da daha önce söylemiştik.

Hatmin bittiği gün oruçlu olmak sevaptır. Yalnız o gün, dinin oruç tutmayı yasakladığı günlerden biri olmamalıdır.

Ramazan bayramının birinci günü ile kurban bayramının ilk üç günü oruç tutmak haramdır.

Sahîh olarak rivâyet edildiğine göre, her biri Kûfeli muhaddis tâbiîlerden olan Talha bin Musarrif (v. 112/730), Müseyyeb ibni Râfi' (v. 105/723) ve Habîb ibni Ebî Sâbit (v. 119/737), Allah onlara rahmet eylesin, Kur'ân-ı Kerîm'i hatmedecekleri gün oruç tutarlardı.

Kur'ân-ı Kerîm'i düzgün okuyanların da usûlünce okuyamayan kimselerin de hatim meclisinde bulunmaları sevap kazanmaya vesîle olur.

❀

316. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem âdet gören kadınlara, hayırlı bir iş görmeleri ve Müslümanlar'ın duâlarında bulunmaları için bayram namazı kılınan yere gitmelerini emrederdi.[479]

❀

317. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ, Kur'ân-ı Kerîm okuyan bir adamı gözetlemesi ve onun hatmedeceği zamanı kendisine haber

vermesi için birini görevlendirirdi. O adam hatmedeceği zaman kalkıp yanına gider ve onun hatminde bulunurdu.[480]

318. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın talebesi olan ünlü tâbiîn âlimi Katâde bin Diâme es-Sedûsî'nin söylediğine göre, **Enes** radıyallahu anh Kur'ân-ı Kerîm'i hatmedeceği zaman ailesini toplar ve duâ ederdi.[481]

❀

319. Tâbiîn neslinin tanınmış âlimlerinden **Hakem ibni Uteybe** (v. 115/733) şöyle dedi:

"(Her ikisi de tâbiîn âlimi olan) Mücâhid ibni Cebr (v. 103/721) ile Abde bin ebî Lübâbe beni dâvet ettiler ve: 'Biz Kur'ân-ı Kerîm'in hatim duâsını yapmak istediğimiz için seni çağırdık. Çünkü Kur'an hatmi sırasında yapılan duâ makbûldür' dediler."

Hakem ibni Uteybe'den gelen sahîh rivâyetlerden biri şöyledir:

"Büyükler şöyle derdi: Kur'an hatmi yapıldığı sırada Allah'ın rahmeti iner."[482]

❀

320. Tâbiîn müfessiri Mücâhid ibni Cebr (v. 103/721) şöyle dedi:

"Ashâb-ı kirâm Kur'ân-ı Kerîm hatmedileceği zaman toplanır ve o sırada Allah'ın rahmetinin ineceğinden bahsederlerdi."[483]

Hatim Bitince Duâ Etmek

Daha önce de söylediğimiz gibi, hatim biter bitmez duâ etmeyi âlimler gerekli görmüşlerdir.

❀

321. Mekkeli kıraat âlimi ve muhaddis Humeyd ibni Kays el-A'rec (v. 130/747) -Allah ona rahmet eylesin- şöyle dedi:

"Bir kimse Kur'ân-ı Kerîm'i okuyup bitirir, sonra da duâ ederse, duâsına dört bin melek âmin (Yâ Rabbî! Kabul buyur!) der."[484]

Israrla, üstüne düşe düşe duâ etmelidir. Önemli işler için, özlü ve kapsamlı cümlelerle duâ etmelidir.

Duâların çoğu veya tamamı âhiretle, Müslümanlar'ın işleriyle, devlet reislerinin ve diğer idârecilerinin başarılı ve mükemmel bir yönetime sahip olmasıyla, Allah'a itâat etmesiyle, dine aykırı davranmamasıyla, iyilik ve

takvâda yardımlaşmasıyla, hakkı ayakta tutmaları ve hak üzerinde birleşmeleriyle, din düşmanlarına ve diğer muhâliflere gàlip gelmeleriyle ilgili olmalıdır. *Et-Tibyân fî âdâbi hameleti'l-Kur'ân* adlı kitabımın "Âdâbü'l-kurrâ" bahsinde bazı özlü duâları zikrettim. İsteyen oradan faydalanabilir.

Bir hatmi bitiren, hemen ardından yeni bir hatme başlamalıdır. Ashâb ve tâbiîn âlimleri, şu hadise dayanarak böyle yapılmasını uygun görmüşlerdir:

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا قَالَ: «افْتِتَاحُ الْقُرْآنِ وَخَتْمُهُ».

322. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Amellerin en hayırlısı, konup göçmektir" buyurdu. Ashâb-ı kirâm, "Yâ Resûlallah! Konup göçmek nedir?" diye sorunca şöyle buyurdu:

"Kur'an'ı hatmetmek ve ona tekrar başlamaktır."[485]

Gece Okuduğu Zikri Okumadan ve Âdet Edindiği Vazifesini Yapmadan Uyuyan

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ».

323. Ömer ibnü'l-Hattâb radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir kimse, geceleri okuduğu zikir ve duâsını okumadan veya tamamlayamadan uyur da sonra onu sabah namazı ile öğle namazı

arasında okursa, gece okumuş gibi sevap kazanır.”[486]

Kur’an’ı Okumayı Âdet Hâline Getirmek ve Onu Unutmamak

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
بِيَدِهِ، لَهُوَ أَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنَ الْإِبِلِ فِي عُقُلِهَا».

324. Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Şu Kur’an’ı hâfızanızda korumaya özen gösterin. Muhammed’in canını kudretiyle elinde tutan Allah’a yemin ederim ki Kur’an’ın hâfızadan çıkıp gitmesi, bağlı devenin ipinden boşanıp kaçmasından daha hızlıdır.”[487]

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
إِنْ عَاهَدَ عَلَيْهَا أَمْسَكَهَا، وَإِنْ أَطْلَقَهَا ذَهَبَتْ».

325. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kur’an hâfızı, bağlı devenin sâhibine benzer. Deve sahibi devesini sürekli gözetirse elinde tutar. Eğer onunla ilgilenmezse kaçıp gider.”[488]

❀

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

326. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimsenin mescidi temiz tutmak için oradan çıkarıp attığı çöpe varıncaya kadar ümmetimin kazandığı sevaplar bana gösterildi. Bana ümmetimin günahları da gösterildi. Bunlar içinde bir kimsenin, Kur’ân-ı Kerîm’den bir sûreyi veya bir âyeti ezberleme nimetine kavuştuktan sonra onu unutmasından daha büyük bir günah görmedim.”[489]

❀

وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ الْقِيَامَةِ أَجْذَمَ».

327. Sa‘d ibni Ubâde radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse Kur’ân-ı Kerîm’i okur, sonra da unutursa, kıyâmet gününde Allah Teâlâ’nın huzûruna cüzzamlı gibi (dişleri dökülmüş, burnu kesilmiş olarak) çıkar.”[490]

Kur’ân-ı Kerîm’i öğrendikten ve ezberledikten sonra unutmak, hesabı verilemeyecek kadar ağır bir günahtır. Çünkü bu, Allah’ın kitabını önemsememek anlamına gelebilir. Allah Teâlâ’nın huzûrunda mahcup olmamak için, elde fırsat varken kusurunu telâfi etmeye, unuttuğunu öğrenmeye çalışmalıdır.

Kur’an Okuyanın Uyması Gereken Kurallar

Kur’ân-ı Kerîm okuyan kimsenin uyması gereken edep kuralları pek çoktur. Bunlar genellikle bilindiği ve hepsini saymak okuyucuyu bıktıracağı için bunlardan birkaçını, delillerini vermeden zikredeceğiz.

***** Kur’an okuma konusunda ilk emredilen, Allah’ın kitabını ihlâs ile okumaktır.

***** Kur’an okurken sadece Allah’ın rızâsını gözetmek, bir başka hedefi olmamaktır.

***** Allah’ın kitâbı karşısında bulunduğunu düşünerek son derece edepli olmaktır.

***** O sırada Allah ile konuştuğunu, O’nun kitabını okuduğunu düşünmek, âdetâ Cenâb-ı Hakk’ı gördüğünü, O’nu görmese bile, O’nun kendisini müşâhede ettiğini zihninde canlandırmaktır.

Kur’an Okumadan Önce Ağız ve Diş Temizliği Yapmak

Kur’an okumak isteyen kimse önce dişlerini misvâk veya başka bir şeyle temizlemelidir. Misvâkin en iyisi erâk ağacından olandır. Temizleme özelliği olan hurma ağacı gibi bir ağaç dalıyla, çöğenle ve sert bir bezle de diş temizlenebilir.

Diş temizliğinin sert parmakla yapılması konusunda Şâfiî âlimlerin üç görüşü vardır. Onlar genellikle böyle bir temizliğin yapılamayacağını söylemiş; bir kısmı yapılabileceğini, bir kısmı da temizleyici başka bir şey bulunmadığı takdirde yapılabileceğini ileri sürmüştür.

Misvâk yapan kimse dişini temizlerken Resûl-i Ekrem’in sünnetini yerine getirmeye niyet eder, ağzın sağ tarafından başlar ve misvâki boyuna değil enine sürer.

Bazı âlimlerimiz misvâk yaparken şöyle duâ etmeyi tavsiye etmiştir:

أَللّٰهُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

“Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allahım! Ağız temizliğini benim için bereketli kıl.”

Misvâk yapan kimse dişlerin hem dışını hem de içini misvâkle temizler. Misvâki dişlerinin uçlarında, çevresinde, azı dişlerinde ve üst damağında hafifçe dolaştırır. Misvâk çok kuru ve fazla yumuşak olmamalıdır; çok kuru ise su ile yumuşatmalıdır.

Şâyet ağzı kan veya başka bir şey yüzünden kirlenmişse, onu yıkamadan Kur’an okumak doğru değildir.

Ağzı kirliyken Kur’an okumak haram mıdır? Bu konuda iki görüş vardır; en doğrusu haram olmadığıdır. Bu konu ve bu konuyla ilgili diğer durumlar kitabın baş tarafında geçti.[491]

Kur’an Okumanın Âdâbı

Kur’an okuyan kimse sükûnet ve tevâzu içinde olmalı, Rabbine boyun eğmeli ve okuduğunu tefekkür etmelidir. Kur’an okumaktan maksat işte budur. Böyle olunca göğüsler genişler, kalpler ferahlar. Böyle olacağının delilleri sayılamayacak kadar çok, zikretmeye ihtiyaç duyulmayacak kadar da meşhurdur. İlk devir İslâm büyüklerinden birçoğu, bütün bir gece veya gecenin büyük bir kısmında tek bir âyeti okumuş, bu âyet üzerinde düşünmüş, âyet-i kerîmenin etkisiyle düşüp bayılmış, hatta bazıları bu sırada rûhunu teslim etmiştir.

Kur’ân-ı Kerîm okurken ağlamalı, ağlayamıyorsa, ağlar gibi yapmalıdır. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm okurken ağlamak Allah’ın seçkin kullarının (ârifler) özelliği, sâlih kullarının âdetidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعاً

“Onlar ağlayarak yüzüstü secdeye kapanırlar; Kur’an’ın okunması, onların Allah’a olan saygısını artırır.”[492] Bu konudaki birçok rivâyeti *et-Tibyân fî âdâbi hameleti’l-Kur’ân* adlı kitabımda zikrettim.

İlk dönem sûfîlerinden kerâmet ve irfân sâhibi, ilâhî lütuflara mazhar ve mânevî melekelere sahip olan İbrâhim el-Havvâs (v. 291/904) -Allah ondan râzı olsun- şöyle demiştir:

Kalp şu dört şeyle şifâ bulur:

* Kur’ân-ı Kerîm’i düşünerek okumak.
* Mideyi doldurmamak.
* Seher vaktinde Allah’a yalvarmak.
* Allah’ın sâlih kullarıyla beraber olmak.

Kur’an’ı Mushaftan Okumak

Kur’ân-ı Kerîm’i mushaftan okumak, ezbere okumaktan daha fazîletlidir. Şâfiî âlimleri böyle söylemiştir. İlk devir âlimlerimizin görüşü de böyledir, Allah onlardan râzı olsun. Ama bu görüş herkes için geçerli değildir. Şâyet Kur’ân-ı Kerîm’i ezberinden okuyan kimse, onu yüzünden okuduğundan daha iyi düşünüp tefekkür ediyor, kalbini ve kalp gözünü bir noktada toplayabiliyosa, onun ezberinden okuması daha fazîletlidir. Ezbere ve yüzünden okuması arasında bir fark yoksa mushaftan okumak daha fazîletlidir. İlk devir İslâm âlimlerinin söylediği de budur.

Kur’an’ı Sesli mi Sessiz mi Okumalı?

Kur’ân-ı Kerîm’i hem yüksek sesle hem de kendi duyacağı kadar bir sesle okumanın fazîletine dâir hadisler ve haberler vardır. Âlimler şöyle demiştir:

Bu iki farklı görüşü şöyle birleştirmek mümkündür:

Kur’an’ı sessizce okumak riyâdan, gösterişten uzaktır. Riyâya girmekten korkanlar için sessiz okumak daha fazîletlidir. Şâyet bir kimsenin riyâya girme endişesi yoksa onun sesli okunması daha fazîletlidir. Bunun da tek şartı, namaz kılanı veya uyuyanı yahut başkalarını rahatsız etmemektir.

Kur’ân-ı Kerîm’i sesli okumanın üstünlüğü şuradan gelmektedir:

Yüksek sesle okuyan daha bir çaba gösterir. Böylece başkalarına da faydalı olur.

Kur’an’ı yüksek sesle okumak kalbin uyanık kalmasını sağlar.

Kur’an’ı okuyan;

Okuduğunu düşünmeye gayret eder.

Kulağını okuduklarını verir.

Yüsek sesle okumak;

Uykuyu kaçırır.

Okuyana canlılık verir.

O sırada uyuyanı veya okunandan haberi olmayanı hem uyandırır hem de canlandırır.

İşte bütün bunlar Kur’ân-ı Kerîm’i sesli okumanın daha üstün olduğunu gösterir.

Kur’an’ı Güzel Sesle Okumak

Âyetleri gereğinden fazla uzatmamak ve okuma kàidelerini zorlamamak şartıyla, Kur’ân-ı Kerîm’i güzel bir sesle okumak arzu edilen bir şeydir. Güzel okuyacağım diye bir harf ilâve etmek veya bir harfi gizlemek haramdır.

Kur’ân-ı Kerîm’i makamla okumaya gelince; az önce de söylediğimiz gibi, bu konuda aşırı gitmek haramdır. Şâyet bir aşırılık yoksa makamla okumak haram değildir. Sahîh hadisleri derleyen kitaplarda ve başka eserlerde Kur’ân-ı Kerîm’i güzel sesle okuma konusunda çok sayıda meşhûr hadîs-i şerîf vardır. Bunların bir kısmını *Âdâbü’l-kurrâ* (*et-Tibyân fî âdâbi hameleti’l-Kur’ân*) adlı kitabımda zikrettim.

Kur’an Okurken Dikkat Edilecek Âdâb

Bir sûrenin başından değil de ortasından okumaya başlayan kimse, birbirine bağlı âyetlerin ilkinden başlamalıdır; bir yerde vakfedeceği (duracağı, okumayı bitireceği) zaman da birbirine bağlı âyetlerin bittiği yerde durmalıdır. Okumaya başlarken de bitirirken de cüzlere, hizblere ve aşr'lara bağlı kalmamalıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'deki her yirmi sayfaya **"cüz"**, her bir cüzün beşerli sayfalar hâlinde dört bölüme ayrılmasına **"hizb"**, cüzlerin onar âyet hâlinde bölünmesine de **"aşr"** denir.

Evet, Kur'an okuyan bu bölünmelere bağlı kalmamalıdır; çünkü bu bölünmelerle ilgili işaretlerin çoğu, birbirine bağlı âyetlerin ortasındadır. Uyulması gereken bu edeplere riâyet etmeyen kimselerin çokluğuna bakıp da, onlar gibi yapmamalıdır. Bu konuda, büyük sûfîlerden Ebû Alî Fudayl ibni İyâz'ın (v. 187/803) -Allah ondan râzı olsun- şu sözüne uymalıdır:

"Hidâyet yolunda gidenlerin azlığına bakıp da o yolu yadırgama! Doğru yoldan çıkıp helâk olanların çokluğuna bakıp da onların yolunun doğru olduğunu sanma!"

Yine bu mânâda olmak üzere âlimler şöyle demiştir:

"Bir sûreyi baştan sona okumak, uzun bir sûreden onun kadar bir yeri okumaktan daha fazîletlidir. Çünkü bazı yerlerde ve durumlarda âyetlerin birbiriyle olan irtibâtı, pek çok kimsenin gözünden kaçar ve bunu fark edemezler."

Kur'an Okuma Konusunda Yapılan Bir Bid'at

Halka terâvih namazı kıldıran birçok câhilin yaptığı çirkin bir bid'at vardır. Bunlar ramazanın yedinci gecesi, terâvih namazının son rekâtında En'âm sûresinin tamamını okurlar ve bu sûrenin bir defada indiğini ileri sürerler. Bu uygulamanın çirkinliği şuradadır: Yaptıkları bu işin müstehap olduğuna inanırlar, halka da böyle anlatırlar. İkinci rekâtı birinciden daha uzun kıldırırlar ve namazı, cemâati bıktıracak kadar uzatırlar. Âyetleri yapılmaması gerektiği şekilde hızlı okurlar; uzun kıldırdıkları son rekâttan önceki rekâtları da olmaması gerektiği şekilde çabuk kıldırırlar.

Sûrelerin Adları Nasıl Söylenmelidir?

Sûrelerin adlarını söylerken "Bakara sûresi", "Âl-i İmrân sûresi", "Nisâ sûresi", "Ankebût sûresi" demek câizdir, bunda bir yanlış da yoktur. Fakat ilk devir âlimlerinden bir kısmı böyle söylemeyi doğru bulmamış, bunun yerine "içinde Bakara kelimesinin geçtiği sûre", "içinde Nisâ kelimesinin

geçtiği sûre” demenin doğru olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bununla beraber doğru olan ilk söylediğimizdir ve bu, ilk devir âlimleri ile daha sonra gelen âlimlerin büyük çoğunluğunun da benimsediği görüştür. Bu yönde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden, sahâbeden ve tâbiînden gelen sayılamayacak kadar çok hadîs-i şerîf ve rivâyet vardır.

Aynı şekilde “Bu, Ebû Amr’ın kırâatidir”, “Bu, İbni Kesîr’in kırâatidir” demekte de bir sakınca yoktur. İlk devir âlimleri ile daha sonraki âlimlerimizin yadırgamadan benimsediği sahîh görüş budur. Tâbiîn neslinden muhaddis ve fakîh İbrâhim en-Nehaî (v. 96/714) -Allah ona rahmet eylesin-: “Âlimlerimiz, ‘falanın sünneti’, ‘falanın kırâati’ denmesinden hoşlanmazlardı.” demiştir. Doğru olan ise daha önce söylediğimizdir.

‘Şu Âyeti Unuttum’ Dememelidir

“Ben şu âyeti unuttum” veya “Şu sûreyi unuttum” demek uygun görülmemiştir. Bunun yerine “Bana şu âyet veya sûre unutturuldu” veya “Şu âyet veya sûreyi kaybettim” demelidir.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
نُسِّي».

328. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Biriniz ‘Ben falan ve falan âyet-i kerîmeleri unuttum’ demesin. Belki o âyetler ona unutturulmuştur.”[493]

❀

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

بَلْ هُوَ نُسِّيَ».

328/1. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Falan ve falan âyetleri unuttum demek bir kimse için ne kadar çirkin bir şeydir. Belki o âyetler kendisine unutturulmuştur.”[494]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ أَسْقَطْتُهَا».

329. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem mescitte bir kişinin Kur’an okuduğunu duydu ve şöyle buyurdu:

“Allah şu adama rahmet etsin. O bana unuttuğum şu âyeti hatırlattı.”[495]

Sahîh-i Buhârî ve *Sahîh-i Müslim*’deki bir rivâyette **“bana unutturulan âyet”** ifâdesi geçmektedir.

Peygamber Efendimiz bu hadîs-i şerîfleriyle bize şunu öğretiyor: Kur’ân-ı Kerîm’i kasten veya ihmalkârlık yüzünden unutmak Müslüman’a yakışmaz. Bir de: “Ben şu âyeti unuttum” diyen kimsenin, Kur’ân-ı Kerîm’e gereken önemi vermediği anlaşılır. Bu sebeple böyle bir cümle kurmamalıdır.

Kur’an Okuma Âdâbı

Kur’an okuyanın ve Kur’an okumanın âdâbı ancak birkaç ciltlik bir kitapta anlatılabilir. Fakat biz, zikrettiğimiz bu kısa bahislerle, konunun bazı önemli noktalarına işaret etmek istedik. Bu kitabın baş tarafında geçen bahislerde, Allah’ı zikreden ve Kur’ân-ı Kerîm okuyan kimsenin uyması gereken bazı esaslar anlatıldı. Namazda okunacak zikirler bahsinde de kırâat ile ilgili bazı edeplerden söz edildi. Daha fazla bilgi edinmek isteyenleri de *et-Tibyân fî âdâbi hameleti’l-Kur’ân* adlı kitabımıza yönlendirdik.

Başarıyı nasip eden Allah’tır. O bana yeter, O ne güzel vekildir.

Her gün Kur’an Okumak

Daha önce de söylediğimiz gibi Kur’an okumak zikirlerin en üstünüdür. Önemli olan, Kur’ân-ı Kerîm’i her gün okumaktır. Birkaç âyet-i kerîme okumakla da Kur’an okunmuş olur.

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا إِنِّي قَدْ وَهَبْتُ نَفْسِي وَعِرْضِي لَكَ، فَلَا يَشْتُمُ مَنْ شَتَمَهُ، وَلَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا كُتِبَ لَهُ قِنْطَارٌ مِنَ الْأَجْرِ».

330. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir gün ve bir gecede elli âyet okuyan kimse, gàfiller arasında yazılmaz. Yüz âyet okuyan, Allah’a gönülden itâat edenler arasında kaydedilir. Kur’ân-ı Kerîm, bir günde iki yüz âyet okuyan kimseden kıyâmet gününde, ‘Bu beni okumadı’ diye dâvacı olmaz. Bir günde 500 âyet okuyan kimseye bir kantar sevap yazılır.”[496]

Bir kantarın (kıntâr) ne kadar olduğunu ilk devir âlimlerimiz açıklamaya çalışmış, kimi onun “bir öküz derisi altın”, kimi “kırk bin dînar”, kimi “on iki bin dirhem” olduğunu söylemiş, daha başka ölçüler de vermişlerdir.[497]

Bir başka rivâyette “elli âyet okuyan” yerine, “kırk âyet okuyan”, bir rivâyette de “yirmi âyet okuyan” şeklinde geçmektedir.[498]

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ، لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ».

331. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“(Bir günde) on âyet okuyan kimse, gàfiller arasında yazılmaz.”[499]

Bu konuda bunlara benzer pek çok hadîs-i şerîf vardır.

Bir gün ve bir gecede okunacak sûreler hakkında da birçok hadîs-i şerîf vardır. “Yâsîn”, “Mülk”, “Vâkıa” ve “Duhân” sûreleri bunlar arasındadır.

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
غُفِرَ لَهُ».

332. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Yâsîn sûresini, bir gün ve bir gecede Allah rızâsı için okuyan kimsenin günahları bağışlanır.”[500]

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
مَغْفُورًا لَهُ».

333. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Cuma gecesi Duhân sûresini okuyan kimse, affedilmiş olarak sabaha çıkar.”[501]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
تُصِبْهُ فَاقَةٌ».

334. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anh şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

“Vâkıa sûresini her gece okuyan kimse, yokluk yüzü görmez.”[502]

Vâkıa sûresini her gece okuyan mü’min, bu âyetlerden etkilenir. Özellikle de 82. âyet-i kerîmede kullardan istendiği üzere, “Allah’ın kendisine verdiği nimetlere şükreder.” Rızkı veren Allah Teâlâ da ona sabr-ı cemîl ve zengin bir gönül ihsân eder. O samimi mü’min âhirette kavuşacağı nimetlere gönülden inandığı için hâlinden şikâyetçi olmaz.

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ».

335. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem her gece **Secde sûresi** ile **Mülk sûresi**ni okumadan uyumazdı.[503]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا مَرَّاتٍ، فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ ذَلِكَ ثُمَّ مِتَّ فِي لَيْلَتِكَ، كُتِبَ لَكَ جِوَارٌ أَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَوْلَجِ، وَخَيْرَ الْمَخْرَجِ، بِسْمِ اللهِ وَلَجْنَا، وَبِسْمِ اللهِ ثُلُثِ الْقُرْآنِ».

336. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Geceleyin **Zilzâl sûresini** okuyan kimse, Kur’ân-ı Kerîm’in yarısını okumuş gibi sevap kazanır. Geceleyin **Kâfirûn sûresini** okuyan kimse, Kur’ân-ı Kerîm’in dörtte birini okumuş gibi sevap kazanır. Geceleyin **İhlâs**

sûresini okuyan kimse, Kur’ân-ı Kerîm’in üçte birini okumuş gibi sevap kazanır.”[504]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

ذَلِكَ الْيَوْمَ مِنْ كُلِّ سُوءٍ».

337. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Âyetü’l-kürsî’yi ve Mü’min (Gâfir) sûresinin ilk üç âyetini[505] **okuyan kimse, o gün her kötülükten korunur.”**[506]

Zikrettiğimiz hadisler gibi pek çok hadîs-i şerîf vardır. Biz bu konuda yeteri kadarını nakletmekle yetindik. Doğrusunu Allah bilir. Hamd O’na mahsustur, nimetler O’nun bağışıdır. Muvaffak olmak ve bütün kötülüklerden korunmak ancak Allah’ın yardımıyla mümkündür.

❀

---

[476]. Ebû Dâvûd, Şehru ramazân 8, nr. 1390; Tirmizî, Kırâât 13, nr. 2949.

[477]. Dârimî, Fezâilü’l-Kur’ân 33, nr. 3526.

[478]. Meşyeha, tanınmış bir âlimin, hocaları ile onlardan okuduğu kitapların adlarını yazdığı eser demektir. Geniş bilgi için bk. Mehmet Yaşar Kandemir, “Fehrese”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XII, 297-299.

[479]. Buhârî, Hayz 23, nr. 324, Îdeyn 15, nr. 974; Müslim, 10, 12, nr. 890.

[480]. Dârimî, Fezâilü’l-Kur’ân 33, nr. 3515.

[481]. Dârimî, Fezâilü’l-Kur’ân 33, nr. 3516, 3517.

[482]. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 129, nr. 30042.

[483]. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 129, nr. 30042.

[484]. Dârimî, Fezâilü’l-Kur’ân 33, nr. 3524.

[485]. Bu hadîs-i şerîf, *Sünen-i Tirmizî*'de İbni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edilmiştir: Tirmizî, Kırâât 13, 2948.

[486]. Müslim, Müsâfirîn 142, nr. 747. **Bu hadîs-i şerîf 323 numarayla tekrar gelecek.**

[487]. Buhârî, Fazâilü'l-Kur'ân 23, nr. 5033; Müslim, Müsâfirîn 231, nr. 791.

[488]. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 23, nr. 5031; Müslim, Müsâfirîn 226, nr. 789.

[489]. Ebû Dâvûd, Salât 16, nr. 461; Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 19, nr. 2916.

[490]. Ebû Dâvûd, Vitr 21, nr. 1474; Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân 3, nr. 3383.

[491]. Bk. s. 47-53

[492]. İsrâ 17/109.

[493]. Müslim, Müsâfirîn 229-230, nr. 790.

[494]. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 23, nr. 5032; Müslim, Müsâfirîn 228, nr. 790.

[495]. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 27, nr. 5042; Müslim, Müsâfirîn 224, nr. 788.

[496]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 671.

[497]. Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân 32, nr. 3507-3513.

[498]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 672, 698.

[499]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 642, nr. 702.

[500]. Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân 21, nr. 3458; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 627, nr. 674.

[501]. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 8, nr. 2889; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 629, nr. 679.

[502]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 629, nr. 680.

[503]. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 9, nr. 2892; Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân 19, nr. 3454.

[504]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 634, nr. 686; Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 10, 2893.

[505]. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 2, nr. 2879; Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân 14, nr. 3429.

[506]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 634, nr. 687.

٤- كِتَابُ حَمْدِ اللهِ تَعَالَى

4. ALLAH'A HAMD BÖLÜMÜ

Allah Teâlâ aşağıdaki âyet-i kerîmelerde şöyle buyurmaktadır:

﴿قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى﴾

"De ki: "Allah'a hamd, seçkin kullarına da selâm olsun."[507]

﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ﴾

"De ki: "Allah'a hamd olsun. O size âyetlerini gösterecek."[508]

﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا﴾

"Bir oğul edinmeyen Allah'a hamd olsun."[509]

﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ﴾

"Eğer şükrederseniz, elbette size daha çok veririm."[510]

﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ﴾

"Siz beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, sakın nimetlerime nankörlük etmeyin."[511]

Allah Teâlâ'ya hamd ve şükretmeyi emreden ve bunun fazîletini açıkça bildiren âyet-i kerîmeler oldukça fazladır ve hepsi de bilinmektedir.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ لِلّٰهِ أَقْطَعُ»

338. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Allah’a hamd ederek başlanmayan her önemli iş, bereketsiz olur.”[512]

“Allah’a hamd etmek”, O’nun adını anmak demektir.

“Her önemli iş”, yapılması dine aykırı olmayan iş demektir.

Bir başka rivâyete göre Peygamber Efendimiz, “أَقَامَهَا اللهُ وَأَدَامَهَا بِالْحَمْدِ لِلّٰهِ فَهُوَ أَجْذَمُ : Allah’a hamd ederek başlanmayan her konuşma bereketsizdir”[513] buyurmuştur.

Bir diğer rivâyette de Allah’ın Resûlü şöyle buyurmuştur: “كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَهُوَ أَقْطَعُ: **“Bismillâhirrahmânirrahîm ile başlanmayan her önemlil iş, bereketsiz olur.”**[514]

Âlimler şöyle demiştir:

Kitap yazan, ders okuyan ve okutan, konuşan, kız istemeye giden ve diğer önemli işleri yapan herkesin söze Allah’a hamd ederek başlaması müstehaptır.

İmâm Şâfiî de şöyle demiştir:

Kız istemeye giden kimsenin söze başlamadan ve birinin bir işi yapmadan önce Allah’a hamdü senâ etmesi, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmesi benim arzu ettiğim bir şeydir.

Her İşe Allah’a Hamd İle Başlamak

Daha önce de söylediğimiz gibi, her önemli işe başlarken Allah’a hamd sevap kazandıran bir davranıştır. Aynı şekilde bir şey yedikten, içtikten sonra, aksırınca, kız istemeye gidince, nikâh kıyıldığı sırada, tuvaletten çıktıktan sonra hamd etmek de insana sevap kazandırır. Bütün bunlar, yeri gelince delilleriyle ve enine boyuna inşallah açıklanacaktır. Tuvaletten çıktıktan sonra ne söyleneceği daha önce anlatıldı.[515]

Önce de dediğimiz gibi, müellif kitap yazmaya, hoca ders vermeye, talebe hadis, fıkıh gibi derslerini okumaya başlarken Allah'a hamd etmek sevap kazandıran bir davranıştır. Hamd etmenin en güzel şekli söze " ٢- بَابُ تَكْبِيرَةِ الْإِحْرَامِ: **Elhamdülillâhi Rabbil âlemîn**: Âlemlerin Rabbine hamd olsun" diye başlamaktır.

Hutbede Allah'a Hamd Etme Şartı

Cuma hutbesinde ve diğer hutbelerde Allah'a hamd etmek hutbenin olmazsa olmazıdır. Hutbe ancak Allah'a hamd etmekle okunmuş olur. Hutbenin farzı, en azından "elhamdülillâh" demektir. Fazîletli olanı ise daha fazla hamdü senâ etmektir. Bilindiği üzere fıkıh kitaplarında bu konuda geniş bilgi bulunmaktadır. Hamd'in Arapça olarak yapılması da şarttır.

Hutbeye Hamd ile Başlama, Onu Hamd ile Bitirme

Hutbeye "الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ: **Elhamdülillâhi Rabbil âlemîn**: Âlemlerin Rabbine hamd olsun" diye başlamalı ve hutbeyi "elhamdülillâh" diye bitirmelidir. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ: Onlar (cennette) duâlarını "Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun" diye bitirirler"[516] buyurmaktadır.

Duâya hamdü senâ ile başlamak gerektiğinin delili, inşallah bundan sonra gelecek olan "Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme Salât Etmek" bölümünde (352. hadiste) verilecektir.

Nimete Nâil Olunca, Sıkıntıdan Kurtulunca Hamd Etmek

Bir nimete kavuştuğu veya bir sıkıntıdan kurtulduğu zaman kul Allah'a hamd etmelidir. Gelen nimet veya giden sıkıntı kendisiyle, arkadaşıyla veya Müslümanlarla ilgili de olsa Allah'a hamd etmelidir.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي الَّذِي هَدَاكَ لِلْفِطْرَةِ، لَوْ أَخَذْتَ الْخَمْرَ، غَوَتْ أُمَّتُكَ».

339. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme İsrâ gecesinde, birinde şarap, diğerinde süt bulunan iki bardak getirildi. Bardaklara şöyle bir baktıktan sonra içinde süt bulunan bardağı aldı. Bunun üzerine Cebrâil şöyle dedi:

“Seni insanın yaratılış gàyesine uygun olana yönlendiren Allah’a hamd olsun. Şayet içki dolu bardağı alsaydın, ümmetin sapıklığa düşerdi.”[517]

Cebrâil aleyhisselâm Efendimiz’e şunu anlatmıştır: Şâyet sen temiz ve saf olan, insanın yaratılış gayesine uygun olan sütü değil de içkiyi tercih etseydin, ümmetin de senin yolundan giderdi ve “bütün kötülüklerin anası olan” içkiyi tabiî görüp benimserdi ve böylece sapıklığa düşerdi.

Bir Yakını Ölenin Hamd Etmesi

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، السَّلامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ

340. Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kulun çocuğu vefât ettiği zaman Allah Teâlâ meleklerine,

‘Kulumun çocuğunu elinden aldınız öyle mi?’ diye sorar. Onlar da:

‘Evet’ diye cevap verirler. Allah Teâlâ:

‘Kulumun gönül meyvesini mi kopardınız?’ diye sorar. Melekler:

‘Evet’ diye cevap verirler. Allah Teâlâ tekrar,

‘O zaman kulum ne dedi?’ diye sorar. Melekler,

‘Sana hamd etti ve: **‘innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn**: Biz Allah’tan geldik, Allah’a döneceğiz’ dedi, diye cevap verirler.

O zaman Allah Teâlâ şöyle buyurur:

Kulum için cennette bir köşk yapın ve ona hamd köşkü adını verin.”[518]

Çocuğu veya bir yakını vefât eden kimse, yüreği ne kadar yansa da sabretmeli, “Allah verdi, Allah aldı” diye düşünmeli ve mükâfâtını Mevlâ’sından beklemelidir. Zaten onun bu sabrının karşılığı “hamd köşkü” olacaktır.

Allah’a hamd etmenin fazîletine dâir, hemen herkesçe bilinen pek çok hadis vardır. Bu kitabın baş tarafında “sübhânallâh”, “elhamdülillâh” gibi zikirlerin fazîletine dâir birkaç sahîh hadis verilmiştir (Bk. 18-37. hadisler).

Hamdi En İyi İfâde Eden Cümle

Horasanlı son devir Şâfiî âlimlerimiz şöyle demiştir:

Bir kimse: “Ben en mükemmel (bazılarına göre “en büyük”) hamd cümlesiyle Allah’a hamd edeceğim” diye yemin etse, bu kimsenin yeminini yerine getirmesi için şöyle demesi gerekir:

أَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا يُوَافِي نِعَمَهُ وَيُكَافِئُ مَزِيدَهُ

Elhamdülillâhi hamden yüvâfî ni‘amehû ve yükâfiü mezîdehû

“Verdiği nimetleri karşılayacak, fazladan ihsân ettiklerine de denk gelecek şekilde Allah’a hamd ederim.”

Âlimler şöyle de dediler: Bir kimse “Ben Allah’ı en güzel şekilde öveceğim” diye yemin etse, onun yeminini yerine getirmesinin yolu şöyle demesidir:

وَسَلَّمَ لَمْ يَزَلْ يَقْنُتُ فِي الصُّبْحِ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا.

Lâ uhsî senâen aleyke, ente kemâ esneyte alâ nefsike

“Allahım! Ben seni lâyık olduğun şekilde medhü senâ edemem. Sen kendini nasıl medhü senâ etmişsen, öylesin.”

Bu zikir, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı zikrin bir bölümüdür. Tamamı 150. hadîs-i şerîfin devamında verildi.

Bazı âlimler ise bu zikrin sonuna şu cümleyi ilâve ettiler:

١٧- بَابُ الْأَذْكَارِ بَعْدَ الصَّلاَةِ

Felekel hamdü hattâ terdâ

“Allahım! Sen hoşnut oluncaya kadar sana hamd olsun.”

(Şâfiî fakîhi) Ebû Sa‘d Abdurrahmân ibni Me’mûn el-Mütevellî (v. 478/1086), Allah Teâlâ’yı en güzel şekilde öveceğine yemin eden kimsenin, yeminini yerine getirebilmesi için, أَعْيِيَاءِ بَنِي آدَمَ لاَ أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ zikrinin başına bir de “سُبْحَانَكَ” kelimesini ilâve etmesi gerektiğini söylemiştir.

(İmâm Mâlik’in talebelerinden olan Horasanlı zâhid muhaddis) Ebû Nasr et-Temmâr diye bilinen Abdülmelik ibni Abdilazîz el-Kuşeyrî’nin (v. 228/843) rivâyet ettiğine göre, Kûfeli zâhid Muhammed ibni Nadr -Allah ona rahmet eylesin- şöyle demiştir:

“Âdem sallallahu aleyhi ve sellem Allah Teâlâ’ya şöyle dedi:

‘Yâ Rabbî! Yiyecek ve giyeceğimi temin etmek için ellerimle çalışıp durdum. Bana bütün hamd ve tesbîhleri içine alan bir zikir öğret de seni öyle zikredeyim.’ Bunun üzerine Allah Teâlâ ona şöyle vahyetti:

‘Ey Âdem! Bütün hamd ve tesbîhleri içine alacak şekilde zikretmek için, sabaha ulaştığında ve akşama eriştiğinde üç defa şöyle de:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ حَمْدًا يُوَافِي نِعَمَهُ وَيُكَافِئُ مَزِيدَهُ

Elhamdülillâhi rabbil âlemîne hamden yüvâfî ni‘amehû ve yükâfiü mezîdehû

Verdiği nimetleri karşılayacak, fazladan ihsân ettiklerine denk gelecek şekilde âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd ederim.”[519]

Doğrusunu Allah bilir.

❀

---

[507]. Neml 27/59.
[508]. Neml 27/93.
[509]. İsrâ 17/111.
[510]. İbrâhim 14/7.
[511]. Bakara 2/152.

[512]. İbni Mâce, Nikâh 19, nr. 1894. **Bu hadis 803 numarayla tekrar gelecek.**

[513]. Ebû Dâvûd, Edeb 18, nr. 4840. **Bu hadis 803 numarayla tekrar gelecek.**

[514]. Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî* (Tahhân), II, 69, nr. 1209.

[515]. Bk. s. 108.

[516]. Yûnus 10/10.

[517]. Müslim, Îmân 272, nr. 168, Eşribe 92, nr. 2009.

[518]. Tirmizî, Cenâiz 36, nr. 1021. **Bu hadis 441 numarayla tekrar gelecek.**

[519]. Ebü'ş-Şeyh, *el-Azame* (Mübârekfûrî), V, 1576.

٥- كِتَابُ الصَّلاَةِ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

5. RESÛLULLAH'A SALÂTÜ SELÂM GETİRME BÖLÜMÜ

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، كُتِبَ فِي رَقٍّ ثُمَّ طُبِعَ بِطَابَعٍ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ
عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

"Allah ve melekleri Peygamber'e salât ederler. Ey îmân edenler, siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin."[520]

Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmenin fazîletini belirten ve ona salâtü selâm getirmeyi emreden hadîs-i şerîfler sayılamayacak kadar çoktur. Biz bu hadisler hakkında bilgi vermek ve bu kitabı bereketlendirmek için, salâtü selâma dâir hadîs-i şerîflerden bir kısmını zikredeceğiz.

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
صَلَاةً، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا».

341. Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümâ Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinlemiştir:

"Kim bana bir defa salavât getirirse, buna karşılık Allah ona on defa rahmet eder."[521]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،

342. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse bana bir defa salavât getirirse, Allah buna karşılık ona on defa rahmet eder.”[522]

❀

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيَّ صَلاَةً».

343. Abdullah ibni Mes’ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kıyâmet gününde insanların bana en yakın olanları, bana en çok salâtü selâm getirenleridir.”[523]

Tirmizî şöyle demiştir: Bu konuda Abdurrahmân ibni Avf, Âmir ibni Rebîa, Ammâr ibni Yâsir, Ebû Talha el-Ensârî, Enes ibni Mâlik ve Übey ibni Kâ‘b’dan -Allah hepsinden râzı olsun- hadis rivâyet edilmiştir.

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

344. Evs ibni Evs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Günlerinizin en fazîletlisi cuma günüdür. Bu sebeple o gün bana çokça salâtü selâm getirin; zira sizin salâtü selâmlarınız bana sunulur.” Bunun üzerine ashâb-ı kirâm,

“Yâ Resûlallah! Vefat ettiğin ve senden hiçbir eser kalmadığı zaman salâtü selâmlarımız sana nasıl sunulur?” diye sordular.

Bunun üzerine Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ peygamberlerin bedenlerini çürütmeyi toprağa haram kıldı.”[524]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

حَدِيثُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ نِيَّتِهِ»

345. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kabrimi bayram yeri hâline çevirmeyin. Bana salâtü selâm getirin. Zira nerede olursanız olun sizin salâtü selâmınız bana ulaşır.”[525]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

قَالَ: أَدْرَكْتُمُ الْمَبِيتَ وَالْعَشَاءَ».

346. Yine Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse bana salâtü selâm getirdiği zaman, onun selâmını almam için Allah Teâlâ bana rûhumu geri verir.”[526]

Âlimlerimiz bu hadisler ışığında Peygamber Efendimiz’e ne kadar salâtü selâm getirmek gerektiğini değerlendirmiş ve çoğunlukla hayatta en az bir defa salâtü selâm getirmesinin farz olduğunu kabul etmişlerdir. Bazıları ise Resûl-i Ekrem’in adının her anılışında ona salâtü selâm getirmenin farz olduğunu söylemişlerdir. En uygun olanı da budur. Bazıları da bir mecliste adı ne kadar anılsa bile, ona bir defa salâtü selâm getirmenin yeterli olacağını belirtmiştir.

❀

١- بَابُ مَنْ ذُكِرَ عِنْدَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بِالصَّلَاةِ عَلَيْهِ وَالتَّسْلِيمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

1. YANINDA RESÛL-İ EKREMİN ADI ANILAN KİMSENİN, ONA SALAVÂT GETİRMESİ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ:

347. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Yanında adım anıldığı hâlde bana salâtü selâm getirmeyen kimse perişan olsun.”[527]

İmâm Nevevî buraya hadîs-i şerîfin sadece baş tarafını almıştır. Devamı ise şöyledir: **“Ramazân-ı şerife girip de bu ay çıkmadan kendini Cenâb-ı Hakk’a affettiremeyen kimse perişan olsun. Anne ve babası yaşlılık günlerini yanında geçirip de onları hoşnut ederek cennete giremeyen kimse perişan olsun.”**

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
مَرَّةً، صَلَّى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا»

348. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir kimsenin yanında adım anıldığı zaman bana salavât getirsin. **Çünkü bir kimse bana bir defa salavât getirirse, buna karşılık Azîz ve Celîl olan Allah ona on defa salât eder.**"[528]

Allah Teâlâ'nın salât etmesi, kuluna rahmet ve merhamet buyurmasıdır.

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ، فَقَدْ شَقِيَ».

349. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Yanında adım anıldığı zaman bana salavât getirmeyen kimse kendisine kötülük etmiştir."[529]

Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salavât getiren mü'minin kazanacağı onca mükâfâtı görmezden gelen ve âlemlere rahmet olarak gönderilen Fahr-i Kâinât Efendimiz'e salâtü selâm getirmeyen kimse gerçekten de kendisine yazık etmiştir.

❀

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْبَخِيلُ مَنْ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ، فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ».

350. Ali radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Cimri, yanında adım anıldığı hâlde bana salâtü selâm getirmeyen kimsedir.”[530]

351. Bu hadîs-i şerîf (Hz. Ali’nin oğlu) Hüseyin ibni Alî’nin rivâyetiyle de Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet edilmiştir.[531]

İmâm Tirmizî şöyle demiştir:

“İlim adamlarından birinin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Bir kimse bir mecliste Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme bir defa salâtü selâm getirirse, o mecliste bulunduğu sürece bu ona kâfidir.”

❀

٢- بَابُ صِفَةِ الصَّلَاةِ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

2. RESÛLULLAH’A SALAVÂT GETİRMENİN ŞEKLİ

“Namazda Okunacak Zikirler Bölümü”nde Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme nasıl salavât getirileceğini, bununla ilgili konuları, salâtü selâm getirmenin en mükemmel ve en kısa şeklini söylemiştik.

Şâfiî mezhebine mensup bir zâtın ve Mâlikî mezhebine mensup İbni Ebî Zeyd’in (v. 386/996), salât cümlesine: “وَارْحَمْ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ: Muhammed’e ve onun ev halkına merhamet eyle” ifâdesini eklemenin müstehap olduğuna dâir iddiâları, dinî dayanağı olmayan bir bid’attır.

Mâlikî âlimi muhaddis Ebû Bekir ibnü’l-Arabî (v. 543/1148), *Sünen-i Tirmizî*’ şerhinde[532] bu iddiâyı ağır bir şekilde tenkit etmiş, İbni Ebî Zeyd’in bu görüşünün yanlış olduğunu söyleyerek şöyle demiştir:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kendisine nasıl salâtü selâm getireceğimizi bize öğretmiştir. Onun öğrettiği şeye ilâvede bulunmak, onun öğrettiği salavât-ı şerîfeyi eksik, yetersiz bulmak ve onu tamamlamaya yeltenmek demektir.”

Muvaffakiyet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılır.

Salât ile Selâmı Birlikte Nasıl Söylemeli?

***** Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salavât getiren kimse “salât” ile “selâm”ı birlikte söylemeli, sadece “sallallâhu aleyh” veya sadece “aleyhisselâm” dememeli “sallallahu aleyhi ve sellem” demelidir.

***** Bir de hadis okuyan veya talebelere hadis yazdıran kimse, “sallallahu aleyhi ve sellem” derken, aşırıya kaçmamak şartıyla sesini yükseltmelidir. Bu sırada sesi yükseltmek gerektiğini söyleyenler ünlü hadis âlimi ve hâfızı Hatîb el-Bağdâdî (v. 463/1071) ile başka âlimlerdir. Ben bunu *ulûmü'l-hadîs*'e dâir kitabımda naklettim.[533]

Şâfiî mezhebine mensup âlimler ile daha başka âlimler, telbiye sırasında Resûlullah'a salâtü selâm getirirken de sesi yükseltmenin müstehap olduğunu söylemişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

❀

٣- بَابُ اسْتِفْتَاحِ الدُّعَاءِ بِالْحَمْدِ لِلّٰهِ تَعَالَى
وَالصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

3. DUÂYA ALLAH'A HAMD, RESÛL-İ EKREM'E SALAVÂT İLE BAŞLAMAK

٩٢. عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ يَدْعُو بَعْدُ بِمَا شَاءَ».

352. Fedâle bin Ubeyd radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir adamın namazdan sonra Allah'a hamd etmeden, Nebî sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmeden duâ etmeye başladığını duydu ve:

"Bu adam duâ etmekte acele etti" buyurdu. Ardından o adamı yanına çağırdı, hem ona hem orada bulunan sahâbîlere şöyle buyurdu:

"Biriniz namaz kılınca, önce Allah Teâlâ'ya hamdü senâ etsin, ardından Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirsin,

daha sonra da dilediği şekilde duâ etsin.”[534]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
عَلَى نَبِيِّكَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

353. Ömer ibnü’l-Hattâb radıyallahu anh şöyle dedi:

“Duâ yer ile gök arasında bekletilir. Duâ eden kimse, Peygamberi sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmedikçe o duâdan hiçbir şey Allah katına yükselmez.”[535]

Ben de derim ki: Âlimler şu konuda görüş birliği etmiştir: Duânın Allah Teâlâ’ya hamdü senâ ile, ardından Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm ile başlaması, aynı şekilde hamdü senâ ve salâtü selâm ile bitirilmesi müstehaptır. Bu konuda bilinen pek çok hadis ve haber vardır.

❀

٤- بَابُ الصَّلاَةِ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ وَآلِهِم تَبعاً لَهُمْ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم

4. PEYGAMBERLERE VE ONLARIN ÂİLELERİNE SALAVÂT GETİRMEK

Âlimlerimiz, Peygamberimiz Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme salavât getirileceği konusunda fikir birliği ettiler. Yine görüşlerine değer verilen kimseler, diğer peygamberlere ve meleklere de sadece onların adını anarak salavât getirileceğini kabul ettiler. Peygamber olmayanlara gelince, İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğu onlara doğrudan salavât getirilemeyeceği ve meselâ “Ebû Bekir sallallahu aleyhi ve sellem” denmeyeceği görüşündedir.

Peygamber olmayanlara salavât getirilmeyeceği konusunda âlimler ihtilâf ettiler. Şâfiî âlimlerinden biri, başkalarına salavât getirmenin haram olduğunu söyledi. Çoğunluk ise bunun uygun olmayan bir şey (tenzîhen mekrûh) olduğunu belirtti. Bunların birçoğu da bunun mekrûh değil, en

doğruya aykırı bir görüş (hilâf-ı evlâ) olduğunu ifâde etti. Çoğunluğun benimsediği sahîh görüş ise bunun tenzîhen mekrûh olduğudur. Çünkü peygamber olmayana "sallallahu aleyhi ve sellem" demek, bid'atçıların âdetidir. Bizden bid'atçıların âdetini benimsemekten uzak durmamız istenmiştir. Zatan mekrûh, bir gàye ile yasaklanan şey demektir.

Âlimlerimize göre, bu konuda en güvenilir açıklama şudur: Allah'ın salâtı ve selâmı peygamberlerin üzerine olsun, ilk devir İslâm büyükleri "salât"ı sadece peygamberler için kullanırlardı. Bu tıpkı bizim "azze ve celle" ifâdesini sadece Allah Teâlâ için kullanmamıza benzer. Peygamber Efendimiz de izzetli, kadri ve mertebesi yüce olduğu hâlde, onun hakkında "Muhammed azze ve celle" denmez. Ayını şekilde, mânâsı doğru olsa bile "Ebû Bekir sallallahu aleyhi ve sellem", "Ali sallallahu aleyhi ve sellem" de denmez.

Yine âlimlerimiz, "salât" konusundaki sahîh hadislere dayanarak, peygamber olmayanlara da peygamberlere bağlı olarak salavât getirilebileceğini ve şöyle denebileceğini kabul etmişlerdir:

"اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، وَأَصْحَابِهِ، وَأَزْوَاجِهِ، وَذُرِّيَّتِهِ، وَأَتْبَاعِهِ، **Allahım! Muhammed'e, Muhammed'in âline, ashâbına, hanımlarına, nesline ve ona tâbi olanlara rahmet eyle."**

Tahiyyâta oturduğumuz zaman da aynı şekilde salavât getirmekle emrolunduk. İlk devir İslâm büyükleri namaz dışında da bu şekilde salavât getirmeyi âdet edinmişlerdir.

"Salât"ı böyle açıkladıktan sonra "selâm" konusuna gelince; Şâfiî fakîhi (İmâmü'l-Haremeyn'in [v. 478/1085] babası) Ebû Muhammed Abdullah ibni Yûsuf el-Cüveynî şöyle dedi:

"Selâm, salât mânâsındadır; selâm kelimesi uzakta bulunanlar ve peygamber olmayanlar hakkında kullanılmaz. Meselâ 'Ali aleyhisselâm' denmez. Hayatta olanlar için de olmayanlar için de durum böyledir. Ama yanımızda ve karşımızda bulunanlara yönelerek: 'أَسْقَطْتُهَا»': selâmün aleyke' veya 'سَلَامٌ عَلَيْكُمْ: selâmün aleyküm' yahut 'السَّلَامُ عَلَيْكَ: es-Selâmü aleyke' ve yahut 'السَّلَامُ عَلَيْكُمْ: es-Selâmü aleyküm' denir."

Âlimler bu hususta görüş birliği etmiştir. Bunların açıklaması inşallah ilgili bahiste yapılacaktır.

Sahâbeye 'Radıyallahu Anh', Tâbiîne 'Rahimehullâh' Demek

Sahâbe ve tâbiîn ve onlardan sonra gelen âlimler, takvâ sahibi kimseler ve diğer değerli insanlar hakkında “radıyallahu anh” (Allah ondan râzı olsun) ve “rahimehullâh” (Allah ona rahmet etsin) diye duâ etmek uygun görülen bir davranıştır.

Âlimlerden biri şöyle demiştir: “Radıyallahu anh duâsı sadece sahâbe hakkında kullanılır; diğerleri hakkında ise yalnızca rahimehullâh denir. Fakat mesele hiç de böyle değildir, onun için de bu görüş kabul edilmez. İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğunun benimsediği en doğru görüş, sahâbe dışındaki kimseler için de “radıyallahu anh” denebileceği yönündedir. Bunun delilleri ise sayılamayacak kadar çoktur.

Kendisine duâ edilecek kimse bir sahâbînin oğlu ise yapılacak duânın hem onu hem de babasını kapsaması için “radıyallahu anhümâ: Allah ikisinden de râzı olsun” denir. “قَالَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: Allah Ömer’in oğlu Abdullah’dan da babası Ömer’den de râzı olsun” misâlinde olduğu gibi. İbni Abbâs, İbnü’z-Zübeyr, İbni Ca‘fer, Üsâme bin Zeyd ve benzerleri için de aynı şekilde duâ edilir.

Hz. Lokman ve Hz. Meryem’e Nasıl Duâ Edilir?

Hz. Lokman ve Hz. Meryem’in adı geçince, onlara peygamberlere söylendiği gibi “sallallahu aleyhi ve sellem” mi denecek? Yoksa sahâbe ve evliyâya söylendiği gibi “radıyallahu anh” mı denecek? Ya da “aleyhisselâm” diye mi duâ edilecek? Bu soruların cevabı şudur:

Âlimlerin büyük çoğunluğuna göre onlar peygamber değildir. Onların peygamber olduğunu söyleyenler kural dışı konuştukları için bu iddiânın bir değeri yoktur. Ben bu konuyu *Tehzîbü’l-esmâ ve’l-lugàt* adlı eserimde açıkladım. Mesele böylece açıklığa kavuştuktan sonra şunu da belirtelim: Bir âlim, Hz. Lokman hakkında şöyle bir duâ cümlesi kullanmıştır:

صَلَّى اللهُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ وَعَلَيْهِ وَسَلَّم

Sallallâhu alel enbiyâi ve aleyhi ve sellem: Allah ona ve diğer peygamberlere salât ve selâm eylesin.”

Hz. Meryem hakkında da şöyle bir duâ cümlesi kullanmıştır:

حَيَّ عَلَى الفَلاَحِ، حَيَّ عَلَى الفَلاَحِ،

Sallallâhu alel enbiyâi ve aleyhâ ve sellem: Allah ona ve diğer peygamberlere salât ve selâm eylesin.

Bu âlimin gerekçesi de şudur: “Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Lokman’ın da Hz. Meryem’in de yüksek değerlere sahip oldukları belirtildiği için, onlar kendilerine “radıyallahu anh” denilen kimselerden üstündür.”

Bana göre bu görüşün bir sakıncası yoktur. Ama daha doğru olan Hz. Lokman hakkında “radıyallahu anh”, Hz. Meryem hakkında da “radıyallahu anhâ” denmesidir. Çünkü peygamber mertebesinde olmayanlar hakkında kullanılması gereken duâ cümlesi budur; zaten bu iki zâtın peygamber olduğu ispatlanmış değildir.

İmâmü’l-Haremeyn el-Cüveynî (v. 478/1085) Hz. Meryem’in peygamber olmadığı konusunda âlimlerin görüş birliği olduğunu *el-İrşâd ilâ kavâtı‘i’l-edilleti fî usûli’l-i‘tikàd* adlı eserinde zikretmiştir.

Bununla birlikte Hz. Lokman hakkında “aleyhisselâm”, Hz. Meryem hakkında da “aleyhesselâm” denmesinin bir sakıncası olmadığı da açıktır. Doğrusunu Allah bilir.

---

[520]. Ahzâb 33/56.

[521]. Müslim, Salât 70, nr. 384.

[522]. Müslim, Salât 70, nr. 408.

[523]. Tirmizî, Vitir 21, nr. 484.

[524]. Ebû Dâvûd, Vitir 26, nr. 1531; Beyhakì, *es-Sünenü’l-kübrâ* (Atâ), II, 262, nr. 1678; İbni Mâce, İkàme 79, nr. 1085.

[525]. Ebû Dâvûd, Menâsik 97, nr. 2042.

[526]. Ebû Dâvûd, Menâsik 96, 97, nr. 2041.

[527]. Tirmizî, Daavât 101, nr. 3545.

[528]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 335, nr. 380.

[529]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 336, nr. 381.

[530]. Tirmizî, Daavât 101, nr. 3546.

[531]. Nesâî, *es-Sünenü’l-kübrâ* (Şelebî), VII, 291, nr. 8046.

[532]. Ebû Bekr ibnü’l-Arabî’nin bu ünlü eserinin adı *Âridatü’l-ahvezî fî şerhi’t-Tirmizî* olup onüç cilt hâlinde yayımlanmıştır (Kahire 1350-1352).

[533]. Nevevî, *İrşâdü tullâbi’l-hakà’ik* (Abdülbârî), I, 507.

[534]. Ebû Dâvûd, Vitr 23, nr. 1481; Tirmizî, Daavât 65, nr. 3477; Nesâî, Sehv, 48, nr. 1284.

[535]. Tirmizî, Vitr 21, nr. 486.

٦- كِتَابُ الْأَذْكَارِ وَالدَّعَوَاتِ لِلْأُمُورِ الْعَارِضَاتِ

6. BAŞA GELEN BAZI DURUMLAR SEBEBİYLE OKUNACAK ZİKİRLER VE DUÂLAR BÖLÜMÜ

Daha önceki bölümlerde geçen zikirler ve duâlar, oralarda da açıklandığı üzere, her gün ve her gece tekrarlanıp durmaktadır. Fakat şimdi zikredeceklerim ise bazı günlerde başa gelen hâller dolayısıyla okunacak zikirler ve duâlardır. Bu sebeple onların belli bir tertibe göre verilmesi gerekmiyor.

❀

١- بَابُ دُعَاءِ الِاسْتِخَارَةِ

1. İSTİHÂRE DUÂSI

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
مَرَّاتٍ، فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ ذَلِكَ ثُمَّ مِتَّ فِي لَيْلَتِكَ، كُتِبَ لَكَ جِوَارٌ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا بِهِ» قَالَ: «وَيُسَمِّيْ حَاجَتَهُ»

354. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tıpkı bir Kur’an sûresini öğretir gibi, bize her iş için istihâre yapmayı öğretirdi. Şöyle buyururdu:

“Herhangi biriniz bir iş yapmak istediğinde, farz namazlardan ayrı olarak iki rekât namaz kılsın, sonra da şöyle desin:

Allàhümme innî estehîrüke biilmike, ve estakdirüke bikudretike, ve es’elüke min fadlikel azîm, feinneke takdiru velâ akdiru, ve ta‘lemü velâ a‘lemü, ve ente allâmül guyûb

Allàhümme in künte ta‘lemü enne hâzel emra hayrun lî fî dînî, ve maâşî ve âkıbeti emrî (veya maâşî ve âkıbeti emrî yerine fî âcili emrî ve êcilihî dedi) **fakdürhü lî ve yessirhu lî, sümme bârik lî fîhi**

Ve in künte ta‘lemü enne hâzel emra şerrun lî fî dînî ve maâşî ve âkıbeti emrî (veya maâşî ve âkıbeti emrî yerine ve âcili emrî ve êcilihî dedi) **fasrifhu annî, vasrifnî anhü, vakdür liyel hayra haysü kâne, sümme ardınî bihî**

Allahım! Sen her şeyi bildiğin için, hakkımda hayırlı olanı bana da bildirmeni, senin gücün her şeye yettiği için, beni başarılı kılmanı ve hayırlı olanı nasip etmeni senin o büyük kereminden niyâz ederim. Çünkü senin gücün her şeye yeter, benimki yetmez; sen her şeyi bilirsin, ben bilemem. Şüphesiz sen görülüp bilinmeyenleri de bilirsin.

Allahım! Eğer bu işin benim dinim, dünyam ve âhiretim için hayırlı olduğunu biliyorsan (râvi, sözün burasında Resûl-i Ekrem’in hangi ifâdeyi kullandığında tereddüt etti. Onun şöyle demiş olabileceğini söyledi: “şimdi veya daha sonrası için hayırlı olduğunu biliyorsan”) onu yapmayı bana nasip et, kolaylık ver ve onu bana mübarek kıl. Şayet bu işin benim dinim, dünyam ve âhiretim için kötü olduğunu biliyorsan (yine râvi, sözün burasında Resûl-i Ekrem’in hangi ifâdeyi kullandığında tereddüt etti. Onun şöyle demiş olabileceğini söyledi: “şimdi veya daha sonrası için kötü

olduğunu biliyorsan”) onu benden, beni ondan uzaklaştır. Hayır nerede ise onu bana nasip et, sonra da gönlümü bu sonuca râzı kıl” der ve isteyeceği şeyi söylerdi.”[536]

Âlimler şöyle dedi: Namaz kılarak ve yukarıdaki duâyı yaparak istihâre etmek sünnettir. Kılınacak namaz, iki rekât nâfile namazdır. Anlaşılan şudur ki bu iki rekât namaz, farz namazlarla birlikte kılınan iki rekât sünnet ile tahiyyetü’l-mescid veya diğer nâfile namazlarla da yerine getirilmiş olur. İstihâre yapacak kimse kılacağı iki rekât namazın birinci rekâtında Fâtiha sûresi ile Kâfirûn sûresini, ikinci rekâtta da Fâtiha sûresi ile İhlâs sûresini okur. Bir engel dolayısıyla namaz kılınamazsa, sadece istihâre duâsını yapar.

İstihâre duâsına “elhamdülillâhi rabbil âlemîn” diye başlamalı, Resûlullah Efendimiz’e salâtü selâm getirerek bitirmelidir.

Bu sahîh hadisten de anlaşılacağı üzere, her iş için istihâre yapmak sünnettir. İstihâre yaptıktan sonra kalbe doğan duyguya göre hareket edilir. Doğrusunu Allah bilir.

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
وَاخْتَرْ لِي».

355. Ebû Bekr-i Sıddîk radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir iş yapmak istediğinde şöyle derdi:

Allàhümme hır lî vehtar lî

“Allahım! Bu işi bana hayırlı kıl ve bana en hayırlı olanı nasip eyle.”[537]

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
مَرَّاتٍ، ثُمَّ انْظُرْ إِلَى الَّذِي سَبَقَ إِلَى قَلْبِكَ، فَإِنَّ الْخَيْرَ فِيهِ».

356. Enes radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Ey Enes! Bir iş yapmak istediğinde, o konuda Rabbine yedi defa istihâre et! Sonra da kalbine doğan şeye bak. Çünkü hayır ondadır."[538]

---

[536]. Buhârî, Teheccüd 25, nr. 1162, Daavât 48, nr. 6382, Tevhîd 10, nr. 7390.

[537]. Tirmizî, Daavât 86, nr. 3516. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[538]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 550, nr. 598.

الْعَاهَاتِ أَبْوَابُ الْأَذْكَارِ الَّتِي تُقَالُ فِي أَوْقَاتِ الشِّدَّةِ وَعَلَى

SIKINTI VE HASTALIK ZAMANLARINDA OKUNACAK ZİKİRLER

٢- بَابُ دُعَاءِ الْكَرْبِ وَالدُّعَاءِ عِنْدَ الْأُمُور الْمُهِمَّة

2. SIKINTILI GÜNLERDE VE ÖNEMLİ ANLARDA YAPILACAK DUÂLAR

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ، وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ».

357. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümadan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir keder ve üzüntü hissettiği zaman şöyle duâ ederdi:

Lâilâhe illallâhül azîmül halîm. Lâilâhe illallâhü Rabbül arşil azîm. Lâilâhe illallâhü Rabbüs semâvâti ve Rabbül ardı ve Rabbül arşil kerîm

“Azamet ve hilim sahibi olan Allah’tan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Azametli Arş’ın sahibi olan Allah’tan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve yüce Arş’ın Rabbinden başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur.”[539]

Sahîh-i Müslim’deki rivâyete göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bu zikri sıkıntı hissettiği zaman yapardı.

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

358. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir keder hissettiği zaman şöyle derdi:

Yâ Hayyu yâ Kayyûm! Birahmetike estegîsü

"Ey her zaman diri olan, her şeyin varlığı kendisine bağlı olup kâinâtı idâre eden Allahım! Senden bana merhamet edip imdâdıma yetişmeni niyâz ediyorum."[540]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

اللهِ الْعَظِيمِ»، وَإِذَا اجْتَهَدَ فِي الدُّعَاءِ قَالَ: «يَا حَيُّ، يَا قَيُّومُ».

359. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir şeye üzüldüğü zaman mübârek başını gökyüzüne kaldırır ve şöyle derdi:

Sübhânallâhil azîm

"Ben yüce Allah'ın, şânına yakışmayan kusurlardan çok uzak bulunduğunu söylerim."

Canla başla duâ ettiği zaman da şöyle derdi:

Yâ Hayyu, yâ Kayyûm

"Ey her zaman diri olan, her şeyin varlığı kendisine bağlı olup kâinâtı idâre eden Allahım!"[541]

❀

٤. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ».

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
دَعَا بِهَا، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَدْعُوَ بِدُعَاءٍ دَعَا بِهَا فِيهِ.

360. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem çoğu zaman şöyle duâ ederdi:

Allâhümme âtinâ fiddünyâ haseneten ve fil âhireti haseneten ve kınâ azâben nâr

"Allahım! Bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru."[542]

İmâm Müslim kendi rivâyetinde şu bilgiyi ilâve etmiştir:

Enes ibni Mâlik sadece bir duâ etmek istediğinde bunu okurdu. Birkaç duâ edeceği zaman, onların arasında "Rabbenâ âtinâ" duâsını da okurdu. [543]

٣٦١. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ قَالَ:
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
رَبِّ الْعَالَمِينَ».

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَيُعَلِّمُهَا الْمُغْتَرِبَةَ مِنْ بَنَاتِهِ.

361. Abdullah ibni Ca'fer'den rivâyet edildiğine göre (amcası) Alî radıyallahu anhüm şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana şu zikri öğretti ve başıma bir sıkıntı veya dayanılması güç bir üzüntü geldiği zaman onu okumamı emretti:

Lâilâhe illallahul kerîmül azîm, sübhânehû ve tebârekellâhu Rabbül Arşil azîm, elhamdülillâhi Rabbil âlemîn

Hiçbir karşılık beklemeden veren yüce Allah'tan başka ilâh yoktur. O, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzaktır. Muazzam Arş'ın sahibi

olan Allah yücelerin yücesidir. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun."

Abdullah ibni Ca'fer radıyallahu anh bu zikri başkalarına öğretir, ateşli hastalığa yakalananlara okuyup üfler, yabancılarla (Kureyş kabilesinden olmayanlarla) evlenen kızlarına da belletirdi.[544]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ».

362. Ebû Bekre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Başına bir sıkıntı gelen kimsenin yapacağı duâ şudur:

Allàhümme rahmeteke ercû, felâ tekilnî ilâ nefsî tarfate aynin, ve aslih lî şe'nî küllehû, lâilâhe illâ ente

Allahım! Ben senin rahmetini istiyorum. Beni göz açıp kapayıncaya kadar bile nefsimin eline bırakma. Benim bütün işlerimi yoluna koy. Senden başka hiçbir ilâh yoktur."[545]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

363. Hanım sahâbîlerden Esmâ binti Umeys radıyallahu anhâ şöyle dedi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana, 'Sana, başına bir sıkıntı geldiğinde okuyacağın birkaç kelime öğreteyim mi?' diye sordu, sonra da şu zikri öğretti:

Allâhu Allâhu Rabbî, lâ üşriku bihî şey'en

Benim Rabbim Allah'tır, Allah! Ben hiçbir şeyi O'na ortak koşmam."[546]

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
الْكَرْبِ، أَغَاثَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ».

364. Ebû Katâde radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir sıkıntı zamanında Âyetü’l-kürsî’yi ve Bakara sûresinin son âyetlerini (âmenerresûlü) **okuyan kimseye, Azîz ve Celîl olan Allah yardım eder, onu sıkıntısından kurtarır.”**[547]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

365. Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

“Ben bir söz biliyorum; sıkıntıya düşen biri onu söylerse, Allah onun sıkıntısını giderir. Bu kardeşim Yûnus aleyhisselâmın (balığın karnında yaptığı) duâdır:

‘Yûnus karanlıklar içinde Rabbine şöyle yalvarıp yakardı:

Lâilâhe illâ ente sübhâneke innî küntü minez zâlimîn

Allahım! Senden başka ilâh yoktur; Sen her kusurdan

ve ortaktan uzaksın. Şüphesiz ben kendine yazık edenlerden oldum.”[548]

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا اسْتَجَابَ اللهُ لَهُ».

366. Yine Sa‘d ibni Ebî Vakkàs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir Müslüman herhangi bir sebeple Yûnus peygamberin balığın karnında iken yaptığı şu duâyı yaparsa, Allah Teâlâ onun duâsını mutlaka kabul eder:

Lâilâhe illâ ente sübhâneke innî küntü minez zâlimîn

Allahım! Senden başka ilâh yoktur; sen her kusurdan ve ortaktan uzaksın. Şüphesiz ben kendine yazık edenlerden oldum.”[549]

❀

٣- بَابُ مَا يَقُولُهُ إِذَا رَاعَهُ شَيْءٌ أَوْ فَزِعَ

3. BİR ŞEYDEN KORKUP DEHŞETE KAPILAN NE DEMELİ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ شَهِدْتُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، شَهِدْتُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ».

367. Sevbân radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, biri şeyden korktuğu zaman şöyle derdi:

Hüvellâhu, Allâhu Rabbî, lâ şerîke lehû

“Allah O’dur. Allah benim Rabbimdir. O’nun ortağı yoktur.”[550]

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ».

368. Tâbiîn muhaddisi Amr ibni Şuayb'ın dedesi Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümâdan rivâyet ettiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, ashâbına uykuda korktukları zaman şöyle demelerini öğretirdi:

Eûzü bikelimâtillâhit tâmmeti min gadabihî ve şerri ibâdihî ve min hemezâtiş şeyâtîni veen yahdurûn

"Allah'ın gazabından, kullarının şerrinden, şeytanın vesvesesinden ve onların yanımda bulunmasından Allah'ın mükemmel kelimelerine sığınırım."[551]

Râvi şöyle dedi:

Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümâ, erginlik çağında olan çocuklarına bu duâyı öğretirdi. Erginlik çağında olmayanlar için ise bu duâyı yazar, onların üzerine takardı.[552]

❀

٣- بَابُ مَا يَقُولُهُ إِذَا رَاعَهُ شَيْءٌ أَوْ فَزِعَ

4. ÜZÜLEN VEYA KEDERLENEN KİMSENİN YAPACAĞI DUÂ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا فَرَحَهُ».

369. Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse üzülür veya kederlenirse şu sözlerle duâ etsin:

Ene abdüke, ibnü abdike, ibnü emetike, fî kabdatike, nâsıyetî biyedike, mâdın fiyye hükmüke, adlün fiyye kadâüke, es’elüke biküllismin hüve leke, semmeyte bihî nefseke, ev enzeltehû fî kitâbike, ev allemtehû ehaden min halkıke, ev iste’serte bihî fî ilmil gaybi indeke, en tec‘alel Kur’âne nure sadrî ve rabîa kalbî, ve cilâe hüznî, ve zehâbe hemmî

“Allahım! Ben senin kudretin altında yaşayan bir kulunum. Yarattığın bir adamın ve bir kadının çocuğuyum. Varlığım senin elindedir. Hükmün benim üzerimde geçerlidir. Hakkımda verdiğin hüküm âdildir. Sana âit olan ve kendine verdiğin veya kitabında bildirdiğin yahut yarattığın bir varlığa öğrettiğin yahut da gayb ilminde kendin için seçip kimseye bildirmediğin her bir ismine sığınarak senden şunu istiyorum: Kur’an’ı göğsümün nuru, kalbimin ilkbaharı kıl. Onu hüznümün dağılmasına ve sıkıntımın yok olmasına vesile eyle.”

Orada bulunanlardan biri,

“Ey Allah’ın Resûlü! Gerçekten zarar eden, bu duâyı bilmeyenlerdir” deyince Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

“Evet, öyledir. Siz bu duâyı okuyun, başkalarına da öğretin. Kim bu duâda geçen hayırlara sahip olmak dileğiyle bunu okursa, Allah Teâlâ onun üzüntüsünü giderir, sevincini çoğaltır.”[553]

❀

وَدُبُرَ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَاتِ».

5. TEHLİKEYE DÜŞEN KİMSENİN OKUYACAĞI ZİKİR

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ: عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
الْعَظِيمِ، فَإِنَّ اللهَ يَصْرِفُ بِهَا مَا شَاءَ مِنْ أَنْوَاعِ الْبَلَاءِ».

370. Ali radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona,

“Ey Ali! Sana bir tehlikeye düştüğün zaman okuyacağın bir söz öğreteyim mi?” diye sordu. Bunun üzerine ben,

“Uğrunda öleyim yâ Resûlallah! Evet, öğret!” dedim. Şöyle buyurdu:

“Bir tehlikeye düştüğün zaman şu sözleri söyle. Çünkü Allah o sözlerin bereketiyle dilediği kadar belâları giderir:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azîm

Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla. Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak yüce ve ulu Allah’ın yardımıyla kazanılabilir.”[554]

❀

٦- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا خَافَ قَوْمًا

6. BİR TOPLULUKTAN KORKAN KİMSENİN OKUYACAĞI DUÂ

١٢. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي، وَأَنَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
نُحُورِهِمْ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ».

371. Ebû Mûsâ el-Eş’arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir topluluktan kuşkulandığı zaman şöyle duâ ederdi:

Allâhümme innâ nec‘alüke fî nuhûrihim ve neûzü bike min şürûrihim

“Allahım! Senden, onların önünü kesmeni istiyoruz. Onların verecekleri zarardan sana sığınıyoruz.”[555]

Bu duâyı yapan Müslüman, korktuğu düşmana karşı Allah Teâlâ'nın ona siper ve sığınak olmasını ve düşmanın vereceği zarardan korumasını istemiş olur. Müslüman, düşman karşısında en büyük güvencenin Allah olduğunu, zaferi sadece O'nun verdiğini hiçbir zaman unutmamalıdır.

❀

٧- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا خَافَ سُلْطَانًا

7. YÖNETİCİDEN KORKAN KİMSENİN OKUYACAĞI ZİKİR

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، عَزَّ جَارُكَ، وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ».

372. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Yöneticiden veya bir başkasından korktuğun zaman şöyle de:

Lâilâhe illallâhül halîmül kerîm, sübhâne Rabbis semâvâtis seb'i ve Rabbil Arşil azîm, lâilâhe illâ ente, azze câruke ve celle senâüke

Ceza vermede acele etmeyen ve hiçbir karşılık beklemeden nimetlerini lütfeden yüce Allah'tan başka ilâh yoktur. Yedi göğün Rabbi ve muazzam Arş'ın Rabbi olan Allah her türlü kusurdan uzaktır. Allahım! Senden başka ilâh yoktur. Senin himâye ettiklerin güçlüdür ve senin şânın yücedir."[556]

Yöneticiden korkan kimsenin bir önceki Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin rivâyet ettiği hadîs-i şerîfi (371 numaralı hadisi) okuması da uygundur.

❀

٨- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا نَظَرَ إِلَى عَدُوِّهِ

8. DÜŞMANINA BAKAN KİMSENİN OKUYACAĞI ZİKİR

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ ٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ تَضْرِبُهَا الْمَلَائِكَةُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهَا وَمِنْ خَلْفِهَا.

373. Enes radıyallahu anh şöyle dedi:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ile bir savaşta bulunuyorduk. Allah’ın Resûlü’nün düşman ile karşılaştığı zaman şöyle dediğini duydum:

‘Yâ Mâlike yevmid dîn, iyyâke a‘büdü ve iyyâke estaîn

Ey hesap gününün tek hâkimi olan Allahım! Ben yalnız sana kulluk eder, yalnız senden yardım dilerim.’

Resûl-i Ekrem’in bu duâsından sonra düşman askerlerinin yere kapaklandığını gördüm. Melekler onlara önlerinden ve arkalarından vuruyordu.”[557]

Daha önce Ebû Mûsâ el-Eş‘arî’nin rivâyet ettiği hadîs-i şerîfi (371 numaralı hadisi) düşmanına bakan kimsenin de okuması da uygundur.

❀

٩- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا عَرَضَ لَهُ شَيْطَانٌ أَوْ خَافَهُ

9. KENDİSİNİ ŞEYTAN RAHATSIZ EDEN VEYA ONDAN KORKAN KİMSENİN OKUYACAĞI DUÂLAR

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

١٥٠. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتِ: افْتَقَدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى

“Şeytan seni kışkırtacak olursa hemen Allah’a sığın. Çünkü O her şeyi duyan, her şeyi bilendir.”[558]

إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي حِجَابًا مَسْتُورًا﴾

“Sen Kur’an okuduğun zaman, seninle âhirete inanmayanların arasına görünmeyen bir perde çekeriz.”[559]

Bu âyet-i kerîmelerden anlaşıldığı üzere eûzü besmele çekerek şeytandan Allah’a sığınmak, sonra da okuyabildiği kadar Kur’ân-ı Kerîm okumak gerekir.

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
أَخِينَا سُلَيْمَانَ، لَأَصْبَحَ مُوثَقًا يَلْعَبُ بِهِ وِلْدَانُ أَهْلِ الْمَدِينَةِ».

374. Ebü’d-Derdâ radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kıldırmak üzere ayağa kalktı. Bu sırada onun **“Senden Allah’a sığınırım!”** dediğini duyduk. Ardından üç defa **“Seni Allah’ın lâneti ile lânetliyorum!”** dedi ve bir şeyi yakalıyormuş gibi elini uzattı. Namazı kıldırıp bitirince ona şöyle dedik:

“Yâ Resûlallah! Namazda, daha önce senden duymadığımız bir şey söylediğini duyduk ve bir şey tutuyormuş gibi elini uzattığını gördük.” Resûl-i Ekrem şöyle buyurdu:

“Allah’ın düşmanı İblis, bir ateş parçasıyla yüzümü yakmak için yanıma geldi. Ben ona üç defa ‘Senden Allah’a sığınırım!’ dedim. Ardından ‘Seni Allah’ın tam lânetiyle lânetlerim’ dedim. Şeytan üç defa geriledi. Sonra onu yakalamak istedim. Vallâhi Kardeşim Süleymân’ın duâsı olmasaydı onu

bağlayacaktım; sabahleyin de Medineliler'in çocukları onunla oynayacaktı."[560]

Hz. Süleymân, Allah Teâlâ'ya şöyle duâ etmişti: "Rabbim, beni bağışla ve bana öyle bir saltanat ver ki benden başka hiç kimseye nasip olmasın.[561]

Ben derim ki: Şeytanı gören kimsenin namaz ezanı gibi ezan okuması gerekir.

99 nolu hadiste geçtiği ve orada açıklandığı üzere Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Namaz için ezan okunduğu zaman, şeytan ezanı duymamak için arkasını dönüp yellenerek kaçar.

❀

١٣٢. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم كَانَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
تَحْمِيدَةً، وَأَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ تَكْبِيرَةً».

375. Tâbiîn neslinden Süheyl ibni Ebî Sâlih şöyle dedi:

"Babam (ashâb-ı kirâmdan Ebû Sâlih Zekvân) beni, Hâriseoğullarına göndermişti, yanımda da kölemiz olan bir çocuk (veya bir yakınımız) vardı. Bir duvarın yanından geçerken biri ona adıyla seslendi. O da duvara çıkıp baktı fakat kimseyi göremedi. Ben bu olayı babama anlatınca, babam şöyle dedi:

"Böyle bir şeyle karşılaşacağını bilseydim, seni oraya göndermezdim. Ama sen böyle bir ses duyduğunda, namaz ezanı gibi ezan oku. Çünkü ben Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu duydum:

Ezan okunduğu zaman, şeytan arkasını dönüp kaçar."[562]

١٠- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا غَلَبَهُ أَمْرٌ

10. YENİLGİYE UĞRAYANIN NE DİYECEĞİ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ «لَوْ» تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ».

376. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“**Kuvvetli mü’min, Allah katında zayıf mü’minden daha hayırlı ve daha sevimlidir. Bununla beraber her ikisinde de hayır vardır. Sen, sana yararlı olan şeyi elde etmeye çalış. Allah’tan yardım dile ve asla âcizlik gösterme. Başına bir şey gelirse, “Şöyle yapsaydım böyle olurdu” diye hayıflanıp durma. “Allah’ın takdiri bu, O ne dilerse yapar” de. Zira “eğer şöyle yapsaydım” sözü şeytanı memnun edecek işlerin kapısını açar**.”[563]

Müslüman, başına gelen sıkıntılar karşısında yılmaz, yıkılmaz, kendini bırakmaz. O bu gücü kadere olan îmânından alır ve hâline râzı olur.

❀

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

فَقُلْ: حَسْبِيَ اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ».

377. Avf ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

Bir defasında Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, aralarında anlaşmazlık bulunan iki adamın dâvâsına bakmıştı. Aleyhinde hüküm verilen adam arkasını dönüp giderken, hasbiyellah ve ni'mel vekîl: 'Allah bana yeter, O ne güzel vekildir' dedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ona şöyle buyurdu:

"Allah Teâlâ âcizlik gösterilmesini kınar. Sen elinden gelen gayreti göster. Ancak bir sonuç alamadığın zaman:

Hasbiyellah ve ni'mel vekîl

"Allah bana yeter, O ne güzel vekildir, de"[564]

Haklı olduğuna inanan kimse yenilgiyi kabul etmemeli, hakkını savunmalıdır. Şâyet bir sonuç alamazsa, ancak o zaman: "Allah bana yeter, o ne güzel vekildir" demelidir.

❀

١١- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا اسْتَصْعَبَ عَلَيْهِ أَمْرٌ

11. ZOR DURUMDA KALANIN NE DİYECEĞİ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الْحَزْنَ إِذَا شِئْتَ سَهْلًا».

378. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Allâhümme lâ sehle illâ mâ cealtehû sehlen, ve ente tec'alül hazne izâ şi'te sehlen

"Allahım! Ancak senin kolaylaştırdığın şey kolaydır. Sen istersen zoru kolaylaştırırsın."[565]

❀

١٢- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا تَعَسَّرَتْ عَلَيْهِ مَعِيشَتُهُ

12. GEÇİM SIKINTISI ÇEKENİN YAPACAĞI DUÂ

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ تَعْجِيلَ مَا أَخَّرْتَ، وَلَا تَأْخِيرَ مَا عَجَّلْتَ».

379. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Geçim sıkıntısı çeken birinizin evinden çıktığı zaman şöyle duâ etmesine ne engel var?

Bismillâhi alâ nefsî ve mâlî ve dînî. Allàhümme raddınî bikazâike ve bârik lî fîmâ kuddira lî, hattâ lâ uhibbe ta‘cîle mâ ahharte velâ te’hîra mâ accelte

Canım, malım ve dinim için Allah’ın adıyla yardım isterim. Allahım! Beni, benim için takdir buyurduğun şeyden hoşnut eyle. Bana takdir edileni bereketlendir ki senden, sonra vereceğini şimdi vermeni, şimdi verdiğini daha sonra vermeni istemeyeyim.”[566]

❀

١٣- بَابُ مَا يَقُولُهُ لِدَفْعِ الْآفَاتِ

13. FELÂKETLERİ GİDERMEK İÇİN OKUNACAK ZİKİR

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ آفَةً دُونَ الْمَوْتِ».

380. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Azîz ve Celîl olan Allah bir kuluna ailesi, malı ve çocuklarıyla ilgili bir nimet verir, o da şöyle duâ ederse, ölüm dışında başka bir felâket görmez:

Mâşâallah, lâ kuvvete illâ billâh

Allah'ın dilediği olur. Güç ve kuvvet ancak Allah'ın yardımıyla kazanılır."[567]

❀

١٤- بَابُ مَا يَقُولُهُ إِذَا أَصَابَتْهُ نَكْبَةٌ قَلِيلَةٌ أَوْ كَثِيرَةٌ

14. AZ VEYA ÇOK SIKINTIYA UĞRAYANIN OKUYACAĞI DUÂ

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ الْمُهْتَدُونَ﴾

"Müjdele o sabredenleri! Onlar, başlarına bir felâket gelince "Bizim bütün varlığımız Allah'ındır ve sonunda yine O'na döneceğiz" derler. Bütün günahları Rableri tarafından bağışlanıp merhamet edilenler işte böyle davrananlardır. Ve onlar doğru yolu bulanlardır."[568]

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

٣- كِتَابُ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ

381. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Biriniz başına gelen her sıkıntı sebebiyle, hatta ayakkabısının bağının kopması sebebiyle bile:

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn

‘Bizim bütün varlığımız Allah’ındır ve sonunda yine O’na döneceğiz’ desin. Çünkü o bile bir sıkıntıdır.”[569]

❀

١٥- بَابُ مَا يَقُولُهُ إِذَا كَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ عَجَزَ عَنْهُ

15. BORCUNU ÖDEYEMEYEN KİMSENİN YAPACAĞI DUÂ

١٣٢. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم كَانَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ».

382. Ali radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, efendisiyle hürriyetine kavuşmak üzere anlaşma yapan bir köle ona geldi ve:

“Borcumu ödeyecek gücüm yok, bana yardım et” dedi. O da:

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bana öğrettiği duâyı ben de sana öğreteyim mi? Bunu okumaya devam ettiğin takdirde, üzerinde dağ kadar borç olsa bile, Allah Teâlâ onu ödemene yardım eder. Şöyle duâ et” dedi.

Allâhümmekfinî bihalâlike an haramike ve ağninî bifazlike ammen sivâke

Allahım! Bana helâl rızık nasib eyle ve beni haramlardan koru. Lütfunla beni senden başkasına muhtaç etme.”[570]

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, **“Yâ Resûlallah! Birtakım üzüntüler yakama yapıştı, bazı borçlar omuzlarıma bindi”** diyen Ebû Ümâme radıyallahu anha öğrettiği duâ da burada hatırlanmalıdır. (Bu duâ 223 numaralı hadîs-i şerîfte geçti.)

❀

١٦- بَابُ مَا يَقُولُهُ مَنْ بُلِيَ بِالْوَحْشَةِ

16. YALNIZLIKTAN KORKANIN OKUYACAĞI ZİKİRLER

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ الشَّيَاطِينِ، وَأَنْ يَحْضُرُونِ، فَإِنَّهَا لَا تَضُرُّكَ، أَوْ لَا تَقْرَبُكَ».

383. Velîd ibni’l-Velîd radıyallahu anh Resûl-i Ekrem’e,

“Yâ Resûlallah! Ben yalnızlıktan korkuyorum” dedi. Allah’ın Elçisi ona şöyle buyurdu:

“Yatağına girdiğinde şöyle dersen bu duygu sana zarar veremez ve şeytan sana yaklaşamaz:

Eûzü bikelimâtillâllâhit tâmmâti min gadabihî ve ikàbihî ve şerri ibâdihî ve min hemezâtiş şeyâtîni ve en yahdurûn

Allah’ın gazabından, azabından, kullarının şerrinden, şeytanların vesveselerinden ve onların yanıma gelmesinden Allah’ın mükemmel kelimelerine sığınırım.”[571]

١٢. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي، وَأَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا ٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، أَنْ يُصَادِفَ سَاعَةَ الْإِجَابَةِ

384. Berâ bin Âzib radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına bir adam geldi ve ona yalnız kalmaktan korktuğunu söyledi. Allah’ın Elçisi ona,

“Şu zikri çok söyle” buyurdu:

Sübhânel Melikil Kuddûs, Rabbil melâiketi ver rûh, celleltes semâvâti velardı bil izzeti vel ceberût

Her şeyin mülk ve hükümranlığı kendisine âit olan, her türlü kusurdan arınmış bulunan Allah’ı tesbîh ederim. O meleklerin ve Cebrâil’in Rabbidir. Yüceliği ve sonsuz kudreti ile gökleri ve yeri kuşatmıştır.”

Adam bu zikirleri okuyunca yalnızlık korkusu yok oldu.[572]

❀

٢١- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ

17. VESVESEYE KAPILAN KİMSENİN OKUYACAĞI ZİKİRLER

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

١٥٠. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتِ: افْتَقَدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى

“Şeytan seni kışkırtacak olursa hemen Allah’a sığın. Çünkü O her şeyi duyan, her şeyi gerçek mâhiyetiyle bilendir.”[573]

٢. عَنْ عُمَرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ، فَلْيَسْتَعِذْ بِاللهِ وَلْيَنْتَهِ».

385. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Şeytan birinizin yanına gelir ve: ‘Şunu kim yarattı? Şunu kim yarattı?’ der. Sonunda ‘Rabbini kim yarattı?’ der. Bu noktaya gelen kimse ‘Eûzü billâhi mineş şeytânir racîm’ desin ve bu konuda düşünmeyi bıraksın.”[574]

Sahîh-i Müslim'deki diğer bir rivâyete göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"İnsanlar birbirlerine 'Şu varlık âlemini Allah yarattı, peki Allah'ı kim yarattı?' diye sorup dururlar. Birbirine bu soruyu soran (veya kalbinde böyle bir vesvese duyan) kimse: 'آمَنْتُ بِاللهِ وَرُسُلِهِ: ***Âmentü billâhi ve rusülihî***: Ben Allah'a ve peygamberlerine îmân ettim' desin."[575]

❀

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ وَبِرُسُلِهِ ثَلاثاً، فَإِنَّ ذَلِكَ يَذْهَبُ عَنْهُ».

386. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Kalbinde böyle vesvese duyan kimse üç defa:

Âmennâ billâhi ve birusülihî

Biz Allah'a ve peygamberlerine îmân ettik, desin. İşte o zaman onun bu vesvesesi yok olur."[576]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْمُؤَذِّنِ جِنٌّ وَلاَ إِنْسٌ وَلاَ شَيْءٌ، إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

387. Osmân ibni Ebi'l-Âsî radıyallahu anh şöyle dedi:

"Ey Allah'ın Resûlü! Şeytan benimle namazımın ve Kur'an okuyuşumun arasına giriyor ve beni şaşırtıyor" dedim. Allah'ın Resûlü şöyle buyurdu:

‘Sana bunu yapan Hanzeb (Hınzeb) adındaki şeytandır. Onun etkisini hissettiğin zaman eûzü besmele çekerek ondan Allah’a sığın ve sol tarafına üç defa tükür.’ Ben bunu yaptım, Allah Teâlâ da hissettiğim o duyguyu benden giderdi.”[577]

❀

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

عَلِيمٌ﴾.

388. Tâbiîn muhaddislerinden Ebû Zümeyl şöyle dedi:

İbni Abbâs’a,

“Kalbimde hissettiğim bu duygu nedir?” diye sordum.

“Ne hissediyorsun?” diye sordu.

“Vallâhi onu ağzıma almam” dedim. Bana,

“Yoksa bir şüphe mi duyuyorsun?” diye sordu ve güldü; sonra şunu söyledi: “O duygudan kimse kurtulamadı. Nihâyet Allah Teâlâ şu âyet-i kerîmeyi inzâl buyurdu:

‘Şâyet sana indirdiğimiz Kur’an’da bir şüphen varsa, senden önce gelen kitapları okuyanlara sor. Elbette sana Rabbinden gerçek geldi. Öyleyse sakın şüphe edenlerden olma!’”[578]

Sonra İbni Abbâs şöyle dedi: İçinde böyle bir şüphe hissettiğin zaman şu âyeti oku:

Hüvel evvelü velâhiru vezzâhiru velbâtın vehüve bikülli şey’in alîm

Evvel de O’dur. Âhir de. Zâhir de O’dur. Bâtın da. O her şeyi hakkıyla bilendir.”[579]

Kalbinde Allah'ın varlığı konusunda şüphe duyan kimse telâşa kapılmamalıdır. Çünkü bu düşünce îmâna zarar vermez. Zâten Allah Teâlâ da bu tür vesveselerden dolayı kullarını sorumlu tutmuyor. Önemli olan böyle bir vesveseye yakalandığını kimseye söylememek ve yukarıda geçen "hüvel evvelü" âyetini okuyarak Allah'a sığınmaktır.

389. Üstâd Ebü'l-Kàsım el-Kuşeyrî (v. 465/1072) -Allah ona rahmet eylesin- *er-Risâle* adlı eserinde, ilk dönem sûfîlerinden değerli insan Ahmed ibni Atâ er-Rûzbârî'nin (ö. 322/934) -Allah ondan râzı olsun- şöyle dediğini nakletmiştir:

"Bir ara temizlik konusunda iyice titizlenmiştim. Bir gece abdest alırken çok su kullandım, içim iyice daraldı, kalbim bir türlü sâkinleşmedi. 'Allahım! Beni affet, beni affet' diye yalvardım. O sırada: 'Af ilimdedir' diye bir ses duydum. O andan îtibâren vesveseden kurtuldum."[580]

Bazı âlimler şöyle demiştir:

Abdest alırken, namaz kılarken ve benzeri durumlarda vesveseye kapılan kimsenin **"lâilâhe illallah"** zikrini söylemesi uygun olur. Çünkü şeytan bu zikri duyunca hemen geriler ve uzaklaşır. Çünkü "lâilâhe illallah" en büyük zikirdir. İşte bundan dolayı bu ümmetin seçkinleri olan büyükler müridlerini "lâilâhe illallah" zikriyle terbiye ederler, halvete çekilen müridlerine bu zikre devam etmelerini emrederler. O büyükler şöyle demiştir: "Vesveseyi gideren en etkili ilaç, Allah'ı zikretmeye yönelmek ve O'nu çokça zikretmektir."

İlk devir büyük sûfîlerinden Ahmed ibni Ebü'l-Havârî (v. 246/860) şöyle demiştir:

"Ebû Süleymân ed-Dârânî'ye (v. 215/830) vesveseye yakalandığımı söyledim. Bana şunu tavsiye etti:

Vesveseden kurtulmanın yolu şudur: İçinde vesvese hissettiğin zaman aşırı sevinmeye bak. Çünkü sen sevinince vesveseden kurtulursun. Bunun sebebi şudur: Şeytanın en hoşlanmadığı şey, mü'minin sevinmesidir. Üzüldüğün zaman ise şeytan daha çok vesvese verir."[581]

Bu söz, büyük âlimlerden birinin söylediği şu sözü doğruluyor:

"Vesveseye ancak îmânı mükemmel olan kimse yakalanır. Çünkü harap eve hırsız girmez."

18. BUNAMIŞ VEYA ZEHİRLİ BİR HAYVAN TARAFINDAN SOKULMUŞ KİMSEYE NE OKUNUR?

١٢. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي، وَأَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
١٠٩. عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَوْ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

390. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bazı sahâbîleri bir sefere çıkmıştı. Yolları bir Arap kabilesine düştü. Onlardan kendilerini misâfir etmelerini istediler; fakat adamlar buna yanaşmadılar. O sırada bu kabilenin reisini zehirli bir hayvan sokmuş, ne yaptılarsa adamı iyileştirememişler. İçlerinden biri,

"Kendilerini misâfir etmemizi isteyen şu adamlara biriniz gitsin. Belki onların arasında bu derdin çaresini bilen biri vardır" demiş. Adamlar kalkıp geldiler ve:

"Ey cemaat!" dediler. "Başkanımızı zehirli bir hayvan soktu; ne yaptıksa iyileştiremedik. İçinizde onu iyileştirecek biri var mı?"

Sahâbîlerden biri (Bu olayı anlatan Ebû Saîd el-Hudrî),

"Evet, ben iyileştiririm. Fakat sizden bizi misâfir etmenizi istedik, kabul etmediniz. Eğer ücretini verirseniz, onu tedâvi ederim" dedi.

Pazarlık ettiler; bir sürü koyun karşılığında anlaştılar. Arkadaşımız kalkıp onlarla birlikte gitti. Adama **Fâtiha sûresini** okuyup üfleyerek kabile reisini tedâvi etti. Sonunda adam büsbütün iyileşti, bağlarından çözülmüş gibi yürümeye başladı. Bunun üzerine anlaştıkları koyun sürüsünü verdiler.

Sahâbîlerden biri:

"Koyunları aramızda taksim edelim" dedi. Hastayı tedâvi eden ise:

"Hayır" dedi. "Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gidene kadar taksim etmeyin. Olup biteni Allah'ın Elçisi'ne anlatalım. Koyunları ne yapmamızı emrederse öyle yapalım."

Resûl-i Ekrem'in yanına dönünce olup biteni ona anlattılar. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü tedâvi uygulayan sahâbîye,

"Fâtiha'nın onu iyileştirecek bir duâ olduğunu nereden bildin?" diye sordu. Ardından da: **"İyi yapmışsınız; koyunları paylaşın, bana da bir pay ayırın"** buyurarak tebessüm etti.[582]

Bir başka rivâyete göre, hastayı tedâvi eden sahâbî Fâtiha sûresini okuyor, tükrüğünü ağzında topluyor ve yaranın üzerine tükürüyordu, derken hasta iyileşti.[583]

Yine bir rivâyete göre iyileşen adam, kendisini tedâvi eden sahâbîye otuz koyun verilmesini emretti.[584]

٩٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ جَدَّتِهِ، قَالَتْ:
٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ
٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَقُلْ هُوَ اللهُ، وَالْمُعَوِّذَتَيْنِ».

391. Tâbiîn âlimi Abdurrahmân ibni Ebî Leylâ’nın bir kişiden, onun da babasından rivâyet ettiğine göre, bir adam Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme geldi ve:

“Kardeşim hastalandı” dedi. Resûl-i Ekrem ona,

“Kardeşinin hastalığı nedir?” diye sordu. O da:

“Hafif bir delilik” dedi. Allah’ın Resûlü ona,

“Öyleyse onu bana gönder” buyurdu. Hasta geldi ve Peygamber aleyhisselâmın önüne oturdu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona şunları okudu:

- Fâtiha sûresi: (الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)

- Bakara sûresinin ilk dört âyeti: (...الم، ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ)
- Bakara sûresinin 163 ve 164. âyetleri: (...وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ)
- Âyetü’l-kürsî: (…«أَلْفُ خَطِيئَةٍ)
- Bakara sûresinin son üç âyeti: (...لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ)
- Âl-i İmrân sûresinin ilk iki âyeti: (...الم، اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ)
- Âl-i İmrân sûresinin 18. âyeti: (...شَهِدَ اللهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ)
- A‘râf sûresinin 54. âyeti: (...إِنَّ رَبَّكُمُ اللهُ الَّذِي)
- Mü’minûn sûresinin 116. âyeti (...٢٤- بَابُ فَضِيلَةِ الْأَذَانِ)
- Cin sûresinin 3. âyeti (...وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا)
- Saffât sûresinin ilk on âyeti: (...وَالصَّافَّاتِ صَفًّا)
- Haşr sûresinin sonundan üç âyet: (...السَّلامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ)
- İhlâs sûresi (...قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ)
- Felak sûresi (...قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ)
- Nâs sûresi (...قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ)[585]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

بَاطِلٍ، لَقَدْ أَكَلْتَ بِرُقْيَةِ حَقٍّ».

392. Tâbiîn neslinden Hârice bin Salt amcası (İlâka bin Suhâr)ın şöyle dediğini rivâyet etti:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna gelip Müslüman oldum, sonra geri döndüm. O sırada bir kavme uğradım. Orada demir zincirlerle bağladıkları deli bir adam vardı. O kabileden biri,

"Duyduk ki kendisine inandığın peygamber hayırlı şeyler getirmiş. Bu hastayı tedâvi edecek bir şey biliyor musun?" diye sordu. Ben de Fâtiha sûresini okuyarak onu tedâvi ettim. Adam iyileşti. Bunun üzerine bana yüz koyun verdiler. Ben de Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gelip bu koyunları alıp alamayacağımı sordum. Allah'ın Resûlü,

"Sadece Fâtiha'yı mı okudun?" Bir başka rivâyete göre: "Fâtiha'dan başka bir şey okudun mu?" diye sordu. Ben de:

"Hayır, başka bir şey okumadım" dedim. Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurdu:

"Verdikleri koyunları al. Vallahi hiçbir esası olmayan şeyleri okuyup üfleyen ve aldığını yiyenler var, sen ise hak olan bir duâ ile tedâvi edip aldığını yiyorsun."[586]

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

٢٤٩. عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى

مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

فَلَعَمْرِي مَنْ أَكَلَ بِرُقْيَةِ بَاطِلٍ، لَقَدْ أَكَلْتَ بِرُقْيَةِ حَقٍّ».

393. Tâbiîn neslinden Hârice bin Salt, amcası (İlâka bin Suhâr)ın şöyle dediğini rivâyet etti:

"Biz Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanından dönerken bir Arap kabilesine uğradık. Onlar bize,

‘Kabilemizde zincirlerle bağlı bir deli var, acaba yanınızda onu tedâvi edecek bir ilaç var mı?’ diye sordular. Zincirlerle bağladıkları deliyi getirdiler, ben de ona üç gün boyunca sabah ve akşam Fâtiha sûresini okudum. Tükrüğümü ağzımda topluyor, sonra tükürüyordum. Adam âdetâ bağlarından kurtulmuş gibi iyileşti. Bana bir ücret verdiler. Ben ‘Hayır, almam’ dedim. Onlar da: ‘Bunu Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme sor’ dediler. Ben de bu durumu Allah’ın Resûlü’ne sordum. Şöyle buyurdu:

Verdikleri hediyeyi al, ye. Vallahi hiçbir esası olmayan şeyleri okuyup üfleyen ve aldığını yiyenler var, sen ise hak olan bir duâ ile tedâvi edip aldığını yiyorsun.”[587]

❀

٤١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ وَسَلَّمَ: «لَوْ أَنَّ رَجُلًا مُوقِنًا قَرَأَ بِهَا عَلَى جَبَلٍ، لَزَالَ».

394. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, o bir derde tutulmuş birinin kulağına okudu, o da iyileşti. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona,

“Onun kulağına ne okudun?” diye sordu. O da:

“Mü’minûn sûresinin أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا،: Bizim sizi boşuna yarattığımızı, sonunda bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?’ (diye başlayan 115.) âyetinden, sûrenin sonuna kadar okudum” dedi. Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bu âyeti gerçekten îmân eden bir kimse bir dağa okusa, o dağı yerinden oynatır.”[588]

❀

١٩- بَابُ مَا يُعَوَّذُ بِهِ الصِّبْيَانُ وَغَيْرُهُمْ

19. ÇOCUKLARI VE BAŞKALARINI ZARARLILARDAN KORUMAK İÇİN OKUNACAK DUÂ

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
عَلَيْهِم أَجْمَعِينَ وَسَلَّمَ.

395. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem torunları Hasan ile Hüseyin'i şeytanın etkisinden korumak için şu duâyı okurdu:

Uîzükümâ bikelimâtillâhit tâmme, min külli şeytânin ve hâmme ve min külli aynin lâmme

"Sizi şeytanlardan, zararlı ve zehirli hayvanlardan ve kem gözlerden Allah'ın tam ve mükemmel kelimeleriyle korurum." Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onlara şunu da söylerdi:

"Atanız İbrâhim Peygamber de oğulları İsmâil ve İshâk'ı bu sözlerle zararlılardan korurdu."[589] Allah onların hepsine salât ve selâm eylesin.

❀

٢٠- بَابُ مَا يُقَالُ عَلَى الخُرَاجِ والْبَثْرَةِ وَنَحْوِهِمَا

20. ÇIBAN, SİVİLCE GİBİ ŞEYLERE OKUNACAK DUÂ

Hz. Âişe'nin rivâyet ettiği (400 ve 401 nolu) hadisler de bu konudadır.

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،
أَللّٰهُمَّ مُصَغِّرَ الْكَبِيرِ، وَمُكَبِّرَ الصَّغِيرِ، صَغِّرْ مَا بِي»، فَطُفِئَتْ.

396. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin hanımlarından biri şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem odama gelmişti. O sırada parmağımda bir sivilce çıkmıştı. Bana **“Yanında zerîre** (denen güzel koku) **var mı?”** diye sordu. Onu yaranın üzerine koydu ve bana **“Şöyle de”** buyurdu:

Allàhümme musağğirel kebîri ve mükebbires sağîri, sağğir mâ bî

“Ey büyüğü küçülten ve küçüğü büyülten Allahım! Vücudumda çıkan şeyi küçült.”

Ben bu duâyı okuyunca parmağımdaki sivilce sönüp gitti.[590]

❀

---

[539]. Buhârî, Daavât 27, nr. 6345, 6346, Tevhîd 22, nr. 7426; Müslim, Zikir 83, nr. 2730

[540]. Tirmizî, Daavât 92, nr. 3524

[541]. Tirmizî, Daavât 40, nr. 3436.

[542]. Buhârî, Tefsîr 2/36, nr. 4522; Müslim, Zikr 27, nr. 2690. **Bu hadis 749 ve 1149 numara ile tekrar gelecek.**

[543]. Müslim, Zikr 26, nr. 2690.

[544]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5090; Beyhakì, *es-Sünenü’l-kübrâ* (Atâ), IX, 234, nr. 10391; İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 302, nr. 341.

[545]. Ebû Dâvûd, Edeb 100, 101, nr. 5090.

[546]. Ebû Dâvûd, Vitr 26, nr. 1525; İbni Mâce, Duâ 17, nr. 3882.

[547]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 305, nr. 344.

[548]. Enbiyâ 21/87; İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 304, nr. 343.

[549]. Enbiyâ 21/87; Tirmizî, Daavât 82, nr. 3505. **Bu hadis 1178 numara ile tekrar gelecek.**

[550]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 297, nr. 335.

[551]. “Allah’ın mükemmel kelimeleri”, O’nun âyetleri, isimleri ve sıfatlarıdır.

[552]. Ebû Dâvûd, Tıb 19, nr. 3893; Tirmizî, Daavât 94, nr. 3528. **Bu hadis 297 numarayla geçti.**

[553]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 300, nr. 339.

[554]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 298, nr. 336.

[555]. Ebû Dâvûd, Vitr 30, nr. 1537; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), nr. 8577. **Bu hadis 577 ve 619 numarayla tekrar gelecek.**

[556]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 306, nr. 345.

[557]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 297, nr. 334. **Bu hadis 580 numarayla tekrar gelecek.**

[558]. A'râf 7/200.

[559]. İsrâ 17/45.

[560]. Müslim, Mesâcid 40, nr. 542.

[561]. Sa'd 38/35.

[562]. Müslim, Salât 18, nr. 389.

[563]. Müslim, Kader 34, nr. 2664.

[564]. Ebû Dâvûd, Akdıye 28, nr. 3627.

[565]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 311, nr. 351.

[566]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 311, nr. 350.

[567]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 315, nr. 357.

[568]. Bakara 2/155-157.

[569]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 312, nr. 352.

[570]. Tirmizî, Daavât 111, nr. 3563. **Bu hadis 1172 numara ile tekrar gelecek.**

[571]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 594, nr. 638.

[572]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 595, nr. 639.

[573]. A'râf 7/200; Fussılet 41/36.

[574]. Buhârî, Bed'ü'l-halk 11, nr. 3276; Müslim, Îmân 214, nr. 134.

[575]. Müslim, Îmân 212-213, nr. 134.

[576]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 580, nr. 626.

[577]. Müslim, Tıb 68, nr. 2203.

[578]. Yûnus 10/94.

[579]. Hadîd 57/3. Ebû Dâvûd, Edeb 108, 109, nr. 5110.

[580]. Abdülkerîm el-Kuşeyrî, *er-Risâle* (Abdülhalîm-Mahmûd), II, 531.

[581]. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilyetü'l-evliyâ*, IX, 259.

[582]. Buhârî, İcâre 16, nr. 2276; Fezâilü'l-Kur'ân 9, nr. 5007, Tıb 39, nr. 5749; Müslim, Selâm 65, 66, nr. 2201.

[583]. Müslim, Selâm 65, nr. 2201

[584]. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 9, nr. 5007.
[585]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 586, nr. 632.
[586]. Ebû Dâvûd, Tıb 19, nr. 3896.
[587]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 584, nr. 630.
[588]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 585, nr. 631.
[589]. Buhârî, Enbiyâ 10, nr. 3371. **Bu hadis 944 numara ile tekrar gelecek.**
[590]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 590, nr. 635.

٧- كِتَابُ أَذْكَارِ الْمَرَضِ وَالْمَوْتِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهِمَا

7. HASTALIK, ÖLÜM VE ONLARLA İLGİLİ HÂLLERE DÂİR ZİKİRLER BÖLÜMÜ

١- بَابُ اسْتِحْبَابِ الْإِكْثَارِ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ

1. ÖLÜMÜ ÇOKÇA HATIRLAMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَاتِ » يَعْنِي: الْمَوْتَ.

397. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Zevkleri bıçak gibi keseni -ölümü- çok hatırlayın.”[591]

Ölümü hatırlayan, dünyaya niçin geldiğini, bir gün her şeyi geride bırakıp asıl yurdu olan âhirete gideceğini de hatırlar. Ölüm, insanın kendini dünyaya kaptırmasına engel olur.

❀

٢- بَابُ اسْتِحْبَابِ سُؤَالِ أَهْلِ الْمَرِيضِ وَأَقَارِبِهِ عَنْهُ وَجَوَابِ الْمَسْؤُولِ

2. HASTANIN NASIL OLDUĞUNU AİLESİNE VE AKRABASINA SORMALI, ONLAR DA CEVAP VERMELİDİR

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: أَصْبَحَ بِحَمْدِ اللهِ تَعَالَى بَارِئًا.

398. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet olunduğuna göre Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin son hastalığı sırasında yanından çıkınca sahâbîler:

“Ey Ebû Hasan! Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem nasıl oldu, bu geceyi nasıl geçirdi?” diye sordular. O da:

“Elhamdülillâh iyileşti” dedi.[592]

❀

٣- بَابُ مَا يَقُولُهُ الْمَرِيضُ، وَيُقَالُ لَهُ عِنْدَهُ، وَيُقْرَأُ عَلَيْهِ، وَسُؤَالِهِ عَنْ حَالِهِ

3. HASTANIN NE DİYECEĞİ, YANINDAKİLERİN ONA NASIL DAVRANACAĞI

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ»، ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا مَا اسْتَطَاعَ مِنْ جَسَدِهِ، يَبْدَأُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

399. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yatağına girdiği zaman avuçlarını birleştirir, sonra onlara üfler ve avuçlarına **kul hüvallàhü ahad, kul eûzü birabbil felak** ve **kul eûzü birabbin nâs**’ı okur, başından, yüzünden ve

vücudunun ön tarafından başlayarak ulaşabildiği yerlere kadar ellerini sürer ve bunu üç defa yapardı.[593]

Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi: Rahatsızlandığı zaman, bunu kendisine benim yapmamı emrederdi.[594]

رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
لِبَرَكَتِهَا.

Sahîh-i Buhârî ve *Sahîh-i Müslim*'deki bir rivâyete göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem son hastalığında kendisine "Muavvizât" denilen **kul hüvallàhü ahad, kul eûzü birabbil felak** ve **kul eûzü birabbin nâs**'i okurdu. Âişe radıyallahu anhâ sözüne şöyle devam etti: İyice ağırlaşınca, bu sûreleri ona ben okurdum ve mübârek elinin bereketi dolayısıyla, onun vücuduna kendi elini ben sürerdim.[595]

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

Diğer bir rivâyete göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hastalandığı zaman kendisine İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini okur ve üflerdi.[596]

Bu hadisin râvilerinden olan İbni Şihâb ez-Zührî'ye, "Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem nasıl üflerdi?" diye sordular. O da: "Ellerine üfler, onları yüzüne sürerdi" dedi.[597]

Ben de derim ki: Yukarıda "Bunamış veya zehirli bir hayvan tarafından sokulmuş kimseye ne okunur?" bahsinde, hastaya Fâtiha sûresi ile başka âyetlerin okunacağı (390. hadiste) geçmişti. Onlar rahatsızlanan kimseye de okunabilir.

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ
تُرْبَةُ أَرْضِنَا، بِرِيقَةِ بَعْضِنَا، يُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا، بِإِذْنِ رَبِّنَا».

400 . Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, bir kimsenin herhangi bir yeri ağrıdığında veya yara bere olduğunda, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem mübârek parmağıyla şöyle yapardı –hadisin râvisi Süfyân ibni Uyeyne, şehâdet parmağını yere değdirip kaldırarak Resûl-i Ekrem'in nasıl yaptığını gösterdi- (Hz. Âişe sözüne şöyle devam etti) ve Allah'ın Resûlü şöyle buyururdu:

Bismillâhi türbetü ardına, birîkati ba'dınâ, yüşfâ bihî sakìmünâ, biizni Rabbinâ

"Bismillâh, bu birimizin tükrüğüyle karışmış bizim yurdumuzun toprağıdır, Rabbimizin izniyle hastalarımıza şifâ olur."[598]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا».

401. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem aile fertlerinden biri hastalanınca, sağ eliyle hastayı sıvazlar ve şöyle duâ buyururdu:

Allàhümme Rabben nâs, ezhibil be's, işfi ve enteş şâfî, lâ şifâe illâ şifâüke, şifâen lâ yugâdiru sekamen

"Bütün insanların Rabbi olan Allahım! Bunun ıstırâbını giderip şifâ ver. Şifâyı veren ancak sensin. Senin şifândan başka şifâ yoktur. Buna hiçbir hastalık izi bırakmayacak şekilde şifâ ihsan et."[599]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

إِلَّا أَنْتَ، شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا».

402. Enes radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, (talebesi) Sâbit el-Bünânî'ye -Allah ona rahmet etsin- "sana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hastaya okuduğu duâyı okuyayım mı?" diye sordu. Sâbit de:

"Oku!" dedi. Bunun üzerine Enes şu duâyı okudu:

Allàhümme Rabben nâs, müzhibel be's, işfi enteş şâfî, lâ şâfiye illâ ente, şifâen lâ yugâdiru sekamen

"Ey insanların Rabbi olan ve ıstırabları gideren Allahım! Senden başka şifâ verecek yoktur. Buna hiçbir iz bırakmayacak şekilde şifâ ver; şifâ veren ancak sensin."[600]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

اللهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ».

403. Osmân ibni Ebi'l-Âsî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, vücudunda hissettiği bir ağrıdan dolayı Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme şikâyette bulundu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de ona şunu tavsiye etti:

"Vücudunun ağrıyan yerine elini koy ve üç kere ***"bismillah"*** de, yedi kere de şöyle söyle:

Eûzü biizzetillâhi ve kudretihî min şerri mâ ecidü ve uhâziru

Bendeki bu hastalığın şerrinden ve ileride yenileyip elem ve hüzün vermesinden Allah'ın izzet ve kudretine sığınırım."[601]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
سَعْدًا، أَللّٰهُمَّ اشْفِ سَعْدًا».

404. Sa'd ibni Ebû Vakkâs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Hastalığımda Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem beni ziyârete geldi ve üç defa:

"**Rabbim, Sa'd'ı iyileştir**" diye duâ buyurdu.[602]

❀

قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ:
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَافَاهُ اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى مِنْ ذَلِكَ الْمَرَضِ».

405. İbni Abbâs radıyallahu anhumâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Kim henüz eceli gelmemiş bir hastayı ziyâret eder ve onun başucunda yedi kere şöyle duâ ederse, yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olan yüce Allah onu o hastalıktan kurtarır:

Es'elüllâhel azîm, rabbel Arşil azîm, en yeşfiyeke

Büyük Arş'ın sahibi yüce Allah'tan seni iyi etmesini dilerim."[603]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

406. Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir adam bir hastayı ziyârete gittiği zaman ona şöyle duâ etsin:

Allàhümmeşfi abdeke, yenkeü leke adüvven, ev yemşî leke ilâ salâtin

Allahım! Senin yolunda düşmanlarınla savaşacak veya sana ibâdet etmek için yürüyüp namaza gidecek olan bu kuluna şifâ ver."[604]

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
شَكَّ شُعْبَةُ – قَالَ: فَمَا اشْتَكَيْتُ وَجَعِي بَعْدُ.

407. Ali radıyallahu anh şöyle dedi:

Hastalanmıştım ve şöyle söyleniyordum:

"Allahım! Ecelim yetmişse, canımı al da kurtulayım. Şâyet daha vâdem dolmamışsa bana âfiyet ver. Bu hastalık bir imtihan ise bana dayanma gücü ver."

O sırada Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yanıma uğradı ve bana,

"Ne dedin, söyle bakayım?" diye sordu. Ben de söylediklerimi tekrarladım. Allah'ın Resûlü beni uyarmak için mübârek ayağıyla dürttü ve: "Allahım! Ona âfiyet ver" veya "şifâ ver" diye duâ etti. Hadisin râvisi

Şu‘be bin Haccâc, Resûl-i Ekrem’in bu sözlerden hangisini söylediğinde tereddüt etti. Ali radıyallahu anh şöyle dedi:

“Peygamber aleyhisselâmın bu duâsından sonra bir daha o hastalığa yakalanmadım.”[605]

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
٢. عَنْ عُمَرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
مَرَضِهِ ثُمَّ مَاتَ، لَمْ تَطْعَمْهُ النَّارُ».

408. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh ile Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, onlar Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinlediler:

“Bir kimse Allah’tan başka ilâh yoktur ve Allah en büyüktür” derse Allah onu doğrulayarak şöyle buyurur:

“Benden başka ilâh yoktur, en büyük benim.” Kul,

“Allah’tan başka ilâh yoktur, O tekdir” derse Allah şöyle buyurur:

“Benden başka ilâh yoktur, ben tekim.” Kul,

“Allah’tan başka ilâh yoktur, O tektir, ortağı yoktur” dediğinde Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Benden başka ilâh yoktur, ben tekim, eşim-ortağım yoktur.” Kul,

“Allah’tan başka ilâh yoktur. Mülk O’nundur, hamd de O’na mahsustur” dediğinde Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Benden başka ilâh yoktur, hamd Bana mahsustur, mülk de benimdir.” Kul,

“Allah’tan başka ilâh yoktur. Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılabilir” dediği zaman, Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Benden başka ilâh yoktur. Günahtan kaçacak güç, ibâdet edecek kuvvet ancak benim yardımımla kazanılabilir.”

Bunları söylediktan sonra Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“**Bu duâları bir kimse hastalığında söyler de sonra ölürse cehennem ateşi ona dokunmaz.**”[606]

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

٩٢. عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

نَفْسٍ أَوْ عَيْنِ حَاسِدٍ، اللهُ يَشْفِيكَ، بِاسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ.

409. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Cebrâil aleyhisselâm, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme gelerek:

“Ey Muhammed! Hasta mısın?” diye sordu. Allah’ın Elçisi de:

“Evet, hastayım” dedi. Cebrâil aleyhisselâm ona şöyle duâ etti:

Bismillâhi erkìke, min külli şey’in yü’zîke, min şerri külli nefsin ev ayni hâsidin, Allâhü yeşfîke, bismillâhi erkìke

Allah’ın ismiyle seni rahatsız eden her şeyden kurtulman için sana okurum. Her nefsin veya haset eden kimsenin gözünün şerrinden Allah sana şifâ versin. Allah’ın ismiyle şifâ dileyerek sana okurum.”[607]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ

آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
إِنْ شَاءَ اللهُ».

410. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hasta bir bedevîyi ziyâret etti ve her hastayı ziyâret ettiğinde yaptığı gibi ona da şöyle buyurdu:

Lâ be'se, tahûrun inşâallah

"Geçmiş olsun, hastalığın günahlarını temizler inşallah."[608]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ
قُلْ يَا أَهْلَ)

411. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ateşli hastalığa yakalanmış bir bedevîyi ziyâret etti ve ona şöyle dedi:

Keffâratün ve tahûrun

"Bu hastalık günahlarını örtüp temizler."[609]

❀

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
جَبْهَتِهِ أَوْ عَلَى يَدِهِ فَيَسْأَلَهُ: كَيْفَ هُوَ؟».

412. Ebû Ümâme radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Birinizin hastayı kusursuz bir şekilde ziyâret etmesi için, elini onun alnına veya elinin üzerine koyması ve ona 'Nasılsın?' diye sorması gerekir."[610]

❀

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا فَتَقُولَ: كَيْفَ أَصْبَحْتَ، أَوْ كَيْفَ أَمْسَيْتَ».

Yine Ebû Ümâme radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Hastayı kusursuz bir şekilde ziyâret etmiş olman için, elini onun üzerine koyman ve ona, ‘Bu sabah nasılsın?’ veya ‘Bu akşam nasılsın?’ diye sorman gerekir.”[611]

❀

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ، أَوْ تَمْلَأُ، مَا بَيْنَ أَجَلِكَ»

413. Selmân radıyallahu anh şöyle dedi:

Ben hastayken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ziyâretime geldi ve bana şunları söyledi:

Şefallâhü sekameke ve gafere zenbeke ve âfâke fî dînike ve cismike ilâ müddeti ecelike

“Ey Selmân! Allah sana şifâ versin, günahını affetsin. Yaşadığın sürece dinine esenlik, bedenine âfiyet versin.”[612]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، تَعَوَّذْ بِهَا، فَمَا تَعَوَّذْتُمْ بِمِثْلِهَا».

414. Osmân ibni Affân radıyallahu anh şöyle dedi:

Bir defasında hastalanmıştım. Hastalandığım zaman Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana okurdu. Bir gün bana okurken şöyle buyurdu:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Uîzüke billâhil ehadis samedillezî lem yelid velem yûled ve lemyekün lehû küfüven ahad, min şerri mâ tecid

"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Bir olan, hiçbir şeye muhtaç olmayan, doğmayan, doğurmayan ve hiçbir şey kendisine denk olmayan Allah'tan, seni rahatsız eden şu hastalıktan korumasını dilerim."

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem gitmek üzere ayağa kalktığı zaman şöyle buyurdu:

"Ey Osman! Sen her zaman bu duâyı oku. Hastalıktan Allah'a sığınmak için böyle bir duâ bulamazsınız."[613]

❀

٤- بَابُ اسْتِحْبَابِ وَصِيَّةِ أَهْلِ الْمَرِيضِ وَمَنْ يَخْدُمُهُ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ وَاحْتِمَالِهِ، وَالصَّبْرِ عَلَى مَا يَشُقُّ مِنْ أَمْرِهِ، وَكَذَلِكَ الْوَصِيَّةُ بِمَنْ قَرُبَ سَبَبُ مَوْتِهِ بِحَدٍّ أَوْ قِصَاصٍ أَوْ غَيْرِهِمَا

4. HASTANIN YAKINLARINA VE ONA HİZMET EDENLERE HASTAYA İYİ DAVRANMALARINI, ONA KATLANMALARINI, VERDİĞİ ZORLUKLARA SABRETMELERİNİ SÖYLEMENİN, AYNI ŞEKİLDE HAD, KISAS VEYA BAŞKA SEBEPLE ÖLÜMÜ YAKLAŞAN KİMSEYE TAVSİYEDE BULUNMANIN MÜSTEHAP OLDUĞU

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْهَا ثِيَابُهَا، ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَرُجِمَتْ، ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهَا.

415. İmrân ibni’l-Husayn radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Cüheyne kabilesinden bir kadın, zina sonucu gebe kalmış olduğu hâlde Nebî sallallahu aleyhi ve selleme geldi ve:

“Ey Allah’ın Resûlü! Had cezasını gerektiren bir suç işledim. Cezamı ver” dedi.

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, kadının velisini çağırtıp getirtti ve ona:

“Bu kadına iyi bak. Doğum yapınca bana getir” buyurdu.

Adam Resûl-i Ekrem’in buyurduğu gibi yaptı ve kadını doğumdan sonra getirdi.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, kadının üzerine elbisesinin iyice bağlanmasını söyledi, sıkı sıkıya bağladılar. Sonra Resûl-i Ekrem’in emri üzerine recm edildi. Daha sonra Allah’ın Resûlü kadının cenâze namazını kıldı.[614]

Rabbinin huzûruna tertemiz varmayı, dünyada işlediği günah yüzünden âhirette hesaba çekilmemeyi isteyen bu hanım sahâbînin, büyük bir îmâna ve ihlâsa sahip olduğu görülmektedir. Peygamber Efendimiz, onun bu tövbesinin ne kadar samimi olduğunu anlatmak için: **“Şayet onun tövbesi Medine halkından yetmiş kişiye taksim edilseydi, hepsine yeterdi”** buyurdu.

❀

٥- بَابُ مَا يَقُولُهُ مَنْ بِهِ صُدَاعٌ أَوْ حُمَّى أَوْ غَيْرُهُمَا مِنَ الْأَوْجَاعِ

5. BAŞ AĞRISI, SITMA VEYA BENZERİ BİR HASTALIĞA YAKALANAN KİMSENİN NE SÖYLEYECEĞİ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
وَمِنْ شَرِّ حَرِّ النَّارِ».

416. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ashâbına, hissettikleri ağrılara ve yakalandıkları ateşli hastalıklara karşı şöyle duâ etmelerini öğretirdi:

Bismillâhil kebîr, neûzü billâhil azîm min şerri ırkin ne“âr, ve min şerri harrin nâr

“Büyük Allah’ın adıyla şifâ dilerim. Kanı şiddetle pompalayan damarın şerrinden ve ateşin verdiği harâretin şerrinden azamet sahibi Allah’a sığınırım.”[615]

Hastanın Fâtiha, İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini kendisine okuyup daha önce söylediğimiz gibi ellerine üflemesi ve “Sıkıntılı Günlerde ve Önemli Anlarda Yapılacak Duâlar” bahsinde geçen hadisleri (hadis nr. 357-366) okuması uygun olur.

❀

٦- بَابُ جَوَازِ قَوْلِ الْمَرِيضِ: «أَنَا شَدِيدُ الْوَجَعِ»، أَوْ «مَوعُوكٌ»، أَوْ: «وَا
٢- بَابُ اسْتِحْبَابِ سُؤَالِ أَهْلِ الْمَرِيضِ وَأَقَارِبِهِ عَنْهُ وَجَوَابِ الْمَسْؤُولِ
ذَلِكَ عَلَى سَبِيلِ التَّسَخُّطِ وَإِظْهَارِ الْجَزَعِ

6. ÖFKELENMEDİKÇE VE SABIRSIZLIK GÖSTERMEDİKÇE HASTANIN “ÇOK AĞRIM VAR”, “RAHATSIZIM”, “VAY BAŞIM!” GİBİ SÖZLER SÖYLEMESİNDE BİR SAKINCA YOKTUR

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

يُوعَكُ رَجُلاَنِ مِنْكُمْ».

417. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir:

Bir defasında Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanına girmiştim, kendisi şiddetli sıtmaya yakalanmıştı, elimle mübârek vücuduna dokundum ve:

“Yâ Resûlallah! Gerçekten şiddetli bir sıtma nöbetine tutulmuşsunuz” dedim. Şöyle buyurdu:

“**Evet, sizden iki kişinin çekebileceği kadar ıstırap çekiyorum.”**[616]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

بِي مَا تَرَى، وَأَنَا ذُو مَالٍ، وَلاَ يَرِثُنِي إِلَّا ابْنَتِي

418. Sa’d ibni Ebû Vakkâs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Yakalandığım şiddetli bir hastalık dolayısıyla Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ziyâretime geldi. Ona,

“Yâ Resûlallah! Gördüğün gibi çok rahatsızım. Ben zengin bir adamım. Bir kızımdan başka mirasçım da yok...” dedim.[617]

Peygamber Efendimiz’in Mekke’de, Vedâ Hacc’ında rahatsızlanan Sa‘d ibni Ebî Vakkàs’ı ziyâret etmesi ve aralarında geçen mirasla ilgili konuşma hadis kitaplarında geniş bir şekilde yer almıştır.

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
وَذَكَرَ الْحَدِيثَ.

419. Hz. Âişe'nin yeğeni Kàsım ibni Muhammed'den rivâyet edildiğine göre şöyle dedi: Âişe radıyallahu anhâ, şiddetli baş ağrısına tutulduğundan dolayı, "vay başım, ölüyorum" dedi. Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem,

"Asıl ben 'vay başım' demeliyim" buyurdu.[618] Râvi hadisin tamamını nakletti.

Resûl-i Ekrem, son hastalığına yakalanmadan kısa bir süre önce Hz. Âişe ile böyle şakalaşmış ve ona kendisinin daha önce vefât edeceğini üstü kapalı bir şekilde anlatmıştı.

❀

٧- بَابُ كَرَاهِيَةِ تَمَنِّي الْمَوْتِ لِضُرٍّ نَزَلَ بِالْإِنْسَانِ وَجَوَازِهِ إِذَا خَافَ فِتْنَةً فِي دِينِهِ

7. BAŞA GELEN BİR SIKINTIDAN DOLAYI ÖLMEYİ İSTEMENİN DOĞRU OLMADIĞI, DİNİNE BİR ZARAR GELECEĞİNDEN KORKAN KİMSENİN ÖLMEYİ İSTEYEBİLECEĞİ

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
شَيْءٍ عِلْمًا، ثُمَّ مَاتَ دَخَلَ الْجَنَّةَ».

420. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Hiçbiriniz başına bir sıkıntı geldi diye ölmeyi istemesin. Ölümü mutlaka istemek zorunda kalırsa şöyle desin:

Allàhümme ahyinî mâ kânetil hayâtü hayran lî ve teveffenî izâ kânetil vefâtü hayran lî

Allahım, benim için yaşamak hayırlı olduğu sürece beni yaşat, hakkımda ölüm hayırlı olduğu zaman da beni öldür.”[619]

Muhtelif mezheplere mensup âlimler şöyle demişlerdir: Gördüğü maddî bir zarar yüzünden ölümü istemek yasaklanmıştır. Ama zamanın kötüye gitmesi gibi bir sebeple dinine zarar geleceğinden korkan birinin ölmeyi istemesi mekrûh değildir.

❀

٨- بَابُ اسْتِحْبَابِ دُعَاءِ الْإِنْسَانِ بِأَنْ يَكُونَ مَوتُهُ فِي الْبَلَدِ الشَّرِيفِ

8. MÜBÂREK BİR YERDE ÖLMEYİ İSTEMENİN UYGUN OLDUĞU

اللَّيْلِ فَيَقُولُ: نَامَتِ الْعُيُونُ، وَغَارَتِ النُّجُومُ، وَأَنْتَ حَيٌّ قَيُّومٌ.

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

هَذَا؟ فَقَالَ: يَأْتِينِي اللهُ بِهِ إِذَا شَاءَ.

421. Mü’minlerin annesi Hafsa binti Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi: Babam Ömer radıyallahu anh,

“Allahım! Bana senin yolunda ve resûlün sallallahu aleyhi ve sellemin şehrinde şehit olmayı nasip eyle” diye duâ etti. Bunun üzerine ben,

“Bu nasıl olacak?” diye sordum. Babam da:

“Allah dilerse bunu bana nasip eder” dedi.[620]

Allah Teâlâ Hz. Ömer’in duâsını kabul etti ve Mescid-i Nebevî’de mecûsî bir köle onu hançerle şehid etti.

❀

٩- بَابُ اسْتِحْبَابِ تَطْيِيبِ نَفْسِ الْمَرِيضِ

9. HASTANIN GÖNLÜNÜ HOŞ ETME

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
فِي أَجَلِهِ، فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَرُدُّ شَيْئًا، وَيُطَيِّبُ نَفْسَهُ»

422. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir hastayı ziyâret ettiğinizde ona daha uzun zaman yaşayacağını söyleyin. Çünkü sizin bu sözünüz kaderi değiştirmez ama hastanın gönlünü hoş eder."[621]

410 numarayla geçen hadîs-i şerîfte, hasta bir bedevîyi ziyâret eden Peygamber aleyhisselâmın ona: "Geçmiş olsun, hastalığın günahlarını temizler inşallah" temennisinde bulunduğu görülmüştü.

❀

١٠- بَابُ الثَّنَاءِ عَلَى الْمَرِيضِ بِمَحَاسِنِ أَعْمَالِهِ وَنَحْوِهَا إِذَا رَأَى مِنْهُ خَوْفًا
لِيَذْهَبَ خَوْفُهُ وَيُحْسِنَ ظَنَّهُ بِرَبِّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى

10. ÖLÜM KORKUSUNA KAPILAN HASTAYI SÂKİNLEŞTİRMEK VE RABBİNİN ONA İYİ DAVRANACAĞINI, ZÂTEN HAYATTA İYİ İŞLER YAPTIĞINI SÖYLEMEK

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، ذَلِكَ مَنٌّ مِنَ اللهِ تَعَالَى.

423. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Ömer ibnü'l-Hattâb radıyallahu anh bir (köle tarafından zehirli) hançerle yaralandığı zaman, İbni Abbâs onu teselli etmek için şunları söyledi:

"Ey mü'minlerin emîri! Endişe edecek bir şey yok. Sen Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile arkadaş oldun ve onunla candan dostluk ettin. O dünyasını senden hoşnut olarak değiştirdi. Sonra Hz. Ebû Bekir ile arkadaş oldun; onunla da pek samimi dostluk kurdun. O da senden hoşnut olarak ayrılıp gitti. Daha sonra Müslümanlar'a dost oldun ve onlarla pek güzel dostluk ettin. Şâyet onlardan ayrılacak olursan, onlar senden râzı ve hoşnut olduğu hâlde ayrılacaksın." İbni Abbâs hadisin tamamını zikretti.

Ömer radıyallahu anh da ona şöyle dedi:

"Bu söylediğin dostluklar Allah Teâlâ'nın bana bir ihsânıdır."[622]

❀

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ إِلَى الْجِدَارِ، فَجَعَلَ ابْنُهُ يَقُولُ: يَا أَبَتَاهُ، أَمَا بَشَّرَكَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ».

424. Tâbiîn muhaddislerinden Abdurrahmân ibni Şümâse şöyle dedi:

Amr ibni Âs ölüm döşeğindeyken yanına gittik. Yüzünü duvara döndü, uzun uzun ağladı. Bunun üzerine oğlu durmadan,

"Babacığım! Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sana şu müjdeyi vermedi mi? Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem seni şöyle müjdelemedi mi?" demeye başladı.

O zaman Amr ibni Âs yüzünü bize dönerek dedi ki:

“Âhiret için hazırladığımız en değerli azık “lâilâhe illallah Muhammedün Resûlullah” kelime-i tevhîdidir. Sonra hadisin tamamını zikretti.[623]

Amr ibni Âs ölüm korkusuna kapıldığı ve âhirette başına geleceklerden endişe ettiği zaman, oğlu onu böyle teselli etmeye çalıştı.

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ

425. Hz. Âişe’nin yeğeni Kàsım ibni Muhammed’den (radıyallahu anhüm) rivâyet edildiğine göre, Hz. Âişe hastalanmıştı. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ onu ziyârete geldi ve şöyle teselli etti:

“Ey mü’minlerin annesi! Senden önce âhirete giden Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile (baban) Ebû Bekir radıyallahu anh gibi güzel insanların ardından gidecek ve onlara kavuşacaksın.”[624]

❀

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
مِنْ وُجُوهِ الْمُسْلِمِينَ، قَالَتِ: ائْذَنُوا لَهُ، قَالَ: كَيْفَ تَجِدِينَكِ؟
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
عُذْرُكِ مِنَ السَّمَاءِ»

425/1. Tâbiîn muhaddislerinden İbni Ebî Müleyke şöyle dedi:

Âişe radıyallahu anhâ vefâtından önce ölüm sıkıntısı çekerken Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ onu ziyâret etmek için izin istedi. Hz. Âişe,

"Onun beni övmesinden korkuyorum" dedi. Ona,

"Ama o Müslümanlar'ın önde gelenlerinden biridir; Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin amcasının oğludur" dediler. O zaman Hz. Âişe,

"İzin verin, gelsin" dedi. İbni Abbâs içeri girince Âişe radıyallahu anhâya,

"Kendini nasıl hissediyorsun?" diye hatırını sordu. O da:

"Şâyet takvâ sahiplerinden biriysem iyiyim" dedi. İbni Abbâs ona şunları söyledi:

"İnşallah sen hayır ve bereket içindesin. Çünkü sen Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hanımısın. O senden başka bir bâkireyle evlenmedi. Sana iftirâ ettikleri zaman, tertemiz olduğuna dâir bilgi semâdan geldi."[625]

❀

١١- بَابُ مَا جَاءَ فِي تَشْهِيَةِ الْمَرِيضِ

11. HASTAYI İSTEKLENDİRMEK

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا كَعْكًا؟» قَالَ: نَعَمْ، فَطَلَبَهُ لَهُ.

426. Enes radıyallahu anh şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hasta bir adamı ziyârete gitti ve ona,

"Canın bir şey istiyor mu? Çörek ister misin" diye sordu. O,

"Evet, isterim" deyince, ona çörek getirmelerini söyledi.[626]

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ اللهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ"

427. Ukbe bin Âmir radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Hastalarınızı yemek yemeleri için zorlamayın. Çünkü Allah onları yedirir, içirir.”[627]

İnsanı yaşatan, ona yaşama gücü veren Allah’tır. O, hasta kullarına açlığın ve susuzluğun sıkıntısını duymayacak şekilde sabır verir.

❀

١٢- بَابُ طَلَبِ الْعُوَّادِ الدُّعَاءَ مِنَ الْمَرِيضِ

12. ZİYÂRETÇİLERİN HASTADAN DUÂ İSTEMESİ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ مَرِيضٍ، فَمُرْهُ فَلْيَدْعُ لَكَ؛ فَإِنَّ دُعَاءَهُ كَدُعَاءِ الْمَلَائِكَةِ».

428. Tâbiîn âlimlerinden Meymûn ibni Mihrân’ın Ömer ibnü’l-Hattâb radıyallahu anhdan, onun da Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyetine göre Allah’ın Elçisi şöyle buyurdu:

“Hastanın yanına girdiğin zaman ondan sana duâ etmesini iste. Çünkü hastanın duâsı meleklerin duâsı gibidir.”[628]

١٣- بَابُ وَعْظِ الْمَرِيضِ بَعْدَ عَافِيَتِهِ وَتَذْكِيرِهِ الْوَفَاءَ بِمَا عَاهَدَ اللهَ تَعَالَى عَلَيْهِ مِنَ التَّوْبَةِ وَغَيْرِهَا

13. İYİLEŞEN HASTAYA, TÖVBE EDECEĞİNE DÂİR ALLAH’A VERDİĞİ SÖZÜ HATIRLATARAK ÖĞÜT VERMEK

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ، إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا﴾

“Verdiğiniz sözde durun. Çünkü herkes verdiği sözden mutlaka sorguya çekilecektir.”[629]

﴿وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا﴾

“Asıl iyilik, antlaşma yaptığında sözünde duranların yaptığıdır.”[630]
Sözünde durma konusunda bilinen pek çok âyet-i kerîme vardır.

❀

٨٤. عَنْ بِلَالٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ: حِلَقُ الذِّكْرِ.

429. Havvât ibni Cübeyr radıyallahu anh şöyle dedi:
Bir defasında hastalanmıştım; Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ziyâretime geldi ve:
“Artık iyileştin, ey Havvât” buyurdu. Ben de:
“Allah sana da âfiyet versin, yâ Resûlallah” dedim. Bana,
“Allah’a verdiğin sözü yerine getir” buyurdu. Ben de:
“Ben Azîz ve Celîl olan Allah’a bir söz vermedim” deyince şöyle buyurdu:
“Verdin, verdin. Hastalanan her mü’min, hayır yapacağına, eski günahlarını bir daha işlemeyeceğine dâir Allah’a söz verir. Sen de Allah’a verdiğin sözü yerine getir.”[631]

❀

١٤- بَابُ مَا يَقُولُهُ مَنْ أَيِسَ مِنْ حَيَاتِهِ

14. YAŞAMAKTAN ÜMİDİNİ KESEN NE DEMELİ?

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا

٢٤- بَابُ مَا يَقُولُهُ بَعْدَ الْعَصْرِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ

430. Âişe radıyallahu anhâ şöyle demiştir:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi vefât edeceği sırada gördüm. Yanında duran su kabına elini daldırıyor, onunla mübârek yüzünü ıslatıyordu. O bir yandan böyle yapıyor, sonra da şöyle duâ ediyordu:

Allâhümme eınnî alâ gamerâtil mevti ve sekerâtil mevti

"Allahım, ölümün şiddet ve sıkıntılarına karşı bana yardım eyle."[632]

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
وَارْحَمْنِي، وَأَلْحِقْنِي بِالرَّفِيقِ».

431. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin (son saatlerinde) bana yaslanarak şöyle dediğini duydum:

Allâhümmağfir lî verhamnî ve elhıknî birrefîk

"Allahım! Günahlarımı bağışla, bana merhamet eyle ve beni refîk-i a'lâ'ya (yüce dostların yanına) ilet."[633]

Ölümün yaklaşmakta olduğunu hisseden Müslüman kendini toparlamalı, Rabbinin haber verdiği yere gitmekte olduğunu anlamalı, ölümün sıkıntılarına karşı Allah'tan yardım dilemeli ve O'ndan merhamet etmesini ve günahlarını affetmesini niyâz etmelidir.

Hayatın sonuna geldiğini hisseden biri Kur'ân-ı Kerîm'i çokça okumalı ve Allah'ı çokça zikretmelidir. Ağlayıp sızlaması, çirkin davranışlar sergilemesi, sövüp sayması, dinle ilgili olmayan konularda birileriyle çekişmesi, didişmesi çirkindir.

Bu durumda olan biri kalbiyle ve diliyle Allah Teâlâ'ya şükretmeli, dünyadaki son günlerini yaşadığını düşünerek âhir ömründe hayır yapmaya gayret etmeli, üzerindeki hakları, emânetleri, ödünç aldığı şeyleri

sahiplerine ödemeye çalışmalı, hanımı, anne ve babası, çocukları, hizmetçileri, komşuları, dostları, iş yaptığı kimselerle helâlleşmelidir.

Çocuklarıyla ilgilenecek bir yakını yoksa onların himâye edilmesi, o anda ödeyemediği borçlarının ödenmesi gibi hususlarda vasiyette bulunmalıdır.

Allah Teâlâ'nın kendisine iyi davranacağını, merhametiyle muâmele edeceğini ummalıdır. Yaratılanlar arasında önemsiz biri olduğunu, Cenâb-ı Hakk'ın kendisine azap etmeyeceğini, yapacağı ibadetlere ihtiyacı olmadığını, O'nun kulu olduğunu düşünmelidir. Bağışlanmayı, lütuf ve ihsânı sadece O'ndan isteyeceğini ve sadece O'na minnettâr olacağını unutmamalıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'den Cenâb-ı Hakk'ın rahmetini vaadeden âyetleri duygulu bir sesle okumalı veya başkasına okutup dinlemeli ve böylece ümitvâr olmalıdır.

Allah Teâlâ'nın rahmetini müjdeleyen hadîs-i şerîfleri, sâlih kimselerin hayat hikâyelerini ve onların ölüm sırasındaki hâllerini okutup dinlemeli, daha fazla hayır yapmaya çalışmalı, namazlarını ihmâl etmemeli, dinin pis kabul ettiği şeylerden uzak durmalı, dinî görevlerini aksatmamalı ve bunları yaparken meydana gelen zorluklara da sabretmelidir. Bu hususlarda kesinlikle gevşek davranmamalıdır. Ölüm döşeğinde olan biri, âhiretin tarlası olan dünyadaki son demlerinde mutlaka yapması gereken vazifeleri yapmalıdır. Bu durumda olan birinin sevap kazandıran işleri yapmaması çok kötü şeydir.

Yapılmasını hatırlattığımız bu konuların hiç de gerekli olmadığını ileri sürenlerin sözüne kulak vermemelidir. Esasen bu tür sözlerle karşılaşmak bir tâlihsizliktir. Zira bunları söyleyen ya câhil bir dost veya gizli bir düşmandır. Böyle birinin kendisini perişan etmesine meydan vermemeli, hayatının son demlerini en iyi şekilde geçirmeye gayret etmelidir.

Ailesinden ve arkadaşlarından hastalığına katlanmalarını, o sırada yapacağı huysuzluklara, vereceği sıkıntılara tahammül etmelerini, arkasından gözyaşı dökmemelerini istemeli ve onlara Peygamber Efendimiz'in, "Ailesinin bağırıp çağırarak ağlamasından dolayı ölü azap görür"[634] buyurduğunu hatırlatmalı ve onlara, "Ey benim sevgililerim! Bana azap verecek şeylerden uzak durun" demelidir.

Yine ailesine ve dostlarına, geride bıraktığı yavrularına, hizmetçilerine ve diğer kimselere iyi davranmalarını, ahbaplarının hatırını saymalarını vasiyet etmeli ve onlara Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin,

“**En değerli iyilik, baba dostunu koruyup gözetmektir**”[635] buyurduğunu ve Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin Hatice radıyallahu anhânın arkadaşlarına ikramda bulunduğunu[636] hatırlatmalıdır.

Cenâzesinde İslâm’a uymayan çirkin davranışlardan sakınılmasını yakınlarına sıkı sıkıya tembih etmeli, onlardan kendisine duâ etmelerini istemeli ve ölümünün üzerinden çok zaman geçince kendisini unutmamalarını hatırlatmalıdır.

Zaman zaman onlara, “Bir kusurumu görürseniz bunu bana tatlı bir dille söyleyin ve bu hususta bana öğüt verin. Çünkü içinde bulunduğum durum sebebiyle bende unutkanlık, tembellik ve ihmâlkârlık var. Bir hususta gevşek davrandığımı görürseniz beni gayrete getirin. Şu uzun yolculuğa hazırlanırken bana yardımcı olun” demelidir.

Yukarıdan beri söylediklerimin meşhur ve bilinen dayanakları vardır. Sayfalarca yer tutacak olan bu delilleri, sözü uzatmamak için zikretmedim.

Can çekişme hâli başladığında, son sözlerinin kelime-i tevhîd olması için sık sık “***lâilâhe illallah***: Allah’tan başka ilâh yoktur” demelidir.

❀

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

432. Muâz ibni Cebel radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kimin son sözü ‘**lâilâhe illallah**: Allah’tan başka ilâh yoktur’ cümlesi olursa, o kişi cennete girer.”[637]

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ».

433. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh’den rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Ölmek üzere olanlarınıza ‘lâilâhe illallah’ demeyi telkîn edin.”[638]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
أَذَاقَنِي لَذَّتَهُ، وَأَبْقَى فِيَّ قُوَّتَهُ، وَدَفَعَ عَنِّي أَذَاهُ».

434. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Ölmek üzere olanlarınıza ‘lâilâhe illallah’ demeyi telkîn edin.”[639]

Âlimler şöyle dediler: Ölmek üzere olan kimse kendiliğinden “lâilâhe illallah” demezse, yanında bulunan kimse bunu ona telkîn etmelidir (Hastaya “Haydi sen de söyle” demeden, kelime-i tevhîdi söylemelidir). Onun canı sıkılıp bu telkîni kabul etmeyebileceğini düşünerek kelime-i tevhîdi yumuşak bir tarzda söylemelidir. Hasta kelime-i tevhîdi bir kere söylerse, arada bir şey konuşmadan ona tekrar telkîn edilmemelidir.

Şâfiîler’e göre, hastanın yapılan telkîne îtiraz etmemesi için, telkîn yapan kimse kendisine güvenilen, dindar biri olmalıdır.

Bazı Şâfiî âlimleri telkînin: “lâilâhe illallah Muhammedün Resûlullah” diye yapılacağını söylemişler, ancak İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğu sadece “lâilâhe illallah” diye telkîn yapmayı yeterli görmüşlerdir. Ben bu konuyu delilleriyle birlikte *Şerhu’l-Mühezzeb* adlı kitabımın Kitâbü’l-Cenâiz bölümünde genişçe açıkladım.

Telkîn nedir, nasıl yapılır? Telkîn, ölüm döşeğindeki birinin yanında, onun sevdiği ve değer verdiği birinin “lâilâhe illallah” demesidir. Hasta kelime-i tevhîdi getirmiyorsa “Haydi sen de söyle!” diye ısrar etmemelidir. Bunun yerine hastanın yanında kelime-i tevhîdi veya kelime-i şehâdet’i, onun duyacağı şekilde en fazla üç defa söylemelidir. Hasta bunu bir defa söylerse yeterlidir. Daha fazla telkîn yapmamalıdır.

❀

٨- بَابُ مَا يَقُولُ حَالَ خُرُوجِهِ مِنْ بَيْتِهِ

15. ÖLÜNÜN GÖZLERİNİ KAPATIRKEN NE DENİR?

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ، وَافْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ، وَنَوِّرْ لَهُ فِيهِ».

435. Mü’minlerin annesi Ümmü Seleme Hind radıyallahu anhâ şöyle dedi:

(Kocam) Ebû Seleme vefât etmişti. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun yanına geldi. Ebû Seleme’nin gözleri açık kalmıştı, onları kapattı, sonra şöyle buyurdu:

“Ruh kabzedilince göz onu izler.”

İşte bu sırada Ebû Seleme’nin yakınları feryât ederek ağlamaya başladı. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

“Kendinize hayırdan başka bir şeyle duâ etmeyin. Çünkü melekler duâlarınıza âmin derler.” Sonra da şöyle duâ etti:

Allâhümmağfir liebî Selemete, verfa‘ derecetehû filmehdiyyîn. Vahlüfhü fî akıbihî filgàbirîn. Vağfir lenâ velehû yâ Rabbel âlemîn. Vefsah lehû fî kabrihî ve nevvir lehû fîhi

“Allahım! Ebû Seleme’yi bağışla. Derecesini hidâyete erenler seviyesine yükselt. Geride bıraktıkları için ona vekil ol. Ey âlemlerin Rabbi! Bizi de onu da bağışla. Kabrini genişlet ve nurla doldur.”[640]

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
وَسَلَّمَ، وَإِذَا حَمَلْتَهُ فَقُلْ: بِسْمِ اللهِ، ثُمَّ سَبِّحْ مَا دُمْتَ تَحْمِلُهُ.

436. Ünlü tâbiîn âlimi Bekr ibni Abdillâh şöyle dedi:

Ölen kimsenin gözlerini kapattıktan sonra şöyle de:

Bismillâh ve alâ milleti Resûlillâh sallallahu aleyhi ve sellem

"Allah'ın adıyla ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin dini üzerine."

Cenâzeyi taşımaya başlayınca "bismillâh" de, onu taşıdığın sürece de Allah'ı tesbîh et.[641]

Tesbîh etmek, "sübhânallâh" veya "sübhânallâhi ve bihamdihî" gibi ifâdelerle Allah Teâlâ'yı zikretmek demektir.

الم، ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ

16. ÖLÜNÜN YANINDA NE SÖYLENİR?

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

437. Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"**Hasta veya ölünün başında bulunduğunuz zaman güzel sözler söyleyin. Zira melekler sizin duâlarınıza âmin derler."**

Ümmü Seleme şöyle dedi: Kocam Ebû Seleme vefat edince Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme geldim ve:

"Ey Allahın Resûlü! Ebû Seleme vefât etti" dedim. Bana: **"Şöyle duâ et"** buyurdu:

Allâhümmağfir lî velehû, ve a'kıbnî minhü ukben hasene

"Allahım, beni ve onu bağışla. Ve bana ondan daha hayırlı birini nasip et." Ben de onun buyurduğu gibi duâ ettim. Allah Teâlâ da bana Ebû

Seleme'den daha hayırlı olan Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemi eş olarak verdi.[642]

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اقْرَؤُوا ﴿يس﴾ عَلَى مَوْتَاكُمْ».

438. Ashâb-ı kirâmdan Ma'kıl ibni Yesâr radıyallahu anh, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söyledi:

"Ölülerinize Yâsîn sûresini okuyunuz."[643]

Bu hadîs-i şerîfi açıklayan âlimlerimiz, farklı görüşte olanlar bulunmakla beraber, Yâsin sûresinin hem ölmek üzere olan hem de daha önce ölmüş olan Müslümanlar'a ve kabirlerinin başında okunabileceğini söylemişlerdir. Ölmek üzere olan birine okunmasının sebebi ise bu sûrede kıyâmetten ve öldükten sonra dirilmekten bahsedilmesidir.

❀

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَيِّتِ سُورَةَ الْبَقَرَةِ.

439. Tâbiîn âlimi ve muhaddis Şa'bî şöyle dedi:

"Ensâr, ölenin yanında Bakara sûresini okurlardı."[644]

❀

١٧- بَابُ مَا يَقُولُهُ مَنْ مَاتَ لَهُ مَيِّتٌ

17. BİR YAKINI VEFÂT EDEN NE DEMELİ?

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

440. Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

"Herhangi bir kul sıkıntıya düşer de:

İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn, Allàhümme'cürnî fî musîbetî vehlüf lî hayran minhâ

Bizim bütün varlığımız Allah'ındır ve sonunda yine O'na döneceğiz. Allahım! Başıma gelen felâketin sevâbını ver ve bana bundan daha hayırlısını lütfet" diye duâ ederse, Allah Teâlâ onu uğradığı sıkıntıdan dolayı mükâfâtlandırır ve ona kaybettiğinden daha hayırlısını verir."

Ümmü Seleme dedi ki: (Kocam) Ebû Seleme öldüğünde ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin öğrettiği gibi duâ ettim. Allah da bana Ebû Seleme'den daha hayırlısını, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi verdi. [645]

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
وَأَبْدِلْنِي بِها خَيْراً مِنْهَا».

440/1. Yine Ümmü Seleme radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Birinizin başına bir sıkıntı geldiğinde şöyle desin:

İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn, Allàhümme indeke ahtesibu musîbetî, fe'cürnî fîhâ, ve ebdilnî bihâ hayran minhâ

Bizim bütün varlığımız Allah'ındır ve sonunda yine O'na döneceğiz. Allahım! Başıma gelen musibetin mükâfâtını senden isterim. Bana onun

karşılığını ver ve ondan daha hayırlısını lütfet.”[646]

❀

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
السَّلامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ

441. Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kulun çocuğu vefât ettiği zaman Allah Teâlâ meleklerine,

‘Kulumun çocuğunu elinden aldınız öyle mi?’ diye sorar. Onlar da:

‘Evet’ diye cevap verirler. Allah Teâlâ,

‘Kulumun gönül meyvesini mi kopardınız?’ diye sorar. Melekler,

‘Evet’ diye cevap verirler. Allah Teâlâ tekrar,

‘O zaman kulum ne dedi?’ diye sorar. Melekler,

‘Sana hamd etti ve: **‘innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn:** Biz Allah’tan geldik, Allah’a döneceğiz’ dedi, diye cevap verirler.

O zaman Allah Teâlâ şöyle buyurur:

‘Kulum için cennette bir köşk yapın ve ona hamd köşkü adını verin.”[647]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
الْجَنَّةُ».

442. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Allah Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu söylemiştir:

"Mü'min bir kulumun dünyada sevdiklerinden birini aldığım zaman, buna sabredip sevabını benden beklerse, bu davranışının benim yanımdaki mükâfâtı kesinlikle cennettir."[648]

❀

١٨- بَابُ مَا يَقُولُهُ مَنْ بَلَغَهُ مَوْتُ صَاحِبِهِ

18. ARKADAŞININ ÖLÜM HABERİNİ ALAN NE DEMELİ?

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
فِي أَهْلِهِ فِي الْغَابِرِينَ، وَلَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ».

443. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Ölüm korku veren bir şeydir. Birinize din kardeşinin ölüm haberi gelince şöyle desin:

İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn ve innâ ilâ rabbinâ lemünkalibûn, Allàhümmektübhu indeke minel muhsinîn, vec'al kitâbehû fî illiyyîn, vahlüfhu fî ehlihî filgâbirîn, velâ tahrimnâ ecrahû, velâ teftinnâ ba'dehû

Bizim bütün varlığımız Allah'ındır ve sonunda yine O'na döneceğiz.[649] Sonunda hepimiz Rabbimize döneceğiz.[650] Allahım! Onu iyi kullarının arasına yaz. Onun amel defterini illiyyûn'a kaydet. Geride bıraktığı ailesine sen vekil ol. Katlandığımız bu musîbetin mükâfâtından bizi mahrûm etme ve ondan sonra bizi fitneye uğratma."[651]

Hadîs-i şerîfte geçen **İlliyyûn** hakkında âyet-i kerîmede şu bilgi veriliyor: "İyi kulların kayıtları ise İlliyyûn'dadır. İlliyyûn'un ne olduğunu bilir

misin? O her şeyin apaçık kaydedildiği bir kitaptır. Ona, Allah'a yakın olanlar şâhittir."[652]

❀

١٩- بَابُ مَا يَقُولُهُ إِذَا بَلَغَهُ مَوْتُ عَدُوِّ الْإِسْلَامِ

19. İSLÂM DÜŞMANI BİRİNİN ÖLDÜĞÜNÜ DUYUNCA NE DEMELİ?

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ أَبَا جَهْلٍ، فَقَالَ: «الْحَمْدُ لِلهِ الَّذِي نَصَرَ عَبْدَهُ، وَأَعَزَّ دِينَهُ».

444. Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına geldim ve ona,

"Yâ Resûlallah! Azîz ve Celîl olan Allah, Ebû Cehil'i öldürdü" dedim. Allah'ın Resûlü şöyle buyudu:

Elhamdülillahillezî nasara abdehû ve eazze dînehû

Kuluna yardım eden ve dinini güçlendiren Allah'a hamd olsun."[653]

İslâmiyet'in en büyük düşmanının ölüm haberini aldığı zaman Resûlullah Efendimiz'in kullandığı nezîh dil dikkatimizi çekmelidir.

❀

٢٠- بَابُ تَحْرِيمِ النِّيَاحَةِ عَلَى الْمَيِّتِ وَالدُّعَاءِ بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ

20. ÖLÜYE CÂHİLİYE ÂDETİNE GÖRE FERYÂT EDEREK AĞLAMANIN YASAK OLDUĞU

İslâm âlimleri, ölüye feryâdü figàn ederek ağlamanın, Câhiliye âdetlerine göre bağıra çağıra ağıt yakmanın, başa bir felâket geldiğinde helâk olmayı istemenin haram olduğunda görüş birliği etmişlerdir.

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، يَظْلِمُ مَنْ ظَلَمَهُ، وَلَا يَضْرِبُ مَنْ ضَرَبَهُ».

445. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Ölenin arkasından yanaklarını tokatlayan, yakasını paçasını yırtan, Câhiliye âdetine göre bağıra çağıra ağıt yakan bizden değildir.”[654]

❀

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَرِيءَ مِنَ الصَّالِقَةِ، وَالْحَالِقَةِ، وَالشَّاقَّةِ.

446. Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem feryât ederek ağlayan, saçını yolan, üstünü başını yırtan kadınların bu hâlini kesinlikle doğru bulmazdı.[655]

Âlimler şu konuda görüş birliği etmiştir: Ölünün ardından yüksek sesle ağlamak, saçlarını yolmak, üstünü başını yırtmak haramdır. Aynı şekilde saçlarını dağıtmak, yanaklarına vurmak, yüzünü tırmalamak, başına belâ ve felâket gelmesini istemek haramdır.

❀

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ وَسَلَّمَ، أَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

447. Ümmü Atiyye radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem biz kadınlardan bîat alırken, ölüye yüksek sesle ağlamayacağımıza dair söz aldı.[656]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
النَّسَبِ، وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ».

448. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Nesebe dil uzatmak ve ölüye yüksek sesle ağlamak, halk arasında yerleşmiş küfür niteliği taşıyan iki huydur.”[657]

Başkalarının soyuna, sülâlesine hakaret etmek ve ölüyü onda bulunmayan özelliklerle överek ona bağıra çağıra ağlamak İslâmiyet’ten önce yaşayan kâfirlerin âdetidir. Bu sebeple Müslüman, bu çirkin âdetlerden uzak durmalıdır.

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّائِحَةَ وَالْمُسْتَمِعَةَ».

449. Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ağıtçılara ve onu dinleyenlere lânet etmiştir.[658]

Ölen kimsenin özelliklerini sayarak bağıra çağıra ağlamak haramdır. Böyle yapmadan ölüye sessizce ağlamak haram değildir.

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
إِلَى لِسَانِهِ.

450. İbni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yanında Abdurrahman ibni Avf, Sa'd ibni Ebî Vakkâs ve Abdullah ibni Mes'ûd olduğu hâlde Sa'd ibni Ubâde'yi ziyâret etti. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Sa'd ibni Ubâde'nin ağır hasta olduğunu görünce ağladı. Onun ağladığını gören yanındaki sahâbîler de ağlamaya başladılar. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü şöyle buyurdu:

"Allah Teâlâ'nın gözyaşı ve kalbin elemi yüzünden kesinlikle azap etmeyeceğini bilmez misiniz? Fakat -mübârek dilini işâret ederek- **bunun yüzünden azap eder veya affeder."**[659]

❀

٤١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
يَرْحَمُ اللهُ مِنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَاءَ».

451. Üsâme bin Zeyd radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kucağına, kızının ölmek üzere olan oğlunu verdiler. Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek gözlerinden yaşlar boşandı. Bunu gören Sa'd ibni Ubâde,

"Yâ Resûlallah! Bu ne hâldir?" dedi. Allah'ın Resûlü ona şu cevabı verdi:

"Bu, Allah'ın, kullarının kalbine koyduğu merhamet duygusudur. Allah, ancak acıyabilen kullarına merhamet eder."[660]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
إِبْرَاهِيمُ لَمَحْزُونُونَ».

452. Enes radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, ruhunu teslim etmek üzere olan oğlu İbrâhim'in yanına girince gözlerinden yaşlar boşanmaya başladı. Bunun üzerine Abdurrahman İbni Avf,

"Ey Allah'ın Resûlü! Sen de mi ağlıyorsun?" diye sordu. Allah'ın Resûlü ona,

"**Ey İbni Avf! Bu gördüğün gözyaşları rahmet ve şefkat eseridir"** cevabını verdi. Sonra tekrar ağladı ve şunları söyledi:

"**Göz yaşarır, kalp hüzünlenir. Biz ancak Rabbimizi râzı edecek sözleri söyleriz. Ey İbrahim! Seni kaybetmekten dolayı gerçekten üzgünüz."**[661]

Bu konuda daha pek çok hadis vardır. Bu konudaki sahîh hadislerden biri "Ailesinin ağlamasından dolayı ölü azap görür" hadîs-i şerîfidir. Bu hadis şöyle açıklanmıştır: Şâyet ölen kimse, ölümünden sonra feryâdü figàn ederek kendisine ağlanmasını ailesine vasiyet etmişse, işte o kimse ailesinin bu tür ağlaması yüzünden azap görür. Bu hadis daha başka şekilde de açıklanmıştır. Ben bütün bunları veya çoğunu *Şerhu'l-Mühezzeb* adlı kitabımın Cenâiz bölümünde bir araya getirdim.

Âlimlere göre ölüm olayından önce de sonra da ağlamak câizdir. Fakat ölümden önce ağlamak daha uygundur.

❀

453. Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Atîk'in rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, "فَإِذَا وَجَبَ فَلَا تَبْكِيَنَّ بَاكِيَةٌ: Ölmek üzere olan kimse

rûhunu teslim edince, artık kimse ağlamasın” buyurmuştur.[662]

İmâm Şâfiî ve Şâfiî âlimler bir kimse öldükten sonra onun arkasından ağlamayı haram saymamışlar fakat bunu uygun olmayan bir davranış diye nitelemişlerdir. Hadîs-i şerîfteki “artık kimse ağlamasın” emrini de aynı şekilde yorumlamış ve mekrûh saymışlardır.[663]

❀

٢١- بَابُ التَّعْزِيَةِ

21. TÂZİYEDE BULUNMAK

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ عَزَّى مُصَابًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ».

454. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Başına bir felâket geleni tâziye/tesellî eden kimse, o sıkıntıya sabreden kadar sevap kazanır.”[664]

Tâziye (457. hadisten sonra bilgi verileceği üzere), sıkıntıya uğrayan birini, yanına giderek veya ona mektup yazarak, Allah sana bol mükâfât versin, şükrünü artırsın gibi sözlerle sabrı tavsiye etmek ve onu teselli etmektir.

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ: وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ عَزَّى ثَكْلَى، كُسِيَ بُرْدًا فِي الْجَنَّةِ».

455. Ebû Berze radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Çocuğu ölen bir kadını tâziye/tesellî eden kimseye cennette bir elbise giydirilir.”[665]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

456. Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhdan rivâyet edilen uzun bir hadîs-i şerîfe göre Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem kızı Fâtıma radıyallahu anhâya,

"Hayrola Fâtıma! Evinden niye çıktın?" diye sordu. O da:

"Şu cenâze evine geldim, cenâzeleri dolayısıyla onlara sabır tavsiye ettim veya cenâzeleri dolayısıyla onları tâziye/teselli etmeye geldim" diye cevap verdi.[666]

❀

وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ حُلَلِ الْكَرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

457. Amr ibni Hazm radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir mü'min, başına bir felâket gelen din kardeşini tâziye/teselli ederse, Azîz ve Celîl olan Allah, kıyâmet gününde ona ikrâm olarak bir elbise giydirir."[667]

*** Tâziye** sabır tavsiye etmek, cenâzesi olan kimseyi, üzüntüsünü azaltacak, başına gelen musîbeti hafifletecek sözlerle teselli etmektir ve bu sünnettir. Çünkü tâziye **iyiliği tavsiye etme, kötülükten sakındırma** ilâhî buyruğuna göre yapılmaktadır ve: **"İyilik ve takvâda yardımlaşın, kötülükte ve düşmanlıkta birbirinize destek vermeyin"** âyet-i kerîmesinin de bir gereğidir. İşte bu iki buyruk, tâziyenin en güzel iki delilidir.

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

٨٤. عَنْ بِلَالٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

458. Sahîh bir hadîs-i şerîfte Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Mü’min kul, din kardeşinin yardımına koştuğu sürece, Allah da o kulun yardımcısıdır.”[668]

***** Tâziye cenâzenin gömülmesinden önce de sonra da yapılabilir. Âlimlere göre tâziyenin süresi ölüm ânında başlar, definden üç gün sonraya kadar devam eder.

Şâfiî âlimlerinden Rüknülislâm Ebû Muhammed el-Cüveynî’nin (ö. 438/1047) dediği gibi, bu üç gün sözü kesin değil yaklaşık bir ifâdedir. Yine mezhebimizin âlimleri şöyle demişlerdir: Üç günden sonra tâziyede bulunmak doğru değildir. Çünkü tâziye, yakınını kaybedenin kalbini yatıştırmak için yapılır. Genellikle üç günden sonra da o kimse sâkinleşir. Üç günden sonra başsağlığı dileyerek üzüntüyü yenilememek gerekir. Çoğunluğun görüşü böyledir.

Şâfiî âlimlerinden İbnü’l-Kàs diye anılan Ebü’l-Abbâs Ahmed el-Bağdâdî (v. 335/946) şöyle demiştir: Üç günden sonra tâziyede bulunmakta bir sakınca yoktur. Hatta bunun bir sınırı da yoktur. Bu görüşü mezhebimize mensup bir âlimden İmâmü’l-Haremeyn el-Cüveynî de (v. 478/1085) nakletmiştir. Fakat üzerinde ittifak edilen görüş şudur: İki durum dışında üç günden sonra tâziye yapılmaz. Şâyet tâziyede bulunan veya kendisine başsağlığı dilenen kimse defin sırasında orada olmayıp üç günden sonra gelmişse, o zaman tâziyede bulunmakta bir sakınca yoktur.

Cenâzenin defnedilmesinden sonra tâziyede bulunmak daha fazîletlidir. Çünkü cenâze sahipleri definden önce defin hazırlığıyla meşgul olurlar. Definden sonra ise kaybettikleri kimseden ayrılmanın acısını daha çok hissederler. Cenâze sahiplerinde aşırı bir üzüntü görülmediği zaman böyle hareket edilir. Şâyet onların ileri derecede hüzünlendikleri görülürse, kendilerini tesellî etmek için definden önce tâziyede bulunmak uygun olur. Doğrusunu Allah bilir.

Ölünün Yakınlarına Tâziyede Bulunmalı

Ölen kimsenin büyük-küçük, kadın-erkek bütün yakınlarına ve akrabasına tâziyede bulunmak uygundur. Yalnız genç hanımlara sadece ona mahrem olanlar tâziyede bulunur.

Mezhebimizin ileri gelenleri sâlih kimseler ile başa gelen acıya dayanamayanları ve çocukları teselli etmenin daha önemli olduğunu söylemişlerdir.

Tâziye Etsinler Diye Bir Yerde Beklememeli

İmâm Şâfiî ve Şâfiî âlimleri şöyle demiştir: Kendilerine tâziyede bulunulması için ölü yakınlarının bir evde toplanıp beklemesi doğru değildir. Böyle yapacağına herkes günlük işiyle uğraşmalıdır. Bu konuda kadın ile erkek arasında bir fark yoktur. Bunun böyle olduğunu (muhaddis ve fakih) Hüseyin ibni İsmâil el-Mehâmilî (v. 330/942), İmâm Şâfiî'den nakletmiştir. Tâziye için bir yerde toplanmak tenzîhen mekrûhtur. Şâyet bu âdetle birlikte sonradan uydurulmuş bir âdet, bir bid'at daha varsa ki genellikle vardır, o zaman tâziye için bir yerde toplanmak çirkin haramlardan biri olur. Çünkü bu dinde bulunmayan, sonradan çıkarılan bir âdettir. Zira:

459. Sahîh bir hadîs-i şerîfte Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "٣٠- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا انْتَهَى إِلَى الصَّفِّ: (Kur'an ve Sünnet'e aykırı olarak) sonradan ortaya çıkarılan her şey bid'at, her bid'at da sapıklıktır."[669]

Tâziye Sözleri

Tâziye ifâdesinin belli bir kalıbı yoktur. İstenildiği şekilde tâziye yapılır.

Mezhebimizin âlimleri, Müslümanlar'ın tâziye sırasında birbirine şöyle demesini uygun görmüşlerdir: "Allah mükâfâtını artırsın, gönlüne sükûnet versin, merhûmun günahlarını bağışlasın."

Kâfir bir yakını ölen Müslüman şöyle tâziye edilir: "Allah mükâfâtını artırsın, gönlüne sükûnet versin."

Müslüman bir yakını ölen gayr-i müslime tâziye sırasında şöyle denir: "Allah gönlüne sükûnet versin, merhûmun günahlarını bağışlasın."

Dindaşını kaybeden bir gayr-i müslime de: "Allah onun yerini doldursun" denir.

En güzel tâziye ifâdesi şöyledir:

٤١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ
مُسَمًّى، فَمُرْهَا فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ».

460. Üsâme bin Zeyd radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin kızlarından biri ona haber gönderdi ve bebeğinin veya oğlunun ölmek üzere olduğunu söyleyerek evine gelmesini istedi. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bu haberi getiren kimseye şöyle buyurdu:

“Geri dön ve kızıma şunu söyle: Alan da veren de Allah’tır. O’nun katında her şeyin belli bir vakti vardır. Sabretsin ve mükâfâtını Allah’tan beklesin.”[670] Râvi hadisin tamamını zikretti.

Ben de derim ki: Bu hadîs-i şerîf, dinin asıl ve ikinci derecedeki konularına dâir pek çok önemli meseleyi, âdâbı ve başa gelen bütün felâketlere, üzüntülere, hastalıklara sabretmeyi içeren İslâm’ın en büyük esaslarından biridir.

Bu hadiste geçen:

“Alan da Allah’tır” ifâdesinin mânâsı şudur: Bütün kâinât Allah Teâlâ’nın mülküdür. O sizden, size âit olan bir şeyi almadı. Size emânet olarak verdiği bir şeyi geri aldı. Hadîs-i şerifteki,

“Veren de Allah’tır” ifâdesinin mânâsı şudur: Allah Teâlâ’nın size lütfedip verdiği, O’nun mülkünde olmayan bir şey değildir. Tam aksine size verdiği şey de Allah’ındır ve verdiği şeyi istediği gibi kullanma yetkisine sahiptir.

“O’nun katında her şeyin belli bir vakti vardır.” Bu sebeple boşuna sızlanıp durmayın; O’nun sizden aldığı varlığın belirlenen eceli dolduğu için onu geri almıştır. Bir kimsenin eceli gelmeden ölmesi de sonraya kalması da aslâ mümkün değildir. İşte bütün bunları bildiğinize göre, sabredin ve başınıza gelen sıkıntının mükâfâtını Allah’tan bekleyin. Doğrusunu Allah bilir.

٤٦١. عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ بْنِ إِيَاسٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ يَبْتَدِرُونَهَا، أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلُ».

461. Tâbiîn muhaddislerinden Muâviye bin Kurre bin İyâs'ın, ashâb-ı kirâmdan olan babası Kurre bin İyâs radıyallahu anhdan rivâyet ettiğine göre Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ashâbından birini göremeyince onun nerede olduğunu sordu. Sahâbîler de:

"Yâ Resûlallah! Her zaman onun yanında gördüğün küçük oğlu öldü (onun için gelemiyor)" dediler.

Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem o sahâbî ile karşılaştı ve ona çocuğunu sordu. O da çocuğunun vefât ettiğini söyleyince Allah'ın Resûlü ona tâziyede bulundu ve şöyle sordu:

"Ey falan, söyle bakalım. Vefat eden çocuğunun, yaşadığın sürece hep senin yanında bulunmasını mı yoksa yarın cennetin hangi kapısına gidersen onun senden önce koşup kapıyı açarak "Buyur babacığım!" demesini mi isterdin?" O sahâbî,

"Ey Allah'ın elçisi! Elbette onun benden önce koşup cennetin kapısını açmasını isterdim" dedi. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de ona,

"Öyleyse istediğin olacak" buyurdu.[671]

462. İmâm Şâfiî (v. 204/820), tebe-i tâbiîn neslinin tanınmış hadis hâfızı ve fıkıh âlimi Abdurrahmân ibni Mehdî'nin (v. 198/813) bir çocuğunun vefât ettiğini ve buna aşırı derecede üzüldüğünü haber aldı. Bunun üzerine İmâm Şâfiî -Allah ona rahmet eylesin- ona şöyle bir mektup yazdı:

"Ey benim kardeşim! Başkalarını nasıl tâziye ve teselli ediyorsan, kendini de öyle tâziye ve teselli et. Başkalarında görüp de beğenmediğin bir davranışı, kendin için de uygun görme. Şunu iyi bil ki felâketlerin en acısı,

sevincini yitirmek ve elde edeceğin sevaptan da mahrum kalmaktır. Üzüntünün üzerine bir de günah binerse, bunun ne büyük felâket olduğunu var hesap et. Sevap kazanma fırsatını yakalamaya çalışmaktansa, ayağına kadar gelen böyle bir fırsatı değerlendirmeye bak. Başına sıkıntı geldiğinde, Allah sana sabır ilhâm eylesin. Sabretmek sûretiyle bize de sana da mükâfât ihsân eylesin.

İmâm Şâfiî ona şu anlamda iki beyit yazdı:

Tâziye sünnettir diye seni teselli ediyorum.

Yoksa ebediyyen yaşamayacağımı ben de biliyorum.

Tâziye eden de edilen de bir süre yaşasa bile,

Sonunda onlar da gidecek, ölenin gittiği yere.

Adamın biri, oğlu ölen bir dostuna tâziye olarak şunları yazdı:

Çocuk, yaşadığı sürece (dine aykırı davranışları yüzünden) babasının üzüntüsüne ve imtihan edilmesine vesîledir. Onun daha önce vefât etmesi babası için hayır ve rahmettir. Sakın üzüntümü ve imtihan vesîlemi yitirdim diye sızlanma! Allah Teâlâ'nın yavrunun yerine sana verdiği hayır ve rahmeti kaybetme.

Abbâsî halîfesi Mûsâ bin el-Mehdî, İbrâhim ibni Sâlim'i oğlunun ölümü dolayısıyla şöyle tâziye etti:

"Çocuğun bir imtihan vesîlesi iken Allah seni sevindirdi. O hayır ve rahmet iken de seni hüzünlendirdi."

Bir adam bir başkasını şöyle tâziye etti:

"Sana takvâ sahibi ve sabırlı olmayı tavsiye ederim. Mükâfâtını Allah'tan bekleyen sabreder. Şimdi sabretmeyen sonunda sabretmek zorunda kalır."

Yine bir adam bir başkasını şöyle tâziye etti:

"Âhirette sana mükâfât kazandıracak olan, dünyada seni sevindirecek olandan daha hayırlıdır."

❀

463. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, bir çocuğunu defnettiği zaman, onun kabri başında güldü. Bunu görenler ona,

"Kabir başında gülüyor musun?" dediler. İbni Ömer onlara,

"Ben şeytanın burnunu sürtmek istedim" dedi.

Tâbiîn âlimi İbni Cüreyc (v. 150/767) -Allah ona rahmet eylesin- şöyle dedi:

“Başına felâket geldiği zaman, mükâfâtını Allah’tan bekleyerek tesellî aramayan, hayvanlar gibi (acıyı unutarak) teselli bulur.”

Kırâat âlimi ve muhaddis Humeyd el-A‘rec (v. 130/747) şöyle dedi:

Tâbiîn âlimi Saîd ibni Cübeyr’i (v. 94/713) gördüm -Allah ona rahmet eylesin- oğluna bakarak:

“Senin bana nasıl daha faydalı olacağını çok iyi biliyorum” dedi. Ona,

“O sana nasıl daha faydalı olur?” diye sordular. O da:

“Ölür, ben de buna sabrederek mükâfâtını Allah’tan beklerim” dedi.

Tâbiîn âlimi Hasan-ı Basrî’den (v. 110/728) -Allah ona rahmet eylesin- rivâyet edildiğine göre, bir adam oğlunun ölümüne çok üzüldü ve üzüntüsünü Hasan-ı Basrî’ye anlattı. O da ona,

“Oğlun senden hiç ayrı kalır mıydı?” diye sordu. Adam,

“Evet, gurbette olduğu günler, beraber olduğumuz günlerden daha fazlaydı” dedi. Hasan-ı Basrî ona,

“Öyleyse onun gurbette olduğunu düşün. Bunun sevâbı, beraber olduğunuz günlerde kazanacağın sevaptan daha fazladır” diye cevap verdi. Bunun üzerine adam Hasan-ı Basrî’ye,

“Ey Ebû Saîd! Oğlumun ayrılığına duyduğum acıyı hafiflettin” dedi.

Tâbiîn âlimi Meymûn ibni Mihrân’dan (v. 117/735) rivâyet edildiğine göre, (Hulefâ-i Râşidîn’in beşincisi sayılan) Ömer ibni Abdilazîz radıyallahu anhın oğlu Abdülmelik vefât edince bir adam ona tâziyede bulundu. Bunun üzerine Ömer ibni Abdilazîz şöyle dedi:

“Oğlum Abdülmelik’in bir gün öleceğini biliyorduk. Emr-i hak vâki olunca da bunu yadırgamadık.”

Ömer ibni Abdilazîz’in torunu Bişr ibni Abdullah şöyle dedi:

“Ömer ibni Abdilazîz oğlu Abdülmelik’in kabri başında durdu ve şunu söyledi: Yavrucuğum! Allah sana rahmet eylesin. Doğduğun zaman bizi çok sevindirdin. Büyüdüğün zaman iyi bir evlât oldun. Artık seni çağırdığım vakit bana cevap vermeni beklemiyorum.”

Mesleme şöyle dedi: Ömer ibni Abdilazîz, oğlu Abdülmelik vefât edince, yüzündeki örtüyü açtı ve şöyle dedi:

“Yavrucuğum, Allah sana rahmet eylesin. Doğduğunu bana müjdeledikleri gün çok sevinmiştim. Yaşadığın sürece de senden çok memnun oldum. Ama şu an sevindiğim kadar hiçbir zaman sevinmedim. Çünkü sen vallahi babanı cennete çağırıyorsun.”

Tarih ve ensâb âlimi Ebü’l-Hasen el-Medâinî (v. 228/843) şöyle dedi: Ömer ibni Abdilazîz oğlu ölüm döşeğinde iken yanına gitti ve aralarında şu

konuşma geçti:

“Yavrucuğum! Kendini nasıl hissediyorsun?”

“Emr-i hak vâki olacak sanıyorum.”

“Yavrum! Senin vefâtına sabrederek kazanacağım sevabı, senin benim vefâtıma sabrederek kazanacağın sevaba tercih ederim.”

“Babacığım! Ben de senin sevdiğin şeyin olmasını, benim sevdiğim şeyin olmasına tercih ederim.”

Tebe-i tâbiîn neslinden olan Cüveyriye bin Esmâ (v. 173/789) amcasının şöyle dediğini rivâyet etti:

“Üç kardeş Tüster savaşına katılmış, üçü de şehit düşmüştü. Bir gün anneleri bir iş için çarşıya çıktığında Tüster savaşına katılan bir adamı görüp tanıdı ve ona çocuklarının durumunu sordu. Adam da hepsinin şehid düştüğünü söyledi. Kadın ona,

‘Düşmana hücum ederken mi, yoksa kaçarken mi şehid düştüler?’ diye sordu. Adam,

‘Düşmana hücum ederken şehid düştüler’ dedi. Bunun üzerine o kadın,

‘Allah’a hamd olsun. Onlar kurtuluşa erdiler, bizim de namusumuzu korudular. Onlara canım da anam babam da fedâ olsun’ dedi.”

İmâm Şâfiî’nin -Allah ona rahmet eylesin- bir çocuğu öldü. Bunun üzerine şu beyti söyledi:

“Dünya böyledir işte, sabret,

Ya malını kaybedersin, ya sevdiğinden ayrılırsın.”

Tarih ve ensâb âlimi Ebü’l-Hasen el-Medâinî (v. 228/843) şöyle dedi:

Ubeydullah ibni Hasan’ın Basra kadısı ve emîri olduğu günlerde babası Hasan vefât etti; bu sebeple ona pek çok kimse tâziyede bulundu. Bu arada başına bir musîbet gelen insanın sabırlı olmasıyla, sabırsızlık göstermesini ortaya koyan şey üzerinde tartıştılar ve şu sonuca vardılar: İnsan varlığına alıştığı şeyden ayrı kalırsa sabırsızlık gösterir.

Bu konuda pek çok rivâyet vardır. Bu kitabın o rivâyetlerden tamamen yoksun kalmaması için, onların bir kısmını buraya aldım. Doğrusunu Allah bilir.

İslâm Târihinde Meydana Gelen Vebâ Salgınları

Bu olayları şunun için zikrediyorum: İnsan başkalarının başına gelen felâketleri duyunca tesellî bulur ve sabreder. Bizim başımıza gelen musîbet, daha önce meydana gelen felâketler yanında çok basit kalır.

Tarih ve ensâb âlimi Ebü'l-Hasen el-Medâinî'nin (v. 228/843) haber verdiğine göre, (kendi zamanına kadar) İslâm târihinde beş büyük vebâ (tâûn) salgını meydana gelmiş olup şunlardır:

***** Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında Medâin'de meydana gelen Şîrûye tâûnu. Hicretin 6. yılında (milâdî 627) meydana gelmiştir.

***** Hz. Ömer devrinde Şam'da meydana gelen Amvâs tâûnu. Bu salgında 25.000 kişi ölmüştür.

***** Abdullah ibni'z-Zübeyr devrinde, hicretin 69. yılı şevvâl ayında (milâdî 688) meydana gelen ve üç gün devam eden tâûnda (Cârif tâûnu), Her gün 70.000 kişi ölmüştür. Bu salgında Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın seksen üç, bir başka rivâyete göre yetmiş üç oğlu ölmüştür. Tâbiîn âlimlerinden Abdurrahmân ibni Ebî Bekre'nin de (v. 96/714) kırk oğlu ölmüştür.

***** Hicretin 87. yılında Şevvâl ayında (milâdî 706) Feteyât tâûnu meydana gelmiştir

***** Hicretin 131. yılında Recep ayında (milâdî 748) bir tâûn daha meydana gelmiştir. Bu tâûn Ramazan ayında şiddetlenmiş, (Basra'da) Sikketü'l-Mirbed'de her gün 1.000 kişinin cenâzesi kaldırılmış ve tâûn şevvâl ayında hafiflemiştir.

***** Kûfe'de hicretin 50. yılında (milâdî 670) çıkan tâûnda da ashâb-ı kirâmdan Mugîre bin Şu'be vefât etmiştir.

Tanınmış âlim İbni Kuteybe de (v. 276/889) *el-Maârif* adlı eserinde, dil ve edebiyât âlimi Asmaî'den (v. 216/831) tâûnların sayısı hakkında bazı farklar bulunmakla beraber buna benzer bilgi nakletmiş ve Feteyât tâûnuna neden genç kızlar tâûnu anlamında böyle bir isim verildiğini açıklamıştır. Buna göre bu tâûn Basra, Vâsıt, Şam ve Kûfe'de kızlar arasında başlamıştır. Bu tâûna Eşrâf tâûnu adı da verilir; çünkü bu tâûnda ileri gelen insanlardan pek çoğu vefât etmiştir. Mekke ve Medine'de hiç tâûn görülmediğini de söylemiştir.

Tâziye konusu oldukça geniş bir konudur. Bu konuda yazmadıklarım yazdıklarımdan daha fazladır. Ben bu bahsi *Şerhu Sahîh-i Müslim* adlı kitabımın baş tarafında daha geniş bir şekilde anlattım. Başarıyı nasip eden Allah'tır.

٢٢- بَابُ جَوَازِ إِعْلَامِ أَصْحَابِ الْمَيِّتِ وَقَرَابَتِهِ بِمَوْتِهِ وَكَرَاهَةِ النَّعْيِ

22. ÖLÜNÜN YAKINLARINA VE AKRABASINA ÖLÜM HABERİNİ BAĞIRIP ÇAĞIRMADAN DUYURMAK

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنِ النَّعْيِ.

464. Huzeyfe ibnü’l-Yemân radıyallahu anh şöyle dedi:

“Öldüğüm zaman bunu kimseye duyurmayın. Çünkü bu işin ağlayıp sızlamak sûretiyle ilân edilmesinden korkarım. Zira ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi, ölüm haberini bağırıp çağırarak duyurmayı yasaklarken dinledim.”[672]

Birinin ölüm haberini duyurmak, aşağıda görüleceği üzere sünnettir. Yasak olan, bunun Câhiliye devrinde olduğu gibi, ağlayıp sızlamak ve ölende bulunmayan özellikleri sayıp dökmek sûretiyle ilân etmektir.

❀

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

465. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Birinin öldüğünü bağırıp çağırarak ilân etmeyin. Çünkü ölüm hâdisesini böyle duyurmak, Câhiliye devrinin âdetidir.”[673]

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَى النَّجَاشِيَّ إِلَى أَصْحَابِهِ.

466. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Habeşistan necâşîsinin vefât ettiğini ashâbına duyurdu.[674]

❀

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
وَلَمْ يُعْلَمْ بِهِ: «أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمُونِي بِهِ؟»

467. Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, ashâb-ı kirâmın kendisine haber vermeden gece defnettikleri bir kimse hakkında şöyle buyurdu:

“Onun vefât ettiğini bana haber vermeli değil miydiniz?”[675]

Mezhebimize ve diğer mezheplere mensup muhakkık (araştırmacı) âlimler bu iki hadise dayanarak, ölen kimsenin ailesine, yakınlarına ve dostlarına onun vefât haberini duyurmanın müstehap olduğunu söylediler ve şöyle dediler:

Ölüm haberinin başkalarına duyurulması konusundaki yasak, Câhiliye devri âdetlerine göre yapılan duyurma ile ilgilidir. Bu şöyle olurdu: İleri gelenlerden biri öldüğü zaman diğer kabilelere bir atlı gönderirlerdi, o da gittiği yerde: “Falanın ölümüyle Araplar helâk oldu” diye söze başlar, bunun üzerine bağıra çağıra ağlanırdı.

(İmâm Şâfiî’nin önde gelen talebesi) Müzenî (v. 264/878) Şâfiî fıkhına dâir *el-Hâvî* adlı eserinde, bir kimsenin öldüğünü ilân etmenin, bunu yüksek sesle duyurmanın ve başkalarına bildirmenin müstehap olduğuna dâir Şâfiîler’in iki görüşü bulunduğunu söylemiştir.[676] Bazı âlimler, namazını kılanların ve duâ edenlerin çok olması için sahipsiz ölülerin ve yakın akrabaların vefât ettiğini duyurmanın müstehap olduğunu söylemişlerdir. Bazı âlimler de böyle bir duyurunun garîb ve sahipsiz ölüler için müstehap olduğunu, başkaları için müstehap olmadığını söylemişlerdir.

Ben de derim ki: Vefât haberini duyurmak herkes için uygundur, böyle bir ayırım yapmaya da gerek yoktur.

❀

٢٣- بَابُ مَا يُقَالُ فِي حَالِ غُسْلِ الْمَيِّتِ وَتَكْفِينِهِ

23. CENÂZE YIKANIRKEN VE KEFENLENİRKEN NE DENİR?

Cenâze yıkanırken ve kefenlenirken Allah Teâlâ'yı çokça zikretmek ve ölene duâ etmek müstehaptır.

Mezhebimizin âlimleri şöyle demişlerdir: Cenâzeyi yıkayan kimse, onun yüzünün nurlu, kokusunun güzel olması gibi iyi hâllerini gördüğünde bunu başkalarına da söylemelidir. Şâyet cenâzenin yüzünün karardığını, kötü koktuğunu, bir organının bozulduğunu, şeklinin değiştiğini görürse, bu durumu başkalarına söylemesi haramdır. Âlimler görüşlerini şu rivâyetlere dayandırdılar:

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ وَسَلَّمَ قَالَ: «اُذْكُرُوا مَحَاسِنَ مَوْتَاكُمْ، وَكُفُّوا عَنْ مَسَاوِيهِمْ».

468. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Ölülerinizin iyi taraflarından söz edin. Kötülüklerini anmayın."[677]

❀

١٣٢. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ، غَفَرَ اللهُ لَهُ أَرْبَعِينَ مَرَّةً».

469. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin âzatlı kölesi Ebû Râfi'den rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bir cenâzeyi yıkayan ve onda gördüğü kusurları başkalarına söylemeyen kimseyi, Allah Teâlâ kırk defa bağışlar."[678]

Âlimlerimizin büyük çoğunluğu bu meselede bu kadar bilgi vermekle yetinmişlerdir. Ancak Yemenli fakih Yahyâ bin Ebi'l-Hayr el-İmrânî (v. 558/1163) *el-Beyân*[679] adlı eserinde şunları söylemiştir:

“Şâyet yıkanan ölü bid’atçı ve bid’atını açıkça ortaya koymaktan çekinmeyen biriyse[680] ve onu yıkayan kimse kendisinden kötü hâller görmüşse, insanları bid’atten sakındırmak için onda gördüğü çirkin hâlleri söylemelidir.”

❀

٢٤- بَابُ أَذْكَارِ الصَّلَاةِ عَلَى الْمَيِّتِ

24. CENÂZE NAMAZININ ZİKİRLERİ

Cenâze namazı farz-ı kifâyedir.[681] Cenâzenin yıkanması, kefenlenmesi ve defnedilmesi de farz-ı kifâyedir. Bütün âlimler bu konuda görüş birliği etmişlerdir. Bu farzın yerine getirilmiş olması için dört görüş vardır. Âlimlerimizin çoğuna ve en sahîh görüşe göre cenâze namazını bir kişinin kılmasıyla bu farz yerine getirilmiş olur. İkinci görüşe göre iki, üçüncü görüşe göre üç, dördüncü görüşe göre de dört kişinin kılmasıyla cenâze namazı kılınmış olur. Bunların cemâat hâlinde veya tek başlarına kılmaları arasında fark yoktur.

Cenâze namazının nasıl kılınacağına gelince; cenâze namazı dört tekbîr ile kılınır. Bu tekbîrlerden biri alınmazsa namaz kılınmış olmaz. Beşinci bir tekbîr alınırsa, namazın geçersiz olup olmaması konusunda âlimlerimizin iki görüşü vardır. En doğru görüşe göre, beşinci bir tekbîr de alınsa namaz sahîhtir.

Bir kimse imâma uyarak cenâze namazı kılıyorsa, imâm da beşinci bir tekbîr almışsa, o zaman âlimlerimize göre iki durum söz konusudur: En sahîh görüşe göre namaz bozulmaz. Şâyet ‘Beşinci tekbîr alınırsa namaz geçersiz olur’ dersek, imâma uyan kişi imâmdan ayrılır. Bu tıpkı normal namazda imâma uyan kimsenin durumu gibidir. Şöyle ki, imâm dördüncü rekâttan sonra selâm vermeyip beşinci rekâta kalksa, cemâat imâmdan ayrılır. En sahîh görüşe uyarak, beşinci tekbîr namazı bozmak dersek, imâma uyan kişi ondan ayrılmaz, ama beşinci tekbîri de almaz. Bazı âlimlerin ileri sürdüğü zayıf bir görüş daha vardır: Buna göre, imâm beşinci tekbîri aldığında, ona uyan kişi de tekbîr alır.

Bu konudaki sahîh görüşü dikkate alarak, imâma uyan kimse beşinci tekbîri almaz dersek, o zaman selâm vermek için imâmı bekler mi, yoksa

kendisi selâm vererek namazdan çıkar mı? Bu konuda da iki görüş olmakla beraber sahîh olan, imâmı beklemek ve onunla birlikte selâm vermektir.

Ben bütün bu konuları *Şerhü'l-Mühezzeb* adlı kitabımda delilleriyle ve şerhleriyle izah ettim.

Cenâze namazında her tekbîr ile birlikte elleri kaldırmak müstehaptır.

Hanefî mezhebine göre sadece ilk tekbîrde eller kaldırılır, diğer tekbîrlerde kaldırılmaz.

Cenâze namazını kılmaya başlarken tekbîrin nasıl alınacağı, bu sırada nelerin müstehap olduğu, ne yapılırsa tekbîrin geçersiz olacağı gibi hususlar "Namazda Okunacak Zikirler" bölümünde anlattığım gibidir.

Cenâze namazında tekbîrler arasından okunacak zikirlere gelince:

İlk tekbîrden sonra Fâtiha sûresi okunur.

Hanefîler, ilk tekbîrden sonra "sübhâneke" duâsını, "vecelle senâük" cümlesiyle birlikte okurlar. İmâm Şâfiî'ye göre Fâtiha'yı okumak farzdır. Hanefîler Fâtiha sûresini duâ niyetiyle okuyabilirler.

İkinci tekbîrden sonra Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirilir.

Üçüncü tekbîrden sonra cenâzeye duâ edilir. Bu duâ, adına duâ denecek kadar bir miktar olmalıdır.

Dördüncü tekbîrden sonra bir şey okumak gerekli değildir. Ama ileride nakledeceğim zikirleri okumak uygundur.

Fâtiha sûresini okumadan önce alınan tekbîrin ardından eûzü besmele çekmenin ve başlama duâsını (Sübhâneke) okumanın müstehap olup olmadığı konusunda âlimlerimiz ihtilâf etmişlerdir. Fâtiha'dan sonra bir sûre okunup okunmayacağı konusunda üç görüş vardır:

1. Bunların hepsini okumak müstehaptır.

2. Müstehap değildir.

3. Müstehap olan eûzü besmele çekmektir. Başlama duâsı (sübhâneke) ve bir sûre okumak müstehap değildir. Bu üç görüşten en doğru olanı budur.

Fâtiha'dan sonra "âmîn" demenin müstehap olduğunu bütün âlimler kabul etmişlerdir.

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ
دَعَا بِهَا، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَدْعُوَ بِدُعَاءٍ دَعَا بِهَا فِيهِ.

470. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, o bir defasında cenâze namazı kıldırdı, Fâtiha sûresini okudu ve:

"Fâtiha'yı okumanın sünnet olduğunu bilesiniz diye onu okudum" dedi. [682]

Hanefîler Hz. Ömer, Hz. Ali gibi sahâbîlerin uygulamalarını dikkate alarak cenâze namazında kırâatin olmadığını söylemişlerdir. Medineli olan İmâm Mâlik de Medine'de cenâze namazlarında Fâtiha okunmadığını söylemiştir. Şâfiîler ise cenâze namazında Fâtiha sûresini okurlar.[683]

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ "bunun sünnet olduğunu bilesiniz diye onu okudum" derken, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin uygulamasının böyle olduğunu bilesiniz diye yaptım demek istemiştir. *Sünen-i Ebî Dâvûd*'da, İbni Abbâs'ın bir cenâze namazında Fâtiha sûresini okuduğu, sonra peygamber de böyle yapmıştır anlamında, "bu sünnettendir"[684] dediği kaydedilir. Hadis ve usûl-i fıkıh kitaplarında geçtiği üzere ashâb-ı kirâm, "Bu konu sünnette böyledir" derken, Peygamber aleyhisselâmın uygulaması böyledir, demek istemişlerdir.

Şâfiîler'e göre cenâze namazında Fâtiha sûresini sesli değil, sessiz okumak sünnettir. Cenâze namazı gündüz de kılınsa, gece de kılınsa Fâtiha sessiz okunur. Şâfiîler'in büyük çoğunluğunun kabul ettiği sahîh ve yaygın olan uygulama böyledir. Şâfiî âlimlerinden bazıları ise cenâze namazı gündüz kılınırsa Fâtiha sessiz, gece kılınırsa sesli okunur demiştir.

Cenâze namazının ikinci tekbîrinden sonra vâcibin en az derecesi "اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ: ***Allàhümme salli alâ Muhammedin***" demektir. "وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ: ***Ve alâ âli Muhammed***" demek ise müstehaptır; bunu söylemek Şâfiîler'in büyük çoğunluğuna göre vâcip değildir. Her ne kadar bazı Şâfiî âlimleri 've alâ âli Muhammed' demenin vâcip olduğunu söylemişse de bu taraftarı bulunmayan (şâz) zayıf bir görüştür.

Vakit müsâit ise ikinci tekbîrden sonra mü'min erkek ve kadınlara duâ etmek müstehaptır. İmâm Şâfiî bunu söylemiş, Şâfiî âlimler de bu görüşe katılmışlardır.

İmâm Şâfiî'nin talebesi Müzenî (v. 264/878), hocası Şâfiî'nin ikinci rekâtta Azîz ve Celîl olan Allah'a hamd etmenin de müstehap olduğunu söylediğini nakletmiştir. Âlimlerimizden bazıları bunun müstehap olduğunu söylemişse de çoğunluk bu görüşe katılmamıştır. Bunun müstehap olduğunu kabul edersek, önce Allah'a hamd etmeli, sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmeli, ardından da mü'min erkek ve kadınlara

duâ etmelidir. Bu sıralama gözetilmezse namaz tamamdır; ama fazîletli olan terk edilmiş sayılır.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salavât getirme konusunda pek çok hadis vardır. Bunlar Beyhakì'nin *es-Sünen*'inde de rivâyet edilmiştir. Ben bu bahsi burada kısaca vermek istedim. Çünkü bu konunun genişçe anlatılacağı yer fıkıh kitaplarıdır. Nitekim *Şerhu'l-Mühezzeb*'de genişçe anlattım.

Cenâze namazının üçüncü tekbîrine gelince; bu tekbîrden sonra ölüye duâ etmek vâciptir. Duânın en azı, adına duâ denecek kadar bir miktardır. Meselâ şu ve benzeri ifâdeler birer duâdır:

رَحِمَهُ اللهُ (***Rahimehullâh*** : Allah ona rahmet etsin.)

غَفَرَ اللهُ لَهُ (***Gaferallâhu lehû*** : Allah onu bağışlasın.)

أَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ (***Allâhümmağfir lehû*** : Allahım, onu bağışla.)

أَللّٰهُمَّ اهْدِنِي (***Allàhümmerhamhu*** : Allahım, ona rahmet eyle.)

اللّٰهُمَّ الْطُفْ بِهِ (***Allâmümmeltuf bihî*** : Allahım, ona lütfeyle.)

Müstehap olan Peygamber Efendimiz'in hadislerinde ve ashâb-ı kirâmın sözlerinde geçen duâları yapmaktır. Bu duâların en sahîhleri şunlardır:

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَشِرْكِهِ، وَأَنْ نَقْتَرِفَ سُوءًا عَلَى أَنْفُسِنَا أَوْ نَجُرَّهُ إِلَى مُسْلِمٍ».

471. Avf ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir cenaze namazı kıldırdı. Onun şöyle duâ ettiğini duydum ve ezberledim:

Allâhümmağfir lehû verhamhü ve âfihî va‘fü anhü, ve ekrim nüzülehû, ve vessi‘ müdhalehû, vağsil bilmâi vesselci velberedi, ve nakkıhî minel hatâyâ kemâ nakkaytes sevbel ebyada mined denesi, ve ebdilhü dâren hayran min dârihî, ve ehlen hayran min ehlihî, ve zevcen hayran min zevcihî, ve edhılhül cennete, ve eızhü min azâbil kabri ve min azâbin nâri

“Allahım! Onu bağışla, ona rahmet eyle, onu azap ve sıkıntılardan koru. Kusurlarını affeyle. Cennetten nasîbini ihsân eyle, kabrini genişlet. Onu su ile, kar ile ve dolu ile yıka. Beyaz elbiseyi kirden temizler gibi onu günahlarından arındır. Ona kendi evinden daha güzel bir ev, ailesinden daha hayırlı bir aile, eşinden daha hayırlı bir eş ver. Onu cennete koy, kabir ve cehennem azabından koru.”

Avf ibni Mâlik diyor ki: “Bu güzel duâları duyunca ‘Keşke o ölen ben olsaydım’ diye arzu ettim.”[685]

Müslim’in bir başka rivâyetinde **“Allahım! Onu kabir fitnesinden ve kabir azabından koru”**[686] ifâdesi geçmektedir.

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

الْإِيمَانِ، أَللّٰهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ».

472. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir cenâze namazı kıldırdı ve şöyle duâ etti:

Allâhümmağfir lihayyinâ ve meyyitinâ, ve sağîrinâ ve kebîrinâ, ve zekerinâ ve ünsânâ, ve şâhidinâ ve gàibinâ. Allàhümme men ahyeytehû minnâ feahyihî alel İslâmi, ve men teveffeytehû minnâ fetevvehû alel îmâni. Allàhümme lâ tahrimnâ ecrehû, velâ teftinnâ ba‘dehû

“Allahım! Dirilerimizi ve ölülerimizi, küçüklerimizi ve büyüklerimizi, erkeklerimizi ve kadınlarımızı, burada bulunanlarımızı ve bulunmayanlarımızı bağışla. Allahım! Bizden hayatta bırakacaklarını İslâm

üzere yaşat. Öldüreceklerini îman ile öldür. Bizi bu cenâzede bulunmanın sevâbından mahrûm eyleme ve ondan sonra bizi fitneye düşürme.”[687]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

لَهُ الدُّعَاءَ»

473. Yine Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

“Cenaze namazı kıldığınız zaman ölen kimseye bütün samimiyetinizle duâ edin.”[688]

❀

٤. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، عَزَّ جَارُكَ، وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ».

474. Yine Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem cenaze namazında şöyle duâ etmiştir:

Allâhümme ente rabbühâ ve ente halaktehâ ve ente hedeytehâ lil İslâmi ve ente kabazte rûhehâ ve ente a‘lemü bisirrihâ ve alâniyetihâ, ci’nâke şüfeâe lehû

“Allahım! Bu cenazenin Rabbi sensin, onu sen yarattın, sen İslâmiyetle şereflendirdin. Şimdi rûhunu da sen aldın. Onun gizli ve açık hâllerini en iyi sen bilirsin. Biz senin huzûruna, ona şefaatçi olarak geldik, onu bağışla.”[689]

❀

قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ: عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَهُ وَارْحَمْهُ، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ».

475. Vâsile bin Eska‘ radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bize Müslümanlar’dan birinin cenâze namazını kıldırmıştı. Bu sırada onun şöyle duâ ettiğini duydum:

Allàhümme inne fülânebne fülânin fî zimmetike ve habli civârike, fekıhi fitnetel kabri ve azâben nâri, ve ente ehlül vefâi velhamdi. Allàhümme fağfir lehû verhamhü, inneke entel gafûrur rahîm

“Allahım! Falan oğlu falan sana emânettir ve senin güvencene sahiptir. Artık onu kabir fitnesinden ve cehennem azabından koru. Sen sözünde duran ve hamde lâyık olansın. Allahım! Onu bağışla ve ona rahmet eyle. Şüphesiz bağışlayan ve merhamet eden sensin.”[690]

İmâm Şâfiî -Allah ona rahmet eylesin- bu hadîs-i şerîflerden ve başka hadislerden seçerek bir duâ tertip etti ve cenâze namazı kılan kimsenin şöyle duâ edeceğini söyledi:

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ، أَوْ تَمْلَأُ، مَا بَيْنَ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا ٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ،

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ

٣١٢. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ:

“Allahım! Bu insan senin kulundur, kulunun evlâdıdır. Dünyadaki rahatını, genişliğini, sevimliliğini, oradaki sevdiklerini geride bıraktı; kabrin karanlığına girdi ve orada başına gelecek şeylere döndü. Onu sen daha iyi bilirsin ya, o senden başka ilâh olmadığını, Muhammed’in senin kulun ve resûlün olduğunu kesin bir dille söylerdi. O sana misâfir geldi; kendisine geleni ağırlayanların en hayırlısı sensin. O senin rahmetine muhtaç, sen ise ona azap etmeye ihtiyaç duymayansın. Biz sana yalvarmaya, onun için şefâat dilemeye geldik. Allahım! O iyi biri ise iyiliğini çoğalt. Kötü biri ise onu bağışla. Onu merhametinle rızâna kavuştur. Onu kabir fitnesinden ve kabir azabından koru. Kabrini genişlet. Onun yanlarını yerden (gelecek sıkıntılardan) uzaklaştır. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi! Onu cennetine gönderinceye kadar, merhametinle azabından emîn eyle.”[691]

İmâm Şâfiî’nin bu duâsı, talebesi Müzenî’nin (v. 264/878) *el-Muhtasar* adlı eserinde yer almıştır. Allah her ikisine de rahmet eylesin.

Şâfiî âlimler şöyle demişlerdir: Şâyet ölen çocuk ise, cenâze namazını kılan kimse onun anne ve babasına da duâ ederek şöyle der:

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

وَسَلَّمَ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ مَضْجَعِهِ:

Allahım! Bu çocuğu anne ve babasına öncü, şefâatçi ve âhiret azığı eyle. O çocuk vesilesiyle mîzânlarını ağırlaştır. Anne ve babasının kalbini sabırla doldur. O çocuktan sonra onları fitneye uğratma ve onları bu musîbetin ecrinden mahrûm eyleme.

Bu duâyı, âlimlerimizden Ebû Abdillâh Ahmed ibni Süleymân ez-Zübeyrî (v. 317/929), fıkha dâir *el-Kâfî* adlı eserinde zikretmiştir. Diğer âlimler ise bu mânâda ve buna benzer bir duâ zikretmiş, çocuğun namazını kılan kimsenin onunla birlikte (472 numaralı hadiste geçtiği şekilde) “أَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا، وَمَيِّتِنَا: Allahım! Dirilerimizi ve ölülerimizi bağışla” duâsını okuyacağını söylemişlerdir.

Yine Ebû Abdillâh Ahmed ibni Süleymân ez-Zübeyrî şöyle demiştir:

“Namazı kılınan kimse kadın ise duâya, ‘أَللّٰهُمَّ هٰذِهِ أَمَتُكَ: Allahım! Bu cenâze senin kadın kulundur’ diye başlamalı ve buna uygun ifâdelerle devâm etmelidir.”

Cenâze namazının dördüncü tekbîrine gelince; bu tekbîrden sonra bir şey okunmaz. Bütün âlimler bu görüştedir. Bununla beraber İmâm Şâfiî’nin önde gelen talebelerinden Büveytî’nin (*el-Muhtasar* adlı) kitâbında kaydettiği üzere, İmâm Şâfiî rahimehullâhın da okuduğu şu duâyı okumak uygundur: “وَلَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ: Allahım! Katlandığımız bu musîbetin mükâfâtından bizi mahrûm eyleme ve ondan sonra bizi fitneye uğratma.”[692]

Şâfiî fakîhi Ebû Alî ibni Ebî Hüreyre (v. 345/956) şöyle demiştir:

“İlk devir âlimleri cenâze namazının dördüncü tekbîrinden sonra şu âyeti okurlardı: رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ: “Allahım! Bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.”[693]

Ben de derim ki: “Sıkıntılı Günlerde ve Önemli Anlarda Yapılacak Duâ” bahsinde (360 numarayla) geçen Enes ibni Mâlik’in rivâyet ettiği bu hadîs-i şerîf, dördüncü tekbîrden sonra bu âyet-i kerîmeyi okumanın uygun olduğunu göstermeye yeterlidir. Doğrusunu Allah bilir.

Dördüncü tekbîrden sonra duâ edileceğinin delili şu hadistir:

476. Abdullah ibni Ebî Evfâ radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, o kızının cenâze namazında dört tekbîr aldı. Dördüncü tekbîrden sonra, iki tekbîr arasında durulacak kadar bir süre durdu ve bu esnâda onun bağışlanmasını diledi, ona duâ etti, sonra da “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de böyle yapardı” dedi.[694]

Bir başka rivâyet ise şöyledir: Abdullah ibni Ebî Evfâ radıyallahu anhümâ dördüncü tekbîri aldıktan sonra bir süre bekledi, biz onun beşinci bir tekbîr daha alacağını sandık, sonra sağına ve soluna selâm verdi. Bunun üzerine biz ona neden böyle yaptığını sorduk. O,

“Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığını gördüğümden fazla bir şey yapmadım” veya “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de böyle yaptı” dedi.[695]

Cenâze Namazında Selâm Verme ve Namaza Sonradan Yetişme Durumu

Cenâze namazında tekbîrler alınıp duâlar okunduktan sonra, diğer namazlarda olduğu gibi sağa ve sola selâm verilerek namaz bitirilir. Bunu Abdullah ibni Ebî Evfâ'nın rivâyet ettiği (476 numaralı) hadiste de görmüştük. Cenâze namazında selâm verilmesi, tıpkı diğer namazlarda olduğu gibidir. Kabul gören sahîh görüş de budur. Bu konuda Şâfiîler arasında farklı bir zayıf görüş varsa da burası yeri olmadığı için onu bu kitaba almadım.

Bir kimse cenâze namazı kılınırken sonradan gelip imâma uysa, derhâl iftitah tekbîrini alıp namaza durur. Fâtiha'yı okur, sonra imâmın okuduklarına bağlı kalmadan, kendi sıralamasına göre tekbîr alarak diğer duâları okur. Diğer namazlara sonradan yetişen kimse sûreleri okumadığı gibi, cenâze namazına sonradan yetişen kimse de okuyamadığı duâları okumaz. İmâm selâm verdiği zaman o selâm vermez, alamadığı tekbîrleri alır, okuyamadığı duâları okur. Şâfiî mezhebinde sahîh olan meşhûr görüş budur. Şâfiî mezhebinde, namaza sonradan yetişen kimse duâları okumadan tekbîrleri birbiri ardı sıra alır diye zayıf bir görüş daha vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Hanefî mezhebine göre cenâze namazına sonradan gelen kimse, cenâze musâllâda duruyorsa kendi başına duâları okuyarak namazı kılar, cenâze kaldırılıyorsa sadece tekbîrleri alarak namazını tamamlar.

❀

عَاهَدَ اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ مِنَ التَّوْبَةِ وَغَيْرِهَا

25. CENÂZE KABRİSTANA GÖTÜRÜLÜRKEN OKUNACAK DUÂLAR

Cenâzeyle birlikte kabristana giderken Allah Teâlâ'yı zikretmelidir. Ölen kimsenin kabirde nelerle karşılaşacağını, âkıbetinin ne olacağını, gittiği yerde onu nelerin beklediğini düşünmelidir. Dünyanın sonunun böyle olduğunu ve aynı âkıbetin herkesin başına geleceğini hesap etmelidir. O sırada faydasız sözler sarf etmekten şiddetle sakınmalıdır. Çünkü bu vakit, tefekkür ve zikir vaktidir. Böyle bir zamanda gaflete düşmek, mânâsız konuşmalar yapmak çok çirkindir. Yersiz konuşmalar her zaman

yasaklanmışken, böyle bir vakitte kimseye faydası dokunmayan sözler sarf etmek nasıl uygun görülebilir?

Ashâb ve tâbiînin yaptığı şekilde cenâzeyle birlikte kabristana giderken sâkin olunur, yüksek sesle bir şey okunmaz, zikredilmez, benzeri şeyler yapılmaz. Bunun sebebi şudur: Sâkin bir ortamda insan zihnini daha iyi toparlar. Cenâzeyle ilgili olarak düşünmesi gereken şeyleri daha rahat düşünür. O ortamda istenen de doğru olan da budur. Bunun aksini söyleyenler ve yapanlar dikkate alınmamalıdır.

Büyük sûfîlerden Ebû Alî Fudayl ibni İyâz'ın (v. 187/803) -Allah ondan râzı olsun- şu mânâda bir sözü vardır:

"Sen doğru yolda yürümeye bak. Doğru yolda gidenlerin azlığı sana zarar vermez. Yanlış yola girmekten sakın. Mahvolup gidenlerin çokluğu seni yanıltmasın."

İmâm Beyhakì'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında bu söylediklerime dâir rivâyetler vardır.[696]

Dımaşk'ta ve başka yerlerde bazı câhillerin cenâzeyi götürürken aşırı nağmeler yapmak ve sözü asıl maksadından çıkarmak sûretiyle yaptıkları okumalar bütün âlimlerin kabul ettiği üzere haramdır. Bu uygulamaların çirkinliğini ve ileri derecede haram olduğunu, bunları önleyebilecek durumda oldukları hâlde önlemeyenlerin günaha girdiğini *Âdâbü'l-kurrâ* adlı kitabımda izah ettim.[697] Kendisinden yardım istenecek olan sadece Allah'tır.

❀

٢٦- بَابُ مَا يَقُولُهُ مَنْ مَرَّتْ بِهِ جِنَازَةٌ أَوْ رَآهَا

26. YANINDAN CENÂZE GEÇEN VEYA CENÂZEYİ GÖRENİN OKUYACAĞI DUÂ

Yanından cenâze geçen veya cenâzeyi gören kimsenin şöyle demesi müstehaptır:

سُبْحَانَ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ

Sübhânel hayyillezî lâ yemût

“Her zaman diri olan ve hiçbir zaman ölmeyen Allah yüceliğine yakışmayan her türlü noksandan münezzehtir.”

Mezhebimizin âlimlerinden kadı Ebü’l-Mehâsin Abdülvâhid ibni İsmâil er-Rûyânî (v. 502/1108) *Bahru’l-mezheb*[698] adlı eserinde şöyle demiştir:

“Ölüye duâ ederek şöyle demek müstehaptır:

لاَ إِلهَ إِلاَّ اللهُ الْحَيُّ الَّذي لاَ يَمُوتُ

Lâilâhe illallahül hayyüllezî lâ yemût

‘Her zaman diri olan ve hiçbir zaman ölmeyen Allah’tan başka ilâh yoktur.’ Şâyet ölen kimse övülmeye lâyık biri ise ona duâ etmek ve aşırıya kaçmadan hayırlarını dile getirerek övmek de müstehaptır.”

❀

١٩- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا تَوَجَّهَ إِلَى الْمَسْجِدِ

27. ÖLÜYÜ MEZARA KOYANIN OKUYACAĞI DUÂ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

477. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ölüyü kabre koyduğu zaman şöyle derdi:

Bismillâhi ve alâ sünneti Resûlillâhi sallallahu aleyhi ve sellem

“Allah’ın adıyla ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sünnetiyle kabre koyuyorum.”[699]

İmâm Şâfiî ve Şâfiî âlimleri -Allah onlara rahmet eylesin- cenâzeyi kabre koyan kimsenin ayrıca ölüye duâ etmesinin müstehap olduğunu söylemişlerdir. Cenâzeyi kabre koyarken okunacak en güzel dualardan biri İmâm Şâfiî’nin okunmasını uygun gördüğü ve onun talebesi Müzenî’nin (v. 264/878) *el-Muhtasar*’ında yer verdiği duâdır. Buna göre cenâzeyi kabre koyanlar şöyle duâ ederler:

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا ٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا الرَّاحِمِينَ».

Allahım! Bu cenâzeyi çok seven ve üzerine titreyen çocukları, ailesi, yakınları ve din kardeşleri getirip sana teslim ettiler. O da yanlarında bulunmayı istediği kimselerden ayrıldı. Dünyanın ve hayatın geniş imkânlarını geride bırakıp kabrin karanlığına ve dar kalıplarına girdi. O sana misâfir geldi; kendisine geleni ağırlayanların en hayırlısı sensin. Onu cezalandırırsan, günahları dolayısıyla cezalandırırsın. Şâyet onu affedersen, affetmeye en lâyık olan sensin. Ona azap etmeye ihtiyacın yok, o ise senin rahmetine muhtaç. Allahım! Onun iyiliklerini kabul buyur. Günahlarını affeyle. Onu kabir azabından koru. Yüce merhametinle onu azabından emîn eyle. Cennete girmesine engel olan bütün korkuları gider. Geride bıraktıkları için ona vekil ol. Derecesini illiyyûna yükselt. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi, ona lütfunla muâmele eyle.

İlliyyûn hakkında bilgi için 443 nolu hadisin açıklamasına bakılabilir.

٢٨- بَابُ مَا يَقُولُهُ بَعْدَ الدَّفْنِ

28. CENÂZEYİ DEFNETTİKTEN SONRA NE SÖYLENECEĞİ

Kabir başında bulunan kimsenin ölünün baş tarafından başlamak üzere kabre iki eliyle üç avuç toprak atması sünnettir.

Âlimlerimizden bir topluluk şöyle demiştir: (Toprağı atarken Tâhâ sûresinin 55. âyetini üç defada şöyle okur:) İlk toprağı atarken:

“مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ: **sizi topraktan yarattık**”, ikinci toprağı atarken: “كَانَ عَلَيْهِ»: **yine ona döndüreceğiz**”, üçüncü toprağı atarken:

“وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى: **ve tekrar oradan çıkaracağız**” âyetlerini okur.

Birçok hususta olduğu gibi ölünün kabrine toprak atma konusunda da Hanefîler ve Şâfiîler aynı uygulamayı yapar.

Cenâzeyi defnettikten sonra, kabir başında, bir deveyi kesip etini taksim edecek kadar bir süre beklemek müstehaptır. Bu sırada orada oturanlar Kur’ân-ı Kerîm tilâvetiyle, ölüye duâ etmekle, birilerine öğüt vermekle, hayır sahiplerinin ve sâlihlerin hâllerinden söz etmekle meşgul olurlar.

❀

٢٣. عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا

«اعْمَلُوا، فكلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ».

478. Ali radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir:

Bakîü’l-ğarkad kabristanında bir cenâzenin defnedilmesi için bulunuyorduk. Derken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem elinde bir baston olduğu hâlde yanımıza gelip oturdu. Biz de çevresine oturduk. Başını eğdi ve bastonuyla yere bir şeyler çizmeye başladı. Sonra da şöyle buyurdu:

“**İçinizde cennet veya cehennemdeki yeri önceden belirlenmeyen kimse yoktur.**” Orada bulunanlar,

“Ey Allahın Resûlü! Mâdemki gideceğimiz yer belirlenmiştir. Biz başımıza gelecekleri ezeldeki o yazıya bırakarak ameli bırakalım mı?” dediler. Allah’ın Resûlü,

“**Hayır, siz görevinizi yapmaya bakın. Herkes niçin yaratıldı ise onu kolayca elde eder**” buyurdu.

Râvi hadisin geri kalan kısmını da rivâyet etti.[700]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ، وأَنَا مِنَ المُسْلِمِينَ.

479. Amr ibni Âs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

“Beni defnettiğiniz zaman, kabrimin etrafında bir deveyi boğazlayıp etini taksim edecek kadar bir zaman yanımdan ayrılmayın. Böylece siz yanımdayken kabirdeki yerime alışayım ve Rabbimin elçilerine vereceğim cevapları hazırlayayım.”[701]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
« إِسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ، وَسَلُوا لَهُ بِالتَّثْبِيتِ، فَإِنَّهُ الْآنَ يُسْأَلُ».

480. Osman ibni Affân radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir ölü defnedildikten sonra kabri başında durur ve şöyle buyururdu:

“Kardeşinizin bağışlanmasını isteyin ve Allah’tan onu sapasağlam tutması için başarılar dileyin. Çünkü o şu anda sorgulanmaktadır.”[702]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bu hadîs-i şerîfiyle şu âyet-i kerîmeye işâret buyurmaktadır:

“يُثَبِّتُ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ“: Allah îmân edenleri, inanıp ikrar ettikleri değişmez söz sebebiyle hem dünyada hem de âhirette sapasağlam tutar.”[703]

İmâm Şâfiî ve Şâfiî âlimler şöyle dediler: Kabrin başında Kur’ân-ı Kerîm’den âyetler okumak müstehaptır. Hatta orada Kur’ân-ı Kerîm’i hatmetseler daha da güzel olur.

481. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ definden sonra kabir başında Bakara sûresinin başlangıç ve son kısımlarını okumayı müstehap görmüştür.[704]

Definden Sonra Telkîn Yapmak

Şâfiîler’den birçok âlim, cenâzeyi defnettikten sonra telkîn yapmanın müstehap olduğunu söylemişlerdir. Telkînin müstehap olduğunu söyleyen Şâfiî âlimler arasında şunlar vardır:

Kàdî Hüseyin [Ebû Alî veya Ebu Muhammed el-Merverrûzî (v. 462/1069)], *et-Ta‘lîka* adlı eserinde. Onun arkadaşı Ebû Sa‘d Abdurrahmân ibni Me’mûn el-Mütevellî (v. 478/1086) *Tetimmetü’l-İbâne* adlı eserinde. Ünlü âlim ve zâhid Ebü’l-Feth Nasr ibni İbrâhim el-Makdisî (v. 490/1096), Ebü’l-Kàsim Abdülkerîm ibni Muhammed er-Râfiî (v. 623/1226) ve daha başkaları bu görüştedir. Kàdî Hüseyin bu görüşü Şâfiî âlimlerden nakletmiştir.

Telkînin sözleri: Ebü’l-Feth Nasr ibni İbrâhim el-Makdisî şöyle demiştir: Defin işi bittikten sonra, telkîn yapacak kimse ölünün kabrinin baş tarafında durur ve şöyle der:

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ».

“Ey falan oğlu falan! Dünyadan ayrılırken inandığın ve Allah’a verdiğin sözü hatırla. Tek olan Allah’tan başka ilâh olmadığına, O’nun bir eşi ve benzeri bulunmadığına, Muhammed’in O’nun kulu ve resûlü olduğuna, kıyâmetin kopacağından hiçbir şüphen bulunmadığına, Allah Teâlâ’nın

kabirdeki ölüleri dirilteceğine şehâdet ettiğini hatırla. Ve şöyle de: Ben rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan ve peygamber olarak Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemden, kıble olarak Kâbe'den, önder olarak Kur'an'dan ve kardeşler olarak Müslümanlar'dan razı oldum. Kendinden başka ilâh bulunmayan Allah benim Rabbimdir, O muazzam Arş'ın da Rabbidir."

Ebü'l-Feth Nasr ibni İbrâhim el-Makdisî'nin *et-Tehzîb* adlı eserindeki telkîn metni böyledir. Diğer kitaplardaki telkînler de buna yakın olup bazısı daha kısadır. Bazılarında telkîn "yâ Abdallah ibni emetillâh: ey Allah'ın kadın kulunun oğlu Allah'ın erkek kulu" diye başlamakta, bazısında "yâ Abdallah ibni Havvâ: ey Havvâ'nın oğlu Allah'ın kulu" diye başlamakta, bir kısmında ise ölen kimsenin adını söyleyerek, "ey Allah'ın kadın kulunun oğlu falan" veya "Havvâ'nın oğlu falan" diye başlamaktadır. Ama hepsi aynı mânâdadır.

Ünlü İslâm âlimi Ebû Amr ibni's-Salâh eş-Şehrezûrî'ye (v. 643/1245) -Allah ona rahmet eylesin- bu telkîni sordular. O da *Fetâvâ* adlı eserinde şu cevabı verdi:

"Biz telkîni kabul ediyor ve onu uyguluyoruz. Horasanlı birçok Şâfiî âlimi de telkîni kabul etmiştir. Bu konuda, senedi pek kuvvetli olmamakla beraber, Ebû Ümâme radıyallahu anhın rivâyet ettiği bir hadis de bulunmaktadır.[705] Fakat o rivâyeti güçlendirecek başka rivâyetler, bir de Şamlılar'ın öteden beri yapageldiği bir uygulama vardır. Süt emme çağında ölen çocuğa telkîn yapılmasına dâir rivâyetin güvenilebilecek bir dayanağı yoktur; bunu biz de gerekli görmüyoruz."

Ben de derim ki: Süt emen çocuk veya ondan daha büyük olan çocuklar erginlik çağına gelip mükellef olmadığı takdirde onlara telkîn yapılmaz. Doğrusunu Allah bilir.

❀

٣٥- بَابُ الْحَثِّ عَلَى الدُّعَاءِ وَالْاِسْتِغْفَارِ فِي النِّصْفِ الثَّانِي مِنَ اللَّيْلِ كُلَّ لَيْلَةٍ

اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ».

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى

29. CENÂZE NAMAZINI BELLİ BİR KİMSENİN KILDIRMASI, CENÂZENİN BELLİ BİR ŞEKİLDE BELLİ BİR YERE DEFNEDİLMESİ VE KEFENİ HAKKINDA ÖLÜNÜN VASİYETLERİ İLE ONUN UYGULANACAK VE UYGULANMAYACAK OLAN İSTEKLERİ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
قَبْلَ أَنْ يُصْبِحَ.

482. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Babam Ebû Bekir radıyallahu anhı hastalığı sırasında ziyâret ettim. Aramızda şu konuşma geçti:

“Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi kaç parça kefene sardınız?”

“Üç parça.”

“Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hangi gün vefât etti?”

“Pazartesi günü.”

“Bugün günlerden ne?”

“Pazartesi.”

“Geceye kalmadan vefât etmeyi umarım.” Sonra hastalığı sırasında giydiği elbiseye baktı, elbisede safran izleri vardı: “Bu elbisemi yıkayın, ona iki elbise daha ilâve edin ve beni onlarla kefenleyin” diye vasiyet etti.

“İyi ama bu elbise eskimiş.”

“Yaşayan kimse yeni elbise giymeye ölenden daha lâyıktır. Bu eski elbise ise ölünün bedeninden akacak kötü sıvılar içindir.”

Babam salı günü akşamı vefât etti ve gece vakti, sabah olmadan defnedildi.[706]

Her konuda Peygamber Efendimiz’e benzemeye çalışan Hz. Ebû Bekir, onun gibi pazartesi günü vefât etmeyi arzu etmişti. Bir de o devirde kadınlar safranı süslenmek için kullandıklarından, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem erkeklerin safran sürünmesini doğru bulmazdı. İşte bunu dikkate alan Hz. Ebû Bekir, elbisesindeki safran lekelerinin yıkanmasını istemişti.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

483. Halîfe Ömer ibnü’l-Hattâb radıyallahu anh hançerle yaralandığı zaman şöyle vasiyet etti:

“Öldüğüm vakit beni (Resûl-i Ekrem ile Ebû Bekir’in yanına) defnedin.” Sonra oğlu Abdullah’a şunu söyledi: “Âişe radıyallahu anhâya git, selâm söyle ve: ‘Ömer, (iki dostunun yanına) gömülmek için senden izin istiyor’ de. Şâyet izin verirse beni onların yanına defnedin. Eğer izin vermezse beni Müslümanlar’ın kabristanına defnedin.”[707]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

484. Sa‘d ibni Ebî Vakkâs radıyallahu anhın oğlu Âmir şöyle dedi: Babam Sa‘d son hastalığında şöyle vasiyette bulundu:

“Kabirde benim için (kıble tarafını oyarak) bir lahd yapın ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme yapıldığı gibi, benim üzerime de kerpiçleri döşeyin.”[708]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
أُرَاجِعُ بِهِ رُسُلَ رَبِّي.

485. Amr ibni Âs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, ölüm döşeğindeyken şöyle vasiyet etti:

“Öldüğüm zaman arkamdan ne ağıt ne de ateş yakılsın. Beni defnettiğiniz zaman üzerime toprağı yavaş yavaş atın. Sonra bir deveyi boğazlayıp etini taksim edecek kadar bir zaman kabrimin yanından ayrılmayın ki siz yanımdayken kabirdeki yerime alışayım ve Rabbimin elçilerine vereceğim cevapları düşüneyim.”[709]

“Ölünün Yakınlarına ve Akrabasına Ölüm Haberini Bağırıp Çağırmadan Duyurmak” bahsinde (464 numarayla) geçen Huzeyfe bin Yemân radıyallahu anhın rivâyet ettiği hadis ve naklettiğimiz daha başka hadisler de bu konudadır ve bunlar yeterlidir.

Başarıyı nasip eden Allah’tır.

Ben derim ki: Ölünün yaptığı her vasiyeti yerine getirmek gerekmez. Bu vasiyetler ilim ehline sorulur; onların yapılmasını uygun gördüğü vasiyetler yerine getirilir, uygun görmedikleri de yapılmaz. Ben buna dâir birkaç misâl vermek istiyorum:

Bir kimse, yaşadığı yerdeki kabristanlardan birine defnedilmeyi vasiyet etse, şâyet orası iyi kimselerin defnediği bir kabristan ise vasiyetini yerine getirmek gerekir.

Bir kimse benim cenâze namazımı yakınlarım değil de bir yabancı kıldırsın diye vasiyette bulunsa, o yabancı ölen kimsenin yakınlarına tercih edilir mi? Bu konuda âlimlerin farklı görüşleri vardır. Bizim mezhebimize

göre doğru olan, cenâze namazını ölen kimsenin yakınlarının kıldırmasıdır. Ama cenâze namazını kıldırması vasiyet edilen yabancı sâlih, ilim sahibi, iyi hâlleriyle tanınan biriyse öte yandan ölünün yakınları da bu güzel vasıflara sahip değilse onların vasiyete uyarak cenâze namazını o yabancıya kıldırmaları münâsip olur.

Bir adam ölmeden önce ‘beni tabutla defnedin’ diye vasiyet etmişse onun vasiyeti yerine getirilmez. Ama ölünün defnedileceği yer çok yumuşak ve ıslak bir yerse vasiyet yerine getirilir, tabutun masrafı da tıpkı kefen gibi ölünün terekesinden ödenir.

Vasiyette bulunan kimse **cenâzesinin bir başka şehre defnedilmesini** istese, vasiyetine uyulmaz. Çünkü âlimlerin büyük çoğunluğunun benimsediği sahîh görüşe göre cenâzeyi bir başka şehre nakletmek haramdır. Muhakkık (araştırmacı) âlimler böyle olduğunu ortaya koymuşlardır. İmâm Şâfiî ise -Allah ona rahmet eylesin- şöyle demiştir: Adamın öldüğü yer Mekke-i Mükerreme’ye veya Medine-i Münevvere’ye yahut Kudüs-ü Şerîf’e yakınsa, o yerlerin bereketi dolayısıyla cenâzesi oraya nakledilir.

Biri cenâzemin altına şilte serin veya başımın altına yastık koyun gibi bir vasiyette bulunsa onun vasiyeti yerine getirilmez.

Yine biri kefenim ipekten olsun, diye vasiyet etse, ipek erkeklere haram olduğu için vasiyetine uyulmaz. Kadınların ipek kefene sarılması haram değil ama mekrûhtur. Cinsiyeti belirsiz olanlar bu bakımdan erkekler gibidir.

Biri kalkıp da ‘beni olması gerekenden daha fazla kefene sarın’ veya ‘benim kefenim bütün vücudumu örtmesin’ diye vasiyette bulunursa, onun vasiyeti uygulanmaz.

Vefâtından sonra kabrinin başında Kur’ân-ı Kerîm okunması, kendisi adına sadaka verilmesi gibi Allah rızâsını kazanmaya dönük vasiyetler, şerîata aykırı olmadığı takdirde uygulanır.

Cenâzesinin, dinin uygun gördüğü süreden daha fazla bekletilmesini isteyenin vasiyeti yerine getirilmez.

Müslümanlar’ın hizmetine tahsis edilmiş bir mezarlıkta kabrinin üstüne bir türbe yapılmasını isteyenin vasiyeti yerine getirilmez; hatta bunu yapmak haramdır.

❀

٨- بَابُ مَا يَقُولُ حَالَ خُرُوجِهِ مِنْ بَيْتِهِ

30. ÖLÜYE BAŞKASININ DUÂSI FAYDA VERİR

İslâm âlimleri şu konuda görüş birliği etmiştir: Ölüye yapılan duâ fayda verir ve sevâbı ona ulaşır. Buna delil olarak aşağıdaki âyet-i kerîmeyi, aynı anlamdaki başka âyet-i kerîmeleri ve hadîs-i şerîfleri delil göstermişlerdir:

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ»

“Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce îmân etmiş olan kardeşlerimizi bağışla.”[710]

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin şu duâları ve başka duâları da bunu göstermektedir:

٤٨٦. أَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ بَقِيعِ الْغَرْقَدِ

486. “Allahım! Bakì kabristanında yatanların günahlarını bağışla.”[711]

وَقَالَ: «أَبْلِي وَأَخْلِقِي» مَرَّتَيْنِ.

487. “Allahım! Dirilerimizi ve ölülerimizi bağışla.”[712]

Okunan Kur’ân-ı Kerîm’in sevâbının ölüye ulaşıp ulaşmadığı konusunda âlimler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Şâfiî mezhebinin yaygın kanâatine ve bazı âlimlere göre, okunan Kur’ân-ı Kerîm’in sevâbı ölüye ulaşmaz.

Ahmed ibni Hanbel, bazı âlimler ve Şâfiî mezhebine mensup bazı ilim adamlarına göre okunan Kur’ân-ı Kerîm’in sevâbı ölüye ulaşır. Bu konuda benimsenen görüş, Kur’an okuyanın okumayı bitirdikten sonra “الْفِطْرَةِ، وَاجْعَلْهُنَّ آخِرَ مَا تَقُولُ». Allahım! Okuduğum Kur’an’ın sevâbını falanın rûhuna ulaştır” demesidir. Doğrusunu Allah bilir.

Vefât eden kimsenin iyi biri olduğunu söylemek ve yaptığı iyiliklerden söz etmek müstehaptır.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
شُهَدَاءُ اللهِ فِي الْأَرْضِ».

488. Enes radıyallahu anh şöyle dedi:

Peygamber aleyhisselâm ile bazı sahâbîler birlikte bulunurlarken onların yanından bir cenaze geçti. Bazı sahâbîler o cenazeyi hayırla andı. Bunun üzerine Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem,

“Kesinleşti (vâcip oldu)” buyurdu.

Sonra bir cenaze daha geçti. Orada bulunanlar onun kötülüklerinden söz ettiler. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yine,

“Kesinleşti” buyurdu.

Bunun üzerine Ömer ibnü’l-Hattâb,

“Ne kesinleşti ya Resûlallah?” diye sordu. Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

“İlk geçen cenazeyi hayırla andınız; bu sebeple onun cennete girmesi kesinleşti. Ötekini ise kötülükle andınız; onun da cehenneme girmesi kesinleşti. Çünkü siz mü’minler, yeryüzünde Allah’ın şâhitlerisiniz.”[713]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ
وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
وَاثْنَانِ؟ قَالَ: «وَاثْنَانِ»، ثُمَّ لَمْ نَسْأَلْهُ عَنِ الْوَاحِدِ.

489. Tâbiîn âlimlerinden Ebü’l-Esved ed-Düelî’den rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Medine’ye gelmiştim; Halîfe Ömer radıyallahu anhın yanında oturuyordum. Yanımızdan bir tabut geçti. Orada bulunanlar cenâzeyi hayırla andılar. Bunun üzerine Ömer radıyallahu anh, “Kesinleşti” dedi. Sonra yanımızdan bir başka tabut daha geçti. Orada bulunanlar bu cenâzeyi de hayırla yâd ettiler. Ömer radıyallahu anh yine, “Kesinleşti” dedi. Daha sonra oradan üçüncü bir tabut geçti, oradakiler cenâzenin kötü yanlarından söz ettiler. Ömer yine, “Kesinleşti” dedi. Bu defa ben kendisine,

“Ne kesinleşti, ey mü’minlerin emîri?” diye sordum. Ömer radıyallahu anh şöyle cevap verdi:

“Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin buyurduğu gibi söyledim. Allah’ın Resûlü,

“Dört kişi bir Müslüman’ın lehinde şâhitlik ederse, Allah onu cennetine koyar” buyurmuştu. Biz kendisine:

“Ya üç kişi şâhitlik ederse?” diye sorduk.

“**Üç kişi şâhitlik ederse yine aynıdır**” buyurdu. Biz,

“Ya iki kişi şâhitlik ederse?” diye sorduk.

“**İki kişi de şâhitlik etse yine aynıdır**” buyurdu.

Artık bir kişinin şâhitliğini de sormadık.[714]

Buna benzer pek çok hadîs-i şerîf vardır. Doğrusunu Allah bilir.

❀

٣١- بَابُ النَّهْيِ عَنْ سَبِّ الْأَمْوَاتِ

31. ÖLÜLERE SÖVME YASAĞI

٨٤. عَنْ بِلَالٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
قَدَّمُوا».

490. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Ölülere sövmeyin. Çünkü onlar, önceden âhirete göndermiş olduklarının sonuçlarıyla başbaşadır.”[715]

Firavun ve Ebû Cehil gibi kâfirler dışında âhirete kimin îmânla kimin îmânsız gittiği bilinemez. Bu sebeple ölülere hakaret etmemek gerekir. Zâten cezâyı hak eden cezâsını, mükâfâtı hak eden iyiliğinin karşılığını görmeye başlamıştır.

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

491. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Ölülerinizin iyi taraflarından söz edin. Kötülüklerini anmayın.”[716]

Âlimler şöyle demiştir: Dinin emir ve yasaklarına açıkça aykırı davranmayan Müslüman bir ölüye sövüp saymak haramdır. Kâfire ve dinin emir ve yasaklarına açıkça aykırı davranan Müslümanlar’a gelince, ilk devir âlimleri bu konuda farklı düşünmüş ve her biri kendini destekleyen deliller ileri sürmüştür. Özetle söyleyecek olursak, bu konuda yukarıda zikrettiğimiz hadîs-i şerîfler, ölülere sövmenin yasak olduğunu göstermektedir.

Et-Terhîs adlı risâlemde[717] ölüp gitmiş kötü kimselere sövmekle ilgili pek çok bilgi bulunmaktadır.

***** Allah Teâlâ’nın Kur’ân-ı Kerîm’de haber verdiği, okumamızı ve başkalarına duyurmamızı emrettiği kıssalar böyledir.

***** Sahîh hadisleri derleyen kitaplarda bu konuda pek çok hadîs-i şerîf vardır. Meselâ Peygamber aleyhisselâm Amr ibni Lühayy’i, başı çengelli

sopasıyla hacıların parasını çalan Ebû Rigàl'i ve İbni Cüd'ân'ı cehennemde gördüğünü söylemiştir.

Resûl-i Ekrem, Arabistan'a putperestliği sokan Amr ibni Lühayy'ı, başı çengelli sopasıyla hacıların parasını çalan ve Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe'ye kılavuzluk eden Ebû Rigàl'i bağırsaklarını cehennem ateşinde sürürken gördüğünü haber vermiştir.[718] Îmân etmediği ve bir defa bile Allah'tan günahlarının affını dilemediği için Câhiliye devrinde yaptığı iyiliklerin Abdullah ibni Cüd'ân'a fayda vermediği bildirmiştir.[719]

***** Yukarıda (488 numara ile) geçen sahîh hadîs-i şerîfte ashâb-ı kirâmın, yanlarından geçen bir cenâzenin kötülüklerinden söz ettiklerini, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin onların böyle söylemelerini engellemediğini hatta "(onun cehennemlik olması) kesinleşti" buyurduğunu gördük.

İslâm âlimleri, ölülerin arkasından konuşma hakkındaki bu birbiriyle çelişen metinleri uzlaştırma konusunda farklı görüşler ileri sürdüler. Bu görüşlerin en doğrusu ve en açığı şudur:

Ölen kâfirlerin kötülüklerinden söz etmek câizdir. Dinin emir ve yasaklarına aykırı davranmış, dinde olmayan bir şeyi ortaya atmış ve benzeri günahları işlemiş, sonra da ölmüş gitmiş Müslümanlar'ın bu hâllerini başkalarına duyurmakta, şâyet onların bu hâlinden başkalarını sakındırmak, söyledikleri sözleri benimsemelerine ve arkalarından gitmelerine engel olmak gibi bir fayda varsa, onların hâllerinden bahsetmek câizdir. Eğer böyle bir ihtiyaç ve fayda yoksa ölen Müslümanlar'ın kötülüklerinden söz etmek câiz değildir. Bu konudaki metinler işte bu açıdan değerlendirilir. Zâten bütün İslâm âlimleri, rivâyetleri kusurlu râvilerin tenkit edilebileceğini belirtmişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

٩- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ

32. KABİRLERİ ZİYÂRET EDENİN OKUYACAĞI DUÂ

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا شَاءَ اللهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ، أَلَّلهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ بَقِيعِ الْغَرْقَدِ».

492. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem benim yanımda kaldığı gecelerin sonuna doğru Bakì kabristanına giderek şöyle derdi:

Esselâmü aleyküm dâra kavmin mü'minîne, ve etâkum mâ tûadûne, gaden müeccelûne, ve innâ inşâallâhu bikum lâhikŪn. Allâhümmağfir liehli bakìil garkadi

"Selâm size, ey mü'minler diyârı! Başınıza geleceği söylenen şeylerle nihâyet karşılaştınız. Şimdilik ileri bir tarihe bırakıldınız. İnşallah yakında biz de aranıza katılacağız. Allahım! Bakîü'l-garkad mezarlığında yatanları bağışla."[720]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ لَاحِقُونَ».

493. Yine Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, şöyle dedi:

"Yâ Resûlallah! Kabirleri ziyâret ederken ne söyleyeyim?" diye sordum.

"Şöyle de" buyurdu:

Esselâmü alâ ehliddiyâri minel mü'minîne velmüslimîn, yerhamullâhül müstakdimîne minkum ve minnâ velmüste'hirîn, ve innâ inşâallâhu bikum lâhikŪn

"Bu diyârın mü'min ve müslim halkına selâm olsun! Bizden ve sizden önce gidenlere ve geride kalanlara Allah rahmet eylesin. İnşallah biz de yakında aranıza katılacağız."[721]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ مُؤْمِنِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ».

494. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kabristana gitti ve şöyle dedi:

Esselâmü aleyküm dâra kavmin mü'minîn ve innâ inşâallâhu bikum lâhikŪn

"Selâm size, ey mü'minler diyârı! İnşallah yakında biz de aranıza katılacağız."[722]

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَنَحْنُ بِالْأَثَرِ».

495. İbni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Medine'de bazı kabirlere uğradı. Yüzünü onlara dönerek şöyle buyurdu:

Esselâmü aleyküm yâ ehlel kubûr, yağfirullâhu lenâ velekum, entüm selefünâ ve nahnü bil eser

"Selâm size, ey bu kabirlerde yatanlar! Allah bizi de sizi de bağışlasın. Siz bizden önce gittiniz. Biz peşinizden geleceğiz."[723]

❀

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا ٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ أَسْأَلُ اللهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ».

496. Büreyde radıyallahu anh şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ashâb-ı kirâma, kabristana gittikleri zaman şöyle demelerini öğretirdi:

Esselâmü aleyküm ehled diyâri minel mü'minîn, ve innâ inşâallâhu bikum lelâhikŪn, es'elüllâhe lenâ velekümül âfiyeh

"Selâm size, ey bu diyârın mü'min halkı! İnşallah yakında biz de aranıza katılacağız. Allah'ın bizi de sizi de bağışlamasını dilerim."[724]

Bu hadîs-i şerîf Nesâî ve İbni Mâce'nin *es-Sünen*'lerinde de bulunmaktadır. Yalnız her iki kitapta da "***lelâhikŪn***" kelimesinden sonra şu ifâde yer almaktadır: "٢٨- بَابُ مَا يَقُولُهُ بَعْدَ الدَّفْنِ: ***Entüm lenâ faratun ve nahnü lekum tebeun:*** Siz bizden önce gittiniz, biz arkanızdan geleceğiz."[725]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا تُضِلَّنَا بَعْدَهُمْ».

497. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem Bakì kabristanına gitti ve şöyle dedi:

Esselâmü aleyküm dâra kavmin mü'minîne, entüm lenâ faratun ve innâ bikum lâhikŪn, Allàhümme lâ tahrimnâ ecrahüm velâ tudıllenâ ba'dehüm

"Selâm size, ey mü'minler diyârı! Siz bizden önce gittiniz. Biz arkanızdan geleceğiz. Allahım! Bizi onların mükâfâtından mahrûm etme. Ve onlardan sonra bizi doğru yoldan ayırma."[726]

Kabristanı ziyâret eden kimsenin çokça Kur'ân-ı Kerîm okuması, Allah'ı çok zikretmesi o kabristanda yatanlara, diğer ölülere ve bütün Müslümanlar'a çok duâ etmesi müstehaptır.

Kabristanı sık sık ziyâret etmek, hayır ve fazîlet sahibi kimselerin kabirleri yanında uzun süre durmak da müstehaptır.

خَشَعَ لَكَ سَمْعِي، وَبَصَرِي، وَمُخِّي، وَعَظْمِي، وَعَصَبِي».
وَنَهْيِهِ أَيْضًا عَنْ غَيْرِ ذَلِكَ مِمَّا نَهَى الشَّرْعُ عَنْهُ

33. KABİR ZİYÂRETİ YAPANIN, BİR KABRİN YANINDA YÜKSEK SESLE AĞLAYANI UYARMASI, ONA SABIR TAVSİYE ETMESİ, AYRICA DİNİN YASAKLADIĞI ŞEYLERİ YAPANLARI UYARMASI

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَسَلَّمَ بِامْرَأَةٍ تَبْكِي عِنْدَ قَبْرٍ فَقَالَ: «اتَّقِي اللهَ وَاصْبِرِي».

498. Enes radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir kabir başında yüksek sesle ağlayan bir kadının yanından geçti ve ona,

“Allah’tan kork ve sabret” buyurdu.”[727]

❀

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
السِّبْتِيَّتَيْنِ! أَلْقِ سِبْتِيَّتَيْكَ». وَذَكَرَ تَمَامَ الْحَدِيثِ.

499. İbnü’l-Hasâsiye diye anılan Beşîr ibni Ma‘bed radıyallahu anh şöyle dedi:

“Ben bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte yürüyordum. Allah’ın Elçisi tabaklanmış deri ayakkabılarıyla kabristanda yürüyen bir adam gördü ve ona,

“Ey deriden yapılmış ayakkabı giyen, çıkar ayakkabılarını” buyurdu.[728] Râvi hadisin tamamını zikretti.

Resûl-i Ekrem’in kabirlerin arasında yürüyen adamı niçin “Ayakkabılarını çıkar” diye uyardığı tam olarak bilinmemektedir. Onun kabirlerin üzerine

basarak dikkatsizce yürüdüğü veya ayakkabısının temiz olmadığı yahut güzel ayakkabılarıyla orada kibirli bir şekilde dolaştığı hatıra gelmektedir.

İslâm âlimleri, iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın farz olduğunda görüş birliği içindedir. Bunun Kur'ân-ı Kerîm'de ve sünnet-i seniyyede pek çok delili vardır. Doğrusunu Allah bilir.

❀

٣٤- بَابُ الْبُكَاءِ وَالْخَوْفِ عِنْدَ الْمُرُورِ بِقُبُورِ الظَّالِمِينَ وَبِمَصَارِعِهِمْ،
وَإِظْهَارِ الِافْتِقَارِ إِلَى اللهِ تَعَالَى وَالتَّحْذِيرِ مِنَ الْغَفْلَةِ عَنْ ذَلِكَ

34. ZÂLİMLERİN KABİRLERİ YANINDAN VE HELÂK OLDUKLARI YERDEN GEÇERKEN AĞLAMAK, KORKMAK, ALLAH TEÂLÂ'YA MUHTAÇ OLDUĞUNU GÖSTERMEK VE GAFLETE DÜŞMEKTEN SAKINMAK

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «اَلْمُؤَذِّنُونَ أَطْوَلُ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

500. İbni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Semûd kavminin ülkesi Hicr denilen yere varınca ashâbına şöyle hitâp etti:

"Azaba uğratılmış olan şu milletin yurduna ancak ağlayarak girin. Ağlayamıyorsanız girmeyin ki onların başına gelen sizin de başınıza gelmesin."[729]

Hicr denilen yerde Semûd kavmi yaşardı. Onlara peygamber olarak Sâlih aleyhisselâm gönderilmişti. Onlar peygamberlerinin sözünü dinlememiş, kendilerine gönderilen mûcize deveyi kesmiş, bu yüzden helâk edilmişlerdi. Peygamber Efendimiz hicretin 9. yılında (m. 630) İslâm ordusuyla Tebük seferine giderken oradan geçti ve böylesi helâke uğramış zâlimlerin

topraklarından geçerken gàfil olmamak, onların başına gelenlerden ibret almak gerektiğini ashâbına öğretti.

---

[591]. Tirmizî, Zühd 4, nr. 2307; Nesâî, Cenâiz 3, nr. 1824; İbni Mâce, Zühd 31, nr. 4258.

[592]. Buhârî, Megàzî 83, nr. 4447, İsti'zân 29, nr. 6266. **Bu hadis 887 numara ile tekrar gelecek.**

[593]. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 14, nr. 5017; Müslim, Tıb 50, nr. 2192. **Bu hadis 255 numara ile geçti.**

[594]. Buhârî, Tıb 39, nr. 5748; Müslim, Tıb 50, nr. 2192.

[595]. Buhârî, Tıb 32, nr. 5735; Müslim, Tıb 51, nr. 2192.

[596]. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 14, nr. 5016; Müslim, Tıb 51, nr. 2192.

[597]. Buhârî, Tıb 32, nr. 5735.

[598]. Buhârî, Tıb 38, nr. 5745; Müslim, Selâm 54, nr. 2194.

[599]. Buhârî, Tıb 38, nr. 5743; Müslim, Selâm 49, nr. 2191.

[600]. Buhârî, Tıb 38, nr. 5742.

[601]. Müslim, Selâm 67, nr. 2202.

[602]. Müslim, Vasiyyet 8, nr. 1628.

[603]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 8, nr. 3106; Tirmizî, Tıb 32, nr. 2083.

[604]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 8, nr. 3107.

[605]. Tirmizî, nr. Daavât 112, nr. 3564.

[606]. Tirmizî, Daavât 37, nr. 3430; İbni Mâce, Edeb 54, nr. 3794.

[607]. Müslim, Selâm 40, nr. 2186; İbni Mâce, Tıb 36, nr. 3523; Nesâî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Hamâde), s. 553, nr. 1005.

[608]. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3616, Merdâ 10, 14, nr. 5656, 5662, Tevhîd 31, nr. 7470.

[609]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 483, nr. 535.

[610]. Tirmizî, İsti'zân 31, nr. 2731.

[611]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 485, nr. 536.

[612]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 497, nr. 548.

[613]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 504, nr. 553.

[614]. Müslim, Hudûd 24, nr. 1696.

[615]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 515, nr. 566; Tirmizî, Tıb, 26, nr. 2075; İbni Mâce, Tıb 37, nr. 3526

[616]. Buhârî, Merdâ 3, 13, 16, nr. 5648, 5660, 5667; Müslim, Birr 45, nr. 2571.

[617]. Buhârî, Cenâiz 36, nr. 1295, Vesâyâ 2, nr. 2742, Merdâ 16, nr. 5668, Daavât 43, nr. 6372, Ferâiz 6, nr. 6733; Müslim, Vasiyyet 5, nr. 1628.

[618]. Buhârî, Merdâ 16, nr. 5666; Ahkâm 51, nr. 7217.

[619]. Buhârî, Merdâ 19, nr. 5671; Daavât 30, nr. 6351; Müslim, Zikir 10, nr. 2680.

[620]. Buhârî, Fezâilü'l-Medîne 10, nr. 1890.

[621]. Tirmizî, Tıb 35, nr. 2087; İbni Mâce, Cenâiz 1, nr. 1438. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[622]. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 6, nr. 3692.

[623]. Müslim, Îmân 192, nr. 121.

[624]. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 30, nr. 3771.

[625]. Buhârî, Tefsîr 24/8, nr. 4753.

[626]. İbni Mâce, Tıb 2, nr. 3441; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 489, nr. 540. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[627]. Tirmizî, Tıb 4, nr. 2040; İbni Mâce, Tıb 4, nr. 3444.

[628]. İbni Mâce, Cenâiz 1, nr. 1441; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 507, nr. 557.

[629]. İsrâ 17/34.

[630]. Bakara 2/177.

[631]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 509, nr. 558.

[632]. Tirmizî, Cenâiz 8, nr. 978

[633]. Buhârî, Megàzî 83, nr. 4440, Merdâ 19, nr. 5674; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 85, nr. 2444

[634]. **Bu hadisin açıklaması 452. hadisten sonra yapılacak.**

[635]. Müslim, Birr 12, nr. 2552.

[636]. Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr 20, nr. 3816; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 74, nr. 2435.

[637]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 15, 16, nr. 3116.

[638]. Müslim, Cenâiz 1, nr. 916; Ebû Dâvûd, Cenâiz 15, 16, nr. 3117; Tirmizî, Cenâiz 7, nr. 976

[639]. Müslim, Cenâiz 2, nr. 917.

[640]. Müslim, Cenâiz 7, nr. 920.

[641]. Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), III, 540, nr. 6609.

[642]. Müslim, Cenâiz 6, nr. 919. **Bu hadisin benzeri 440 numara ile gelecek.**

[643]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 19, 20, nr. 3121; İbni Mâce, Cenâiz 4, nr. 1448. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[644]. İbni Hacer el-Askalânî, *et-Telhîsu'l-habîr*, II, 246, nr. 735; Emîr es-San'ânî, *Sübülü's-selâm*, I, 467. **Nevevî bu hadisin senedinde zayıf bir râvinin bulunduğunu söylemiştir.**

[645]. Müslim, Cenâiz 4, nr. 918. **Bu hadisin benzeri 437 numara ile geçti.**

[646]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 17, 18, nr. 3119.

[647]. Tirmizî, Cenâiz 36, nr. 1021. **Bu hadis 340 numarayla geçti.**

[648]. Buhârî, Rikàk 6, nr. 6424.

[649]. Bakara 2/156.

[650]. Zuhruf 43/14.

[651]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 511, nr. 561.

[652]. Mutaffifîn 83/18-21. Ayrıca bk En'âm 6/61.

[653]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 512, nr. 562.

[654]. Buhârî, Cenâiz 36, 38, 39, nr. 1295, 1297-1298, Menâkıb 8, 3519; Müslim, İmân 165, nr. 103.

[655]. Buhârî, Cenâiz 37, nr. 1296; Müslim, Îmân 167, nr. 104. **Bu hadisin daha geniş bir rivâyeti 905 numara ile gelecek.**

[656]. Buhârî, Cenâiz 45, nr. 1306; Müslim, Cenâiz 31-32, nr. 936.

[657]. Müslim, Îmân 121, nr. 67. **Bu hadis 1030 numara ile tekrar gelecek.**

[658]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 24, 25, nr. 3128.

[659]. Buhârî, Cenâiz 44, nr. 1304; Müslim, Cenâiz 12, nr. 924.

[660]. Buhârî, Cenâiz 32, nr. 1284; Müslim, Cenâiz, 11, nr. 923.

[661]. Buhârî, Cenâiz 43, nr. 1303; Müslim, Fedâil 62, nr. 2315.

[662]. Mâlik, *Muvatta'*, Cenâiz 12, nr. 36; Ebû Dâvûd, Cenâiz 11, nr. 3111; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût),

[663]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 319.

[664]. Tirmizî, Cenâiz 71, nr. 1073; İbni Mâce, Cenâiz 56, nr. 1602; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), IV, 98, nr. 7088. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[665]. Tirmizî, Cenâiz 74, nr. 1076.

[666]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 21, 22, nr. 3123; Nesâî, Cenâiz 27, nr. 1880.

[667]. İbni Mâce, Cenâiz 56, nr. 1601; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), IV, 98, nr. 7087.

[668]. Müslim, Zikr 38, nr. 2699. **Bu hadis 928 ve 1028 numara ile tekrar gelecek.**

[669]. Ebû Dâvûd, Sünnet 5, nr. 4607; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), I, 178-179, nr. 5. **Bu hadîs-i şerîf 1236 numarayla gelecek.**

[670]. Buhârî, Cenâiz 32, nr. 1284; Müslim, Cenâiz, 11, nr. 923.

[671]. Nesâî, Cenâiz 120, nr. 2088.

[672]. Tirmizî, Cenâiz 12, nr. 986; İbni Mâce, Cenâiz 14, nr. 1476.

[673]. Tirmizî, Cenâiz 12, nr. 984, 985.

[674]. Buhârî, Cenâiz 4, 54, 60, 64, nr. 1245, 1318, 1327, 1333; Müslim, Cenâiz 62, nr. 951.

[675]. Buhârî, Salât 72, nr. 458; Müslim, Cenâiz 71, nr. 956.

[676]. Müzenî, *el-Hâvî* (Muavviz, Abdülmevcûd), III, 5.

[677]. Ebû Dâvûd, Edeb 43, nr. 4900; Tirmizî, Cenâiz 34, nr. 1019. **Bu hadis 491 numarayla tekrar gelecek. Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[678]. Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), III, 554, nr. 6655.

[679]. **Eser ve musannifi hakkında bilgi için bk. Ahmet Özel, "İmrânî, Yahyâ b. Ebü'l-Hayr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXII, 234.**

[680]. Bid'atçı, dinde olmayan şeyleri dinde varmış gibi gösteren kimse.

[681]. Farz-ı kifâye, mükelleflerden bir kısmının yapmasıyla diğerlerinin üzerinden düşen yükümlülüktür.

[682]. Buhârî, Cenâiz 65, nr. 1335.

[683]. Bu konuda geniş bilgi için bk. *Tecrîd Tercemesi*, IV, 487-490.

[684]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 53, 55, nr. 3198.

[685]. Müslim, Cenâiz 85, nr. 963.

[686]. Müslim, Cenâiz 86, nr. 963.

[687]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 54, 56, nr. 3201; Tirmizî, Cenâiz 38, nr. 1024; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), IV, 67, nr. 6971.

[688]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 54, 56, nr. 3199; İbni Mâce, Cenâiz 23, nr. 1497.

[689]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 54, 56, nr. 3200.

[690]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 54, 56, nr. 3202; İbni Mâce, Cenâiz 23, nr. 1499.

[691]. Müzenî, *el-Muhtasar*, VIII, 133.

[692]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 511, nr. 561.

[693]. Bakara 2/201.

[694]. Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), IV, 70, nr. 6981.

[695]. Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), IV, 71, nr. 6988.

[696]. Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), IV, 124, nr. 7182, IX, 258, nr. 18466.

[697]. Nevevî, *et-Tibyân fî âdâbi hameleti'l-Kur'ân* (Haccâr), s. 110-112.

[698]. Şâfiî mezhebinin en hacimli eserlerinden olup on dört cilt hâlinde yayımlanmıştır (Beyrut 1423/2002). Ali Bakkal, "Rûyânî Abdülvâhid ibni İsmâil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXXV, 275.

[699]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 63, 65, nr. 3213; Tirmizî, Cenâiz 54, nr. 1046; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), IV, 91, nr. 7058.

[700]. Buhârî, Cenâiz 82, nr. 1362, Tefsîru 92/3, 4, 5, 7, nr. 4945-4949, Tevhîd 54, nr. 7552; Müslim, Kader 6-7, nr. 2647.

[701]. Müslim, Îmân 192, nr. 121. **Bu hadis 424 numara ile geçti, 485 numara ile tekrar gelecek.**

[702]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 67, 69, nr. 3221; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), IV, 93, nr. 7064.

[703]. İbrâhim 14/27.

[704]. Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), IV, 93, nr. 7068.

[705]. Bu hadis için bk. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VIII, 249-250, nr.7979; Taberânî, *ed-Duâ* (Atâ), s. 364, nr. 1214.

[706]. Buhârî, Cenâiz 94, nr. 1387.

[707]. Buhârî, Cenâiz 96, nr. 1392.

[708]. Müslim, Cenâiz 29, nr. 966.

[709]. Müslim, Îmân 192, nr. 121. **Bu hadis 424 ve 479 numara ile geçti.**

[710]. Haşr 59/10.

[711]. Müslim, Cenâiz 102, nr. 974. **Bu hadis 492 numara ile gelecek.**

[712]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 54, 56, nr. 3201; Tirmizî, Cenâiz 38, nr. 1024; Beyhakì, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), IV, 67, nr. 6971.

[713]. Buhârî, Cenâiz 85, nr. 1367, Şehâdât 6, nr. 2642; Müslim, Cenâiz 60, nr. 949.

[714]. Buhârî, Cenâiz 85, nr. 1368.

[715]. Buhârî, Cenâiz 97, nr. 1393, Rikàk 42, nr. 6516.

[716]. Ebû Dâvûd, Edeb 43, nr. 4900; Tirmizî, Cenâiz 34, nr. 1019. **Bu hadis 468 numarayla daha önce geçti. Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[717]. Nevevî'nin hacmi küçük, ama adı büyük bu risâlesinin tam adı şöyledir: *Et-Terhîs fi'l-ikrâmi bi'l-kıyâm li zevi'l-fazli ve'l-meziyyeti min*

ehli'l-İslâm alâ ciheti'l-birri ve't-tevkìri ve'l-ihtirâm lâ alâ ciheti'r-riyâi ve'l-i'zâm (Kahire 1329; nşr. Ahmed Râtib Hammûş, Dımaşk 1402/1982; nşr. Keylânî Muhammed Halîfe, Beyrut 1409/1988). Bilgi için bk. **M.Yaşar Kandemir, "Nevevî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXXIII, 49.**

[718]. Buhârî, Menâkıb, 9, nr. 4624; Müslim, Cennet, 50, nr. 2856, Küsûf 10, nr. 904.

[719]. Müslim, îmân 365, nr. 214.

[720]. Müslim, Cenâiz 102, nr. 974. **Bu hadis 486 numara ile geçti.**

[721]. Müslim, Cenâiz 103, nr. 974.

[722]. Ebû Dâvûd, Cenâiz 77, 79, nr. 3237; Nesâî, Tahâret 110, nr. 150; İbni Mâce, Zühd 36, nr. 4306.

[723]. Tirmizî, Cenâiz 59, nr. 1053.

[724]. Müslim, Cenâiz 104, nr. 975.

[725]. Nesâî, Cenâiz 103, nr. 2040; İbni Mâce, Cenâiz 36, nr. 1546.

[726]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 543, nr. 591.

[727]. Buhârî, Cenâiz 7, nr. 1252; Müslim, Cenâiz 15, nr. 926.

[728]. Ebû Dâvûd, nr. 3230; İbni Mâce, Cenâiz 46, nr. 1568. **Bu hadis 836 numarayla tekrar gelecek.**

[729]. Buhârî, Salât 53, nr. 433.

٨- كِتَابُ الْأَذْكَارِ فِي صَلَوَاتٍ مَخْصُوصَةٍ

8. BELLİ NAMAZLARDA OKUNACAK ZİKİRLER BÖLÜMÜ

١- بَابُ الْأَذْكَارِ الْمُسْتَحَبَّةِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَيْلَتَهَا وَالدُّعَاءِ

1. CUMA GÜNÜ VE GECESİNDE OKUNMASI SÜNNET OLAN ZİKİR VE DUÂLAR

Cuma günü ve gecesinde çokça Kur'ân-ı Kerîm okumak, Allah'ı zikretmek, duâ etmek, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmek ve gündüz Kehf sûresini okumak sünnettir.

İmâm Şâfiî *Kitâbü'l-Üm* adlı eserinde, Kehf sûresini cuma gecesinde okumanın müstehap olduğunu söylemiştir.[730]

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ،

501. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem cuma gününden söz ederek şöyle buyurdu:

"Cuma gününde bir zaman vardır ki şâyet bir Müslüman namaz kılarken o vakte rastlar da Allah'tan bir şey isterse, Allah ona dileğini mutlaka verir."

Resûl-i Ekrem o vaktin pek kısa olduğunu eliyle gösterdi.[731]

Fahr-i Âlem Efendimiz, "icâbet vakti" denen bu zamanın çok kısa olduğunu anlatmak için, başparmağının içini orta ve küçük parmaklarının

ortasına koyarak mübarek eliyle göstermiştir. Bu vakit imâmın minbere çıktığı anda başlar. Bu sebeple hutbe okunurken son derece uyanık olmalıdır.

Ben derim ki: İlk devir âlimleri ile daha sonraki âlimler, duâların kabul edildiği zamanın hangisi olduğunu belirlemek için çok farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Ben bu konuda söylenenlerin hepsini, söyleyenlerin adlarıyla birlikte *Şerhu'l-Mühezzeb* adlı kitabımda bir araya getirdim.[732] Birçok sahâbînin, icâbet vaktinin ikindiden sonra olduğu görüşünü benimsediğini de belirttim.

Yukarıdaki hadîs-i şerîfte geçen: "**şâyet bir Müslüman namaz kılarken o vakte rastlarsa**" ifâdesiyle Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, namaz vaktini beklerken o vakte denk gelirse, demek istemiştir. Çünkü namazı bekleyen de namaz kılıyor demektir.

Bu konudaki hadîs-i şerîflerin en sahîhi şudur:

١٠. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْإِمَامُ إِلَى أَنْ تُقْضَى الصَّلَاةُ» يَعْنِي: يَجْلِسَ عَلَى الْمِنْبَرِ.

502. Ebû Mûsâ el-Eş'arî radıyallahu anh şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

"Cuma günü duâların kabul edildiği vakit, imâmın minbere oturduğu andan, namazın kılındığı zamana kadar olan süre içindedir."[733]

Cuma günü Kehf sûresini okuma ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirme hakkında meşhûr hadîs-i şerîfler vardır. Kitabın hacminin büyümemesi için, bir de bu hadisler meşhûr olduğundan onları burada zikretmedim. Allah'ın Resûlü'ne salavât getirmekle ilgili hadisler "Resûlullah'a Salâtü Selâm Getirme Bölümü"nde verildi.

El-Ezkâr'da cuma günü Kehf sûresinin okunmasıyla ilgili bir hadis geçmedi. Fakat bu konuda Hâkim en-Nîsâbûrî, el-Müstedrek'te (II, 399, nr. 3392) senedinin sahîh olduğunu söylediği, bazı hadis âlimlerinin de sahîh kabul ettiği şu hadîs-i şerîfi zikretmiştir: «إِنَّ مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لاَ أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ: Cuma günü (veya gecesi) Kehf sûresini kim

okursa, onun nuru iki cuma arasında parlayıp durur (yani melekler onun bu nurunu görür ve kendisini şeytanlardan korur).

❀

رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، غَفَرَ اللهُ ذُنُوبَهُ وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ».

503. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kim cuma günü sabah namazının farzını kılmadan önce üç kere şöyle zikrederse, günahları deniz köpükleri kadar çok olsa bile, Allah Teâlâ onun günahlarını affeder:

Estağfirullâh ellezî lâilâhe illâ hüvel hayyel kayyûme ve etûbü ileyh

Kendisinden başka ilâh bulunmayan, ebedî hayatla dâimâ diri olan, her şeyin varlığı kendisine bağlı olup kâinatı yöneten Allah’tan beni bağışlamasını diler ve günahlarıma tövbe ederim.”[734]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
مَنْ تَقَرَّبَ إِلَيْكَ، وَأَفْضَلَ مَنْ سَأَلَكَ وَرَغِبَ إِلَيْكَ».

504. Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem cuma günü mescide girince kapının iki kasasını tutar, sonra şöyle derdi:

Allâhümmec‘alnî evcehe men teveccehe ileyke ve akrabe men tekarrabe ileyke ve efdale men seeleke ve ragibe ileyke

“Allahım! Beni sana yönelenlerin en fazla yöneleni eyle. Sana yaklaşanların en yakını eyle. Senden isteyip sana gönül verenlerin en fazîletlisi eyle.”[735]

Ben derim ki: Peygamber Efendimiz böyle duâ ederdi ama bizim bir “مِنْ: min” harfi ilâvesiyle şöyle duâ etmemiz daha uygun olur:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
إِلَيْكَ، وَمِنْ أَفْضَلِ مَنْ سَأَلَكَ وَرَغِبَ إِلَيْكَ».

“Allahım! Beni sana yönelenlerin en fazla **yönelenlerinden** eyle. Sana yaklaşanların en **yakınlarından** eyle! Senden isteyip sana gönül verenlerin en **fazîletlilerinden** eyle.”

Cuma namazında ve cuma günü sabah namazında okunması müstehap olan sûreler “Namazda Okunacak Zikirler” bahsinde geçti.[736]

❀

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
عَزَّ وَجَلَّ بِهَا مِنَ السُّوءِ إِلَى الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى».

505. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse cuma namazından sonra ‘kulhüvallàhü ahad, kul eûzü birabbil felak ve kul eûzü birabbin nâs’ı **yedi defa okursa, Azîz ve Celîl olan Allah onu, bu sûreler sâyesinde bir sonraki cumaya kadar kötülüklerden korur.”**[737]

Cuma Namazından Sonra Allah’ı Çok Zikretmek

Cuma namazından sonra Allah Teâlâ’yı çok zikretmek müstehaptır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَاذْكُرُوا اللهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

“Namaz kılındığında ise yeryüzüne dağılıp Allah’ın lütfundan rızkınızı arayın. Allah’ı da çok anın ki ebedî kurtuluşa eresiniz.”[738]

٢٢- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا اسْتَقَلَّتِ الشَّمْسُ

2. BAYRAMLARDA OKUNMASI UYGUN OLAN ZİKİRLER

Her iki bayramın gecesinde Allah Teâlâ’yı çokça zikretmek, çokça namaz kılmak ve daha başka ibadetleri yapmak müstehaptır. Bu konuda şöyle bir hadis vardır:

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:

506. “Kim iki bayram gecesini ihyâ ederse, kalplerin öldüğü günde onun kalbi ölmez.”[739]

Bu konuda şöyle bir hadis de rivâyet edilmektedir:

وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ الْقُلُوبُ».

“Bir kimse mükâfâtını Allah’tan bekleyerek iki bayram gecesini ihyâ ederse (ibâdetle geçirirse)**, kalplerin öldüğü günde onun kalbi ölmez.”**[740]

İmâm Şâfiî ve İbni Mâce’nin rivâyetleri böyledir. Hem merfû hem de mevkūf olarak Ebû Ümâme radıyallahu anhdan rivâyet edilen bu hadis zayıftır.[741] Bu kitabın baş tarafında söylediğimiz üzere, amellerin fazîletleri konusundaki zayıf hadisler müsâmaha ile karşılanır.[742]

Âlimler, iki bayram gecesini ihyâ etmek için ne kadar ibadet etmek gerektiğinde farklı görüşler ileri sürmüşlerse de geceyi ihyâ etmiş olmak için, onun çoğunu ibadetle geçirmek gerektiği anlaşılmaktadır. Bir saat ibadet etmekle de gece ihyâ edilmiş olur diyenler vardır.

Bayram Geceleri Tekbîr Getirmek

Bayram geceleri tekbîr getirmek müstehaptır.

Ramazan bayramının arefesinde güneş battıktan sonra, imâm bayram namazına durana kadar tekbîr getirmek sevaptır. Bu süre içinde farz namazlardan sonra ve başka vakitlerde tekbîr getirmelidir.

Kalabalığın arttığı yerlerde çokça tekbîr getirilir. Yürürken, otururken, yan yatarken, yolda, mescidde ve yatakta tekbîr getirilir.

Kurban bayramı tekbîrlerine gelince; arefe günü sabah namazından başlayıp kurban bayramının dördüncü günü ikindi namazını kılıncaya kadar tekbîr getirilir. Artık dördüncü günü ikindi namazından sonraki namazlarda tekbîr getirilmez. Uygulanmakta olan en sahîh görüş budur.

Hanefî mezhebine göre teşrìk tekbîrlerini getirmek vâciptir.

Bu konuda bizim mezhebimizde ve diğer mezheplerde oldukça farklı görüşler bulunmakla beraber, en doğrusu bizim söylediğimizdir. Bu meseleyle ilgili olarak Beyhakì'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında çeşitli hadisler vardır.[743] Ben bunları gerek hadis açısından gerekse mezhebimizin görüşü açısından *Şerhu'l-Mühezzeb* adlı eserimde açıkladım ve tekbîrle ilgili bütün bilgileri verdim. Burada meselenin esasına kısaca temas edeceğim:

Şâfiîler şöyle demiştir: Tekbîr, "﴿عَلِيمٌ﴾ ***Allâhü ekber***: Allah en büyüktür" sözünü şöyle üç defa arka arkaya söylemekten ibârettir:

رُسُلَكَ، وَيُقاتِلُونَ أَوْلِيَاءَكَ.

Ve bu tekbîr istendiği kadar tekrar edilir.

İmâm Şâfiî ve Şâfiî âlimler şöyle demiştir: İsteyen buna ilâve olarak şöyle derse daha iyi olur:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
أَذَاقَنِي لَذَّتَهُ، وَأَبْقَى فِيَّ قُوَّتَهُ، وَدَفَعَ عَنِّي أَذَاهُ».

Allâhü ekberu kebîrâ, velhamdülillâhi kesîra, ve sübhânellâhi bükraten ve asîlâ, lâilâhe illallahü, velâ na'büdü illâ iyyâhü, muhlisîne lehüd dîne

velev kerihel kâfirûn, lâilâhe illallahü vahdehû, sadaka va‘dehû ve nasara abdehû, ve hezemel ahzâbe vahdehû, lâilâhe illallahü vallàhü ekber

“Kudreti ve saltanatıyla Allah en büyüktür. Bitip tükenmeyen hamd O’na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah’ın yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu sabah akşam söylerim. Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. Biz yalnız O’na ibadet ederiz. Kâfirler hoşlanmasa bile, bütün samimiyetimizle, ‘Allah’tan başka ilâh yoktur’ deriz. Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur, sadece O vardır. Allah vaadini gerçekleştirdi. Kuluna yardım etti. Düşman topluluklarını tek başına perîşan etti. Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. Allah en büyüktür.”[744]

Mezhebimizin mensuplarından bazıları şöyle demiştir: İnsanların âdet hâline getirdiği şekilde şöyle zikretmekte de bir sakınca yoktur:

إِنِّي قَدْ وَهَبْتُ نَفْسِي وَعِرْضِي لَكَ، فَلَا يَشْتُمْ مَنْ شَتَمَهُ، وَلَا

وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ

Allâhü ekber, Allâhü ekber, Allâhü ekber, lâilâhe illallahü vallàhü ekber, Allâhü ekber ve lillâhil hamd

Teşrìk Tekbîrleri Ne Zaman Getirilir?[745]

Teşrìk tekbîrleri günlerinde, her namazdan sonra tekbîr getirmek gerekir. Bu namazlar ister farz ister nâfile ister cenâze namazı olsun, tekbîr getirilir. Farz namazlar ister edâ, ister kazâ, ister adak namazı olsun yine tekbîr getirilir. Bunların bazısı hakkında farklı görüşler vardır; ama o görüşleri açıklama yeri burası değildir. Doğru olan bizim söylediğimizdir; fetvâ buna göre verilmiş, uygulama da böyle yapılagelmiştir.

İmâm, arkasında namaz kılan cemâatin inancının aksine tekbîr getirirse ne olacak? Meselâ imâm arefe günü veya teşrìk tekbîrlerinin alındığı günlerde tekbîr getirmenin gereğine inanıyor ama onun arkasında namaz kılan kimse buna inanmıyorsa veya imâm tekbîr getirmenin gereğine inanmıyor ama cemâat inanıyorsa ne yapılacak? Bu durumda cemâat imâma uyacak mı yoksa kendi inancına göre mi hareket edecek? Şâfiî âlimleri arasında bu konuda iki görüş vardır: En sahîh görüş, cemâatin kendi inancına göre hareket etmesidir. Çünkü namazı kılıp da selâm verince, imâmla cemâat arasında artık bir bağ kalmamıştır. Bununla beraber imâm bayram

namazında, cemâatin mezhebinin aksine fazla tekbîr getirirse, cemâat onu imâm kabul edip arkasında namaz kıldığına göre imâma uymalı ve onunla birlikte tekbîr getirmelidir.

Bayram Namazının Tekbîrleri

Sünnet olan, bayram namazında kırâate başlamadan önce zâid (fazla) tekbîrleri almaktır. İmâm birinci rekâtta, iftitah tekbîrinden sonra yedi tekbîr alır. İkinci rekâtta ise secdeden kalkarken aldığı tekbîrden başka beş tekbîr almak sünnettir. Birinci rekâtta tekbîr, Sübhâneke'den sonra ve eûzüden öncedir; ikinci rekâtta da yine eûzüden öncedir.

Hanefî mezhebinde uygulama şöyledir: İmâm iftitah (başlama) tekbîrini alır, sonra Sübhâneke'yi okur, ondan sonra Allâhü ekber diye tekbîr alır, cemâat de aynı şekilde tekbîr alır ve ellerini yana bırakır, sonra ikinci tekbîri alır, yine ellerini yana bırakır. Üçüncü tekbîri alır, bu defa ellerini namaz kılarken yaptığı gibi bağlar. İmâm Fâtiha ve ek bir sûre okur, rükû ve secde yapar. İkinci rekâtta Fâtiha ve bir sûre okuduktan sonra zâid tekbîrleri almaya başlar. Üç tekbîr alınır, her birinde eller yana bırakılır, dördüncü tekbîr ile rükûa varılır ve böylece namaz tamamlanır.

Her iki tekbîr arasında şöyle demek müstehaptır:

سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ

Sübhânallâhi velhamdülillâhi velâilâhe illallàhu vallàhu ekber

"Ben Allah'ı yüceliğine yakışmayan kusurlardan tenzîh ederim. Allah'a hamd olsun, Allah'tan başka ilâh yoktur, Allah en büyüktür."

Şâfiî âlimlerin büyük çoğunluğu böyle demiştir. Onlardan bazıları ise şöyle denmesini uygun görmüştür:

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Lâilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü, biyedihil hayr, ve hüve alâ külli şey'in kadîr

"Allah'tan başka ilâh yoktur, yalnız Allah vardır; O tektir, ortağı yoktur; Mülk O'nundur, hamd O'na mahsustur. Hayır O'nun kudret elindedir. O her şeye kàdirdir."

Şâfiî fakîhi Ebû Nasr İbnü’s-Sabbâğ (v. 477/1084) ve bazı Şâfiî âlimleri şöyle demiştir: Halkın söylemeyi âdet hâline getirdiği şu tekbîri söylerse daha iyi olur:

أَللهُ أَكْبَرُ كَبِيراً، وَالْحَمْدُ لِلهِ كَثِيراً، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلاً

Allâhü ekberu kebîrâ, velhamdülillâhi kesîrâ, ve sübhânallâhi bukraten ve asîlâ

“Kudreti ve saltanatıyla Allah en büyüktür. Bitip tükenmeyen hamd O’na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah’ın yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu sabah akşam söylerim.”

Yukarıdaki tekbîrlerden hangisi okunursa olur, mutlaka birinin okunması gerekmez. Bütün bu zikirler terk edilse, yedi ve beş defa alınacak tekbîrler alınmasa namaz sahîh olur, sehiv secdesi yapılması gerekmez, sadece sevabı kaybedilmiş olur. İmâm tekbîrleri almayı unutsa ve kırâate başlasa, sahîh olan görüşe göre, unuttuğu tekbîrleri alması gerekmez. Bu konuda İmâm Şâfiî’nin zayıf bir görüşü vardır; buna göre imâm unuttuğu tekbîrleri alır.

Hanefîler’e göre bu tekbîrler vâciptir. Tekbîr alınmadığı zaman vâcip terk edilmiş olacağı için sehiv secdesi yapmak gerekir. Fakat kalabalık cemâatlerde karışıklığa yol açacağı için sehiv secdesi yapılmaz.

İki bayram namazının hutbelerine gelince: Birinci hutbenin girişinde dokuz, ikinci hutbenin girişinde ise yedi tekbîr alınması müstehaptır.

Bayram namazında hangi sûrelerin okunmasının müstehap olduğu, “Namaz Zikirleri Bölümü”nde de geçtiği üzere şöyledir: Birinci rekâtta Fâtiha’dan sonra Kàf sûresini, ikinci rekâtta Kamer sûresini okumak müstehaptır. İmâm isterse birinci rekâtta A‘lâ sûresini, ikinci rekâtta Gàşiye sûresini okuyabilir.

❀

٣- بَابُ الأَذْكارِ فِي الْعَشْرِ الْأُوَلِ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ

3. ZİLHİCCENİN İLK ON GÜNÜNDE YAPILACAK ZİKİRLER

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ﴾

“Ve belirlenen günlerde Allah’ın adını ansınlar.”[746]

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ, İmâm Şâfiî ve âlimlerin büyük çoğunluğu, âyet-i kerîmede geçen “belirlenen günlerin” zilhiccenin ilk on günü olduğunu söylemişlerdir.

Zilhiccenin ilk on gününde diğer günlerden daha fazla zikretmek müstehaptır. Arefe gününde ise bu on günün diğer dokuz gününden daha fazla ibadet etmek müstehaptır.

❀

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

جَبْهَتِهِ أَوْ عَلَى يَدِهِ فَيَسْأَلَهُ: كَيْفَ هُوَ؟».

507. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Başka günlerin hiçbirinde, içinde bulunduğumuz şu zilhiccenin ilk on gününde yapılan amellerden daha fazîletli bir amel yoktur.” Bunun üzerine ashâb-ı kirâm:

“Zilhiccenin ilk on gününde yapılan ibadet, Allah yolunda cihad etmekten de mi fazîletlidir?” diye sordular. Allah’ın Resûlü onlara şöyle cevap verdi:

“Evet, cihad zilhiccenin ilk on gününde yapılan amellerden daha fazîletli değildir. Ancak bir kimse kendisini Allah yolunda tehlikeye atar, canıyla ve malıyla geri dönmezse, işte onun ameli, zilhiccenin ilk on gününde yapılan amellerden daha fazîletlidir.”[747]

(Yine İbni Abbâs’ın rivâyet ettiği) *Sünen-i Tirmizî*’deki bir başka hadise göre Allah’ın Resûlü şöyle buyurmuştur:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

الأَيَّامِ الْعَشْرِ

“Zilhiccenin ilk on gününde yapılan ameller kadar Allah’ı memnûn eden başka bir sâlih amel yoktur.”[748]

Aynı hadisin *Sünen-i Ebî Dâvûd*’daki rivâyetinde, **“zilhiccenin ilk on gününden daha değerli günler”** olmadığı belirtilmektedir.[749]

Aynı hadisin Dârimî’nin *es-Sünen*’indeki rivâyetine göre Allah’ın Resûlü: **“Diğer günlerde yapılan hiçbir amel, zilhiccenin ilk on gününde yapılan amelden daha fazîletli değildir”** buyurmuş, “Allah yolunda cihad etmekten de mi fazîletlidir?” sorusuna yukarıda (507. hadiste) geçtiği gibi cevap vermiştir.[750]

Bir başka rivâyette de: “**Kurbanın ilk on gününde yapılan amelden daha fazîletli değildir”** ifâdesi geçmektedir.[751]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ وَلَهُ الحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ».

508. Abdullah ibni Amr ibni’l-Âs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“En hayırlı duâ, arefe günü yapılan duâdır. Benim ve benden önceki peygamberlerin söylediği en hayırlı söz şudur:

Lâilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr

“Allah’tan başka ilâh yoktur; yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. Allah her şeye kàdirdir.”[752]

Bu hadis, İmâm Mâlik’in *el-Muvatta*’ında daha kısa ve mürsel[753] bir isnâdla şöyle rivâyet edilmiştir:

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ مِنْ قَبْلِي: لاَ إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ

509. (Tâbiîn râvilerinden Talha bin Ubeydillah ibni Kerîz tarafından rivâyet edildiğine göre) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"En fazîletli duâ, arefe günü yapılan duâdır. Benim ve benden önceki peygamberlerin söylediği en fazîletli söz şudur:

Lâilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh

"Allah'tan başka ilâh yoktur; yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur."[754]

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümânın oğlu, tâbiîn fakihlerinden Sâlim, arefe günü dilenen birini gördü ve ona şöyle dedi:

"Ey âciz adam! Bugün Allah'tan başkasından bir şey istenir mi?"

İmâm Buhârî'nin rivâyet ettiğine göre, Ömer radıyallahu anh Minâ'daki çadırında öyle yüksek sesle tekbîr getirirdi ki mescidde bulunanlar onu duyar, onlar da tekbîr getirmeye başlardı. Sokaklarda bulunanlar da tekbîr getirmeye başlayınca Minâ tekbîr sesleriyle inlerdi.[755]

Yine Buhârî'nin rivâyet ettiğine göre, Abdullah ibni Ömer ve Ebû Hüreyre -Allah onlardan râzı olsun- zilhiccenin ilk on gününde çarşıya çıkar ve tekbîr getirirlerdi; onları gören halk da tekbîr getirmeye başlardı.[756]

❀

٤- بَابُ الْأَذْكَارِ الْمَشْرُوعَةِ فِي الْكُسُوفِ

4. GÜNEŞ VE AY TUTULDUĞUNDA YAPILACAK ZİKİRLER

Güneş ve Ay tutulduğu zaman Allah Teâlâ'yı çok zikretmek ve çok duâ etmek sünnettir. O günlerde namaz kılmanın da sünnet olduğunda İslâm âlimleri görüş birliği etmiştir.

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ وَكَبِّرُوا وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا».

510. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Güneş ve Ay Allah’ın varlığını, birliğini ve kudretini gösteren alâmetlerden ikisidir. Onlar bir kimse doğduğu veya öldüğü için tutulmazlar. Güneş ve Ay’ın tutulduğunu gördüğünüz zaman hemen Allah Teâlâ’ya duâ edin, tekbîr getirin, namaz kılın ve sadaka verin.”[757]

Sahîh-i Buhârî ve *Sahîh-i Müslim*’in bazı rivâyetlerinde, **“Güneş ve Ay’ın tutulduğunu gördüğünüz zaman hemen Allah Teâlâ’yı zikredin”** ifâdesi geçmektedir.[758]

❀

٤. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ».

511. Ebû Mûsâ el-Eş‘arî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Böyle Güneş ve Ay tutulması gibi dehşetli bir olay gördüğünüzde hemen Allah Teâlâ’ya sığınarak O’nu zikretmeye, O’na duâ etmeye ve O’ndan günahınızı affetmesini istemeye başlayın.”[759]

❀

512. Muğîre bin Şu‘be radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنِّي مَا كُنْتُ أَجِدُ.

“Güneş ve Ay tutulduğunu gördüğünüz zaman hemen Allah’a duâ edin ve namaz kılın.”[760]

İmâm Buhârî bu hadîs-i şerîfi, Ebû Bekre radıyallahu anhın rivâyetiyle de *Sahîh*’ine almıştır.[761] Doğrusunu Allah bilir.

❀

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ

مَرَّاتٍ، فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ ذَلِكَ ثُمَّ مِتَّ فِي لَيْلَتِكَ، كُتِبَ لَكَ جِوَارٌ

عَنْهَا، فَلَمَّا حُسِرَ عَنْهَا، قَرَأَ سُورَتَيْنِ وَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ.

513. Abdurrahmân ibni Semüre radıyallahu anh şöyle dedi:

“Güneş tutulduğu sırada Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna varmıştım. O ise ayakta namaz kılıyordu. Ellerini kaldırmış, **sübhânallâh, lâilâhe illallah, Allâhü ekber, elhamdülillâh** diye Allah’ı zikrediyor ve duâ ediyordu. Güneş açılıncaya kadar böyle devam etti. Güneş açılınca iki sûre okuyarak iki rekât namaz kıldı.”[762]

Güneş ve Ay Tutulmasında Kılınan Namaz

Güneş ve Ay tutulduğu zaman kılınan namazlarda daha çok Kur’ân-ı Kerîm okumak müstehaptır. Birinci rekâtın kıyâmında Bakara sûresi kadar, ikinci rekâtta 200, üçüncü rekâtta 150, dördüncü rekâtta ise 100 âyet kadar okumalıdır.

Birinci rekâtın rükûunda 100 âyet okuyacak kadar tesbîhât yapmalıdır. İkinci ve üçüncü rekâtın rükûunda yetmiş, dördüncü rekâtın rükûunda ise elli âyet okuyacak kadar tesbîhât yapmalıdır.

Secdeleri de rükû gibi uzun tutmalıdır. Birinci secde birinci rükû kadar, ikinci secde de ikinci rükû kadar uzun olmalıdır. Sahîh olan görüş budur.

Âlimlerin bu namazın kılınışında farklı görüşleri vardır. Bu namazı kılarken uzun uzun secde etmenin müstehap olduğu konusunda benim söylediklerimden kesinlikle şüphe edilmemelidir. Zira Şâfiî mezhebine mensup âlimlerin çoğunun kitabında, meşhûr olan görüşün, secdelerin uzatılmayacağı yönünde olduğu kaydedilmekte ise de bu yanlış veya zayıf

bir görüştür; doğru olan uzun uzun secde edilmesidir. Bunun böyle olduğu *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'de Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden birçok tarîk ile rivâyet edilmiştir.[763] Ben bunları delilleri ve örnekleriyle *Şerhu'l-Mühezzeb*'de açıkladım. Söylediklerimin aksi görüşlere aldanılmaması için, daha önce zikrettiklerime burada kısaca işaret ettim. İmâm Şâfiî de Güneş ve Ay tutulduğu zaman kılınan namazlarda uzun uzun secde etmenin müstehap olduğunu birkaç defa söylemiştir. Doğrusunu Allah bilir.

Şâfiî fakihlerimiz, bu namazı kılarken iki secde arasında uzun bir süre değil, diğer namazlarda âdet olduğu kadar oturulacağını söylemişlerdir. Onların bu sözü de pek mûteber değildir. Çünkü sahîh hadiste, bu namazda secdenin uzatılacağı belirtilmektedir. Ben bunu da *Şerhu'l-Mühezzeb*'de açık açık yazdım. Makbûl olan görüş, küsûf namazında uzun uzun secde etmenin müstehap olduğu yönündedir. İkinci rekâtın rükûundan doğrulunca, tahiyyâtı ve orada oturmayı uzatmamalıdır. Doğrusunu Allah bilir.

Küsûf namazını kılan kimse, uzatılması gerektiğini söylediğimiz şeylerin hiçbirini yapmasa da sadece Fâtiha sûresini okusa, namazı geçerli olur. Rükûdan her doğruluşta şöyle demek müstehaptır:

سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ

Semiallâhü limen hamideh, Rabbenâ lekel hamd

"Allah, ona hamd edeni duyar ve hamdini kabul eder. Ey Rabbimiz! Sana hamd olsun."[764] Çünkü sahîh hadiste böyle geçmektedir.

Ay tutulduğu zaman kılınan namazda kırâati açıktan okumak, Güneş tutulduğu zaman kılınan namazda ise sessiz okumak sünnettir.

İmâm bu namazı kıldırdıktan sonra iki hutbe okur, bu hutbelerde insanları Allah'ın azabıyla korkutur, onlara Allah'a itâat etmelerini, sadaka vermelerini ve köle âzat etmelerini öğütler. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin de böyle yaptığı sahîh hadislerde belirtilmiştir. İmâm hutbede ayrıca insanları Allah'ın nimetlerine şükretmeye, gafletten sakınmaya ve dünyaya aldanmamaya teşvîk eder. Doğrusunu Allah bilir.

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالعَتَاقَةِ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ.

514. Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Güneş tutulması dolayısıyla ashâbına köle âzat etmelerini emretti.[765]

İyilikler kötülükleri giderir. Başa gelen veya gelebilecek olan felâketleri gidermek için, herkes maddî durumuna göre hayır yapmalıdır. Köle âzat etmek pahalı bir hayırdır ve bunu ancak varlıklı kimseler yapar. Canını ilâhî azaptan kurtarmanın yolu, bir canı kula kulluk etmekten kurtarıp hürriyetine kavuşturmaktır.

❀

٥- بَابُ الْأَذْكَارِ فِي الِاسْتِسْقَاءِ

5. YAĞMUR DUÂSINDA YAPILACAK ZİKİRLER

Yağmur duâsına çıkıldığında tevâzu içinde, son derece alçak gönüllü olarak çokça duâ, zikir ve istiğfâr etmek müstehaptır. Meşhûr yağmur duâları vardır. Bunlardan biri şudur:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الْمُهْتَدُونَ﴾

أَللّٰهُمَّ عَلَى الظِّرَابِ، وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ، وَبُطُونِ الأَوْدِيَةِ.

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

أَللّٰهُمَّ اسْقِنَا الْغَيْثَ وَلَا تَجْعَلْنَا مِنَ الْقَانِطِينَ.

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
أَنْ تُعِيذَنِي مِنَ النَّارِ، وَتُدْخِلَنِي الْجَنَّةَ».

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Allahım! Üzerimize bizi kuraklıktan kurtaracak, zarar vermeyecek, faydalı olacak, bereketli, bol, her tarafa ulaşan, herkese faydalı ve kimseye zarar vermeyen bir yağmur yağdır.

Allahım! Bu yağmuru tepelere, ağaç diplerine ve vâdilere yağdır.

Allahım! Biz senden günahlarımızı affetmeni niyâz ediyoruz; çünkü Sen çok affedicisin. Üzerimize bol yağmur yağdır.

Allahım! Bize bereketli yağmur yağdır ve bizi ümitsizliğe düşürme.

Allahım! Ekinlerimiz bol olsun. Hayvanlarımızın memeleri sütle dolsun. Göğün bereketlerini üzerimize yağdır. Yerin bereketleriyle bitkiler bitir.

Allahım! Üzerimizdeki kıtlığı, açlığı, çıplaklığı gider. Senden başkasının gideremeyeceği belâları üzerimizden def et.”

Şâyet yağmur duâsına çıkanlar arasında iyi hâliyle tanınan bir zât varsa, onun hürmetine yağmur istemeleri ve: “Allahım! Falan kulun hürmetine ve onu şefâatçi yaparak senden yağmur istiyoruz” demeleri uygun olur.

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ
نَبِيِّنَا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْقِنَا، فَيُسْقَوْنَ.

515. Ömer ibnü’l-Hattâb radıyallahu anh, (halîfeliği zamanında) kuraklık olduğunda, Resûl-i Ekrem’in amcası Abbâs ibni Abdilmuttalib hürmetine yağmur ister ve şöyle duâ ederdi:

“Allahım! Resûl-i Ekremin hayatta iken kuraklık olduğunda senden Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellemin hürmetine yağmur yağdırmanı

niyâz ederdik, sen de bize yağmur yağdırırdın. Şimdi de Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellemin amcasını şefâatçi yaparak senden bize yağmur yağdırmanı niyâz ediyoruz, bize yağmur ver.”

Hz. Ömer’in bu duâsı üzerine yağmur yağardı.[766]

Muâviye bin Ebî Süfyân’ın ve başkalarının iyi hâlleriyle bilinen kimseleri şefâatçi ederek yağmur duâsına çıktıkları bilinmektedir.

Muâviye bin Ebî Süfyân, çıktığı yağmur duâsında, ashâb-ı kirâmdan Yezîd ibnü’l-Esved el-Cüreşî’yi şefâatçi edinmiştir.[767]

Yağmur duâsı için kılınan namazda, bayram namazında okunan sûreleri okumak müstehaptır. Daha önce de söylediğimiz üzere, bayram namazında olduğu gibi birinci rekâta başlarken iftitah tekbîrinden sonra yedi, ikinci rekâtta beş tekbîr alınır. Bayram namazının tekbîrleri için söylediklerimiz, yağmur duâsı namazında da aynen geçerlidir. Sonra imâm iki hutbe okur, bu hutbelerde çokça istiğfâr ve duâ eder.

Hanefîler’in kaç tekbîr alacağı “Bayram Namazının Tekbîrleri” yan başlığı altında, yukarıda verildi.

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ

عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ.

516. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme, kuraklıktan şikâyet ederek ağlayan birkaç kadın geldi. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü şöyle duâ etti:

Allâhümmeskınâ gaysen mugîsen, merîen merîan, nâfian gayre dârrin, âcilen gayra êcilin

“Allahım! Bizi kuraklıktan kurtaran, bolluk getiren, bol bitki bitiren, faydalı olup zarar vermeyen, bir an önce gelen bir yağmur ver.”

Câbir ibni Abdillah şöyle dedi: Bunun üzerine gökyüzünü bulutlar kapladı ve yağmur yağmaya başladı.[768]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
اسْقِ عِبَادَكَ وَبَهَائِمَكَ، وَانْشُرْ رَحْمَتَكَ، وَأَحْيِ بَلَدَكَ الْمَيِّتَ».

517. Abdullah ibni Amr ibni’l-Âs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yağmur yağması için duâ ettiğinde şöyle derdi:

Allàhümmeskı ibâdeke ve behâimeke, venşür rahmeteke, ve ahyi beledekel meyyite

“Allahım! Kullarını ve dilsiz hayvanlarını suya kandır. Rahmetini yayıp genişlet. Ölmüş topraklarına can ver.”[769]

❀

وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ، وَأَنِّي عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ»

518. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

İnsanlar Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna gelerek yağmurun yağmadığından şikâyette bulundular. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin emri üzerine minberini namazgâha[770] götürüp koydular. Allah'ın Elçisi yağmur duâsı için namazgâha çıkılacağı günü halka haber verdi. O gün güneşin ucu görününce namazgâha gitti, minbere oturdu. Tekbîr getirerek Azîz ve Celîl olan Allah'a hamdü senâda bulundu, sonra da şöyle buyurdu:

"Yurdunuzda kuraklık olduğunu, yağmurların her zaman yağdığı vakitten geciktiğini söyleyerek bana şikâyette bulundunuz. Azîz ve Celîl olan Allah ise size, kendisine duâ etmenizi emretti ve duânızı kabul edeceğini de vaadetti." Sonra şöyle duâ etti:

Elhamdülillâhi Rabbil âlemîn, er-Rahmânir rahîm, Mâliki yevmiddîn, lâilâhe illallâhü yef'alü mâ yürîd. Allâmümme entellâhu lâilâhe illâ entel ganiyyü ve nahnül fukarâ', enzil aleynel gayse, vec'al mâ enzelte lenâ kuvveten ve belâgan ilâ hîn

"Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. O Rahmân ve Rahîm'dir; koruyup gözetendir. Hesap gününün tek hâkimidir. Allah'tan başka ilâh yoktur. O dilediğini yapar. Ey benim Rabbim! Sen Allah'sın. Senden başka ilâh yoktur. Sen zenginsin, biz ise sana muhtacız. Bize bol yağmur ihsân eyle. Üzerimize yağdırdığın yağmur bize güç, kuvvet olsun ve hayatımız boyunca bize yetsin."

Allah'ın Resûlü bunları söyledikten sonra ellerini kaldırmaya başladı. Mübârek ellerini o kadar kaldırdı ki koltuk altının beyazı göründü. Sonra

insanlara sırtını döndü. Elleri duâda iken üzerindeki cüppeyi ters çevirdi. Sonra yüzünü tekrar insanlara dönerek minberden indi. İki rekât namaz kıldırdı. O sırada Azîz ve Celîl olan Allah'ın lütfuyla gökyüzünde bir bulut belirdi. Şimşek çaktı, gök gürledi. Ardından Allah Teâlâ'nın izniyle yağmur yağmaya başladı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem daha Mescid-i Nebevî'ye varmadan seller aktı. İnsanların kendilerini yağmurdan sığınacak bir yere atmak için koşuşturduğunu görünce, sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz mübârek azı dişleri görününceye kadar tebessüm buyurdu ve şöyle dedi:

"Ben Allah'ın her şeye kàdir olduğuna ve benim Allah'ın kulu ve resûlü olduğuma şehâdet ederim."[771]

Bu hadîs-i şerîf, yağmur duâsında okunan hutbenin namazdan önce olduğunu açıkça göstermekte, *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'deki hadisler de bunu ortaya koymaktadır. Fakat bunlar, hutbeyi namazdan önce okumanın zorunlu değil, câiz olduğu şeklinde anlaşılmıştır.

Şâfiî ve diğer mezheplere mensup âlimlerin yazdığı fıkıh kitaplarında hüküm, namazın hutbeden önce kılınacağı şeklindedir. Onlar da görüşlerini, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin namazı hutbeden önce kıldırdığına dâir başka hadislere dayandırmışlardır. Doğrusunu Allah bilir.

Yağmur duâsını bazen sesli bazen sessiz yapmak, duâ ederken de elleri belirgin şekilde kaldırmak müstehaptır.

İmâm Şâfiî -Allah ona rahmet eylesin- yağmur duâsında şu sözlerin yer almasını tavsiye etmiştir:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

وَإِجَابَتِكَ فِي سُقْيَانَا وَسَعَةِ رِزْقِنَا

"Allahım! Sana duâ etmemizi emrettin ve duâları kabul buyuracağını vaad ettin. Biz emrettiğin gibi şimdi sana duâ ediyoruz. Sen de vaad buyurduğun gibi duâlarımızı kabul buyur. Allahım! İşlediğimiz günahları affetmek, yağmur yağdırman için yaptığımız duâları kabul etmek ve rızkımızı bollaştırmak sûretiyle bize lütufta bulun."

Duâyı yapan kimse mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara da duâ eder, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm eder, bir veya iki

âyet okur ve: “Allah’tan beni de sizi de bağışlamasını niyâz ederim” der.

O sırada **sıkıntılı günlerde okunacak duâları** okumalıdır.[772] Ayrıca: رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ***Rabbenâ âtinâ fiddünyâ haseneten ve filâhireti haseneten ve kınâ azâben nâr*:** “Allahım! Bize dünyada da âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.”[773] Bunlardan başka daha önce zikrettiğimiz sahîh hadislerde geçen diğer duâları okumalıdır.

İmâm Şâfiî -Allah ona rahmet eylesin- *el-Üm*[774] adlı eserinde şöyle demiştir:

İmâm bayram namazında olduğu gibi, yağmur duâsında da iki hutbe okur. Bu hutbelerde tekbîr getirir, Allah’a hamd eder, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirir, sözlerinin çoğu istiğfâr cümleleri olacak şekilde Allah’tan kendilerini bağışlamasını niyâz eder ve şu âyet-i kerîmeyi çok okur:

وَسَلَّمَ، وَإِذَا حَمَلْتَهُ فَقُلْ: بِسْمِ اللهِ، ثُمَّ سَبِّحْ مَا دُمْتَ تَحْمِلُهُ.

“Rabbinizden sizi bağışlamasını dileyin; çünkü O çok bağışlayandır. Üzerinize bol bol yağmur yağdırsın.”[775]

❀

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
الْوَارِثُ، الرَّشِيدُ، الصَّبُورُ».

519. Ömer ibnü’l-Hattâb radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, o yağmur duâsı yaptı. Duâsının çoğu Allah’tan kendilerini bağışlamasını niyâz etmek (istiğfâr) idi.[776]

İmâm Şâfiî şöyle dedi:

“Yağmur duâsında imâmın sözlerinin çoğu istiğfâr olmalı, duâya istiğfâr ile başlamalı, sözünün arasında sık sık istiğfâr etmeli, duâyı istiğfâr ile bitirmeli, yaptığı duâyı bitirene kadar ağzından çıkan sözlerin çoğu istiğfâr olmalıdır. Bu sırada insanları günahlarından tövbe etmeye, Allah’a itâat etmeye ve iyilikler yaparak Allah’a yaklaşmaya teşvîk etmelidir.”[777]

٦- بَابُ مَا يَقُولُهُ إِذَا هَاجَتِ الرِّيحُ

6. ŞİDDETLİ RÜZGÂR ESTİĞİ ZAMAN NE DEMELİ?

٩٢. عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ
مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ».

520. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, rüzgâr şiddetli estiğinde şöyle duâ ederdi:

Allàhümme innî es'elüke hayrahâ ve hayra mâ fîhâ ve hayra mâ ürsilet bihî, ve eûzü bike min şerrihâ ve şerri mâ fîhâ ve şerri mâ ürsilet bihî

"Allahım! Senden bu rüzgârın hayrını, onun içinde olanların hayrını ve kendisiyle gönderilen şeyin hayrını isterim. Bu rüzgârın şerrinden, onun içinde bulunanların şerrinden ve kendisiyle gönderilen şeyin şerrinden sana sığınırım."[778]

❀

٢. عَنْ عُمَرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
خَيْرَهَا، وَاسْتَعِيذُوا بِاللهِ مِنْ شَرِّهَا».

521. Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

"Rüzgâr, Allah'ın kullarına bir nimetidir. Bazen rahmet, bazen de azap getirir. Rüzgârın estiğini gördüğünüzde ona sövmeyin. Sadece

Allah’tan onun hayır getirmesini isteyin; şerrinden de yine Allah’a sığının.”[779]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
قَالَ: «أَللّٰهُمَّ صَيِّبًا هَنِيئًا»

522. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ufukta bir bulutun belirmeye başladığını görünce, namazda bile olsa, yaptığı işi bırakır ve:

“Allàhümme innî eûzü bike min şerrihâ: Allahım! Bunun şerrinden sana sığınırım” derdi. Eğer yağmur yağarsa,

***“Allàhümme sayyiben henîen*:** “Allahım! Bu yağmuru bol ve faydalı kıl!” diye duâ ederdi.[780]

❀

٢٤٩. عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى
٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، كُتِبَ فِي رَقٍّ ثُمَّ طُبِعَ بِطَابَعٍ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ
آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ
مَا أُمِرَتْ بِهِ».

523. Übey ibni Kâ‘b radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah şöyle buyurdu:

“Rüzgâra sövmeyin. Rüzgâr sizi endişelendirecek bir şekilde estiğinde şöyle duâ edin:

Allàhümme innâ nes'elüke min hayri hâzihir rîhi ve hayri mâ fîhâ ve hayri mâ ümiret bihî, ve neûzü bike min şerri hâzihir rîhi ve şerri mâ fîhâ ve şerri mâ ümiret bihî

Allahım! Biz senden bu rüzgârın hayrını, onun içinde olanların hayrını ve ona getirmesi emredilen şeyin hayrını isteriz. Bu rüzgârın şerrinden, onun içinde olanların şerrinden ve ona getirmesi emredilen şeyin şerrinden sana sığınırız."[781]

Tirmizî bu hadîs-i şerîfi rivâyet ettikten sonra şöyle dedi: Bu konuda Hz. Âişe, Ebû Hüreyre, Osmân ibni Ebi'l-Âsî, Enes ibni Mâlik, İbni Abbâs ve Câbir ibni Abdillah'dan da hadis rivâyet edilmiştir.

Rüzgâr Allah'ın emrindedir ve Allah'ın dilemesiyle eser. Bazen içinde rahmet, bazen azap taşır. Tatlı tatlı estiğinde Allah'a şükretmeli, fırtınaya dönüştüğünde ise Allah'a sığınmalıdır.

❀

قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا عَقِيمًا».

524. Seleme bin Ekva' radıyallahu anh şöyle dedi:

Rüzgâr şiddetli estiği zaman Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle duâ ederdi:

Allàhümme lakahan, lâ akìmen

"Allahım! Bu rüzgârı (meyve ve çiçekleri) aşılayan rüzgâr yap, verimsiz rüzgâr yapma."[782]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا الْأَسْوَدَ».

525. Enes ibni Mâlik ve Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümden rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Büyük bir fırtına çıktığı veya şiddetli bir rüzgâr estiği zaman, hemen "Allâhü ekber" diye tekbîr getirmeye başlayın. Çünkü tekbîr siyah bulutları dağıtır."[783]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

تَجْعَلْهَا رِيحًا»

526. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

"Sert bir rüzgâr estiğinde Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem iki dizinin üzerine çöker ve şöyle duâ ederdi:

Allâhümmec'alhâ rahmeten velâ tec'alhâ azâben. Allâhümmec'alhâ riyâhan velâ tec'alhâ rîhan

Allahım! Bu rüzgârı rahmete vesîle eyle, azaba vesîle eyleme. Allahım! Bu rüzgârı faydalı eyle, zararlı eyleme.[784]

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ bu hadîs-i şerîfi desteklemek üzere şöyle demiştir: Allah Teâlâ da Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurmaktadır:

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ﴾

"O uğursuz günlerde onların üzerine gürültülü bir fırtına gönderdik."[785]

﴿أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ﴾

"Biz onların (Âd kavmi) üzerine köklerini kazıyan bir kasırga göndermiştik."[786]

﴿وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ﴾

“Biz rüzgârları aşılayıcı olarak gönderdik.”[787]

لَهُ وَارْحَمْهُ، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ».

“Rüzgârları müjdeci olarak göndermesi de O’nun varlığını gösteren delillerdendir.”[788]

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ:
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَرِيءَ مِنَ الصَّالِقَةِ، وَالْحَالِقَةِ، وَالشَّاقَّةِ.

527. (İmâm Şâfiî’nin munkatı’ bir hadis olarak rivâyetine göre), birisi Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme fakirlikten şikâyette bulundu. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü ona,

“Herhâlde sen rüzgâra sövüyorsun” buyurdu.[789]

İmâm Şâfiî -Allah ona rahmet eylesin- şöyle dedi:

Hiç kimse rüzgâra sövmemelidir. Çünkü rüzgâr Allah Teâlâ’nın itâatkâr bir mahlûku, askerlerinden bir askerdir. Dilediğinde onu rahmet, dilediğinde ceza olarak kullanır.[790]

Şu hadîs-i şerîf İmâm Şâfiî’yi doğrulamaktadır: Bir adam Peygamber Efendimiz’in yanında rüzgâra lânet etti. Bunun üzerine Allah’ın Resûlü ona şöyle buyurdu: **“Rüzgâra lânet etme; çünkü o görevlidir. Bir kimse hak etmeyen birine lânet ederse, o lânet kendisine döner.”**[791]

❀

١٦- بَابُ مَا يَقُولُهُ مَنْ بُلِيَ بِالْوَحْشَةِ

7. YILDIZ KAYDIĞI ZAMAN NE DENİR?

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

إِلَّا بِاللهِ».

528. Abdullah ibni Mes‘ûd radıyallahu anh şöyle dedi:

“Yıldız kaydığı zaman onu gözümüzle tâkip etmemekle ve o sırada şöyle demekle emrolunduk:

Mâşâallah, lâ kuvvete illâ billâh

“Allah’ın dilediği olur. Kuvvet ancak Allah’ın yardımıyla kazanılır.”[792]

❀

لَهُ: وَلَا لَيْلَةَ صِفِّينَ؟ قَالَ: وَلَا لَيْلَةَ صِفِّينَ.

8. YILDIZA VE ŞİMŞEĞE PARMAĞIYLA İŞARET ETMEMEK VE ONA BAKMAMAK

Bir önceki hadis bu konuyla da ilgilidir.

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
الْبَرْقَ أَوْ الْوَدْقَ، فَلَا يُشِيرُ إِلَيْهِ، وَلْيَصِفْ وَلْيَنْعَتْ.

529. Tâbiîn âlimlerinden Urve bin Zübeyr radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Biriniz şimşeği veya yağmuru gördüğünde, onu parmağıyla göstermesin; bunun yerine onun özelliğini anlatsın.”[793]

İmâm Şâfiî, öteden beri Araplar’ın şimşeği ve yağmuru parmaklarıyla göstermekten hoşlanmadıklarını söyledi.[794]

❀

٩- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا سَمِعَ الرَّعْدَ

9. GÖK GÜRÜLTÜSÜNÜ DUYUNCA NASIL DUÂ ETMELİDİR?

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
خَشَعَ لَكَ سَمْعِي، وَبَصَرِي، وَمُخِّي، وَعَظْمِي، وَعَصَبِي».

530. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem gök gürültüsü ve yıldırım sesi duyduğunda şöyle derdi:

Allàhümme lâ taktülnâ bigadabike, velâ tühliknâ biazâbike, ve âfinâ kable zâlike

"Allahım! Bizi gazabın ile öldürme. Bizi azabın ile helâk etme. Emânetini bizden âfiyet içinde al."[795]

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
وَالْمَلاَئِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ.

531. Abdullah ibni'z-Zübeyr radıyallahu anhümâ, kendisinden rivâyet edildiğine göre, gök gürültüsünü duyunca, yanındakilerle konuşmayı bırakır ve şöyle derdi:

"Gök gürültüsü Allah'a hamd ederek O'nun yüceliğini dile getirir. Melekler de O'nu korku ve saygıyla tesbih eder.[796] ***Ben de o Allah'ı ulûhiyet makamına yakışmayan sıfatlardan tenzîh ederim."***[797]

Gösterilen kaynakta belirtildiğine göre Abdullah ibni'z-Zübeyr radıyallahu anhümâ sözünü şöyle tamamlardı: "Bu gök gürültüsü yeryüzündekiler için büyük bir uyarıdır."

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
سَبَّحْتَ لَهُ».

532. Ünlü tâbiîn âlimi Tâvûs'tan rivâyet edildiğine göre, o gök gürültüsünü duyduğu zaman şöyle derdi:

"(Ey gök gürültüsü!) kendisinin yüceliğini dile getirdiğin Allah, her türlü kusurdan uzaktır."[798]

İmâm Şâfiî şöyle dedi:

"Tâvûs'un şu âyet-i kerîmeye işaret ettiği anlaşılmaktadır:

"وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ: Gök gürültüsü Allah'a hamd ederek O'nun yüceliğini dile getirir."[799]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ

أَلْقَاكَ».

533. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

"Bir defasında Ömer ibnü'l-Hattâb ile birlikte bir seferde bulunuyorduk. O sırada gök gürledi, şimşek çaktı ve dolu yağdı. Bunun üzerine Kâ'bü'l-Ahbâr bize,

'Gök gürültüsünü duyan kimse üç defa şöyle derse, onun vereceği zarardan kurtulur" dedi. Biz de öyle dedik ve kurtulduk:

Sübhâne men yüsebbihur ra'dü bihamdihî velmelâiketü min hîfetihî

Gök gürültüsü Allah'a hamd ederek O'nun yüceliğini dile getirir. Melekler de O'nu korku ve saygıyla tesbih eder."[800]

Bu hadiste adı geçen Kâ'b'ın, Kâ'bü'l-Ahbâr olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim hadis hâfızı ve târihçi Ebü'ş-Şeyh de (v. 369/979) bu hadisi rivâyet ettiği el-Azame adlı eserinde ondan "Kâ'b rahimehullâh" diye söz etmektedir. **Kâ'bü'l-Ahbâr**, Benî İsrâil'e dâir rivâyetleriyle tanınan bir tâbiîdir. Önceleri Yahudi âlimlerinden idi. Hz. Ömer devrinde Medine'ye geldi ve Müslüman oldu. Hz. Ömer'den hadis rivâyet etti. Hz. Ömer ve başka sahâbîler de onun bilgisinden faydalandı.[801]

❀

١٠- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا نَزَلَ الْمَطَرُ

10. YAĞMUR YAĞDIĞI ZAMAN YAPILACAK DUÂ

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ قَالَ: «أَللّٰهُمَّ صَيِّبًا نَافِعًا».

534. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yağmurun yağdığını görünce şöyle derdi:

Allàhümme sayyiben nâfian

"Allahım! Bu yağmuru faydalı kıl."[802]

Sünen-i İbni Mâce'deki rivâyete göre Allah'ın Resûlü iki veya üç defa aynı anlamda: «أَللّٰهُمَّ صَيِّبًا نَافِعًا» derdi.[803]

❀

535. İmâm Şâfiî'nin -Allah ona rahmet eylesin- *el-Üm* adlı eserinde senediyle birlikte, mürsel olarak (sahâbî râvisinin adını vermeden) rivâyet ettiği bir hadîs-i şerîf şöyledir:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا

(Tâbiîn fakîhi Mekhûl'den rivâyet edildiğine göre) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Duânın kabul edildiği şu üç yerde duâ edin: İki ordu savaşta birbirine girdiği zaman, namaz kılmak üzere kàmet getirildiği zaman ve yağmur yağdığı zaman."[804]

İmâm Şâfiî şöyle dedi: "Yağmur yağarken ve namaz kılmak üzere kàmet getirilirken duâ edileceğini birçok âlimden öğrenip ezberledim."[805]

❀

١١- بَابُ مَا يَقُولُهُ بَعْدَ نُزُولِ الْمَطَرِ

11. YAĞMUR YAĞDIKTAN SONRA YAPILACAK DUÂ

قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ:
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
أَوْ سَاجِدًا».

536. Zeyd ibni Hâlid el-Cühenî radıyallahu anh şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Hudeybiye'de geceleyin yağan yağmurdan sonra bize sabah namazı kıldırdı. Namazı bitirince yüzünü cemâate döndü ve:

"Rabbiniz ne buyurdu biliyor musunuz?" diye sordu. Sahâbîler,

Allah ve Resûlü daha iyi bilir, dediler. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem şunları söyledi:

"Rabbiniz şöyle buyurdu: Kullarımdan bir kısmı bana îmân ederek, bir kısmı da kâfir olarak sabahladı. 'Allah'ın lütfu ve rahmeti sâyesinde yağmura kavuştuk' diyenler bana îmân etmiş, yıldızlara îmân etmemiştir. 'Filan ve filan yıldızın batıp doğması sâyesinde yağmura kavuştuk' diyenler ise beni inkâr etmiş, yıldızlara îmân etmiştir."[806]

Bu bir kudsî hadistir. Kudsî hadislerin mânâsı Allah tarafından Peygamber Efendimiz'in gönlüne ilhâm edilir, o da bu mânâyı dilediği şekilde ifâde eder.[807] Hudeybiye ise Mekke'nin batısında bulunan bir yerdir.

Âlimler bu hadîs-i şerîfi şöyle açıkladılar: Eğer bir Müslüman, yağmurun yağmasına yıldızın sebep olduğuna, yağmuru yıldızın yağdırdığına inanarak: “Filan ve filan yıldızın batıp doğması sâyesinde üzerimize yağmur yağdı” derse, şüphesiz o kimse dinden çıkar, kâfir olur. Şâyet bu sözü söylerken, yıldızın doğup batmasının yağmurun yağmasına işaret olduğunu, bu işaret belirince yağmurun yağdığını kastediyor ve yağmuru asıl yağdıranın Allah Teâlâ olduğunu kabul ediyorsa, o kimse kâfir olmaz. Yağmuru Allah Teâlâ’nın yağdırdığına inanmakla beraber yıldızın batıp doğması sâyesinde yağmur yağdığını söylemenin mekrûh olup olmadığında âlimler ihtilâf ettiler. Beğenilen görüş bu sözün mekrûh olduğu yönündedir; çünkü bu sözü kâfirler söyler. Yukarıdaki hadisten anlaşılan budur. İmâm Şâfiî *el-Üm* adlı eserinde ve daha başka âlimler bunun böyle olduğunu söylemişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.

Yağmur yağdığı zaman, bu nimeti ihsân ettiği için Allah Teâlâ’ya şükretmek müstehaptır.

❀

١٢- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا كَثُرَ الْمَطَرُ وَخِيفَ مِنْهُ الضَّرَرُ

12. YAĞMUR ÇOK YAĞDIĞI VE ZARAR VERMESİNDEN KORKULDUĞU ZAMAN NASIL DUÂ EDİLECEĞİ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
وَخَرَجْنَا نَمْشِي فِي الشَّمْسِ.

537. Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi:

Bir cuma günü Resûlullah ayakta hutbe okurken, bir adam içeri girdi ve:

“Yâ Resûlallah! Hayvanlar açlık yüzünden helâk oldu, bir yere gidemez olduk. Ne olur Allah’a duâ et de bize yağmur yağdırsın” dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini kaldırıp:

Allàhümme egısnâ, Allàhümme egısnâ, Allàhümme egısnâ

“Allahım, bize yağmur ver. Allahım, bize yağmur ver. Allahım, bize yağmur ver” diye duâ etti. Enes radıyallahu anh sözüne şöyle devam etti:

“O sırada gökyüzünde ne bir bulut ne de bir bulut parçası vardı. (Medine yakınındaki) Sel‘ Dağı ile de aramızda ne bir ev ne de bir başka yapı vardı. Sel‘ Dağı’nın ötesinden, kalkan şeklinde bir bulut parçası belirdi. Bulut gökyüzünün ortasına varınca etrafa yayıldı. Sonra yağmur yağmaya başladı. Tam bir hafta boyunca gökyüzünde güneşi görmedik. Ertesi cuma günü yine aynı kapıdan bir adam girdi. O sırada Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yine hutbe okuyordu. Adam,

“Yâ Resûlallah! Aşırı yağmurlar yüzünden hayvanlar helâk oldu, yollar geçilmez oldu. Allah’a duâ et de artık bu yağmuru üzerimize yağdırmasın” dedi. Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mübârek ellerini kaldırdı ve:

Allàhümme havâleynâ velâ aleynâ. Allàhümme alel âkâmi vezzırâbi ve bütûnil evdiyeti ve menâbiti’ş-şeceri

“Allahım! Üzerimize değil, etrafımıza yağdır; dağlara, tepelere, vâdilere ve ağaç diplerine” diye duâ etti. Yağmur birden kesildi, biz de mescidden çıkıp güneşte yürüdük.[808]

❀

١٣- بَابُ أَذْكَارِ صَلَاةِ التَّرَاوِيحِ

13. TERÂVİH NAMAZININ ZİKİRLERİ

Terâvih namazı, âlimlerin görüş birliği ettiği üzere, sünnettir ve yirmi rekâttır. İmâm iki rekâtta bir selâm verir. Terâvih namazının kılınışı daha önce de açıkladığımız üzere diğer namazların kılınışı gibidir. Namaza başlarken Sübhâneke duâsını okumak, diğer zikirleri yapmak, tahiyyâta oturmak, tahiyyâttan sonra duâ etmek gibi hususlar terâvih namazında da vardır. Her ne kadar bunlar bilinen şeyler ise de insanların çoğu ihmâlkâr davranıp terâvih namazındaki zikirlerin çoğunu yapmadıkları için bunları hatırlatma ihtiyacını duydum. Daha önce anlatılanları yapmak en doğrusudur.

Terâvih namazında Kur'ân-ı Kerîm kırâatine gelince; çoğunluğun söylediği ve insanların uyguladığı üzere, ramazan ayı boyunca, her gece bir cüz okuyarak namazı hatimle kılmaktır. Bu sırada Kur'ân-ı Kerîm'i tecvîd üzere ve yavaş yavaş okumalıdır. Bir cüzden fazla okuyup namazı gereğinden fazla uzatmamalıdır. Özellikle de birçok mescidin câhil imâmının yaptığı gibi, ramazan ayının yedinci gecesinde ve terâvih namazının son rekâtında, En'âm sûresinin bir defada indiği iddiâsıyla bu sûrenin tamamını okumaktan sakınmalıdır. Bu çirkin bir bid'attır. Daha önce "Kur'ân-ı Kerîm Okuma Bölümü"nde izah edildiği üzere, (bk. s. 370) bu âdet birçok yanlışı içeren apaçık bir câhilliktir.

❀

١٤- بَابُ أَذْكَارِ صَلَاةِ الْحَاجَةِ

14. HÂCET NAMAZI ZİKİRLERİ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا،

وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ
﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ﴾
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
الَّذِي هَدَاكَ لِلْفِطْرَةِ، لَوْ أَخَذْتَ الْخَمْرَ، غَوَتْ أُمَّتُكَ».

538. Abdullah ibni Ebî Evfâ radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kimin Allah’tan bir dileği veya insanlardan bir isteği varsa, güzelce bir abdest alsın, sonra iki rekât namaz kılsın, ardından Azîz ve Celîl olan Allah’ı medhü senâ etsin, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm eylesin. Sonra da şöyle desin:

Lâilâhe illallâhül halîmül kerîm, sübhânellâhi rabbil arşil azîm, elhamdülillâhi rabbil âlemîn, es’elüke mûcibâti rahmetike ve azâime mağfiratike, ve’l-ganîmete min külli birrin, ve’s-selâmete min külli ismin, lâ teda‘ lî zenben illâ gafertehû, velâ hemmen illâ ferractehû, velâ hâceten hiye leke rıdan illâ kadaytehâ, yâ erhamer râhimîn

Ceza vermede acele etmeyen ve hiçbir karşılık beklemeden veren yüce Allah’tan başka ilâh yoktur. Muazzam Arş’ın Rabbi olan Allah her türlü kusurdan uzaktır. Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun. Allahım! Senin rahmetini kazandıracak, bağışlamanı sağlayacak işler yapmayı, her türlü günahtan uzak durmayı senden diliyorum. Hiçbirini bırakmadan bütün günahlarımı affetmeni, bütün üzüntülerimi gidermeni, rızâna uygun her ihtiyacımı karşılamanı senden niyâz ediyorum, ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allahım!”[809]

Ben derim ki: Allah’tan bir dileği veya insanlardan bir isteği olan kimsenin, üzüntü ve sıkıntıları gideren şu duâyı okuması uygun olur:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
أَلْبَارِئُ

Allàhümme âtinâ fiddünyâ haseneten ve fil âhireti haseneten ve kınâ azâben nâr

“Allahım! Bize dünyada da âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.”[810]

❀

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
وَلَكَ الحَمْدُ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ:
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
١٤٧. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ
حَاجَتِي هَذِهِ لِتُقْضَى لِيَ، أَللَّهُمَّ فَشَفِّعْهُ فِيَّ»

539. Osmân ibni Huneyf radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, gözleri görmeyen bir adam Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna geldi ve:

“Beni iyileştirmesi için Allah’a duâ et” dedi. Allah’ın Resûlü de ona,

“İstersen iyileşmen için duâ edeyim ama sabreder ve hâline râzı olursan, bu senin için hayırlı olur” buyurdu. Adam,

“Sen iyileşmem için duâ et” dedi.

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona güzelce abdest almasını, sonra da şöyle duâ etmesini emretti:

Allàhümme innî es’elüke ve eteveccehü ileyke binebiyyike Muhammedin nebiyyir rahmeti sallallahu aleyhi ve sellem. Yâ Muhammed! İnnî teveccehtü bike ilâ Rabbî fî hâcetî hâzihî litukdâ lî. Allàhümme feşeffi‘hu fiyye

“Allahım! Senden muradımı istiyorum ve rahmet peygamberi olan Peygamberin Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemi aracı ederek sana yöneliyorum. Ey Muhammed! Benim şu ihtiyacımı istediğim şekilde yerine getirmesi için seni aracı ederek Rabbime yöneliyorum. Allahım! Peygamberinin benim hakkımdaki şefâatini kabul buyur.”[811]

Peygamber Efendimiz gözleri görmeyen adama, **“Sabreder ve hâline râzı olursan, bu senin için hayırlı olur”** buyurken ona Allah Teâlâ’nın şu vaadini hatırlatmak istemiştir: **“Kulumu iki gözünü kör etmekle imtihan ettiğim zaman sabrederse, gözlerine karşılık olarak ona cenneti veririm.”**[812]

❀

١٥- بَابُ أَذْكَارِ صَلَاةِ التَّسْبِيحِ

15. TESBÎH NAMAZININ ZİKİRLERİ

540. İmâm Tirmizî *Sünen-i Tirmizî*’’de şöyle demiştir: Tesbîh namazı hakkında Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden birçok hadis rivâyet edilmiştir; ancak bu hadislerin çoğu sahîh değildir. Abdullah ibni Mübârek ile birçok âlim tesbîh namazının varlığını kabul etmiş ve fazîletinden söz etmişlerdir.[813]

541. İmâm Tirmizî şöyle dedi: (Basralı muhaddis) Ahmed ibni Abde ed-Dabbî (v. 245/859) bize rivâyet etti, o da Ebû Vehb (Muhammed ibni Müzâhim’in (v. 209/824) şöyle dediğini söyledi: Abdullah ibni Mübârek’e (v. 181/797) tesbîh namazını sordum, o da şöyle dedi:

“Tesbîh namazı kılacak kimse iftitah tekbîri alarak namaza durur ve şunu okur:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ

Sübhânekellâhümme ve bihamdik, ve tebârekesmük, ve teâlâ ceddük, velâilâhe gayrük

“Ey benim Allahım! Ben senin yüceliğine yakışmayan kusurlardan çok uzak olduğunu söyler, sana hamd ederim. İsmin, zâtın pek şereflidir. Celâl ve azametin yücedir. Senden başka gerçek ilâh yoktur.”

Sonra on beş defa şöyle der:

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ

Sübhânallâhi, velhamdülillâhi, velâilâhe illallahu, vallàhu ekber

Ben Allah'ı yüceliğine yakışmayan kusurlardan tenzîh ederim. Hamd Allah'a mahsustur. Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür.

Sonra eûzü-besmele çeker, Fâtiha ve zamm-ı sûre okur.

Sonra on defa şöyle der:

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ

Sonra rükûa varır, on defa şöyle der:

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ

Sonra rükûdan başını kaldırır, on defa şöyle der:

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ

Sonra secdeye varır, on defa şöyle der:

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ

Secdeden başını kaldırır, on defa şöyle der:

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ

İkinci defa secdeye varır, on defa şöyle der:

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ

Bu şekilde dört rekât namaz kılar. Böylece her rekâtta yetmiş beş defa Allah'ı tesbîh etmiş olur.

Eğer tesbîh namazını gece kılarsa, bence iki rekâtta bir selâm verir. Şâyet gündüz kılarsa, iki rekâtta bir selâm verebileceği gibi, vermeyebilir de.

Yine Abdullah ibni Mübârek'ten rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Rükûda, önce üç defa: “سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ: ***Sübhâne rabbiyel azîm*:** der. Secdede yine üç defa: “سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى: ***Sübhâne rabbiyel a‘lâ*:**” der, sonra سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ: ***Sübhânellâhi velhamdülillâhi velâilâhe illallâhü vallâhü ekber*** tesbîhini okur.

Abdullah ibni Mübârek’e,

“Bir adam tesbîh namazını kılarken yanılırsa, sehiv secdelerinde yine onar defa tesbîhât yapacak mı?” diye sordular. O da:

“Hayır, tesbîh namazındaki tesbîhlerin sayısı 300’dür” dedi.

❀

١٣٢. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم كَانَ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ ٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا ٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ ٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا حَتَّى قَالَ: «فَقُلْهَا فِي سَنَةٍ».

542. Ebû Râfi‘ radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem amcası Hz. Abbâs’a,

“Amcacığım! Yakın akrabalığımız dolayısıyla sana bir ikrâmda bulunayım mı? Sana bir iyilik yapayım mı? Sana faydalı bir şey söyleyeyim mi?” diye sordu. O da:

“Evet, yâ Resûlallah! Söyle!” dedi. Allah’ın Resûlü şöyle buyurdu:

“Amcacığım! Dört rekât namaz kıl. Her rekâtta Fâtiha ve bir sûre oku. Kırâat bitince, rükûa varmadan önce on beş defa şöyle de:

اللهُ أَكْبَرُ، وَالحَمْدُ لِلّٰهِ، وَسُبْحَانَ اللهِ

Allâhü ekber, velhamdülillâh, ve sübhânallâh

Sonra rükûa var, bunları on defa söyle.

Sonra başını rükûdan kaldır, bunları on defa söyle.

Sonra secdeye var, bunları on defa söyle.

Sonra başını secdeden kaldır, bunları on defa söyle.

Sonra tekrar secdeye var, bunları on defa söyle.

Ardından secdeden doğrul, ayağa kalkmadan önce bunları on defa söyle.

Böylece her rekâtta yetmiş beş defa, dört rekâtta ise 300 defa Allah’ı tesbîh etmiş olursun. Günahların Âlic çölünün kumları kadar çok olsa bile, Allah Teâlâ senin günahlarını affeder.” O zaman Hz. Abbâs,

“Ey Allah’ın Resûlü! Bunları her gün kim yapabilir?” deyince, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bunu her gün yapamazsan, her cuma yap! Her cuma yapamazsan ayda bir defa yap.” Allah’ın Resûlü sözüne böyle devam ettikten sonra şöyle buyurdu: “Böyle yapamazsan yılda bir defa yap.”[814]

Ben diyorum ki:

Hadis âlimi Ebû Bekir ibnü’l-Arabî (v. 543/1148) *Ârizatü’l-ahvezî fî şerhi’t-Tirmizî* adlı eserinde şöyle dedi:

“Ebû Râfi‘in rivâyet ettiği bu hadis zayıftır; sahîh veya hasen bir rivâyeti yoktur. Tirmizî bu hadisi, zayıf olduğu bilinsin diye burada zikretti. Tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni Mübârek’in (yukarıdaki) değerlendirmesi de bir delil değildir.”

Muhaddis Ukaylî (v. 322/934): “Tesbîh namazına dâir sahîh bir hadis yoktur” demiştir.

Ebü’l-Ferec ibnü’l-Cevzî (v. 597/1201) *el-Mevzûât* adlı eserinde tesbîh namazına dâir hadisleri ve onların tarîklerini (senedler) bir araya getirmiş,

sonra gerekçelerini belirterek bu hadislerin hepsinin zayıf olduğunu söylemiştir.

Hadis âlimi ve hâfızı Ebü'l-Hasen ed-Dârekutnî (v. 385/995) -Allah ona rahmet eylesin- şöyle dedi:

"Sûrelerin fazîletine dâir en sahîh hadis, İhlâs sûresinin fazîleti hakkındaki hadistir. Namazların fazîletine dâir en sahîh hadis de tesbîh namazının fazîleti hakkındaki hadistir."

Ben bu sözü *Tabakàtü'l-fukahâ* adlı kitabımda, Ebü'l-Hasen Alî bin Ömer ed-Dârekutnî'nin tercüme-i hâlini yazarken senediyle birlikte zikrettim.[815] Dârekutnî'nin bu sözü, tesbîh namazına dâir hadisin sahîh olduğunu göstermez. Çünkü bir hadis zayıf olsa bile muhaddisler, "Bu hadis, bu konudaki hadislerin en sahîhidir" derler. Bu ifâdeleriyle de 'Bu hadis diğer hadislere tercih edilir veya bu hadis öteki hadislere nispetle daha az zayıftır' demek isterler.

Ben diyorum ki:

Şâfiî âlimlerinden Ebû Muhammed Ferrâ el-Begavî (v. 516/1122) ve Ebü'l-Mehâsin er-Rûyânî (v. 502/1108) gibi birçok âlim tesbîh namazının müstehap olduğunu söylemişlerdir.

Rûyânî, *Bahr(ü'l-mezheb fî fürû'ı mezhebi'l-İmâm eş-Şâfi'î)* adlı eserinde, Kitâbü'l-Cenâiz'in son kısmında şöyle demiştir:

"Tesbîh namazı, teşvîk edilen bir namazdır. Bu namazı her zaman kılmak ve onu ihmâl etmemek müstehaptır. Abdullah ibni Mübârek ve birçok âlim böyle demiştir. Abdullah ibni Mübârek'e (v. 181/797),

"Bir adam tesbîh namazını kılarken yanılırsa, sehiv secdelerinde yine onar defa tesbîhât yapacak mı?" diye sordular. O da:

"Hayır, tesbîh namazındaki tesbîhlerin sayısı 300'dür" dedi.

Ben Abdullah ibni Mübârek'in bu sözünü, Sehiv Secdesi bahsinde geçtiği hâlde, burada şu sebeple tekrar zikrettim: Abdullah ibni Mübârek gibi ünlü bir âlim tesbîh namazından söz ediyor, böyle bir namaz yoktur demiyorsa, bu onun tesbîh namazının kılınmasını uygun gördüğünü ve bu namazın kılınmasını uygun görenlerin çok olduğuu gösterir.

Rûyânî ise derîn bilgili âlimlerimizin önde gelenlerindendir.[816]

---

[730]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 239.

[731]. Buhârî, Cum`a 37, nr. 935; Talâk 24, nr. 5294, Daavât 61, nr. 6400; Müslim, Cum`a 13-15, nr. 852.

[732]. Nevevî, *el-Mecmû' şerhu'l-Mühezzeb*, IV, 548-550.

[733]. Müslim, Cum‘a 16, nr. 853. **Bu hadis 240 numara ile geçti.**

[734]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 75, nr. 83. **Bu hadis 115 ve 239 numarayla geçti.**

[735]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 332, nr. 373.

[736]. Bk. s. 180

[737]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 332, nr. 375.

[738]. Cum‘a 62/10.

[739]. Bir sonraki hadise bakınız.

[740]. İbni Mâce, Sıyâm 68, nr. 1617; Şâfiî, *el-Üm*, I, 264.

[741]. **Bu hadis hem Resûl-i Ekrem Efendimiz’in sözü (merfû) hem de Ebû Ümâme radıyallahu anhın sözü (mevkūf) olarak rivâyet edilmiştir.**

[742]. Nevevî *El-Ezkâr*’ın girişinde, “Fazîletli İbadetlerde Zayıf Hadisle Amel Etmek” yan başlığı altında bu konuda bilgi vermiştir.

[743]. Beyhakì, *es-Sünenü’l-kübrâ* (Atâ), III, 436-438, nr. 6265-6270.

[744]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 276.

[745]. **Teşrìk tekbîrleri,** kurban bayramının arefe günü sabah namazında başlayıp bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar, yirmi üç vakit alınan tekbîrlerdir.

[746]. Hac 22/28.

[747]. Buhârî, Îdeyn 11, nr. 969.

[748]. Tirmizî, Savm 52, nr. 757.

[749]. Ebû Dâvûd, Sıyâm 61, nr. 2438.

[750]. Dârimî, Savm 52, nr. 1814.

[751]. Dârimî, Savm 52, nr. 1815.

[752]. Tirmizî, Daavât 123, nr. 3585.

[753]. Mürsel hadis, İsnâdında, sahâbî râvisi veya diğer râvilerinden biri zikredilmeyen hadistir.

[754]. Mâlik, *Muvatta’*, Hac nr. 246.

[755]. Buhârî, Îdeyn 12, bâb başlığında.

[756]. Buhârî, Îdeyn 11, bâb başlığında.

[757]. Buhârî, Küsûf 2, nr. 1044; Müslim, Küsûf 1, 3, nr. 901.

[758]. Buhârî, Küsûf 9, nr. 1052; Müslim, Küsûf 17, nr. 907.

[759]. Buhârî, Küsûf 14, nr. 1059; Müslim, Küsûf 24, nr. 912.

[760]. Buhârî, Küsûf 15, nr. 1060; Müslim, Küsûf 29, nr. 915.

[761]. Buhârî, Küsûf 1, nr. 1040.

[762]. Müslim, Küsûf 26, nr. 913.

[763]. Meselâ bk. Buhârî, Küsûf 2, nr. 1044; Müslim, Küsûf 1, nr. 901.

[764]. Buhârî, Ezan 117, nr. 789, Sücûdü'l-Kur'an 19, nr. 1065; Müslim, Salât 28, nr. 392, Küsûf 3, nr. 901.
[765]. Buhârî, Küsûf 11, nr. 1054.
[766]. Buhârî, İstiskà 3, nr. 1010.
[767]. İbni Sa'd, *et-Tabakàtü'l-kübrâ* (Abbâs), VII, 444.
[768]. Ebû Dâvûd, İstiskà 2, nr. 1169.
[769]. Ebû Dâvûd, İstiskà 3, nr. 1176.
[770]. Musallâ da denilen namazgâh, açık havada namaz kılınan yerdir.
[771]. Ebû Dâvûd, İstiskà 2, nr. 1173.
[772]. Sıkıntılı Günlerde Okunacak Duâlar başlığı altında 357-366 numaralı hadisler zikredilmişti.
[773]. Bakara 2/201.
[774]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 286.
[775]. Nûh 71/10-11.
[776]. Beyhakì, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr* (Kal'acî), V, 173.
[777]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 286.
[778]. Müslim, İstiskà 15, nr. 899.
[779]. Ebû Dâvûd, Edeb 103, 104, nr. 5097; İbni Mâce, Edeb 29, nr. 3728
[780]. Ebû Dâvûd, Edeb nr. 5099; İbni Mâce, Duâ 21, nr. 3889. **Bu hadis 534 numara ile gelecektir.**
[781]. Tirmizî, Fiten 65, nr. 2252.
[782]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 258, nr. 299.
[783]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 249, nr. 284.
[784]. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), IV, 341, nr. 2456; Beyhakì, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr* (Kal'acî), V, 189, nr. 7246.
[785]. Fussılet 41/16; Kamer 54/20.
[786]. Zâriyât 51/41.
[787]. Hicr 15/22.
[788]. Rûm 30/46. Şâfiî, *el-Üm*, I, 289.
[789]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 290; Beyhakì, *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr* (Kal'acî), V, 190, nr. 7250. Bu rivâyet munkatı'dır; yani senedi zayıftır.
[790]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 290.
[791]. Tirmizî, Birr 48, nr. 1978.
[792]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 604, nr. 653.
[793]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 290.
[794]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 290.

[795]. Tirmizî, Daavât 50, nr. 3450. **Nevevî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.**

[796]. Ra‘d 13/13.

[797]. Mâlik, *Muvatta’*, Kelâm 26, nr. 26.

[798]. Ma‘mer ibni Râşid, *el-Câmi‘*, XI, 89, nr. 20005; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 27, nr. 29212.

[799]. Ra‘d 13/13; Şâfiî, *el-Üm*, I, 290.

[800]. Taberânî, *ed-Duâ* (Atâ), s. 304, nr. 985; Ebü’ş-Şeyh, *el-Azame* (Mübârekfûrî), IV, 1291.

[801]. Ka‘bü’l-Ahbâr hakkında bilgi için bk. **Mehmet Yaşar Kandemir, “Ka‘b el-Ahbâr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXIV, 1-3; İsa Akalın, Kâ’bü’l-Ahbâr ve Rivayetlerinin Değeri, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, MÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001.**

[802]. Buhârî, İstiskà 23, nr. 1032.

[803]. İbni Mâce, Duâ 21, nr. 3889. **522 numarlı hadise bakınız.**

[804]. Beyhakì, *Ma‘rifetü’s-sünen ve’l-âsâr* (Kal‘acî), V, 186, nr. 7236. **Bu hadis 118 numarayla daha önce geçti. 581 numarayla tekrar gelecek.**

[805]. Şâfiî, *el-Üm*, I, 289.

[806]. Buhârî, Ezan 156, nr. 846, İstiskà 28, nr. 1038, Megâzî 35, nr. 4147; Müslim, Îmân 125, nr. 71.

[807]. Kudsî hadisler hakkında geniş bilgi için bk. **İsa Akalın, *Hadis Tekniği Açısından Kudsî Hadisler***, yayımlanmamış doktora tezi, MÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014; **İsa Akalın, Kudsî Hadîs Mefhûmunun Serencâmı,** *Hadis Tetkikleri Dergisi*, 2017, cilt: XV, sayı: 1, s. 7-74.

[808]. Buhârî, İstiskà 6, nr. 1013; Müslim, İstiskà 8, nr. 897.

[809]. Tirmizî, Vitir 348, nr. 479; İbni Mâce, İkàme 189, nr. 1384.

[810]. Buhârî, Tefsîr 2/36, nr. 4522; Müslim, Zikr 27, nr. 2690.

[811]. Tirmizî, Daavât 119, nr. 3578; İbni Mâce, İkàme 189, nr. 1385.

[812]. Buhârî, Merdâ 7, nr. 5653.

[813]. Tirmizî, Vitir 23, nr. 481.

[814]. Tirmizî, Vitir 23, nr. 482; İbni Mâce, İkàme 190, nr. 1386.

[815]. ***Tabakàtü’l-fukahâ* hakkında bilgi için bk. Mehmet Yaşar Kandemir, “Nevevî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXXIII, 49.**

[816]. **Tesbîh namazı hakkında geniş bilgi için bk. Fahrettin Atar, "Tesbih Namazı",** ***Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*****, XXXX, 533-534.**

٩- كِتَابُ أَذْكَارِ الزَّكَاةِ

9. ZEKÂTLA İLGİLİ ZİKİRLER BÖLÜMÜ

بَابُ الْأَذْكَارِ الْمُتَعَلِّقَةِ بِالزَّكَاةِ

ZEKÂTLA İLGİLİ ZİKİRLER BAHSİ

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ﴾

“Onların mallarından, kendilerini temizleyip arındıracak bir miktar zekât al. Bir de onlar için duâ ve istiğfâr et.”[817]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا عَلَى آلِ أَبِي أَوْفَى».

543. Abdullah ibni Ebî Evfâ radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

“Bir kabile halkı Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme zekât getirdiğinde Allah’ın Elçisi onlara, ***‘Allâhümme salli aleyhim***: Allahım! Onlara merhamet eyle!’ diye duâ ederdi. Babam Ebû Evfâ Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme kendi zekâtını getirince de: ***‘Allâhümme salli***

alâ âli Ebî Evfâ: Allahım! Ebû Evfâ ailesine merhamet eyle!’ diye duâ etti.”[818]

İmâm Şâfiî ve Şâfiî âlimleri -Allah onlara rahmet eylesin- şöyle demişlerdir:

“Zekât alanın, zekât verene şöyle duâ etmesi uygun görülmüştür: ‘Verdiğin zekâtın mükâfâtını sana Allah versin. Bununla günahlarını temizlesin. Geri kalan malına bereket versin.”[819]

Zekâtı alan kimsenin, bu ister devlet memuru ister fakir olsun, böyle duâ etmesi uygundur. Gerek bizim mezhebimizdeki gerekse diğer mezheplerdeki meşhûr olan görüşe göre zekâtı alanın duâ etmesi gerekli değildir.

İmâm Şâfiî, **“Onlar için duâ ve istiğfâr et”** âyetine bakarak, zekâtı alan devlet memurunun, zekâtı verene duâ etmesi gerektiğini söylemiştir.[820] Bazı Şâfiî âlimleri de onun bu sözünü dikkate almış ve ‘zekâtı alan memur, zekâtı verene duâ eder’ demişlerdir.

Âlimler şöyle demiştir: Zekâtı verene duâ ederken, Resûl-i Ekrem’in yaptığı gibi “Allàhümme salli alâ fülânin: Allahım! Falana salât eyle (merhamet eyle)” diye duâ etmek müstehap değildir. Çünkü âyet-i kerîmedeki “وَصَلِّ عَلَيْهِمْ: ve salli aleyhim” emriyle onlara Resûl-i Ekrem’in duâ etmesi istenmiştir. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin “Allahım! Onlara salât eyle!” diye duâ etmesinin sebebi, “salât” sözü ona mahsûs olduğu içindir. Peygamber aleyhisselâm duâ ederken istediği kimseye “salât” ifâdesini kullanabilir, ama biz kullanamayız.

Âlimler bu konuyu şöyle de açıklamışlardır:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem izzetli, kadri ve mertebesi yüce olduğu hâlde, onun hakkında “Muhammed azze ve celle” denmez. Ayını şekilde Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ali hakkında da: “Ebû Bekir sallallahu aleyhi ve sellem”, “Ali sallallahu aleyhi ve sellem” denmez. Onlar hakkında, “Allah ondan râzı olsun” anlamında “radıyallahu anh” veya “rıdvânullàhi aleyh” yahut benzeri ifâdeler kullanılır. Şâfiî âlimlerinin büyük çoğunluğuna göre, Resûl-i Ekrem Efendimiz dışındaki biri hakkında “sallallahu aleyhi ve sellem” demek uygun değildir (tenzîhen mekrûhtur). Bazıları ise böyle söylemenin mekrûh değil, en doğruya aykırı bir görüş (hilâf-ı evlâ) olduğunu söylemişlerdir. Bazıları bu sözün câiz olmadığını belirtmişlerdir. Resûl-i Ekrem dışındaki biri hakkında “sallallahu aleyhi ve sellem” demenin haram olduğu anlaşılmaktadır.

Peygamber olmayanlar hakkında “aleyhisselâm” veya benzeri bir ifâdeyi kullanmamak gerekir. Selâm verme, verilen selâmı alma hâli bunun dışındadır. Kendisine selâm gönderilen kimse, “aleyhisselâm” diye selâmı alır; çünkü selâm vermek sünnet, verilen selâmı almak farzdır.

Bütün bunlar, peygamberlerden başkasına salâtü selâm getirildiği zaman söz konusudur. Ama peygambere bağlı olarak onun yakınlarına pekâlâ salâtü selâm getirilebilir. Meselâ şöyle denebilir:

„اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ " وَأَصْحَابِهِ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ وَأَتْبَاعِهِ: Allâmümme salli alâ Muhammedin ve alâ âlihî ve ashâbihî ve ezvâcihî ve zürriyyetihî ve etbâihî: Allahım! Muhammed’e, onun ailesine, ashâbına, hanımlarına, soyuna ve ona tâbi olanlara salât eyle.” Çünkü ilk dönem İslâm âlimleri böyle söylemeyi yasaklamadılar. Hatta namazda tahiyyâtta ve başka yerlerde böyle söylememiz emredildi. Ben bu bahsi “Resûlullah’a Salâtü Selâm Getirme Bölümü’nde” geniş bir şekilde anlatmıştım (bk. s. 396).

Zekât Verirken Niyet Etmek

Zekât verirken niyet etmek farzdır. Diğer ibadetlerde olduğu gibi, zekâta da kalb ile niyet edilir; yine diğer ibadetlerde olduğu gibi, zekâta kalb ile niyet ederken bunu dil ile söylemek de müstehaptır. Zekâtı veren kimse, bunun zekât olduğunu sadece dil ile söylese de ona kalbiyle niyet etmese, bu zekâtın geçerli olup olmadığı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu konudaki en sahîh görüş, kalp ile niyet edilmeden verilen zekâtın geçerli olmadığıdır. Zekât veren kimse, verdiğinin zekât olduğuna kalbiyle niyet ettikten sonra, zekâtı verirken ayrıca: “Bu zekâttır” demesi gerekmez. Zekâtını, zekât almayı hak edene vermesi yeterlidir. Ama zekâtı verirken “Bu zekâttır” demesinde bir sakınca yoktur. Doğrusunu Allah bilir.

Zekât Verirken Duâ Etmek

Zekât, sadaka, adak, kefâret veya benzeri şeyleri veren kimsenin şu âyet-i kerîmeyi okuması müstehaptır:

﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

Rabbenâ tekabbel minnâ inneke entes semîul alîm

“Ey Rabbimiz! Bunu bizden kabul eyle. Çünkü her şeyi duyan, her şeyi gerçek mâhiyetiyle bilen elbette sensin”

Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’de, İbrâhim ve İsmâil aleyhimesselâm ile İmrân’ın karısının böyle duâ ettiklerini haber vermiştir.[821]

---

[817]. Tevbe 9/103.
[818]. Buhârî, Zekât 64, nr. 1497; Müslim, Zekât 176, nr. 1078.
[819]. Şâfiî, *el-Üm*, II, 64.
[820]. Şâfiî, *el-Üm*, II, 64.
[821]. Bakara 2/127; Âl-i İmrân 3/35.

١٠- كِتَابُ أَذْكَارِ الصِّيَامِ

10. ORUÇLA İLGİLİ ZİKİRLER BÖLÜMÜ

١- بَابُ مَا يَقُولُهُ إِذَا رَأَى الْهِلَالَ، وَمَا يَقُولُ إِذَا رَأَى الْقَمَرَ

1. HİLÂLİ VE AYI GÖRÜNCE OKUNACAK ZİKİRLER

٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ».

544. Talha bin Ubeydillah radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem (yeni ayın girdiğini gösteren) hilâli görünce şöyle duâ ederdi:

Allàhümme ehillehû aleynâ bilyümni velîmân, vesselâmeti velislâm, Rabbî ve Rabbükellàh

“Allahım! Bu hilâli bize bereket ve îmân, selâmet ve İslâm hilâli eyle. (Ey hilâl!) Benim Rabbim de senin Rabbin de Allah’tır.”[822]

❀

٢. عَنْ عُمَرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
أَللَّهُمَّ اجْعَلْهَا لِي عِنْدَكَ ذُخْرًا

545. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (yeni ayın girdiğini gösteren) hilâli görünce şöyle derdi:

Allâhü ekber, Allàhümme ehillehû aleynâ bilemni velîmân, vesselâmeti velislâm, vettevfîkı limâ yuhibbü Rabbünâ veyerdâ, Rabbünâ ve Rabbükellàh

"Allah en büyüktür. Allahım! Bu hilâli bize güven ve îmân, selâmet ve İslâm ve Rabbimizin sevip râzı olacağı işleri başarma hilâli eyle. (Ey hilâl!) Bizim Rabbimiz de senin Rabbin de Allah'tır"[823]

❀

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

«الْحَمْدُ لِلهِ الَّذِي ذَهَبَ بِشَهْرِ كَذَا، وَجَاءَ بِشَهْرِ كَذَا».

546. Tâbiîn âlimi Katâde bin Diâme es-Sedûsî şu hadisin kendisine ulaştığını söylemiştir:

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem (yeni ayın girdiğini gösteren) hilâli görünce şöyle derdi:

Hilâlü hayrin ve rüşdin, Hilâlü hayrin ve rüşdin, Hilâlü hayrin ve rüşdin, âmentü billezî halekake

"Bu hilâl, rızkın bereketlenmesine ve kıyâmete kadar Allah'a ibadet edilmesine vesîle olsun. Ey hilâl! Ben seni yaratana îmân ettim." Ardından da şöyle derdi:

Elhamdülillâhillezî zehebe bişehri kezâ ve câe bişehri kezâ

"(İsimlerini söyleyerek) Falan ayı bitiren, filân ayı getiren Allah'a hamd olsun."[824]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ الْهِلَالَ صَرَفَ وَجْهَهُ عَنْهُ.

547. Yine tâbiîn âlimi Katâde bin Diâme es-Sedûsî'den rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hilâli gördüğü zaman, yüzünü ondan çevirirdi.[825]

Peygamber Efendimiz hilâli görüp duâ etmeye başladığı zaman, onu görenlerin hilâle duâ ettiğini ve ondan bir şey istediğini sanmamaları için yüzünü hilâlden çevirirdi. Çünkü aya ve güneşe tapanlar, o sırada yüzlerini aya ve güneşe dönerek duâ ederlerdi.

İmâm Ebû Dâvûd, son iki hadisi sahâbî râvisinin adını vermeden (mürsel olarak) rivâyet etmiştir. *Sünen-i Ebî Dâvûd*'un bazı nüshalarında İmâm Ebû Dâvûd'un, "Bu konuda Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden kesintisiz (müsned) olarak gelen sahîh bir hadis yoktur" dediği belirtilmiştir.

Hilâle dâir hadisi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh da rivâyet etmiştir.[826]

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ مِنْ شَرِّ هَذَا الْغَاسِقِ إِذَا وَقَبَ».

548. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem elimi tuttu. O sırada ay doğmaktaydı, şöyle buyurdu:

"Karanlık bastırdığında şu doğan ayın şerrinden Allah'a sığın."[827]

❀

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ وَشَعْبَانَ، وَبَلِّغْنَا رَمَضَانَ».

549. Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle dedi: Recep ayı girince Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle duâ ederdi:

Allâhümme bârik lenâ fî recebin ve şa‘bâne, ve belliğnâ Ramadâne

“Allahım! Receb ve Şâban aylarında bize bereket ver ve bizi Ramazan ayına ulaştır.”[828]

❀

٢- بَابُ الْأَذْكَارِ الْمُسْتَحَبَّةِ فِي الصَّوْمِ

2. ORUÇLU İKEN YAPILMASI MÜSTEHAP OLAN ZİKİRLER

Diğer ibadetlerde söylediğimiz gibi, oruca da hem kalp hem de dil ile niyet etmek müstehaptır. Sadece kalp ile niyet edilse de olur. Sadece dil ile niyet etmek ise bütün âlimlerin söylediği üzere yeterli değildir.

Oruçluyken biri hakaret ettiğinde veya sataştığında ona iki veya daha fazla “Ben oruçluyum, ben oruçluyum” demek sünnettir.

٢. عَنْ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ فَلْيَقُلْ: إِنِّي صَائِمٌ مَرَّتَيْنِ».

550. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Oruç (günahtan koruyan) **bir kalkandır. Oruç tutan kimse kötü söz söylemesin, kimseyle çekişmesin. Şâyet biri onunla çekişmek veya dalaşmak isterse, ona iki defa ‘Ben oruçluyum’ desin.”**[829]

Bu hadisi açıklayan bazı âlimler şöyle demiştir: Oruçlu, kendisine sataşan kimseye engel olmak için, “Ben oruçluyum” sözünü ona duyuracak şekilde diliyle söyler. Bazı âlimlere göre ise oruçlu karşısındakiyle çekişerek orucunun sevâbından mahrûm kalmamak için bu sözü kalbiyle söyler. Birinci görüş daha doğrudur. Doğrusunu Allah bilir.

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، وَالْإِمَامُ العَادِلُ، وَدَعْوَةُ المَظْلُومِ».

551. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Üç kişinin duâsı reddolunmaz: İftâr edene kadar oruçlunun duâsı, âdil devlet başkanının duâsı ve mazlûmun duâsı.”[830]

❀

٣- بَابُ مَا يَقُولُ عِنْدَ الْإِفْطَارِ

3. İFTÂR EDERKEN YAPILACAK DUÂLAR

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ».

552. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem iftâr ettiği zaman şöyle derdi:

Zehebez zameu, vebtelletil urŪku, ve sebetel ecru inşâallàh

“Susuzluk gitti, damarlar serinledi ve inşallah sevap kazanıldı.”[831]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
٢٤. عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ

553. Tâbiîn râvilerinden Muâz ibni Zühre’ye ulaştığına göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem iftâr ederken şöyle duâ ederdi:

Allàhümme leke sumtü ve alâ rızkıke eftartü

“Allahım! Sadece senin rızân için oruç tuttum ve senin verdiğin rızıkla orucumu açtım.”[832]

❀

١. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا فَأَفْطَرْتُ».

554. Yine tâbiîn râvilerinden Muâz ibni Zühre şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem iftâr ettiği zaman şöyle derdi:

Elhamdülillâhillezî eânenî fesumtü, verezekanî feeftartü

“Allah’a hamd olsun; O bana yardım etti, oruç tuttum; rızık verdi, iftâr ettim.”[833]

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا جِبْرِيلُ فَأَخْبَرَنِي أَنَّ اللهَ تَعَالَى يُبَاهِي بِكُمُ الْمَلَائِكَةَ».

555. Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem iftâr ettiği zaman şöyle duâ ederdi:

Allâhümme leke sumnâ ve alâ rızkıke eftarnâ, fetekabbel minnâ, inneke entes semîul alîm

“Allahım! Sadece senin rızân için oruç tuttuk, senin verdiğin rızıkla orucumuzu açtık, orucumuzu bizden kabul buyur; çünkü her şeyi duyan, her şeyi gerçek mâhiyetiyle bilen sensin.”[834]

❀

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ أَنْ تَغْفِرَ لِي».

556. Tâbiîn râvîlerinden Abdullah ibni Ebî Müleyke’den rivâyet edildiğine göre, ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Amr ibni’l-Âs radıyallahu anhümâ şöyle dedi:

Ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinledim:

“Oruç tutan kimsenin iftâr ederken yaptığı duâ kesinlikle reddolunmaz.”

Abdullah ibni Ebî Müleyke şöyle dedi: Ben Abdullah ibni Amr ibni’l-Âs’ın iftâr ederken şöyle duâ ettiğini işittim:

Allâhümme innî es’elüke birahmetikelletî vesiat külle şey’in en tağfira lî

“Allahım! Senin her şeyi kuşatan rahmetinle beni bağışlamanı isterim.”[835]

❀

٤- بَابُ مَا يَقُولُ إِذَا أَفْطَرَ عِنْدَ قَوْمٍ

4. BAŞKASININ YANINDA İFTÂR EDENİN YAPACAĞI DUÂ

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ الْحَيُّ الَّذي لاَ يَمُوتُ

557. Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Sa‘d ibni Ubâde radıyallahu anhın evine geldi. O da Allah’ın Resûlü’ne biraz ekmekle zeytinyağı ikrâm etti. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bunları yedikten sonra şöyle duâ etti:

Eftare indekümüs sâimûn, ve ekele taâmekümül ebrâr, ve sallet aleykümül melâike

“Evinizde oruçlular iftâr etsin. Yemeğinizi iyi kimseler yesin. Melekler de duâcınız olsun.”[836]

Bu hadisi (Sa‘d ibni Ubâde radıyallahu anhdan söz etmeden) İbnü’s-Sünnî de rivâyet etmiştir.[837]

❀

٥- بَابُ مَا يَدْعُو بِهِ إِذَا صَادَفَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ

5. KADİR GECESİNE RASTLAYANIN YAPACAĞI DUÂ

١١. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي».

558. Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme,

“Ey Allah’ın Resulü! Kadir gecesinin hangi gece olduğunu bilecek olursam o gece nasıl duâ edeyim?” diye sordum. O da şöyle buyurdu:

Allâhümme inneke afüvvün, tühıbbul afve, fa‘fü annî

“Allahım! Sen çok affedicisin, affetmeyi seversin. Beni bağışla, diye duâ et.”[838]

Âlimlerimiz -Allah onlara rahmet eylesin- şöyle demişlerdir: Kadir gecesi bu duâyı çok okumak müstehaptır. O gece çok Kur’ân-ı Kerîm okumak, okunması tavsiye edilen diğer duâları ve zikirleri mübârek yerlerde yapmak da müstehaptır. Bunlar daha önce muhtelif yerlerde topluca ve ayrı ayrı açıklandı.

İmâm Şâfiî -Allah ona rahmet eylesin- şöyle dedi: Bana göre kadir gecesinin olduğu gibi, kadir gününün de aynı şekilde ibadetle

değerlendirilmesi uygundur.

Kadir gecesinde Müslümanlar'ın dert ve sıkıntılarının giderilmesiyle ilgili duâlar yapmak da müstehaptır. Sâlihlerin ve Allah Teâlâ'nın ârif kullarının âdeti böyledir. Başarıyı nasip eden Allah'tır.

Kadir gecesinin ne zaman olduğu bildirilmemiştir. Bu mübârek gecenin, ramazan ayının son on gününde, özellikle de 21, 23, 25, 27 gibi tekli gecelerde olabileceğine dâir hadisler vardır.

❀

٦- بَابُ الْأَذْكَارِ فِي الِاعْتِكَافِ

6. İTİKÂFTA YAPILACAK ZİKİRLER

İtikâf esnâsında çokça Kur'ân-ı Kerîm okumak ve Allah'ı zikretmek müstehaptır.

Ramazan ayının son on gününde câmide kalarak ibadet etmeye "itikâfa girmek" veya "itikâfa çekilmek" denir. Peygamber Efendimiz, ramazan ayının son on gününde Mescid-i Nebevî'de itikâfa çekilir ve bütün vaktini namaz kılarak, Kur'ân-ı Kerîm okuyarak, Allah'ı zikrederek ve tefekkür ederek geçirirdi.

---

[822]. Tirmizî, Daavât 51, nr. 3451; Dârimî, Savm 3, nr. 1730.

[823]. Dârimî, Savm 3, nr. 1729.

[824]. Ebû Dâvûd, Edeb 101, 102, nr. 5092.

[825]. Ebû Dâvûd, Edeb 101, 102, nr. 5093.

[826]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 596, nr. 642.

[827]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 600, nr. 648.

[828]. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 259, nr. 2346; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 610, nr. 659; Ebû Nuaym el-İsfehânî, *Hilyetü'l-evliyâ*, VI, 269.

[829]. Buhârî, Savm 2, nr. 1894; Müslim, Sıyâm 163, nr. 1151.

[830]. Tirmizî, Daavât 129, nr. 3598; İbni Mâce, Sıyâm 48, nr. 1752.

[831]. Ebû Dâvûd, Sıyâm 22, nr. 2357; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Şelebî), IX, 119, nr. 10058.

[832]. Ebû Dâvûd, Savm 23, nr. 2358

[833]. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (Berenî), s. 429, nr. 479.

[834]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 430, nr. 480.

[835]. İbni Mâce, Sıyâm 48, nr. 1753; İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 431, nr. 481.

[836]. Ebû Dâvûd, Et‘ime 54, nr. 3854.

[837]. İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Berenî), s. 433, nr. 482. **Bu hadis 662 numara ile tekrar gelecektir.**

[838]. Tirmizî, Daavât 85, nr. 3513; İbni Mâce, Duâ 5, nr. 3850; Nesâî, *Amelü’l-yevm ve’l-leyle* (Hamâde), s. 499-500, nr. 872, 876.

١١- كِتَابُ أَذْكَارِ الْحَجِّ

11. HACDA OKUNACAK ZİKİRLER BÖLÜMÜ

Hacda yapılacak zikirler ve duâlar sayılamayacak kadar çoktur. Fakat biz bunlardan haccın yapılışıyla ilgili olanların en mühimlerine işaret etmekle yetineceğiz.

Haccın zikirleri iki kısımdır:

Hac yolculuğu yaparken okunacak zikirler.

Haccederken yapılacak zikirler.

Hac yolculuğu sırasında yapılacak zikirleri, "Yolcunun Yapacağı Zikirler Bölümü"nde vereceğiz, inşallah.

Haccın yapılışıyla ilgili olan zikirleri, inşallah yapılış sırasına göre vereceğiz. Bu bahislerin çoğunda, kitabın uzayacağı ve okuyanların usanabileceği düşüncesiyle, o zikirlerin delillerini ve konuyla ilgili hadisleri zikretmeyeceğiz. Hac konusu oldukça uzundur; bu sebeple inşallah bu konuyu kısa tutmaya çalışacağım.

İlk olarak şunu belirtelim:

İhrâma girmek isteyen, önce boy abdestini ve abdestini alır, (belden aşağı tutulan) izârını ve (belden yukarı tutulan) ridâsını giyer. Daha önce, abdest ve boy abdesti alan ile elbise giyen kimsenin hangi duâları okuyacağını görmüştük.[839] Ardından iki rekât namaz kılar; namazın zikirleri daha önce verilmişti. Namazın birinci rekâtında, Fâtiha'dan sonra "kul yâ eyyühel kâfirûn"u, ikinci rekâtında "kul hüvallàhü ahad"i okumak müstehaptır. Namaz bitince istediği duâyı yapması müstehaptır. Namazdan sonra okunacak duâ ve zikirlerin bir kısmı daha önce geçmişti.[840]

Bir kimse ihrâma girmek istediği zaman, önce ihrâma girmeye kalbiyle niyet eder. Niyetini diliyle de söylemek sûretiyle kalbiyle yaptığı niyeti güçlendirmiş olur. Şöyle niyet eder:

"Hacca niyet ettim. Azîz ve Celîl olan Allah'ın rızâsını kazanmak için hac ihrâmına girdim." Ardından "lebbeyk, Allàhümme lebbeyk..." diye

telbiye getirir.

Hacca kalp ile niyet etmek farz, bunu dille söylemek ise sünnettir. Esâsen sadece kalbiyle niyet etmek de yeterlidir. Sadece diliyle niyet etmek ise yeterli değildir.

Müfessir ve fakih Ebü'l-Feth Süleym ibni Eyyûb er-Râzî (v. 447/1055) şöyle dedi:

İhrâma girmek isteyen kimse, ihrâmı giydikten sonra şöyle duâ etse daha güzel olur:

أَللّٰهُمَّ لَكَ أَحْرَمَ نَفْسِي وَشَعْرِي وَبَشَرِي وَلَحْمِي وَدَمِي

Allâhümme leke ahrame nefsî ve şa'rî ve beşerî ve lahmî ve demî

"Allahım! Senin rızânı kazanmak için nefsim, saçım, derim, etim ve kanım ihrâma girdi."

Bir başka âlim de ihrâmı giydikten sonra hacca şöyle niyet edilmesini tavsiye etmiştir:

أَللّٰهُمَّ إِنِّي نَوَيْتُ الْحَجَّ فَأَعِنِّي عَلَيْهِ وَتَقَبَّلْهُ مِنِّي

Allâhüme neveytül hacce feeınnî aleyhi ve tekabbelhü minnî

"Allahım! Ben hacca niyet ettim. Onu yapmama yardım eyle ve onu benden kabul eyle."

Hacca niyet eden kimse, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı gibi şöyle telbiye getirir:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
وَرِزْقاً طَيِّباً، وَعَمَلاً مُتَقَبَّلاً».

Lebbeyk, Allàhümme lebbeyk, lebbeyk lâ şerîke leke lebbeyk, innel hamde venni'mete leke velmülk, lâ şerîke lek

"Emrine boyun eğdim Allahım, emrine boyun eğdim. Senin eşin ve ortağın yoktur, bütün varlığımla sana yöneldim. Hamd senin, nimet senin, mülk senindir. Senin eşin ve ortağın yoktur."[841]

Telbiye, hac veya umre için ihrâma giren kimsenin "lebbeyk" diye başlayan zikri söylemesidir. Hanefî mezhebine göre erkekler telbiyeyi

yüksek sesle getirir, kadınlar ise seslerini yanlarındaki arkadaşları duyacak kadar yükseltir. Telbiyeye bazı ilâvelerde bulunmakta sakınca yoktur.

Hac için ihrâma giren kimsenin ilk telbiyeyi söylerken:

“لَبَّيْكَ اللّٰهُمَّ بِحَجَّةٍ : ***Lebbeyke Allàhümme bihaccetin***: Allahım! Hac ederek emrine boyun eğdim” demesi müstehaptır.

Umre için ihrâma giren kimsenin de “لَبَّيْكَ اللّٰهُمَّ بِعُمْرَةٍ : ***Lebbeyke Allàhümme biumretin***: Allahım! Umre yaparak emrine boyun eğdim” demesi müstehaptır.

İlk telbiyeden sonra, telbiye getirirken bir daha hac ve umre kelimelerinden söz edilmez. Sahîh ve kabul gören görüş budur.

***** Telbiye getirmek sünnettir. Hac veya umre yapan kimse hiç telbiye getirmese, haccı ve umresi geçerlidir; telbiye getirmediği için bir ceza vermesi de gerekmez. Ancak büyük bir sevâbı kaybetmiş ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı bir şeyi yapmamış olur. Mezhebimize ve âlimlerin büyük çoğunluğuna göre sahîh olan budur.

Bazı âlimlerimiz telbiye getirmenin farz olduğunu, bazıları da haccın geçerli olması için telbiyenin şart olduğunu söylemişse de doğru olan ilk söylediğimizdir. Bununla beraber, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme uymak için telbiye getirmek müstehaptır. Böylece âlimlerin bu konudaki farklı görüşleri de dikkate alınmış olur. Doğrusunu Allah bilir.

Bir başkası adına (vekâleten hac ve umre yapan kimse) ihrâma girerken şöyle niyet eder:

“***Neveytü’l-hacce ve ahramtü bihî lillâhi teâlâ an fülânin, lebbeyke Allàhümme an fülânin***: Falan adına Allah rızâsı için hacca niyet ettim ve hac ihrâmına girdim. Falan adına emrine boyun eğdim Allahım!” diyerek, kendisi adına ihrâma girenin söylediği, (yukarıda zikredilen) telbiyeyi sonuna kadar okur.

Telbiye İle İlgili Hükümler

Telbiyeden sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmek, kendisinin ve dilediği kimselerin dünya ve âhiret işleri için duâ etmek, Allah Teâlâ’dan rızâsını ve cenneti istemek, cehennemden Allah’a sığınmak müstehaptır.

Çokça telbiye getirmek müstehaptır. Her durumda telbiye getirilmelidir: Ayakta dururken, otururken, yürürken, bir vâsıtaya binerken, inerken, uzanırken, dolaşırken, abdestsizken, cünüpken, âdetliyken, gecenin ve

gündüzün başlaması gibi hâller yenilenip zaman ve mekân değiştiğinde, seher vaktinde, arkadaşlar bir araya geldiğinde, kalkıp oturulduğunda, yüksek bir yere çıkılıp inildiğinde, bir şeye binip inildiğinde, namazlardan sonra, bütün mescidlerde telbiye getirmek müstehaptır.

En sahîh görüşe göre tavaf ve sa‘y yaparken telbiye getirilmez; çünkü bu iki ibadetin kendilerine özel zikirleri vardır.

Telbiye getirirken zorlanmayacak şekilde sesi yükseltmek müstehaptır. Kadın sesi fitneye sebep olabileceği için, hanımlar telbiye getirirken seslerini yükseltmezler.

Telbiye getirmeye başlayınca, üç veya daha fazla telbiye getirmek müstehaptır. Telbiyelerin arasını sözle veya başka bir şeyle kesmeden ard arda telbiye getirmelidir. Bu sırada biri selâm verirse selâmını almalıdır. Esâsen telbiye getirene selâm vermek doğru değildir. Telbiye getirirken hoşuna giden bir şey gördüğünde, tıpkı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı gibi: “لَبَّيْكَ إِنَّ الْعَيْشَ عَيْشُ الْآخِرَة: ***Lebbeyke, innel ayşe ayşül âhire***: Emrine boyun eğdim, Allahım! Asıl hayat âhiret hayatıdır”[842] demelidir.

***** Kurban bayramının birinci günü Akabe’de şeytan taşlanana kadar veya daha önce ziyâret tavafı yapacaksa, o zamana kadar telbiye getirmek müstehaptır. Şeytanı taşlayınca veya ziyâret tavafını yapınca, artık telbiye getirmez, her fırsatta tekbîr getirir.

İmâm Şâfiî -Allah ona rahmet eylesin- şöyle dedi: Umre yapan kimse Hacerülesved’i selâmlayana kadar telbiye getirmeye devam eder.

Mekke’nin Haremine Varınca Nasıl Duâ Edilir?

İhrâmlı olan kimse Mekke’nin haremine varınca, Allah Mekke’nin şerefini artırsın, şöyle duâ eder:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

Allàhümme hâzâ haremüke ve emnüke, feharrimnî alen nâri, ve emminnî min azâbike yevme teb‘asü ibâdeke, vec‘alnî min evliyâike ve ehli tâatike

Allahım! Burası senin harem ve emniyet bölgendir. Beni cehenneme haram kıl ve kullarını yeniden dirilteceğin günde beni azabından emniyette kıl. Ve beni dostlarından ve sana itâat eden kullarından eyle.

Bundan sonra dilediği duâyı yapar.

İhrâmlı Olan Kimse Kâbe'yi Görünce Nasıl Duâ Eder?

Mekke'ye girip de Kâbe'yi görünce, ellerini kaldırıp duâ etmek müstehaptır. Kâbe'yi gören Müslüman'ın yaptığı duânın kabul edileceğine dâir hadîs-i şerîf vardır.[843] Kâbe'yi gören Müslüman şöyle duâ etmelidir:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

Allàhümme zid hâzel beyte teşrîfen ve ta'zîmen ve tekrîmen ve mehâbeten, ve zid men şerrefehû ve kerremehû mimmen haccehû ev i'temerahû teşrîfen ve tekrîmen ve ta'zîmen ve birren

"Allahım! Bu beytin (Kâbe) şerefini, yüceliğini, değerini ve îtibârını artır. Sen de Kâbe'yi hac ve umre için ziyâret edip de onun şerefini ve değerini yüceltenlerin şerefini, değerini, büyüklüğünü ve iyiliğini artır."

Ve (Hz. Ömer'in yaptığı gibi) şöyle duâ eder:

وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ قَالَ: «أَللّٰهُمَّ صَيِّبًا نَافِعًا».

"Allàhümme entes selâm ve minkes selâm, hayyinâ Rabbenâ bisselâm

"Allahım selâm sensin. Selâmet ve esenlik sendendir. Rabbimiz! Selâm ism-i şerîfinle bize hayat ver."[844]

Ardından da istediği şekilde âhiret ve dünyanın hayırlarını niyâz eder. Mescid-i Haram'a girince de kitabın baş tarafında bütün mescidlere girerken okunacağını söylediğimiz şekilde duâ eder.[845]

Tavaf Zikirleri

Hacerülesved'i ilk defa selâmlayınca, tavafa başlayınca ve her tavafta (her şavtta) Hacerülesved'in karşısına gelince şöyle zikretmek müstehaptır:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
بِعَهْدِكَ، وَاتِّبَاعًا لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Bismillâhi vallâhü ekber, Allàhümme îmânen bike, ve tasdîken bikitâbike, ve vefâen biahdike, vettibâen lisünneti nebiyyike Muhammedin sallallahu aleyhi ve sellem

Allah'ın ismiyle başlarım. Allah en büyüktür. Allahım! Sana îmân ederek, kitâbını tasdîk ederek, ezelde sana verdiğim sözü tutarak ve peygamberin Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin sünnetine uyarak tavaf ediyorum.[846]

Tavafın ilk üç şavtında remel yaparken (Tavafta, ilk üç dönüşte hızlıca ve çalımlı bir şekilde yürürken) şu zikri okumak uygundur:

أَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ حَجًّا مَبْرُورًا، وَذَنْبًا مَغْفُورًا، وَسَعْيًا مَشْكُورًا

Allàhümmec'alhü haccen mebrûren, ve zenben mağfûren, ve sa'yen meşkûren

"Allahım! Bu haccı makbûl bir hac eyle. Günahımı affeyle. Gayretimi boşa çıkarma."[847]

Tavafın geri kalan dört şavtında şu zikri okur:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

Allâmümmağfir verham, va'fü ammâ ta'lem, ve entel eazzül ekrem. Allàhümme âtinâ fiddünyâ haseneten ve filâhireti haseneten ve kınâ azâben nâr

"Allahım! Beni bağışla ve bana merhamet eyle. Bildiğin günahlarımı affeyle. Sen yenilmeyen gàlibsin ve en cömert sensin. Allahım! Bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru."[848]

İmâm Şâfiî -Allah ona rahmet eylesin- şöyle dedi: "Tavafta söylenen zikirlerin en değerlisi, ***'Rabbenâ âtinâ fiddünya haseneten..."'*** âyet-i kerîmesidir. Bu âyetin bütün tavaf boyunca söylenmesini arzu ederim.[849]

Tavaf eden kimsenin, tavaf esnâsında din ve dünya ile ilgili istediği duâları yapması uygundur. Bu sırada biri duâ eder, diğerleri onun duâsına âmin derse, bu daha güzeldir.

Tâbiîn âlimi Hasan-ı Basrî'den nakledildiğine göre, Mekke'de on beş yerde yapılan duâ kabul edilir. Bu on beş yer şunlardır:

Tavaf esnâsında, Mültezem'in yanı,[850] Altınoluğun altı (Hicr), Kâbe'nin içinde, zemzemin yanında, Safâ ve Merve'de, sa'y esnâsında, Makàm-ı İbrâhim'in gerisinde, Arafât'ta, Müzdelife'de, Mina'da ve şeytan taşlanan üç yerde. Bu yerlerde duâ etmeye çalışmayan kimse sevap kazanmaktan mahrûm olur.

İmâm Şâfiî ve birçok Şâfiî âlimine göre, tavaf esnâsında Kur'ân-ı Kerîm okumak müstehaptır; çünkü tavaf zikir yeridir; zikrin en fazîletlisi de Kur'ân-ı Kerîm okumaktır. Şâfiî fakihlerinin ileri gelenlerinden olan Ebû Abdillâh el-Halîmî (v. 403/1012), tavaf sırasında Kur'ân-ı Kerîm okumanın müstehap olmadığını söylemiştir. Ama doğru görüş, tavafta Kur'an okumanın müstehap olduğudur.

Âlimlerimiz şöyle demiştir: Tavafta Kur'ân-ı Kerîm okumak, hadîs-i şerîflerde geçmeyen duâları okumaktan daha fazîletlidir. **Peygamber Efendimiz'in okuduğu duâları yapmak** ise en doğru görüşe göre Kur'ân-ı Kerîm okumaktan daha sevaptır. Bazı âlimler, tavafta Kur'ân-ı Kerîm okumanın daha sevap olduğunu söylemişlerdir.

Şâfiî fakîhi Rüknülislâm Ebû Muhammed el-Cüveynî (ö. 438/1047) şöyle demiştir: "Hac günlerinde tavaf sırasında bir hatim yapmak müstehaptır ve sevabı çok büyüktür." Doğrusunu Allah bilir.

Tavafı bitirdikten ve iki rekât tavaf namazını kıldıktan sonra dilediği duâyı yapmak müstehaptır. Bununla ilgili olarak nakledilen bir duâ şudur:

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

Allàhümme ene abdüke vebnü abdike, eteytüke bizünûbin kesîratin ve a'mâlin seyyietin, ve hâzâ makàmül âizi bike minen nâri, fağfirlî, inneke entel gafûrur rahîm

“Allahım! Ben senin kulunum. Senin iki kulunun da çocuğuyum. Huzûruna pek çok günahla ve kötü amellerle geldim. Burası (Bu makàm-ı İbrâhim) cehennemden sana sığınanın yeridir. Günahlarımı affeyle. Şüphesiz bağışlayan ve merhamet eden ancak sensin.”

Mültezem’de Yapılacak Duâ

Mültezem, Hacerülesved ile Kâbe kapısının arasıdır. Orada yapılan duânın kabul edildiğini biraz yukarıda söylemiştik. Hadîs-i şerîfte geçen (me’sûr) duâlardan biri şöyledir:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيبًا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
٧. عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُمَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الاسْتِقَامَةِ حتَّى أَلْقاكَ يَا رَبَّ العالَمِينَ.

Allàhümme lekel hamdü hamden yüvâfî ni‘ameke ve yükâfiü mezîdeke, ahmedüke bicemî‘i mehâmidike mâ alimtü minhâ vemâ lem a‘lem, alâ cemî‘i ni‘amike mâ alimtü minhâ vemâ lem a‘lem, ve alâ külli hâlin. Allàhümme salli ve sellim alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed. Allàhümme eıznî mineş şeytânir racîm, ve eıznî min külli sûin, ve kanni‘nî bimâ razektenî, ve bârik lî fîhi. Allàhümmec‘alnî min ekremi vefdike aleyke, ve elzimnî sebîlel istikàmeti hattâ elkàke yâ Rabbel âlemîn

“Allahım! Verdiğin nimetleri karşılayacak, fazladan ihsân ettiklerine de denk gelecek şekilde sana hamd olsun. Bildiğim-bilmediğim bütün hamdler ile sana hamd ederim. Bildiğim-bilmediğim bütün nimetlerin için ve her hâl için sana hamd ederim. Allahım! Muhammed’e ve ailesine rahmet eyle ve onlara selâmet ver. Allahım! Beni kovulmuş şeytandan koru. Ve beni bütün kötülüklerden muhâfaza buyur. Bana rızık olarak verdiklerine kanâat ettir ve onlara bereket ver. Allahım! Beni Kâbe’yi ziyârete gelenler içinde en

çok ikrâm görenlerden eyle. Ey âlemlerin Rabbi! Sana kavuşuncaya kadar beni doğru yoldan ayırma.”

Bundan sonra istediği duâyı yapar.

Hicr’de Yapılacak Duâ

Hicr, Kâbe’den sayılır. Burada yapılan duânın kabul edileceğini biraz yukarıda söyledik.

Hicr, Kâbe ile Kâbe’nin bitişiğindeki Hatîm denilen yarım daire şeklindeki duvar arasında kalan yerdir ve Altınoluğun tam altındadır. Önceleri Hicr, Hz. İbrâhim’in yaptığı Kâbe’nin içinde kalıyordu. Peygamber Efendimiz’in gençliğinde Kâbe yeniden yapılınca, inşaat malzemesi yetmediği için Hicr, Kâbe dışında bırakıldı.

Hicr ile ilgili olarak hadîs-i şerîfte geçen bir duâ şöyledir:

مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ
مَرَّاتٍ، فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ ذَلِكَ ثُمَّ مِتَّ فِي لَيْلَتِكَ، كُتِبَ لَكَ جِوَارٌ
بِالْمَعْرُوفِ

Yâ Rabbi, eteytüke min şukkatin ba‘îdetin müemmilen ma‘rûfeke, feenilnî ma‘rûfen min ma‘rûfike tuğnînî bihî an ma‘rûfi men sivâke, yâ ma‘rûfen bilma‘rûf

“Ey benim Rabbim! Senin büyük lütfunu umarak çok uzak diyârdan geldim. Ey lütuf ve ikrâmlarıyla bilinen Allahım! Senden başkasının iyiliğine muhtaç olmayacak şekilde beni lütfuna nâil eyle.”[851]

Kâbe’nin İçinde Yapılacak Duâ

Kâbe’nin içinde yapılan duânın kabul edileceğini biraz yukarıda söyledik.

٣٦. عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
وَالْمَسْأَلَةِ، وَالِاسْتِغْفَارِ، ثُمَّ خَرَجَ.

559. Üsâme bin Zeyd radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem (Mekke fethinden sonra) Kâbe'nin içine girince, Kâbe'nin arka tarafına döndü, yüzünü ve yanağını oraya koydu. Allah'a hamdü senâ etti. O'na dileğini sundu, bağışlamasını niyâz etti. Sonra Kâbe'nin her bir köşesine gitti, Allâhü ekber, lâilâhe illallah, sübhânallâh dedi. Azîz ve Celîl olan Allah'a medhü senâda bulundu. O'na dileğini arz etti. Kendisini bağışlamasını niyâz etti, sonra dışarı çıktı.[852]

Sa'y Esnâsında Yapılacak Duâ

Sa'y esnâsında yapılan duânın kabul edileceğini biraz yukarıda söyledik. Sünnet olan, Safâ'da uzun süre ayakta durmak, Kâbe'ye dönerek tekbîr getirmek ve şöyle duâ etmektir:

تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ، أَوْ تَمْلَأُ، مَا بَيْنَ
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ
تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ، أَوْ تَمْلَأُ، مَا بَيْنَ
٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
لِلإِسْلَامِ، أَنْ لاَ تَنْزِعَهُ مِنِّي حَتَّى تَتَوَفَّانِي وَأَنَا مُسْلِمٌ.

Allâhü ekber, Allâhü ekber, Allâhü ekber, ve lillâhil hamdü, Allâhü ekberu alâ mâ hedânâ, velhamdülillâhi alâ mâ evlânâ, lâilâhe illallàhu vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü yuhyî ve yümît, biyedihil hayr, vehüve alâ kulli şey'in kadîr. Lâilâhe illallàhu enceze va'dehû ve nasara abdehû ve hezemel ahzâbe vahdehû, lâilâhe illallàhu, velâ na'büdü illâ iyyâhu, muhlisîne lehüd dîne velev kerihel kâfirûn.

Allàhümme inneke kulte ‘üd‘ûnî estecib lekum’, ve inneke lâ tuhlifül mîâde, ve innî es’elüke kemâ hedeytenî lil İslâmi, en lâ tenzi‘ahû minnî hattâ teteveffânî ve ene müslimün.

“Allah en büyüktür, Allah en büyüktür, Allah en büyüktür, hamd Allah’a mahsûstur. Bizi doğru yola ilettiği için Allah en büyüktür, deriz. Bize lütfettiği nimetlerden dolayı Allah’a hamd ederiz. Allah’tan başka ilâh yoktur, yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O diriltir ve öldürür. O her şeye kàdirdir. Allah’tan başka ilâh yoktur. Allah vaadini gerçekleştirdi. Kuluna (Muhammed aleyhisselâm) yardım etti. Düşman topluluklarını tek başına perîşan etti. Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. Biz sadece O’na ibadet ederiz. Kâfirler hoşlanmasa da, biz bütün samimiyetimizle, sadece O’na ibadet ederiz. Allahım! Sen **‘Bana duâ edin, duânızı kabul edeyim’**[853] buyuruyorsun. Ve sen sözünden aslâ caymazsın. Beni İslâmiyet ile şereflendirdiğin gibi, Müslüman olarak canımı alıncaya kadar benden İslâm nimetini almamanı senden niyâz ederim.”[854]

Bu duâyı yaptıktan sonra, dünya ve âhiretle ilgili hayırlı şeyleri Allah’tan ister. Bu zikir ve duâyı üç kere tekrarlar ama telbiye getirmez.

Safâ tepesinden ayrılıp Merve tepesine varınca, Safâ’da yaptığı duâ ve zikirleri orada da yapar.

❀

٣٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

٢. عَنْ عُمَرَ بنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ

وَاغْفِرْ لَنَا فِي الْآخِرَةِ وَالْأُولَى، وَاجْعَلْنَا مِنْ أَئِمَّةِ الْمُتَّقِينَ

560. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre o, Safâ tepesinde şöyle duâ ederdi:

Allâhümma‘sımnâ bidînike ve tavâ‘ıyetike ve tavâ‘ıyeti resûlike sallallahu aleyhi ve selleme, ve cennibnâ hudûdeke. Allâmümmec‘alnâ nuhibbüke ve nuhibbü melâiketeke ve enbiyâeke ve rusüleke ve nuhibbu ibâdekes sâlihîh. Allàhümme habbibnâ ileyke, ve ilâ melâiketike, ve ilâ enbiyâike ve rusülike, ve ilâ ibâdikes sâlihîn. Allàhümme yessirnâ lilyüsrâ, ve cennibnel usrâ, vağfir lenâ fil âhireti velûlâ, vec‘alnâ min eimmetil müttakìn

“Allahım! Bizi dinine bağlı kalmak, sana ve resûlün sallallahu aleyhi ve selleme bütün kalbimizle itâat etmek sûretiyle koru. Bizi haramlara düşmekten muhâfaza buyur. Allahım! Bize seni sevdir; meleklerini, nebîlerini, resûllerini ve sâlih kullarını sevdir. Bizi de sana, meleklerine, nebîlerine, resûllerine ve sâlih kullarına sevdir. Allahım! Bize doğru olanı (sâlih ameller) kolaylaştır ve bizi zor olandan (kötü ameller) uzaklaştır. Dünyada da âhirette de günahlarımızı bağışla ve bizi takvâ sahiplerinin önderlerinden eyle.”[855]

Safâ ile Merve arasında gidip gelirken şöyle duâ eder:

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ،
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
النَّارِ

Rabbiğfir verham, ve tecâvez ammâ ta‘lem, inneke entel eazzül ekram. Allàhümme âtinâ fiddünyâ haseneten ve filâhireti haseneten ve kınâ azâben nâr

“Allahım! Beni bağışla ve bana merhamet eyle. Bildiğin günahlarımı affeyle. Sen yenilmeyen gàlibsin ve en cömert sensin. Allahım! Bize dünyada da âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.”[856]

Sa‘y yaparken ve her yerde okunacak seçkin duâlardan biri de şudur:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ وَعَمَل.

Allàhümme yâ mukallibel kulûbi, sebbit kalbî alâ dînike. Allàhümme innî es'elüke mûcibâti rahmetike ve azâime mağfiratike, ve's-selâmete min külli ismin, velfevze bilcenneti, vennecâte minen nâr. Allàhümme innî es'elükel hüdâ vettükà velafâfe velğınâ. Allàhümme eınnî alâ zikrike ve şükrike ve hüsni ibâdetike. Allàhümme innî es'elüke minel hayri küllihî mâ alimtü minhü vemâ lem a'lem, ve eûzü bike mineş şerri küllihî mâ alimtü minhü vemâ lem a'lem. Ve es'elükel cennete vemâ karrabe ileyhâ min kavlin ev amel, ve eûzü bike minen nâri vemâ karrabe ileyhâ min kavlin ev amel

"Ey kalpleri hâlden hâle çeviren Allahım! Kalbimi dininden ayırma. Allahım! Senin rahmetini kazandıracak, bağışlamanı sağlayacak işler yapmayı, her türlü günahtan uzak durmayı, cenneti kazanmayı, cehennemden kurtulmayı senden diliyorum. Allahım! Senden hidâyet, takvâ, iffet ve gönül zenginliği isterim. Allahım! Seni zikretmeme, sana şükretmeme ve güzelce ibadet etmeme yardım eyle. Allahım, senden bildiğim ve bilmediğim her türlü hayrı niyâz ediyorum. Bildiğim ve bilmediğim her türlü şerden de sana sığınıyorum. Senden cenneti ve beni cennete yaklaştıran sözleri ve işleri niyâz ediyorum. Ve cehennem ateşinden ve beni ona yaklaştıracek söz ve işlerden de sana sığınırım."[857]

Sa'y yapan kimse bu sırada Kur'ân-ı Kerîm okursa, bu daha fazîletlidir.

En münâsibi sa'y yaparken hem bu zikirleri ve duâları hem de Kur'ân-ı Kerîm'i okumaktır. Bu zikir ve duâların hepsini değil de bir kısmını okumak isteyen, onların en mühimlerini okumalıdır.

Mekke'den Arafât'a Çıkarken Okunacak Zikirler

Mekke'den Mina'ya doğru çıkarken şu duâyı okumak müstehaptır:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Allâhümme iyyâke ercû, veleke ed‘û, febelliğnî sâliha emelî, vağfir lî zünûbî, vemnün aleyye bimâ menente bihî alâ ehli tâatike, inneke alâ külli şey’in kadîr

Allahım! Sadece sana yalvarıyor ve senden şunu niyâz ediyorum. Beni, benim için faydalı olan isteklerime kavuştur. Günahlarımı affeyle. İtâatkâr kullarına lütfettiğin güzellikleri bana da ihsân eyle. Senin her şeye gücün yeter.

Mina’dan Arafât’a giderken şöyle duâ etmek müstehaptır:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «حِلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ
شَيْءٍ قَدِيرٌ

Allâhüme ileyke teveccehtü, ve vechekel kerîme eradtü, fec‘al zenbî mağfûren, ve haccî mebrûren, verhamnî velâ tühayyibnî, inneke alâ külli şey’in kadîr

“Allahım! Başkasına değil, sadece sana yöneldim. Yüzümü lütufkâr zâtına çevirdim. Günahımı affeyle. Haccımı kabûl eyle. Bana merhamet eyle. Beni hayal kırıklığına uğratma. Senin her şeye gücün yeter.”

Bu sırada telbiye getirir, Kur’ân-ı Kerîm okur, bol bol diğer zikir ve duâları yapar ve bu arada şu zikri söyler:

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

Allâhümme Rabbenâ âtinâ fiddünyâ haseneten ve filâhireti haseneten ve kınâ azâben nâr

“Ey benim Allahım, yüce Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.”[858]

Arafât’ta Yapılacak Duâ ve Zikirler

“Bayram Zikirleri” bölümünde[859] Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin şu hadîs-i şerîfini vermiştik:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ».

“En hayırlı duâ, arefe günü yapılan duâdır. Benim ve benden önceki peygamberlerin söylediği en hayırlı söz şudur:

Lâilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr

“Allah’tan başka ilâh yoktur; yalnız Allah vardır. O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O her şeye kàdirdir.”[860]

Bu zikri ve duâyı çokça okumak müstehaptır. Bunun için elden gelen gayret gösterilmelidir. Arefe günü, duâ etmek için yılın en fazîletli günüdür. Haccın en önemli günü bugündür. Hac bugün için yapılır. Bugün zikretmek, duâ etmek ve Kur’ân-ı Kerîm okumak için insan bütün gücünü kullanmalıdır; her çeşit duâyı yapmalı, her türlü zikri okumalıdır. Her yerde duâ etmeli, Allah’ı zikretmelidir.

Tek başına ve topluca duâ etmelidir. Kendisi için, ana-babası için, akrabaları için, hocaları için, arkadaşları ve dostları için, kendisine iyilikte bulunan herkes için ve bütün Müslümanlar için duâ etmelidir. Bu konuda bütün gayretini sarf etmekten geri durmamalıdır. Çünkü diğer günlerin telâfisi mümkün olsa bile, bugünü geri getirmek mümkün değildir.

Duâ ederken secili, kàfiyeli cümleler kurmaya çalışmamalıdır; çünkü bu kalbi meşgul eder. Secili ve kàfiyeli cümleler kurmaya çalışmak; Allah karşısında küçüklüğünü hissetmeye, mütevâzı davranmaya, O’na boyun eğmeye, Allah karşısında âcizliğini bilmeye, hor ve hakìr olduğunu hissetmeye ve derin bir tevâzû içinde bulunmaya engel olur. Şâyet ezberinde kendisine veya başkasına âit secili ve kàfiyeli duâlar varsa ve bunları söylemek zihnini meşgul etmeyecekse onları söylemekte bir sakınca yoktur.

Sünnet olan; alçak sesle duâ etmek, samimî bir şekilde Allah’a günahlarını bağışlaması için çok yalvarmak (istiğfâr etmek), dinin

buyruklarına aykırı olarak yaptığı işlerden dolayı Allah'a tövbe etmektir.

Arafât'ta bulunan mü'min ısrarla ve tekrar tekrar duâ etmeli, duâsının kabul edilmediğini düşünmemelidir. Duâya **"elhamdülillâhi rabbil âlemîn, vessalâtü vesselâmü alâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecmâîn"** diye başlamalı, duâsını yine hamd ve salavât ile bitirmelidir. Duâ ederken kıbleye dönmeli ve bu sırada abdestli olmaya özen göstermelidir.

❀

١٣٢. عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم كَانَ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَقْرَأَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا».

561. Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anh şöyle dedi: Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin arefe günü vakfe yapılan yerde en çok yaptığı duâ şu idi:

Allàhümme lekel hamdü kellezî nekŪlü, ve hayran mimmâ nekŪlü. Allàhümme leke salâtî ve nüsükî ve mahyâye ve memâtî, ve ileyke meâbî ve leke rabbi türâsî. Allàhümme innî eûzü bike min azâbil kabri, ve vesvestis sadri ve şetâtil emri. Allàhümme innî eûzü bike min şerri mâ yecîu bihir rîhu

"Allahım! Her zaman söylediğimiz hamdü senâ, hatta ondan daha değerlisi sana mahsustur. Allahım! Şüphesiz namazım, bütün ibâdetlerim senin içindir. Hayatım ve ölümüm de yalnızca senin elindedir. Ey Rabbim! Dönüşüm sanadır ve bütün varlığım senindir. Allahım! Kabir azabından, içimden geçen vesveselerden, işlerimin bozulmasından sana sığınırım. Allahım! Rüzgârın getireceği felâketlerin şerrinden de sana sığınırım."[861]

Bu duâ ve zikirleri yaparken çokça (lebbeyk diye) telbiye getirmek, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâmını arz etmek, duâ ve zikrederken bir yandan da **çokça ağlamak** müstehaptır. Çünkü burası

gözyaşının çokça döküldüğü, bir daha günah işlememeye karar verildiği, Cenâb-ı Hakk'a dileklerin arz edildiği mübârek bir yerdir. Burası muazzam bir durak, yüce bir buluşma yeri, Allah'ın ihlâslı kullarının bir araya geldiği, dünyanın en muhteşem toplanma merkezidir.

Arafât'ta yapılması uygun görülen duâlardan biri de şudur:

٣. وَبَلَغَنَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّمَا يُحْفَظُ
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: «الذَّاكِرُونَ اللهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ». قُلْتُ: يَا رَسُولَ
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
كُلَّهُ

Allàhümme âtinâ fiddünyâ haseneten ve filâhireti haseneten ve kınâ azâben nâr. Allàhümme innî zalemtü nefsî zulmen kesîran ve innehû lâ yağfirüz zünûbe illâ ente, fağfirlî mağfireten min indike, verhamnî inneke entel gafûrur rahîm. Allàhümmağfir lî mağfiraten tuslilhu bihâ şe'nî fiddâreyni, verhamnî rahmeten es'adü bihâ fiddâreyni ve tüb aleyye tevbeten nasûhan lâ enküsühâ ebeden, ve elzimnî sebîlel istikàmeti lâ ezîğu anhâ ebeden. Allâhümnenkulnî min züllil ma'sıyeti ilâ izzit tâati, ve ağninî bihalâlike an haramike, vebi tâatike an ma'sıyetike, ve bifazlike ammen sivâke, ve nevvir kalbî ve kabrî, ve eıznî mineşşerri küllihî, vecma' liyel hayra küllehû

"Allahım! Bize dünyada da âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru. Allahım! Ben kendime çok zulmettim. Günahları bağışlayacak ise yalnız sensin. Öyleyse tükenmez lütfunla beni bağışla,

bana merhamet eyle. Çünkü affı sonsuz, merhameti nihâyetsiz olan yalnız Sensin. Allahım! Hem dünyada hem de âhirette bütün işlerimi yoluna koyacak şekilde günahlarımı bağışla. İki cihanda mutlu olacağım şekilde bana merhamet eyle. Bana hiçbir zaman bozmayacağım kuvvetli bir tövbe nasîb eyle. Beni hiç sapmayacağım şekilde doğru yolda tut! Beni günah çukurundan, itâatin doruğuna eriştir. Gönlümü helâl ile zenginleştir de harama dönüp bakmayayım. Sana öylesine itâat edeyim ki bir daha günaha düşmeyeyim. Lütfettiğin nimetler ile senden başkasına muhtaç olmayayım. Kalbimi ve kabrimi nurlandır. Beni bütün kötülüklerden muhâfaza buyur. Ve bana bütün hayırları ihsân eyle."[862]

Arafât'tan Müzdelife'ye Dönerken Yapılacak Zikirler

Her yerde çokça telbiye getirmenin müstehap olduğunu daha önce söyledik. Müzdelife bu yerlerin en önemlilerindendir. İşte bu sebeple burada çokça Kur'ân-ı Kerîm okumalı ve duâ etmelidir. Şu zikri çok söylemek müstehaptır:

لاَ إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ

Lâilâhe illallâhü vallâhü ekber
"Allah'tan başka ilâh yoktur, Allah en büyüktür."
Aynı şekilde şu zikri de çok söylemelidir:

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
اللهُ الْجَوَادُ الْكَرِيمُ.

İleykellàhümme ergabü, ve iyyâke ercû, fetekabbel nüsükî, ve veffıknî verzuknî fîhi minel hayri eksera mâ etlubu, velâ tühayyibnî, inneke entellàhül cevâdül kerîm
"Allahım! Ben senin rızânı kazanmak istiyorum ve bunu umuyorum. Haccımı ve ibadetlerimi kabul buyur. Haccımı güzelce edâ etmeyi nasîp eyle. İbadetlerime benim istediğimden çok sevap ver. Beni hayal kırıklığına uğratma. Çünkü sen cömert ve karşılık beklemeden veren Allahsın."

Bu gece (Müzdelife gecesi), kurban bayramı gecesidir. Bayram zikirleri bahsinde, bayram gecesini zikir ve namazla ihyâ etmenin fazîletinden söz etmiştik.[863] Bu gecenin şerefine, Müzdelife gibi mübârek bir yerin şerefine, harem-i şerîfte ve ihramlı olarak hacıların toplanma yerinde bulunmanın şerefi eklenmiştir; ayrıca bunların büyük hac ibadetinden sonra olması, bu mübârek duâların bu şerefli yerlerde yapılmasının şerefi eklenince durumun önemi daha iyi anlaşılmış olur.

Müzdelife ve Meş‘ar-i Haram’da Okunacak Zikirler

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ، وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّالِّينَ».

“Arafât’tan büyük kalabalıklar hâlinde dalga dalga indiğinizde Müzdelife’deki Meş`ar-i Haram’da Allah’ı zikredin. Size doğru yolu gösterdiği için O’nu anın. Zira O sizi hidâyete erdirmeden önce siz gerçekten yolunu kaybetmiş kimselerden idiniz.”[864]

Müzdelife’de kalınan gecede çokça duâ etmek, Allah’ı zikretmek, telbiye getirmek ve Kur’ân-ı Kerîm okumak müstehaptır. Bundan önceki bahiste de söylediğimiz gibi Müzdelife gecesi çok değerli bir gecedir.

Müzdelife’de okunacak duâlardan biri şudur:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
ذَلِكَ غَيْرُكَ، وَلاَ يَجُودُ بِهِ إِلاَّ أَنْتَ

Allàhümme innî es’elüke en terzükanî fî hâzel mekâni cevâmi‘al hayri küllihî, ve entasrife annî eşşerre küllehû, feinnehû lâ yef‘alü zâlike gayruke, velâ yecûdü bihî illâ ente

“Allahım! Senden bu mübârek yerde bana bütün hayırları vermeni, bütün işlerimi yoluna koymanı ve bütün şerleri benden uzaklaştırmanı niyâz ediyorum. Çünkü bunları senden başka kimse yapamaz ve senden başka hiç kimse böyle bir cömertlikte bulunamaz.”

Sabah namazını burada ilk vaktinde ve oldukça erken bir zamanda kılar, sonra Meş`ar-i Haram'a yürüyüp gider.

Meş`ar-i Haram, Müzdelife'nin sonunda "Kuzah" denilen bir tepedir. Oraya çıkabilirse çıkar, çıkamazsa onun alt tarafında kıbleye dönerek Allah Teâlâ'ya hamd eder, tekbîr getirir, lâilâhe illallah der, Allah'ın bir olduğunu dile getirir, sübhânallâh der, çokça telbiye getirir ve duâ eder.

Meş`ar-i Haram'da şöyle demek de müstehaptır:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللهَ إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾.

Allàhümme kemâ vekaftenâ fîhi ve eraytenâ iyyâhü, feveffiknâ lizikrike kemâ hedeytenâ, vağfir lenâ verhamnâ kemâ veadtenâ bikavlike ve kavlükel hak: Feizâ efadtüm min arefâtin fezkürullâhe indel meş'aril harami vezkürûhu kemâ hedâkum, vein küntüm min kablihî lemined dâllîn. Sümme efîdû min haysü efâdannâsü vestağfirullâhe, innellâhe gafûrun rahîm

"Allahım! Bize bu mübârek yerde durmayı ve burayı görmeyi nasîp ettiğin gibi, yapmamızı istediğin şekilde seni zikretmeyi de kolaylaştır. Bize şöyle vaad buyurduğun gibi -ki elbette senin sözün hak ve gerçektir- günahlarımızı affeyle ve bize merhamet eyle: '**Arafât'tan büyük kalabalıklar hâlinde dalga dalga indiğinizde Müzdelife'deki Meş`ar-i Haram'da Allah'ı zikredin. Size doğru yolu gösterdiği için O'nu anın. Zira O sizi hidâyete erdirmeden önce siz gerçekten yolunu kaybetmiş kimselerden idiniz. Sonra insanların dalgalar hâlinde döndüğü Arafât'tan siz de dönün ve Allah'tan sizi bağışlamasını dileyin. Çünkü Allah çok bağışlayıcı, engin merhamet sahibidir."**[865]

Bir de şu zikri çok söyler:

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

Rabbenâ âtinâ fiddünyâ haseneten ve filâhireti haseneten ve kınâ azâben nâr

“Allahım! Bize dünyada da âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.”[866]

Şöyle zikretmek de müstehaptır:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

العَظِيمِ.

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

لَهُ الدُّعَاءَ»

Allâhümme lekel hamdü kullühû, ve lekel kemâlü kullühû, ve lekel celâlü kullühû, ve leket takdîsü kullühû. Allâhümmağfir lî cemî‘a mâ esleftühû, va‘sımnî fîmâ bakıye, verzuknî amelen sâlihan terdâ bihî annî yâ zelfadlil azîm.

Allâhümme innî esteşfi‘u ileyke bihavâssı ibâdike, ve etevesselü bike ileyke, es’elüke en terzukanî cevâmial hayri kullihî, ve en temünne aleyye bimâ menente bihî alâ evliyâike, ve en tusliha hâlî filâhirati veddünyâ yâ erhamer râhimîn

“Allahım! Her hamd sana mahsûstur. Her mükemmellik sana mahsûstur. Her yücelik sana mahsûstur. Her kutsallık sana mahsûstur. Allahım! Daha önce yaptığım bütün günahları bağışla. Bundan sonra yapacağım günahlardan beni muhâfaza buyur. Ey muazzam lütufları lütfeden Allahım! Bana, benden râzı olacağın sâlih amel yapmayı nasîp eyle.”

“Ey benim Allahım! En seçkin kullarını aracı yaparak, seni sana aracı yaparak şu niyâzımı arz ediyorum: Bana bütün hayırları bağışla. Velî kullarına verdiklerini bana da lütfeyle. Âhirette de dünyada da hâlimi iyileştir, ey merhametlilerin en merhametlisi!”

Meş‘ar-i Haram’dan Mina’ya Giderken Yapılacak Zikirler

Şafak sökmeye başlayınca Meş‘ar-i Haram’dan Mina’ya doğru yola çıkmalı ve telbiyeyi, zikirleri, duâları dilinden düşürmemelidir. Özellikle de telbiyeyi hiç ihmâl etmemelidir. Çünkü telbiye getirmenin süresi bitmek üzeredir. Belki hayatında bir daha telbiye getirmek nasîp olmayacaktır.

Kurban Bayramı Günü Mina’da Yapılacak Zikirler

Meş‘ar-i Haram’dan ayrılıp Mina’ya varınca şu zikri okumak müstehaptır:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

Elhamdülillâhillezî belleganîhâ sâlimen muâfen. Allàhümme hâzihî Minen kad eteytühâ ve ene abdüke ve fî kabzatike, es’elüke en temünne aleyye bimâ menente bihî alâ evliyâike. Allàhümme innî eûzü bike minel hirmâni vel musîbeti fî dînî yâ erhamer râhimîn

“Beni selâmetle ve âfiyet içinde Mina’ya ulaştıran Allah’a hamd olsun. Allahım! Burası Mina’dır. Ben buraya senin kudretin altında yaşayan bir kulun olarak geldim. Velî kullarına verdiklerini bana da ihsân eyle. Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allahım! Nimetlerinden mahrûm kalmaktan ve dinimde sıkıntıya uğramaktan sana sığınırım.”

Akabe cemresinde şeytan taşlamaya başlayınca, ilk taşla birlikte artık telbiye getirmez, tekbîr getirmeye başlar. Her taş attıkça tekbîr getirir.

Orada durup duâ etmek sünnet değildir.

Yanında kurbanı varsa kurbanını keser. Kurban keserken şöyle demek müstehaptır:

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ
أَللّٰهُمَّ مِنْك وَإِلَيْك تَقَبَّلْ مِنِّي

Bismillâhi vallâhü ekber. Allàhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âlihî ve sellim, Allàhümme minke ve ileyke tekabbel minnî

“Allah’ın adıyla kesiyorum. Allah en büyüktür. Allahım! Muhammed’e ve onun ailesine rahmet eyle ve onlara selâmet ver. Allahım! Bu senin bana lütfettiğin kurbandır ve senin rızânı kazanmak için kesilmiştir; bunu benden kabul eyle.”

Şâyet kurbanı başkası adına kesiyorsa, ***“tekabbel minnî”*** ifâdesi yerine “***tekabbel min fülânin***: Bunu falandan kabul eyle” der.

Kurbanı kestikten sonra başını tıraş ederken, bazı âlimlerimiz, başının ön tarafındaki saçını eliyle tutup üç kere tekbîr getirmesini ve şöyle demesini uygun görmüşlerdir:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
لِي وللْمُحَلِّقِينَ والمُقَصِّرِينَ، يَا وَاسِعَ المَغْفِرَةِ، آمِينَ

Elhamdülillâhi alâ mâ hedânâ, velhamdülillâhi alâ mâ en‘ame bihî aleynâ. Allàhümme hâzihî nâsıyetî fetekabbel minnî, vağfir lî zünûbî. Allâümmağfir lî ve lil muhallikìne vel mukassirîne, yâ vâsial mağfireti, âmîn

“Bizi doğru yola ilettiği için Allah’a hamd olsun. Bize verdiği nimetlerden dolayı Allah’a hamd olsun. Allahım! Bu tuttuğum alnımın saçıdır, ibadetimi benden kabul eyle. Günahlarımı affeyle. Allahım! Beni de başını tıraş eden ve saçını kesen mü’minleri de bağışla. Ey bağışlaması bol olan Rabbim! Âmîn.”

Tıraş olunca tekbîr getirir ve şöyle der:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ

Elhamdülillâhillezî kadâ annâ nüsükenâ. Allàhümme zidnâ îmânen ve yakìnen, ve tevfîkan ve avnen, vağfir lenâ veliâbâinâ ve ümmehâtinâ vel müslimîne ecma‘în

“Haccımızı tamamlamayı bize nasîp eden Allah’a hamd olsun. Allahım! Îmânımızı güçlendir, sana kesin bir şekilde îmân etmeyi, rızâna uygun şekilde yaşamayı ve yardımına nâil olmayı bize nasîp eyle. Bizi, babalarımızı, analarımızı ve bütün Müslümanlar’ı affeyle.”

Teşrìk Günlerinde Mina’da Yapılacak Zikirler

٩٠. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ جَدَّتِهِ، قَالَتْ: وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ الَّذِي بَالَ فِي الْمَسْجِدِ: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ وَشُرْبٍ وَذِكْرِ اللهِ تَعَالَى».

562. Ashâb-ı kirâmdan Nübeyşetü’l-Hayr el-Hüzelî radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Teşrîk günleri[867] **yeme, içme ve Allah Teâlâ’yı zikretme günleridir.”**[868]

Teşrîk günlerinde Allah’ı çokça zikretmek müstehaptır. Zikirlerin en fazîletlisi de Kur’ân-ı Kerîm okumaktır.

Sünnet olan şudur: Şeytan taşlama günlerinin her birinde, her gün birinci cemrenin (küçük şeytanın) yanında durmak, şeytanı taşladıktan sonra Kâbe’ye doğru dönmek ve elhamdülillâh, Allâhü ekber, lâilâhe illallah ve sübhânallâh diye Allah’ı zikretmek, gönül rahatlığı ve organların sükûneti içinde Allah’a duâ etmek ve Bakara sûresini okuyacak kadar bir süre orada durmaktır. İkinci cemreyi (orta şeytanı taşlamayı) da aynı şekilde yapar. Fakat Akabe cemresi denen üçüncü cemreyi (büyük şeytanı taşlamayı) yapınca orada beklenmez.

Hac Görevi Bittikten Sonra Çokça Zikretmek

Mina’dan hareket edince hac tamamlanmış, hac ile ilgili yapılacak zikir kalmamış olur. Hacı artık misâfirdir. Onun Allâhü ekber, lâilâhe illallah, elhamdülillâh demesi ve Allah Teâlâ’nın yüceliğini dile getiren zikirler yapması müstehaptır. İnşallah ileride bu konu gelecektir.

Hacı Mekke’ye girdiğinde umre yapmak isterse, ihrâm giyerken, tavâf ederken, sa‘y ederken, kurban keserken ve tıraş olurken yaptığı zikirleri umrede de yapar. Doğrusunu Allah bilir.

Zemzem Suyu İçerken Yapılacak Duâ

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شُرِبَ لَهُ».

563. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Zemzem suyu ne niyetle içilirse, o faydayı sağlar.”[869]

Âlimler ve hayırlı insanlar zemzem suyunu, değerli isteklerini elde etmek için içtiler ve amaçlarına kavuştular.

Âlimler şöyle dediler: Zemzemi günahlarının affedilmesi veya hastalığının iyileşmesi gibi niyetlerle içmek ve içerken de şöyle demek uygun olur:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
وَخَرَجْنَا نَمْشِي فِي الشَّمْسِ.

Allàhümme innehû beleganî enne resûleke sallallahu aleyhi ve sellem kàle: “Mâü zemzeme limâ şuribe lehû.” Allàhümme ve innî eşrabuhû litağfira lî velitef‘ale bî kezâ kezâ, fağfirlî vef‘al.

“Allahım! Resûlün sallallahu aleyhi ve sellemin, “**Zemzem suyu ne niyetle içilirse, o faydayı sağlar**” buyurduğunu öğrendim. Allahım! Ben zemzemi beni affetmen ve bana şunu şunu vermen için içiyorum, günahlarımı affeyle ve bana şunu şunu ver.”[870]

Veya şöyle demelidir:

أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَشْرَبُهُ مُسْتَشْفِياً بِهِ فَاشْفِنِي

“Allahım! Ben zemzemi şifâ bulmak için içiyorum, bana şifâ ver.”

Veya buna benzer şekilde duâ etmelidir. Doğrusunu Allah bilir.

Vedâ Zikirleri

Hac görevini yapan kimse Mekke’den ayrılıp ülkesine dönmek istediğinde “Vedâ tavâfı” yapar. Sonra (Hacerülesved ile Kâbe kapısının arasında bulunan) Mültezem’e gelir ve oraya sarılarak şöyle duâ eder:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
كُنْتَ رَضِيتَ عَنِّي فَازْدَدْ عَنِّي رِضًا، وَإِلَّا فَمُنَّ الْآنَ قَبْلَ أَنْ تَنْأَى
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
بِكَ وَلَا بِبَيْتِكَ، وَلَا رَاغِبٍ عَنْكَ، وَلَا عَنْ بَيْتِكَ.

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا
جَوَادُكَ، وَتُسْتَشْهَدُ فِي سَبِيلِ اللهِ».

Allàhümme elbeytü beytüke, vel abdü abdüke, vebnü abdike, vebnü emetike, hameltenî alâ mâ sehharte lî min halkıke, hattâ seyyertenî fî bilâdike, ve bellağtenî bini‘metike hattâ eantenî alâ kadâi menâsikike, fein künte radîte annî fezded annî rıdan, ve illâ femünnel âne kable en ten’â an beytike dârî, hâzâ evânü insırâfî in ezinte lî, gayra müstebdilin bike velâ bibeytike, velâ râgıbin anke, velâ an beytike.

Allàhümme feashibnil âfiyete fî bedenî, velısmete fî dînî ve ahsin münkalebî, verzuknî tâateke mâ ebkaytenî, vecma‘ lî hayrayil âhirati veddünyâ, inneke alâ külli şey’in kadîr

Allahım! Bu Kâbe senin evindir. Ben de senin kulunum; bir erkek ve kadın kulunun evlâdıyım. Senin yarattığın ve emrime verdiğin nakil vâsıtalarıyla beni memleketinde dolaştırdın, beni evinin bulunduğu yere getirdin ve hac vazifemi yapmama yardım ettin. Şâyet benden râzı olmuşsan, bu kulundan daha fazla râzı ol. Şâyet benden râzı olmamışsan, benim evim senin evinden uzaklaşmadan önce bir lütufta daha bulun ve benden râzı ol. Artık ayrılık zamanım geldi. Eğer bana izin verirsen, senden

ve senin evinden aslâ vazgeçmeden, seni ve evini hiçbir şeye değişmeden memleketime dönmek istiyorum.

Allahım! Bedenime âfiyet ver, dinimi korumama yardım eyle. Ülkeme dönüşümü kolaylaştır. Bana ömür verdiğin sürece sana itâatten geri koyma. Bana hem dünyanın hem de âhiretin hayrını ihsân eyle. Sen her şeye kàdirsin.[871]

Haccını tamamlayan kimse, diğer duâlarda olduğu gibi, bu duâya da hamdü senâ ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm ile başlar. Eğer hacı hanım âdet görüyorsa, Kâbe'nin karşısında durur, bu duâyı okur, sonra oradan ayrılır. Doğrusunu Allah bilir.

Resûlullah'ın Kabrini Ziyâret ve Orada Yapılacak Zikirler

Hac görevini yapan herkesin, dönüş yolu üzerinde bulunsa da bulunmasa da Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi ziyârete gitmesi gerekir. Kabr-i saâdeti ziyâret eder. Çünkü Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi ziyâret etmek, Allah'a yaklaştıracak en önemli vesîlelerden, en kazançlı gayretlerden ve en fazîletli işlerden biridir.

Kabr-i saâdeti ziyâret etmek üzere yola düşen kimse, yol boyunca Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme çokça salâtü selâm getirmelidir. Medine'nin ağaçlarını, haremini, Medine ile ilgili şeyleri görmeye başlayınca, getirmekte olduğu salâtü selâmları daha da artırmalıdır. Allah Teâlâ'dan, Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellemi bu ziyâretinden dolayı kendisini faydalandırmasını ve iki cihanda bahtiyâr etmesini istemeli ve şöyle duâ etmelidir:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
إِلَّا ذَلِكَ، قَالَ: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي
٣١- بَابُ النَّهْيِ عَنْ سَبِّ الْأَمْوَاتِ

Allàhümmeftah aleyye ebvâbe rahmetike, verzuknî fî zîyâreti kabri nebiyyike sallallahu aleyhi ve selleme mâ razektehû evliyâeke ve ehle tâatike, vağfirlî verhamnî yâ hayra mes'ûlin

"Allahım! Bana rahmet kapılarını aç. Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin kabr-i saâdetini ziyâret eden velî ve itâatkâr kullarını

faydalandırdığın gibi, bu ziyâretten beni de faydalandır, günahlarımı bağışla ve bana merhamet eyle, ey kendisinden yardım istenenlerin en hayırlısı!”

Mescid-i Nebevî’ye girmek istediğinde, bu kitabın baş taraflarında söylediğimiz gibi, diğer mescidlere girerken yaptığı duâyı yapar.[872] (İki rekât) tahiyyetü’l-mescid namazını[873] kıldıktan sonra kabr-i saâdete gelir, yüzünü kabr-i saâdete, arkasını kıbleye döner, kabr-i saâdetin duvarı ile kendi arasında üç metre kadar bir mesâfe bırakır. Sesini yükseltmeden, ölçülü bir şekilde salâtü selâm getirerek şöyle der:

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

عَلَيْنَا، قَالَ: «آللهِ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ؟» قَالُوا: وَاللهِ مَا أَجْلَسَنَا

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ إِنَّ أَحَبَّ

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ»

Esselâmü aleyke Yâ Resûlallah! Esselâmü aleyke yâ hıyretallâhi min halkıhî. Esselâmü aleyke yâ Habîlallâh! Esselâmü aleyke yâ seyyidel mürselîne ve hâtemen nebiyyîne. Esselâmü aleyke ve alâ âlike ve ashâbike ve ehli beytike, ve alen nebiyyîne ve sâiris sâlihîne. Eşhedü enneke belleğter risâlete, ve eddeytel emânete, ve nesahtel ümmete, fecâzâkellàhü annâ efdale mâ cezâ resûlen an ümmetihî

“Yâ Resûlallah! Allah’ın selâmı senin üzerine olsun. Ey kulları arasından Allah’ın seçtiği Peygamber, Allah’ın selâmı senin üzerine olsun. Ey Allah’ın habîbi! Allah’ın selâmı senin üzerine olsun. Ey resûllerin efendisi ve nebîlerin sonuncusu! Allah’ın selâmı senin üzerine olsun. Ey Allah’ın Resûlü! Allah’ın selâmı senin, ailenin, ashâbının, ehl-i beytinin, peygamberlerin ve diğer sâlih kulların üzerine olsun. Ben şehâdet ederim ki sen peygamberlik görevini îfâ ettin, üzerindeki emâneti yerine getirdin, ümmetine öğütler verdin. Allah Teâlâ, ümmetine yaptığı hizmetinden dolayı bir peygambere verdiği sevapların daha fazlasını, bize olan hizmetinden dolayı, sana ihsân eylesin.”

Şâyet biri ona, “Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme benden selâm götür” demişse, “Ey Allah’ın Resûlü! Falan oğlu falanın sana selâmı var” diye üzerindeki o selâmı tebliğ etmelidir.

Sonra sağ tarafına doğru bir adım geri gider ve Ebû Bekir radıyallahu anha selâm verir, sonra bir adım daha geri gider ve Ömer radıyallahu anha selâm verir. Ardından tekrar Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin karşısına gelir ve ondan duâlarının kabul edilmesi için, her kusurdan uzak olan Allah katında kendisine aracılık ve şefâat etmesini diler. Orada kendisi, ana-babası, arkadaşları, dostları ve iyiliğini gördüğü diğer Müslümanlar için duâ eder.

Orada çokça duâ etmeye çalışır. Bu mübârek yerde bulunma fırsatını ganîmet bilir, çokça elhamdülillâh, sübhânallâh, Allâhü ekber, lâilâhe illallah der ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirir. Sonra kabr-i saâdet ile minber-i şerîf arasında bulunan “Ravza”ya gelir, orada da çokça duâ eder.

❀

٥. عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَارْتَعُوا». قَالُوا: وَمَا رِيَاضُ الْجَنَّةِ».

564. Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Evimle minberimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir.”[874]

Medine’den ayrılıp yolculuğa çıkmak isteyen kimsenin iki rekât namaz kılarak Mescid-i Nebevî’ye vedâ etmesi ve istediği duâları yapması sünnettir. Sonra kabr-i saâdete gelir, oraya ilk geldiği zaman yaptığı gibi selâm verir, tekrar duâ eder ve şöyle diyerek Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme vedâ eder:

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ
فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ، وَرُدَّنَا سَالِمِينَ غَانِمِينَ إِلَى أَوْطَانِنَا آمِنِينَ.

Allàhümme lâ tec‘al hâzâ âhiral ahdi biharami Resûlike, ve yessir liyel avde ilel harameyni sebîlen sehleten bimennike vefazlike, verzuknil afve velâfiyete fiddîni veddünyâ velâhirati, ve ruddenâ sâlimîne gânimîne ilâ evtânınâ âminîne

“Ey benim Allahım! Bu ziyâretimi, resûlünün harem-i şerîfini son ziyâretim yapma. Lütuf ve kereminle bana, Mekke ve Medîne’nin harem-i şerîflerine kolay bir şekilde tekrar gelmeyi nasîp eyle. Dünyâ ve âhirette bana af ve âfiyet ihsân eyle. Ve bizi ülkemize çokça sevap kazanmış olarak, güven içinde sağ sâlim döndür.”

***** Allah Teâlâ’nın hac ibadetiyle ilgili olarak derlenmesini bana nasîp ettiği zikirler böylece son buldu. Her ne kadar bu zikirler, bu kitabın hacmine göre fazla görünse de hac konusunda ezberimizde bulunan zikirlere göre oldukça kısadır. Lütuf ve ihsânı bol olan Allah Teâlâ’dan, bize kendisine itâat etmeyi nasîp etmesini, kardeşlerimizle cennetinde buluşturmasını niyâz ederiz.

Menâsik adlı kitabımda[875] bu zikirlerin geri kalanını, konuyla ilgili tamamlayıcı bilgileri verdim. Doğrusunu Allah bilir. Hamd O’na mahsustur. Nimeti ve muvaffakiyeti veren, her türlü kötülükten koruyan Allah’tır.

Endülüslü Mâlikî fakîhi Utbî[876] (v. 255/869) şöyle dedi:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin kabr-i saâdetinin yanında oturuyordum; bir bedevî geldi ve Allah’ın Resûlü’ne şöyle seslendi:

“Yâ Resûlallah! Allah’ın selâmı senin üzerine olsun. Ben Allah Teâlâ’nın, **‘Onlar, nefislerine zulmedince hemen sana gelip Allah’tan günahlarının bağışlanmasını dileselerdi ve sen de Allah’ın Resûlü olarak onlar için mağfiret dileseydin, onlar Allah’ın tövbeleri çok kabul edici ve çok merhametli olduğunu mutlaka görürlerdi.’**[877] buyurduğunu duydum. İşte ben de günahlarımın bağışlanması için Rabbimin huzûrunda bana şefaatçi olmanı niyâz etmeye geldim” dedi. Sonra da şu beyitleri okudu:

Ey bedeni toprağa gömülen hayrü’l-enâm
Burcu burcu kokutmuş bedenin dağı taşı
Senin sâkin olduğun kabre canım fedâdır
Ordadır şeref, sehâ, sensin kerîmler başı

Utbî sözüne şöyle devam etti: Daha sonra bedevî dönüp gitti. Gözlerim ağırlaştı, uyuyakalmışım. Rüyada Nebiyy-i Muhterem sallallahu aleyhi ve sellemi gördüm. Bana şöyle buyurdu:

“Haydi Utbî! Bedevîye yetiş! Allah Teâlâ’nın onu bağışladığını kendisine müjdele!”

---

[839]. **Abdest Alanın Okuyacağı Duâlar** (s. 110)**, Boy Abdesti Alanın Okuyacağı Duâ** (s. 119) **ve Elbise Giyenin Okuyacağı Duâlar** (s. 86) bahislerine bk.

[840]. N**amazdan Sonra Okunacak Zikirler** bahsine bk. (179-196. hadisler).

[841]. Buhârî, Hac 26, nr. 1549; Müslim, Hac 19, nr. 1184.

[842]. Şâfiî, *el-Üm*, II, 170.

[843]. Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-kebîr* (Selefî), VIII, 169, 171, nr. 7713, 7719; Beyhakì, *Ma‘rifetü’s-sünen ve’l-âsâr* (Kal‘acî), V, 186, nr. 7239; Beyhakì, *es-Sünenü’l-kübrâ* (Atâ), III, 502, nr. 6460.

[844]. *Sahîh-i Buhârî*’nin ünlü râvisi ve Kûfe kadısı olan Mehâmilî’nin (v. 330/942) naklettiğine göre, “Hz. Ömer Kâbe’ye bakınca böyle derdi” (Mehâmilî, *el-Emâlî*, s. 295, nr. 308).

[845]. **“Mescide Girerken ve Oradan Çıkarken Okunacak Duâlar”** bahsine bakınız (s. 122).

[846]. Beyhakì, *Ma‘rifetü’s-sünen ve’l-âsâr* (Kal‘acî), VII, 214, nr. 9850.

[847]. Beyhakì, *es-Sünenü’s-sagîr*, II, 175, nr. 1629.

[848]. Beyhakì, *es-Sünenü’s-sagîr*, II, 175, nr. 1629; Beyhakì, *Ma‘rifetü’s-sünen ve’l-âsâr* (Kal‘acî), VII, 230, nr. 9897.

[849]. Şâfiî, *el-Üm*, II, 188.

[850]. Mültezem, Hacerülesved ile Kâbe kapısının arasıdır.

[851]. İbn Beşrân, *el-Emâlî*, s. 290; İbnü’l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), VII, 357.

[852]. Nesâî, Hac 131, nr. 2914.

[853]. Mü’min 40/60.

[854]. İmâm Şâfiî bu duâyı muhtelif hadîs-i şerîflerden ve sahâbe sözlerinden derleyerek bir araya getirmiştir.

[855]. Beyhakì, *es-Sünenü’s-sagîr*, II, 181, nr. 1648; Beyhakì, *es-Sünenü’l-kübrâ* (Atâ), V, 153, nr. 9346.

[856]. Beyhakì, *es-Sünenü’s-sagîr*, II, 175, nr. 1629; Beyhakì, *Ma‘rifetü’s-sünen ve’l-âsâr* (Kal‘acî), VII, 230, nr. 9897.

[857]. Müslim, Zikr 72, nr. 2721; Ebû Dâvûd, Vitr 26, nr. 1522; Tirmizî, Kader 7, nr. 2140; İbni Mâce, Duâ 2, 4, nr. 3834, 3846.

[858]. Bakara 2/201.

[859]. 508. hadis olarak geçti.

[860]. Tirmizî, Daavât 123, nr. 3585.

[861]. Tirmizî, Daavât 88, nr. 3520.

[862]. Buhârî, Ezan 149, nr. 834, Daavât 17, nr. 6326, Tevhîd 9, nr. 7388; Müslim, Zikr 26, 48, nr. 2690, 2705; Tirmizî, Daavât 111, nr. 3563.

[863]. “Bayramlarda Okunması Uygun Olan Zikirler” bahsine bakınız (s. 548).

[864]. Bakara 2/198.

[865]. Bakara 2/198-199.

[866]. Bakara 2/201.

[867]. **Teşrìk tekbîrleri,** Kurban bayramının arefe günü sabah namazında başlayıp, bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar, yirmi üç vakit alınan tekbirlerdir. **“Teşrìk Tekbîrleri Ne Zaman Getirilir?”** bahsine bakınız (s. 551)

[868]. Müslim, Sıyâm 144, nr. 1141.

[869]. İbni Mâce, Menâsik 78, nr. 3062; Beyhakì, *es-Sünenü’l-kübrâ* (Atâ), V, 241, 331, nr. 9660, 9987; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 357, 372, nr. 14910, 15060.

[870]. Allah Teâlâ’dan istediği şeyleri söyler.

[871]. Şâfiî, *el-Üm*, II, 243; Beyhakì, *Ma‘rifetü’s-sünen ve’l-âsâr* (Kal‘acî), VII, 355, nr. 10318. Bu duânın İmâm Şâfiî’nin hazırladığı bir duâ olduğu anlaşılmaktadır.

[872]. “Mescide Girerken ve Oradan Çıkarken Okunacak Duâlar” bahsine bakınız (s. 122).

[873]. Tahiyyetü’l-mescid hakkında bilgi için “Mescide Giren ve Orada Oturanın Yapacağı Şeyler” başlığı altında verilen bilgiye bakınız (s. 131).

[874]. Buhârî, Fazlü’s-salât 5, nr. 1195, 1196, Fezâilü’l-Medîne 12, nr. 1888; Müslim, Hac 500, 502, nr.1390.

[875]. Nevevî hac konusunda altı kitap yazmıştır. Bunların en genişi *el-Îzâh fî menâsiki’l-hac*’tır. **Bu konuda bilgi için bk. M.Yaşar Kandemir, “Nevevî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXXIII, 48.**

[876]. Utbî’nin adı Ebû Abdillâh Muhammed ibni Ahmed el-Ümevî el-Kurtubî olup, *el-Utbiyye* adlı eseriyle bilinir.

[877]. Nisâ 4/64.